

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

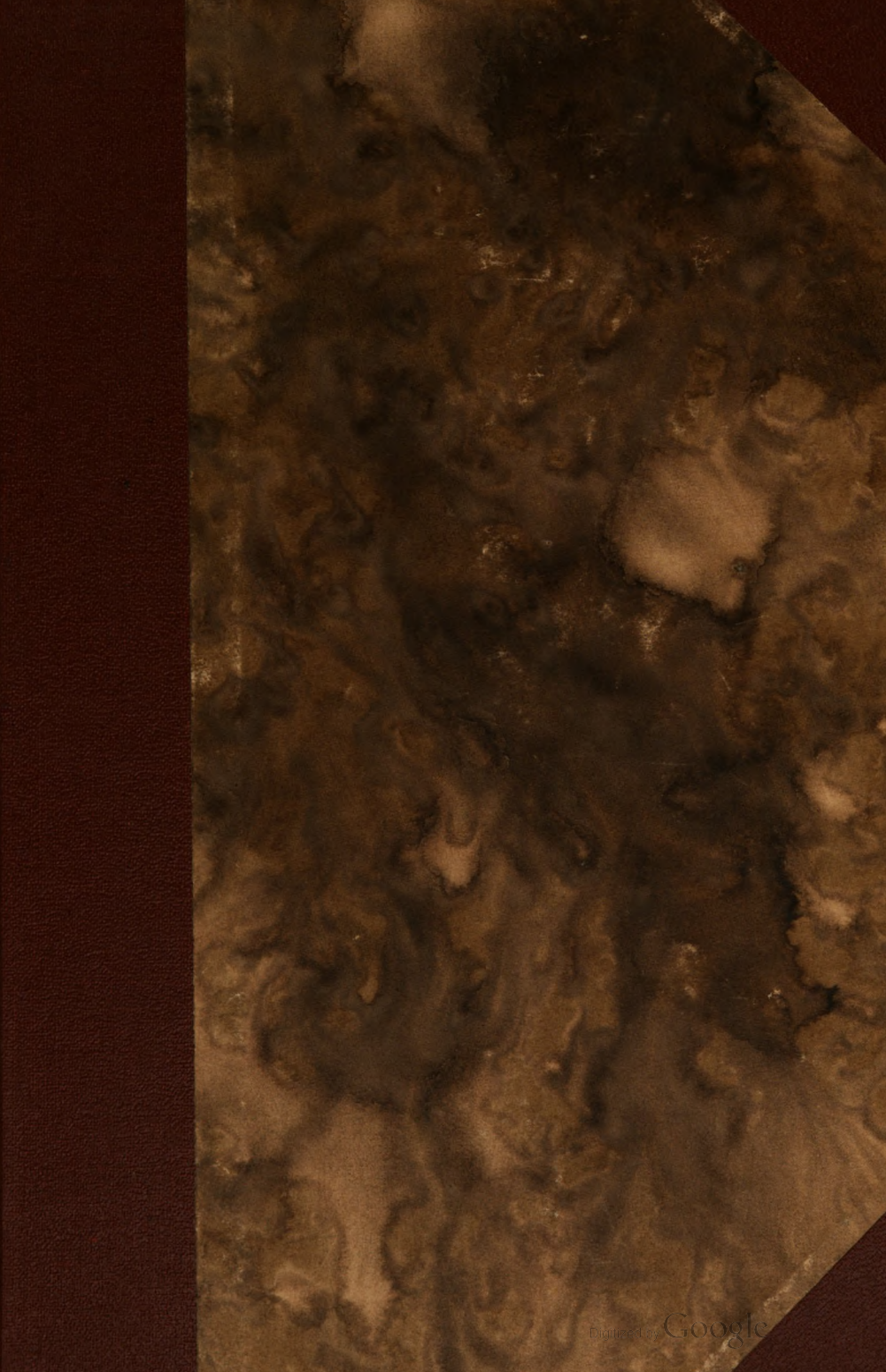
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

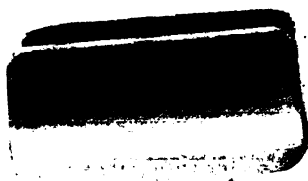
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

suomenwien

JÄMZEN

1916

fr. E.F.

JÄMTEN,

Föreningen Jämtslöjds
Årsbok 1916.

Årg. 10.

Jämtlands sigill från 1300-talet.

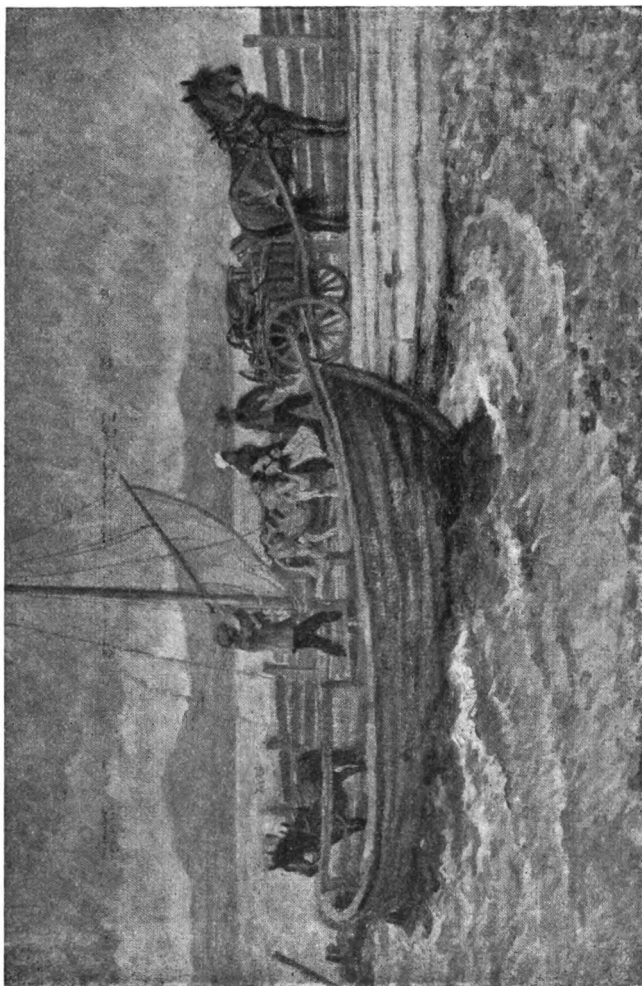
Jämtslöjds Förlag, Östersund.

ÖSTERSUND 1916. A.-B. JÄMTLANDS TIDNINGS BOKTR.

REDAKTÖR:
ERIC FESTIN, ÖSTERSUND.

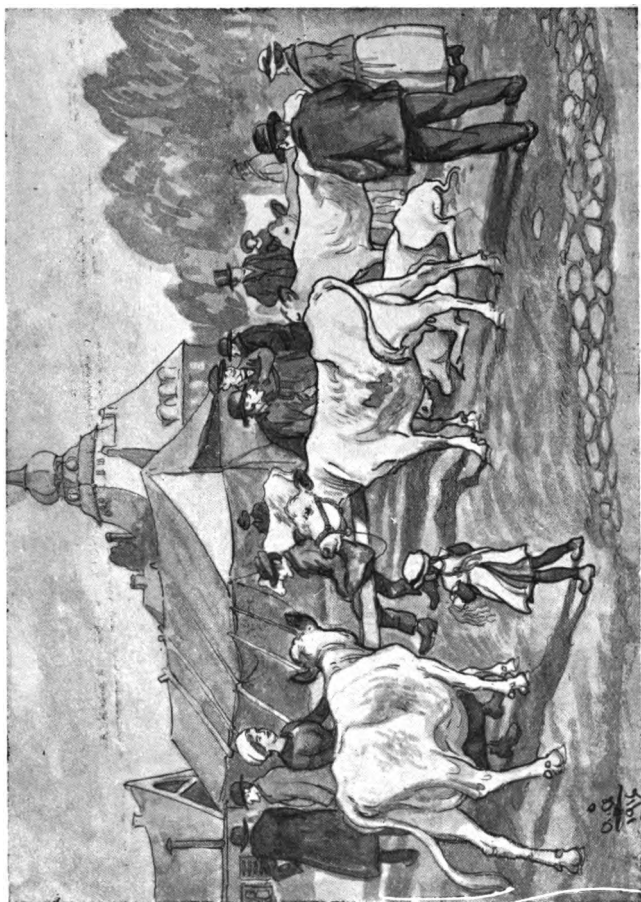
MEDARBETARE:
ANDERS BACKMAN, KÖVRA.

LOAN STACK

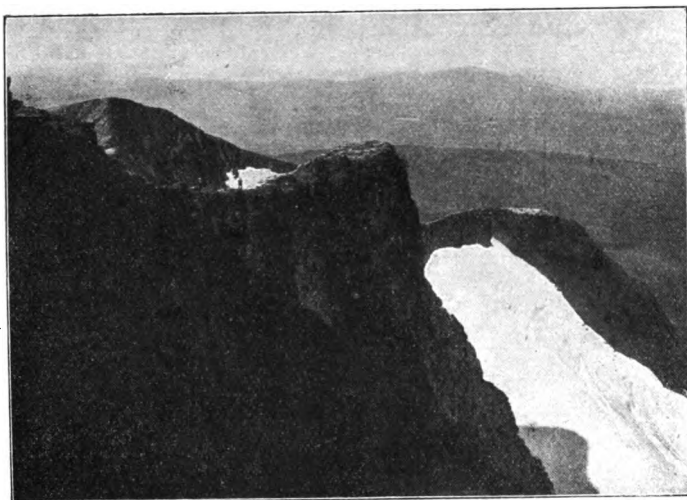

Hemkomst från fåbodarna.

Efter en tavla av Acke Åslund.

Kreatursmarknad i Östersund. Efter en lavyr av Acke Åslund.

Parti av Storsylen.

(Nils Thomasson foto.)

Förtrollning.

I höga stolta fjällar
vi tänker jag på er?
I milda sommarkvällar,
när dagens sol går ner,
när morgonljuset strömmar
in i mitt lugna bo,
och mitt i nattens drömmar
erf minne står min ro.

Bergtagen ej jag blivit
på eder vilda stig,
men edra andar givit
en trolldryck visst åt mig.
Vad livet eljes bringar —
mitt sinne är förstämt;
en hemlig makt mig tvingar
om er att drömma jämt.

Mätt är jag på idyller;
jag längtar ur min dal
dit, där mitt bröst jag fyller
med fjällluft, frisk och sval,
där uppåt själen drages,
och blicken löper fri,
men allt från sinnet fages,
som står dess harmoni.

Hastings.

Kurser

eller

Vi skola ej handla meningslöst.

Av

ELLEN WIDÉN.

Det var en gång en stor författare, som strövade i Indiens skogar för att studera dess djurliv. Plötsligt blev han varse en del apor, som med viktig min upptogo grenar och kvistar och buro bort dem, varligt klättrande från träd till träd. Detta intresserade honom, och han beslöt att gå efter och se, vad det var för mening och mål, de hade med detta. Men hans förvåning blev stor, då de efter en stund en efter en började låta kvistarna falla till marken.

De hade intet mål. Det var ingen mening i det hela.

Och människorna, handla de icke ofta lika meningslöst, fast de ledas av sitt förnuft. Se t. ex. på dessa många kortare eller längre kurser för undervisning och utbildning i vetande och färdigheter, som givas. — Huru är det med dem?

Unga, välbegåvade människor strömma till; de värmas av entusiastiska lärare och talare och synas genomträngda av intresse för den sak, det gäller. Och så! Kursen är slut, anteckningarna läggas undan, och för största delen av eleverna börjar glömmandet — och till slut är allt borta.

Det var ingen mening med det hela. De ha låtit kvistarna falla, även de.

Läraren eller lärarinnan, som mött dem, hade dock menat något helt annat, hade menat

att visa dem en ny väg till utveckling — men gå den måste de göra själva. Ofta säges: "det är ju alltid roligt att kunna något, även om man ej sedan begagnar det." — Misstag. Man kan ej, vad man ej tillägnat sig så, att det ingått i ens personlighet och fått liv av dess liv. "Kunskap är makt", heter det. Ja, den levande kunskapen är förvisso en makt, som alltid, insatt i det godas tjänst, kan uträtta något av bestående värde. Men en död kunskap är inte till välsignelse förr, än en levande människa ger den liv. Det skall ej heta: "jag tror, att det var så, — jag tycker mig minnas, att han sade det eller det", etc., utan: "det är så, det vet jag av erfarenhet." Bättre är alltså att hava lärt litet, men hava lärt det så, att det ingått i ens personlighet och höjt dess förmåga av självständigt tänkande och handlande, än att hava läst och hört mycket, utan att hava lärt något på allvar. Läppjandet på allehanda vetande är snarast karaktärsförstörande. Det följer ansvar med, vad man får mottaga, även ifråga om vetande. Känner man ej någon plikt att giva något igen för vad man fått — att ej bruka sina pund — så krympa dessa mer och mer. Man måste gå framåt, eljest går man tillbaka. Något stillastående finnes ej. Djur, som under generationer hållas i mörkret, bliva blinda, fåglar, som i flera släktled hållas i fångenskap, förlora förmågan att flyga. — Denna lag härskar både i den andliga och materiella världen. — Men bruka gåvorna, och de växa!

Och nu är jag framme vid det, jag ville säga.

Vårt liv, om det än bliver jämförelsevis långt, består dock alltid blott av lätt räknade år — försommade tagas aldrig åter. Alltså gäller det, att taga väl vara på allt det goda vi möta — att ej slarva bort de tillfällen, som äro ägnade att göra oss till goda och dugande människor. Ingen normalt utvecklad människa finnes, som ej

har möjlighet att bliva en på sin plats framstående personlighet, blott han eller hon troget lyssnade på sin personlighets krav, begagnar de förmögenheter, han av skaparen mottagit.

Livet är så oerhört rikt på intressen och skönhet, och gömmer så stora andliga och materiella värden, att det är stort att få leva det. Men vaken får man lov att vara. Den, som kan begagna sina krafter och leva livet helt — för den blir detta aldrig grått och meningslöst. Det kan möta med motgångar och tunga sorger — men glansen från det goda och sköna i ett sådant liv brytes i tårarna. Ja, ett liv, så levat, blir till välsignelse och glädje och övar inflytande på andra människor, både medan det leves och långt efter sedan den, som levt det, för alltid slutit sina ögon. Deras goda gärningar och tankar hava slagit rot hos andra människor — och blommor spira, vars frö de sått.

Och nu ett ord till Jämtslöjds elever. Ni, som låtit skytteln vila, sedan Ni slutat Er vävkurs — grip den åter. Låt hjärtat tala, huvudet tänka och handen verka till glädje för Edra hem — och Ni skola själva växa under skapandet. Låt det lilla frö, som i detta fall blivit sått, växa till en planta, som vecklar ut blad och blom i solen!

För hembygden.

Tal å Jamtli den 9 september 1916.

Av E. Erikson.

Mina damer och her-
rar, som bygga och bo i
Jämtlands län!

"Lyssna till den gra-
nens susning, vid vars rot
ditt bo är fästat".

De manande orden
äro oss alla väl bekanta,
och vi äro ej främmande
för den tanke, som ligger
i dem. Jag har dock velat
erinra om dem vid detta
tillfälle, dels därför att de

kunna sägas vara ett sammanfattande uttryck
för vad den plats har att säga oss, där vi nu
samlats till fest, dels därför att jag tror, att den
maning de innehålla, ej kan för ofta upprepas.
Och jag menar: i tider som dessa har den djupa
innebörden av denna maning en ton av alldeles
särskild klang, som vill till ett sammangjuta,
vad som måhända kan vara söndrat.

Granens susning är densamma, varhelst vi
först förnummit den. Dess dunkla grönska är
en lika sinnebild, var den än skönjes — en sin-
nebild stundom av sorg, stundom av glädje och,
när vintern breder ut sin skrud, en erinran
om naturens liv.

Lyssna vi till de röster, som susa genom ti-
der, som gått, så nå oss samma ljud om kamp
och strid, om möda och arbete — mången gång
under hårda förhållanden, då det gällde att um-
bära för att få bröd till de hungrande i hemmet.

Ja, än mer — vi kunna ock ur granens susning lyssna fram en röst, som mäter om gemensamt utkämpade strider för att oförkränt bevara de större eller mindre arv, som fäderna lämnat åt kommande släkten.

Men vi möta ock en stämma, som sjunger om glädje och lycka, om gemensamt tillkämpade segrar, om minnen som sprida solsken och värme kring hemmets hård, om framgång i ädel strävan och en välförtjänt mödas goda lön.

Vad vi än kunna lyssna fram — om sorg eller glädje — den dunkla grönskan över hemmets åsar är ständigt en sinnebild av det liv, som ej förintas, även om vinterns snö lägger sig tung och kall över naturen. Den vittnar om ett samband mellan det närvarande och ett förutvarande. Den grönska, som nu breder sina kronor över våra hem, är en frukt av en utveckling under en föregående tid. Och det har anmärkts, att ordet *h e m b y g d* leder tanken tillbaka till svunna dagar — det är i och för sig prägladt av tillbakaskådandets tankegång. "Genom detta ord erinras vi om dem, som här brutit bygd och grundat hem, och den känslöstämning, detta ord väcker, är känslan av inre samhörighet med de människor, av vilka vi hava vår kroppsliga och andliga daning".

Det land, den bygd är lycklig, där känslan av samhörighet med fäderna tillika är en känsla av stolthet. Våra fäder voro visserligen ej några ofelbara mönster. Varningen för att alltför mycket idealisera dem är fullt berättigad. Varje tid har mer eller mindre sina lyten. Men man må hava vilka tankar som helst i övrigt om dem — det var dock folk med malm och kärna. Det har om dem sagts: "Deras njutning var ej att i dåsig dvala ligga och raka kol i spiselhällens aska, nej de ville gripas av och ryckas med och gå upp i sina stora uppgifter, och med den grekiske forntidshjälten sade de sig själva: "något stort vill jag göra, som eftervärlden skall minnas".

Det närvarande, som utvecklat sig ur det föregående, lever i och ger gestalt åt det kommande. Detta upprepar sig tiderna igenom. Vi, som nu leva, äro länkar mellan det gångna och det kommande. "Det av forntid, som, trots att den är gången, ännu finnes kvar, det lever inom oss — våra fäder hava lämnat oss i arv sitt blod, sin svenska art, sitt sätt att tänka, känna, vilja och handla. På samma sätt: det av framtid, som, trots att den ännu ej är kommen, redan finnes till, det lever inne i oss, — det är de utvecklingsmöjligheter, som där gömmas, och den vård, vi däråt giva, som en gång skola bestämma våra efterkommandes sätt att tänka, känna, vilja och handla".

Känslan av samhörighet med gången tid hör med till nutidslivets yppersta klenoder. Och den näres och utvecklas genom att man allt mer tar vara på och lär känna de minnen, fäderna lämnat oss i arv: de tankar de tänkt, de gärningar som de gjort, och de kulturens skatter, som genom dem blivit bevarade åt oss.

Medvetandet härom har ock varit en av de bärande tankarna i det arbete, som ligger bakom tillkomsten och utvecklingen av denna plats, som ju är byggd till fädernas minne, till ett hem för alster av skilda slag, som höra gången tid till, och till en plats, där vi och våra efterkommande kunna stilla lyssna till de toner, som komma oss till mötes från tider, som svunnit.

Men "om stilla du lyssnar till tider, som svunnit, så hör du ock suset av tider, som stunda".

Tider som stunda! Vilka öden som ännu stå vårt land och vår hembygd åter, därom är ej lätt att i denna stund profetera. Skall den grönskande granen såsom en sorgens sinnebild komma att susa över vår hembygd? Ingen kan i denna stund säga att så icke skall ske. Men det vilja vi dock tro, att den mannakraft, den håg till självuppooffring, som dock var till finnandes hos våra fäder, att den gått i arv och

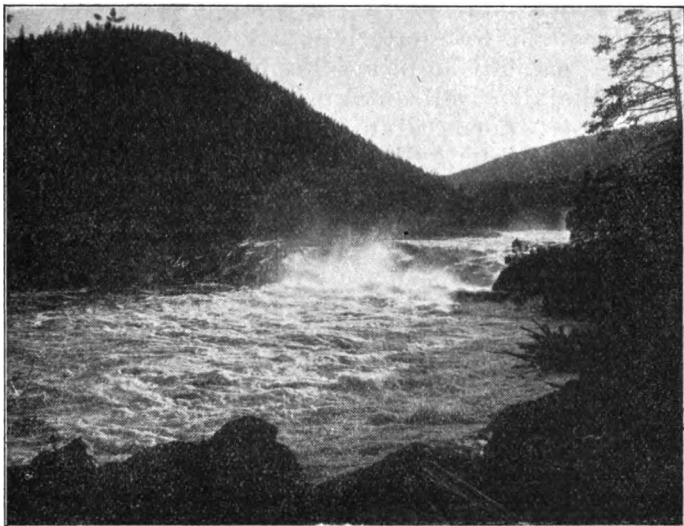
skall i tider, som stunda — vad dessa än må bära i sitt sköte — få rikta sin hug på fredlig tävlingsstrid för materiellt och andligt odlingsarbete, på "att hämta icke blott bergens utan ock folksjälens ädla malm i dagen, på att bringa icke blott åkerns utan även tankens och känslans och viljans gyllne skördar till mognad".

Framtid skördar det goda, som forntid sått — dock endast om nutid vet att väl förvalta, vad den därav fått i arv. "Ur forntidsminnen kommer framtidshopp, men de måste mötas i nutidsdåd". Det är en sanning, som borde vara ägnad att inpräglå känslan av personligt ansvar.

Men — såsom det med rätta har sagts — "framtidens släkte kunna vi ej göra bättre, utan att först göra oss själva bättre genom att undertrycka, vad i oss och vårt nutidssläkte är livsnedbrytande, lumpet och lågt samt framhjälpa, vad däri är livsfrämjande, ädelt och gott. Detta är ock mannadåd. Det är en fredlig id, men en frihetsstrid, som är väl så hård, ty den kräver självövertägnelse och självbehärskning, samling och spänning av alla personlighetens förmågheter, tankens och viljans manliga kraft liksom känslans kvinnliga ömhet".

Detta är, menar jag, en maning, som vi kunna lyssna ut ur den granens susning, vid vars rot vårt bo är fäst.

Minnen från gången tid mana till samling i ädel strävan för hembygdens ljusa framtid. Låtom oss därför, mina damer och herrar, höja ett fyrfaldigt leve för vår hembygd, som lever i vår forntids minnen, i vår framtids hopp och i vår nutids dåd. Leve den!

Drakahällsfallet i Krågedeforsarna.

(H. Löfbladhs foto.)

I ofämd kraft, från födseln släkt med fjällen,
med dån Du hastar utför Drakahällen,
står vredgad upp ur grytan vid dess fot
och fyller nejden med titaniskt hot.

Du brottas fradga, medan klippan skälver
inunder häpen främling skumbestänkt.

Var stolt ännu, att böljan högt Du välver
i frihet, ej av dvärgakraster kränkt!

M.

Rönbacken.

En gammal gård.

Rönbacken är en riktigt vacker gård därinne i Central-Jämtland. Det ligger inte något pråligt över husen — därpå beror för övrigt aldrig en gårds skönhet — tvärtom, stugan är grå av ålder och växlande väder, den har gistna väggar, och skorstenskransen är inte så oskadad, men gårdsplanen är en hel liten vårdad skog, bestående av alla de vackra träd, som Jämtland kan uppvisa. De äro kanske inte så många, men de äro många nog.

På vintern lägger man mäst märke till granen och fallen, vilka stå där och sträcka trotsande sina spiror upp mot himmelens oväder, starka och tränade under tyngden av årstidens vrede och vita börda. Men om sommaren är det nog rönnen, björken och de andra lövträden, som ge den mästa fågringen. Det är vackert och fägnesamt både sommar och vinter på gården, och helheten skulle brista, och Rönbacken skulle åldras och dö, om lövvalven fölle ned eller furans kupoler och granens spiror störtade.

Vem frågar efter om stugan är grå och skorstenen söndrig i kanten? Den förra är varm och trevlig att bo i, och den senare släpper ut röken, och det hela — stugan och skogen — gör sig så bra. De höra ihop. Det är Rönbacken.

Men Rönbacken har också ett fjös, ty en gård utan sådant är inte en gård, men det står något åt sidan. Det är litet fastän nytt, ty Rönbacken har inte så mycket foder och inte så många kräk. Men det är trevligt och lättskött, fastän det tydligt synes, att ägaren inte sökt uppta någon tävlan med grannskapets mönsterladugårdar. Det hyser fem vackra kor, två grisar och sju får och ett tiotal höns. Och där arbetar och trallar Rönbackens 16-åriga piga. Hon ger korna sina mål och mjölkar enligt husbondens anvisning utan

att kontrollera och väga. Och de bli mätta och mjölka vackert, liksom grisarna förtjockas och fåren bli lurviga. — Kasen har varken tak eller cementbotten, den ligger bara i skuggan av ett led frodiga träd, och husfar drar för övrigt försorg om, att ämnesförlusten blir så ringa som möjligt. Ty han är rädd husbygge och har andra utvägar och metoder.

Så där tar sig Rönnbacken ut redan på avstånd i sin isolering och tjusande konservatism. När du reser förbi och ser den grå stugan skymta genom rönnlövet så titta in ett slag!

•

Nu några ord ur Rönnbackens saga, som förlorar sig i gångna tiders dunkel, men dock kan berätta ett och annat. Ty hon var med och minnes mången sak, såväl från härnadståg och tunga dagar som från fredlig id och välgångstider.

En man och en kvinna stodo på en grönskande sluttning en höstdag och sågo ut mot sjön, som gick i vita vågor.

— Här är lugnt och stilla, sade kvinnan. Mot västan och nordan skyddar skogen, och från sunnan och östan är vägen öppen för milda vindar. Låt oss bygga ett hus här och odla jorden, att vi må bo för oss själva, och värma oss vid egen brasa, och skaffa oss själv näring. Jag är född därute i Sverige, långt härifrån i en trakt som liknar denna mycket, där marken gav säd, skogen villebråd och vägen fisk. Se löven gulna och skyarna båda tidig snö. Men till lättnad för oss har stormen växt vid sin färd över sjön och lagt goda trän till marken att timra av.

— Jag har varit van att färdas vida, och vägen har ofta burit mig till fjärran land, svarade mannen, men vapenlyckan har ej varit mig gunstig, och som en biltog man har jag vandrat genom ödebygder, som en biltog man står jag här. Ej är jag född för havet och härnaden. Jag vill pröva fredlig id. Jag är född för dig och våra barn. Jag vill bygga oss ett hus, att vi må skydd hava, och odla marken, att hon må säd giva. Min båge träffar gott skogens villebråd, och mot björnen är mitt spjut lydigt. Och där på stranden skall jag timra mig ett skepp, ty vägen är

rik, och att kämpa mot stormen varder mig längtan stark ibland.

Och mannen och kvinnan gingo upp på kullens krön och satte sig ned, ty de voro trötta efter en hel dagsväg. Och de gjorde upp eld, stekte fågel och abborre och åto sin kvällsvard.

Höstkvällen sänkte sig snart över den lilla skogsläntan, där den forne vikingen med sin kvinna vilade under grenarna av en tät och skyddande gran. I grannskapet hördes älgen kliva över de fallna stammarna, i fjärran tjöt vargen, och vinden från sjön drog susande genom de täta snåren.

Ingenting skrämde de två, som nu sovo första natten här. Men gång på gång spratt haren upp ur sin sömn därute på gläntan, när han hörde vikingens snarkningar.

*

Den biltoge vikingen hade byggt sitt hus, odlat sina små tegar, fyllt sitt värv, njutit sitt arbetes frukter, allt med sin kvinna. Och arvet, den fredliga skogsläntan, hade de givit sina barn i handom, när de dogo, trötta av livets skiften. Och mot deras hög, där de vilade på stranden, hade nu i tvänne århundraden Storsjöns våg skvalpat, och från gårdens vidgade kornåkrar hade dofterna svept kring kullen till fägnad för dem, som där vilade.

Olov gick och grävde ny åker. Han var ung, spänstig och stark. Än sjönk hackan djupt, och än smällde hon mot stenarna, så att hon blev slö. Peder, Olovs fader, åttioårig och väl kunnig i åkerbruket, stod vid åkerkanten och såg på arbetet.

— Du må dig väl akta, Olov, att åkern inte för djup bliver. Mer än en handsbredd skall du icke gräva, att åkern inte endast grön halm giver och ingen säd. Endast du kan din säd väl mylla, är åkern djup och god. Dyngan skall ditt korn växt giva, men den varma täta bottnen tidig kärna.

Och Olov lydde den gamles råd och sporde:

— Hur vill du far, skall jag gräva ännu ett stycke åker?

— Skall du ha mycken åker, vilket är gott för

mycken ärings skull, så må du ock mycket foder skaffa dig, svarade den gamle, att du må ännu en ko föda. Utan dynga kan intet växa. Gärna må du åker göra och foder samla, så långt du orkar och hinna mände. Ost ger kon och åkern säd, och bådadera är det gott att hava, när hårda år komma.

Det var kväll. Olov lämnade sin hacka och gick tillika med den gamle upp mot stugan. Därinne rykte gröten i fatet på bordet, och vid handkvarnen satt Birgit, Olovs gamla mor, och malde korn till nästa kvällsgröt. Men när gröten var äten, kom Malin, Olovs unga hustru, med en nyhet.

— Ungkon har kommit hem från skogen med en kalv, en liten ko, sade hon. Får hon leva, Olov?

— Ja väl får hon leva, om fodret räcker. Ute på myrarna kan ännu starrhö skördas, och på den stora skogssvedjan växer gräset högt. I morgon mände vi ge oss ut till slätter. Åkern gräver jag sedan.

Gamla Birgit steg upp från sin kvarn, den hon malt tom, och såg ut genom fönstret på åkern, som redan gått i ax.

— Det är väl gott, att korna bli flera, när åkern vidgas, sade hon, men du må vakta dig Olov, att du inte vänder all din häg till det som världsligt är. Utan offer och hälgonens förböner ger dock jorden intet.

Olov gick till fjöset. Hur han fröjdade sig åt den tredje lilla kon och åt kornåkern, som nästa år skulle bli ännu större! Och han sade till sig själv:

— Arbeta är hälgonen behagligt. Gärna vill jag offra, när svagår kommer och grannen hungrar. Men i år arbetar jag och spar.

Och när han åter gick in i stugan, såg han, att axen redan börjat mata.

*

Åter hade ett par århundraden gått. Det hade vuxit upp en ränn på gården, en väldig ränn, den knappast någon sett maken till. Ty jorden var god och kalkrik, och rönner växer för övrigt bra vid stuguknutar. Vad orent människorna kasta ut på backen, sugade upp och ge det åter i form av en tät, mörklövad,

skuggande krona med klasar av doftande blom och rodnande bär.

Men en natt väcktes gårdens invånare av ett hemskt läte.

Uv, Uv, Uv, sade det i höstnatten, entonigt och skrämmande.

Det var en berguv som satt i den stora rönnen. Det var förskräckligt. Berguven brukade aldrig närma sig människoboningarna. Han höll sig till den djupa skogen. I fjärran brukade man höra honom, och ofärd brukade han båda.

— Du får hugga ner rönnen, sade mor Märit följande dag, du får hugga ned den, att icke uven återkommer.

— En ronn gör ingen olycka, sade Sjul, husfadern. Och så fick rönnen stå den dagen.

Nästa natt lät uven åter höra sig i rönnlövet. Men det blev rönnsens ofärd. Nästa dag föll han för husbondens yxa. Icke många månader därefter föll Sjul, Rönnsbackens ägare, i fälttåget, träffad av en kula.

När Märit om några dagar fick underrättelse om Sjuls död, blev hon utom sig av förtvivlan och anropade himlen för sig och för barnen, som voro små, och för gårdens åkrar och visthus. Ty man närmade sig våren, och Sjul plöjde och sådde ej mer.

Men just i sänningstiden försiggick en hemsk förrättning på stranden vid de små gravhögarna utanför gården. Från sina fönster såg Märit på avstånd, att folk vimlade och vapen blänkte. Man avrättade krigsmän, som varit förrädiska mot landet.

— Hå-hå, suckade Märit, för mindre ofärd ropar en uv och faller en ronn. Men prisad vare Gud, att Sjul föll med ära i striden och att vi och gården sluppo se honom blöda bland de förrädiska på vår egen strand. Vi må sedan hungra, och marken endast ogräs bära.

•

Efter den händelsen ville ingen bo kvar på Rönnsbacken. Stugorna blevo öde, den ena efter den andra flyttade därifrån, och åkrarna växte igen. Ty det

var ofrid nere vid sjön. Man såg de avrättades vålnader i vilda handgemäng, och man förnam klagande ljud nere vid strandens högar.

Men den gamla rönnen hade avkomlingar, som levde. Ty förrän han föll för Sjuls yxa, hade himmelens fåglar ätit hans bär och givit ifrån sig fröna på åkern närmast intill. Där var marken bekväm för sådd och god och näringsrik för unga rönнар. Naturen är vis och god och skönhetsälskande och tar med glädje igen marker, som människorna lämna.

*

Ett århundrade gick. Rönnergarna växte, skogen trängde på, men uven ropade inte längre. Han hade glömt ohyggligheterna nere vid stranden och begivit sig uppåt fjällen, där han hade sitt hemvist. Skogen måste också hålla sig inom vissa gränser, ty det bästa av de gamla åkrarna utgjorde en god självväxande slåtter.

Nu var Rönnerbacken ett ödesböle med en krans av gamla sägner, som berättades i trakten, när kvinnorna sutto och kardade ull, och männen gjorde husgerådssaker kring stugornas kvällsbrasor. Det var dikt och historia, som sammanvävdes. Och vävens figurer blevo olika alltefter vävarens fantasi. Och skräcken för Rönnerbacken lade sig så småningom, och där levdes ett glatt liv i höbärgningstider.

Den gamla bonde, som nu ägde den sägnerika marken, skulle ta födoråd och slå sig till ro. Det sista kapitlet i hans odlingshistoria var, att han klöv gården åt sina söner. En av dem fick flytta till Rönnerbacken. Och naturen upplät gästfritt sin famn för den nya idyllen, inbjudande till samarbete i fädernas och minnenas skydd.

Lars Larsson.

Stuguns gamla kyrka.

(Anteckningar med anledning av att kyrkan den 3 sept. 1916 tillfälligt upplåtits för gudstjänst och möte efter att i 20 års tid stått öfvergiven.)

Av

N. HAMBERG.

»Kyrkan af träd, belägen jemte Lits eller Ragunda Elfwen, är å nyo uppygd 1671, och har någre gamla Träbilder, såsom Monumenter. Capellanen predikar här wanligt 3 gånger om året, nemligen 13 dag Jul, Helga Trefaldighets Söndag, och 2:dra Böndagen, som tilförene efter tilstånd länge blifwit här firad Helg. Trefaldighets Lördag. Kyrkonerden predikar här årligen Michaëlis dag, utom då extra tjänst kan fås; men deremellan, måste antingen Sockne-boerne resa til Moder-Kyrkan, eller läser Klockaren i Postilla, och får derföre 5 kannor Korn.»

Det som denna ur Hülphers beskrivning återgivna notis ger oss ifråga om belysning av vårt ämne, är visserligen ringa, men det kan anföras som utgångspunkt så mycket hållre, som upplysningar från andra håll, exempelvis kvarvarande kyrkoböcker eller handlingar för övrigt, äro vida sparsammare. Av samma sockenbeskrivning inhämtas vidare, att socknen 1771 ägde en folkmängd på allenast 122 personer, fördelad å 6 rökar jämte 7 nybyggen, och var enl. jordeboken den minsta bland Jämtlands socknar. Därjämte meddelas, att ökningen varit rätt ansenlig under tiden 1754—1771. Folknumerären utgjorde förstnämnda år endast 80.

Som det är meningen att leda uppmärksamheten främst på den åldriga kyrkobyggnaden, är här icke platsen att närmare redogöra för själva socknens tillkomst. Blott det kan sägas, att från den ringa början, som av ärkebiskop Jakob Israelsson före 1278 gjordes genom grundandet av Selstugan på Ragundaskogen — föregångaren till det 19:de århundradets talrika turisthyddor i västra Jämtland — uppkommo efter hand nybyggen det ena efter det andra, tills befolkningen kände

sig stark nog att bygga kyrka. När detta 1:sta gången skedde, vet man icke. Först 1333 nämnes *kapellet i Stugun*, varav med visshet kan slutas, att kyrka då fanns uppförd. 1565 nämnes Stugun såsom församling och räknades då till Ragunda som annex. Den av Hülphers omnämnda kyrkan är den 2:dra i ordningen inom församlingen. Hon befann sig å denna plats, men var mycket mindre. Av gamla bänkdeleningar inhämtas, att bänkarnas antal utgjorde å "mansidan" 5 och å "kvinnfolksidan" 8. En bänk var s. k. kronobänk, och slutar fördelningen med den resoluta bestämmelsen: "ungdomen blir stående i gången".

Emellertid hade tidens tand farit hårt fram med det lilla templet. Redan 1782 klagade man över att kyrkan var bofällig och dessutom så trång, att hon icke kunde rymma mer än hälften av den menighet, som samlades där. Samma klagan upprepas 1783, men man avböjde förslaget att uppföra ny kyrka, ty man hade fått annat att tänka på.

Utom att ny sockenstuga skulle uppföras, förelåg uppgiften att bebygga det åt kapellpredikanten upplåtna bostället. Socknen hade 1780 fått egen präst mot löfte att upplåta boställe och bebygga detsamma. Genom resolution den 10 okt. 1781 hade landshövdingeämbetet och domkapitlet godkänt den gjorda boställsupplåtelsen samt förklarat, att nämnda boställe finge förläggas väster om den s. k. Vågslätten vid vägen till Borgvattnets kapell, samt att prästen, intill dess att bostället blivit odlat och bebyggt, skulle njuta "torveliga husrum i Stugubyn" och förses med äng till utfordring av 1 häst och 5 kor. Nämnda bebyggande fördröjdes visserligen av den anledning, att bostället först 1784 blivit utstakat. Det förlades då till den nämnda platsen, där det vid den i orten år 1835 börjande avvitringen tilldelades nödig in- och avrönsjord.

Den man, som under åren 1782 och 1783 företrädde kyrkobyggnadsintresset, var den namnkunnige kyrkokonstruktören Pål Persson. Han föreslog vid förra tillfället att sockenmännen för att undvika allt

för stor tunga, då kyrkobyggnaden på allvar kom i fråga, skulle påtaga sig täljning av minst 50 takspan pr rök. Senare gången erbjöd han sig att utföra hela bygget på entreprenad, men man ansåg nödigt att först gripa sig an med prästgårdens bebyggande. Med nämnda fråga hade man 1784 kommit så långt, att man fordelat prästgårdens samtliga hus och de befintliga rökarna, och skunde arbetet omedelbart företagas. Därav blev emellertid intet. Den märkliga sockenstämma, som hölls den 29 maj 1785, har att härom förtälja mycket. Stämmans ordförande sockenpreuikanten Israel Walanger föreslog församlingen att i stället för de redan beslutade arbetena å prästbolet, och för vilka timmer under vinterns lopp blivit framfört, gripa sig an med att uppföra ny sockenkyrka. Protokollet vitsordar tillfullo behovet av ny kyrka. Den gamla var, sades det, alldeles förfallen. Han å sin sida medgav, att de förr beslutade byggnaderna finge anstå, då han gott hade sin utkomst av de förmåner, som socknen bestod honom. Efter en stunds meningsutbyte förklarade sig församlingen nöjd med detta förslag och lovade, att så vitt deras förmögenhet medgav, göra början samma år. Den som själfallet skulle leda arbetet, var den förr omnämnde Pål Persson, vilken nyss (1781) uppfört Borgvattnets kappell och dessutom genom flera kyrkobyggnader och publika hus fått tillfälle att till allas belåtenhet visa prov på sin konstskicklighet. Han blev nu tillfrågad, om han ville åtaga sig detta uppdrag, vartill han jakade samt sade sig göra detta med nöje, ävensom att han för sitt besvär icke krävde annan ersättning än 8 skilling pr dag, som han arbetade mer än andra. På någon kothållning för honom behövde de icke tänka. Tillika företedde han en projektritning till den nya kyrkan, vilken borde hålla i längd 24 alnar och i bredd 15 alnar. Församlingen vitsordade dessa mått såsom varande i dess mening tillräckliga. Platsen skulle bliva densamma, vilket beslut innebar, att den gamla kyrkan skulle rivas. Vidare beslöts, att kyrkan skulle byggas genom gångled, och befullmäktigades byggmästaren att avvisa alla, som icke dugde

för det arbete, de beordrades att göra, samt leja andra i deras ställe. Ävenså tillsades var och en att bevisa aktning och lydnad för den antagne byggmästaren och beredvilligt rätta sig efter hans föreskrifter. Torpare och soldater gingo frivilligt in på att arbeta en dag i veckan på kyrkobyggnaden, så länge andra där arbetade. Därefter avslöts den märkliga stämman, som bevistats av samtliga röstägare förutom 2:ne, som uppgåvos vara sjuka.

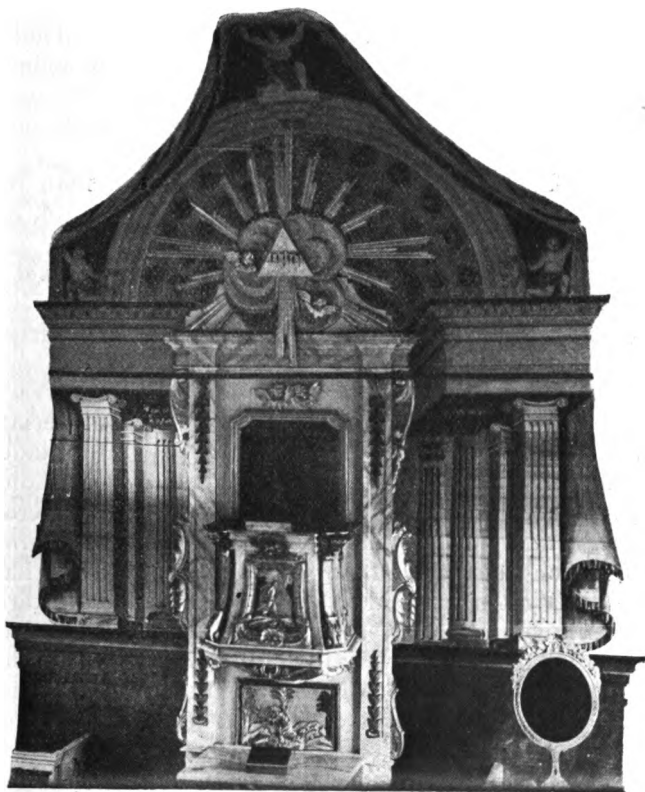
Exteriör av Stuguns gamla kyrka med stapel.

(E. Festin foto. 1915.)

Det arbete, som sålunda i största enighet beslutats, skulle bliva krävande. Rökarnes antal hade villkorligen ökat till 30, men man ägde endast 739 R:dr i kyrkokassan. Man måste omsider bliva betänkt på att låna.

Först den 1 april 1786 anmäldes, att myndigheterna godkänt ritningarna. Under tiden hade sten och virke framforslats, för att allt skulle vara klart, då arbetet på allvar kom ifråga. Nu beslöts, att arbetet skulle börja den 12 april, dock att var och en, som vore hågad, finge börja dagen

förut. Den materialförteckning, som byggmästaren uppvisade och enligt vilken det grövre virket uttagits, var rätt omfattande. Bl. a. krävdes 7,684 takspån, som skulle täljas av primæ tallvirke utan mærg

Interiör (altare med predikstol och arkitekturmålning).

(E. Festin foto. 1915.)

och kvist. Efter fördelning gjorde detta c:a 250 pr rök. Tillika utröntes, att utom det timmer, som redan tagits i anspråk från det inhägnade prästgårdsbygget, krävdes ökat tillskott till ej mindre än 64 tolf-ter bräder. Detta skulle under vintern avverkas för att till våren försågas. Av spik ansågs 8,000 tretums

jämte 10 lisp. fyrkantigt och 4 d:o stångjärn böra anskaffas. Detta hämtades från Graninge. Särskilda verkmästare för olika arbeten utsågos. Till glas-mästare, d. v. s. för förfärdigande av fönsterbågar, antogs mot ett vederlag av 32 skilling paret Per Näsman från Sunne. Karmar och dörrar skulle Pål Persson hopsätta. Arbetet bedrevs med skyndsamhet. Under år 1786 blevo väggarna uppförda och yttertaket pålagt. Den 6 maj 1787 omtalas, att icke allenast valvet uppdragits, utan även att väggarna invändigt försetts med bräder.

Tillgångarna voro därmed uttömda, och man beslöt att upptaga lån med förbindelse för varje rök att årligen erlægga 8 skilling till lånets gäldande.

I början av år 1794 hade allt yttre arbete såväl å kyrkan som stapeln fullbordats. Troligt är ock, att bygget något år fått vila, varigenom tillfälligt andrum lämnats sockenmännen både i fråga om arbete och utgifter. Emellertid hade man under tiden icke varit sysslolös. Man hade sört för de finare snickeriarbetena jämte en del målning. I april 1791 fattades beslut om dessa arbeten. Bildhuggaren Joh. Edler uppvisade en av greve Karl Oxenstjerna komponerad altarprydnad, föreställande den nedre *Kristus i örtagården* och den övre *Såningsmannen*, vilka tavlor han vore villig att mot ett arvode av 50 R:dr spec. utskära. Församlingen antog med glädje detta anbud. Samtidigt beslöts, att valven invändigt skulle vitlimmas genom byggmästarens försorg. Ännu fattades bänkar. På tal om dessa tyckes en meningsskiljaktighet hava uppstått mellan församlingen och byggmästaren. Utan tvivel hade denne velat göra dessa, det vill närmast säga bänkdörrarna, mera prydliga. Slutet blev, att församlingen den 1 juni 1794 på tillstyrkan jämväl av byggmästaren överlät detta arbete åt drängen Erik Hindersson från Lit, vilken för varje bänk skulle få 40 skilling och själv hålla sig kost och gesäll.

Bestämd uppgift om kyrkans invigning saknas. Dock torde man med tämligen stor visshet få antaga, att då endast bänkar felades under mitten av året och arbetet med dessa omedelbart vidtog enligt med snickaren träffat avtal, kyrkans formliga invigning

skett 1 sönd. i adv. 1794. Av kyrkans räkenskapsböcker inhämtas, att målning och förgyllning företogs 1819 och 1820 för en kostnad av tillhoppa 387 R:dr. Därmed erhöill kyrkan jämte läktaren, som byggdes 1810, det utseende, den ännu har. Portarnas koppar pålades först 1865 och kostade jämte arbete 130 R:dr.

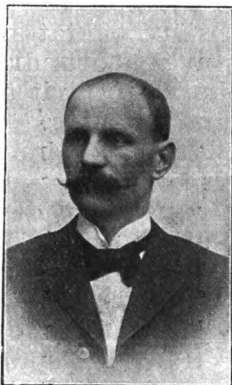
Alltnog, byggmästaren hade åt sig upprest en minnesvård, mera ädel och storslagen än den, som vittrar i stenhällen på hans grav härutanför. Och församlingen hade fått sitt söndagshem, som den med enighet och offervillighet uppfört och som den älskade med den innerliga värme, varmed man omfattar det som är ens hjärta kärt. Säkert är, att församlingen trivdes väl i detta hem, som den med egna händer uppfört och där snart sagt varje föremål hade sin historia sammanvävd med besökarens och utgjorde minnen, som stämde hans hjärta till ro. Gediget och enkelt, som detta tempel är, möter det än i dag besökaren med en känsla av hemvarm trevnad, som han aldrig kan finna i ett rum, där varje föremål endast vittnar om fabriksmässig konstförfarenhet eller så eller så högt uppdrivet salupris. Vad som utmärkte de kyrkobyggnader, Paulus Persson uppförde, är framförallt denna måttfullhet och proportionerlighet i ytor och linjer. Ett bevis därpå är exempelvis stapelns fint avvägda linjer, egenskaper som ännu tydligare framträda å Håsjöstapeln, ett verk av samme mästares hand, vilket med rätta anses som idealet av allt vad staplar heter. *) Stora släta ytor och hårda kanter ville man undvika. Man ville se mjuka former, böjda linjer och av bred list förmedlade övergångar, som smekte ögat. Vad som kunde främja detta intryck, måste göras, om än arbetet blev drygt. Till den ändan sparades varken virke till dessa breda lister eller arbetet på takets huv. Taket

*) Utan att förringa detta förf:s uttalande vilja vi tillägga, att 1915 års undersökning i Jämtland för »Sveriges Kyrkor» gav vid handen, att av Pål Perssons två särskilt framstående mästerverk Håsjöstapeln (1779) och Hällesjöstapeln (1782), den sistnämnda men mindre kända må räknas som den förnämligare.

är ock det parti av ett hus, som först synes. Var betraktaren än befinner sig, snart skall han mot rymden se konturerna av byggnadens översta del, och då, vilket värde att få detta mildrade intryck mot att se en enda slät och tung takyta! I över hundra år skulle församlingen betjäna sig av den nybyggda kyrkan. Den 6 sept. 1896 predikades där för sista gången, varefter församlingen inflyttade i ett nytt, efter tidens smak ståtligare tempel. Men mången äldre sockenbo saknar ännu den övergivna kyrkan, vid vilken han är fäst med många och kära minnen.

Rörande byggmästaren må följande data lämnas. Paulus Persson, som genom sina kyrkobyggnader skapat sig ett namn inom konstens historia och särskilt kyrkobyggnadskonstens i Norrland, föddes här den 19 oktober 1732 och dog den 27 januari 1815. Han var hemmansägare i Stugubyn och hedrades inom sin ort med uppdraget att vara klockare, kyrkovärd och nämndeman. Men säkert är, att huru mycket nit och intresse han än nedlade på sitt hemman, i sitt rätta element var han, då han förestod ett byggnadsföretag. Utom flera publika och enskilda byggnader har han uppfört 7 kyrkor och 6 klockstaplar. Han ägde utpräglad skönhetssinne och därjämte framstående ledareegenskaper. Så väl hade han under kyrkans byggande organiserat sitt folk, att då bygget stod färdigt, endast en, en nybyggare, resterade något nämnvärt i de dagsverken, han hade att fullgöra. I den byggnad som här omhandlats, är frånvaron av årtal och namn nästan genomgående. Endast ett av portarnas gångjärn visar initialerna till byggmästarens namn och årtalet 1786.

Erik Olsson (Äcke).

Erik Olsson (Äcke).

Sällan eller aldrig torde väl i Myssjö socken budskapet om något dödsfall ha mottagits med så stor överraskning och bestörtning som det, vilket med bekräftelse av kyrkklockornas tunga tonslag förkunnade om Äckes bortgång. Det fanns icke rum för tvivel längre, och ändå kunde eller ville man icke tro, att det var sant. Ty han var ju ännu en man i sin fulla kraft — såsom det kunde antagas — mitt uppe i sitt vanliga, alltid med glädje omfattade arbete, under det våren just övergått i härlig sommar, och livets krafter i övrigt svällde i rikaste mångfald.

Men sorgebudet förmedlade blott fakta, det gick vidare och mottogs med samma förstämning, så långt och vitt som den älskade läraren och folkskalden var känd. Och känd var han ej blott här i landet, utan även i Norge och bland svenskarna i Amerika. Dock tillhörde signaturen Äcke företrädesvis Jämtland, den minde om vårbrytning härhemma, om lövsprickning och lärkans drill i solen. Den klang märkligast och hade den största tjuskraften bland en hel hop andra signaturer, som framsprungo under den s. k. genombrottstiden på 80-talet, vilken i vårt län huvudsakligast markerades genom en litterär väckelse och då ungdomen i synnerhet rycktes med i kampen för idéella mål.

Själw jämte och bondeson kunde Äcke som ingen annan så sant och troskyldigt återgiva drag ur folkets liv, han kunde sjunga dess visor och berätta på dess eget språk. Först och främst och kanske mäst gjorde han sig bemärkt genom sin framställning av Stor-Ocken, som trots sina drag av Münchhausen likväl ter sig så äktjämtsk i kynne och talesätt, att han kan sägas vara en märkestyp för sin tid. Och rätt påtagligt är det också, att den spirande skalden själw, oaktat sin erkända originalitet, av denna mycket beundrade typ fått intryck, vilka i viss mån blivt av grundläggande betydelse för hans diktning.

Som poetisk talang och skildrare påminner Äcke i åtskilligt om Fröding, och måhända skulle han också ha fått namn och rang som denne, om han lika helt och icke blott liksom i förbigående ägnat sig åt sin gåva. Men man har därvidlag ännu ett par omständigheter att bemärka. För det första och vad beträffar landsmålsskildringen så är jämtskan ett svårare språk än värmländskan, så tillvida åtminstone, att det utom provinsen är mera svårbegripligt. För det andra var Äcke s. a. s. en mera praktisk idealist, en reformivrare, med anledning varav en hel del av hans dikter fått viss färg. D. v. s. han röjer partimannen, men icke av det tråkiga och trångsynta slaget, utan är det just, när han vänder till den sidan, som han ådagalägger sin mäst dråpliga humor. Som t. ex. när han drar ut mot den guden Bachus. Men även annars, såväl i sång som prosa, basera sig oftast hans framställningar på en viss sedlig grund, huru djärvt skämtsamt än orden kunna falla. Och frågan är väl den, om icke ett skaldeskap av dylikt slag är lika förtjänt av en plats i vår litteratur, som om det vore "blot til lyst".

Under detta omdöme falla i synnerhet de dikter, som höra till Äckes första och med namnet *Gott humor* i 7 à 8 häften utkommo på 90-talet, men längesedan äro slutsålda. Eljest är

dock genom dessa själva tonen angiven, så att samma rubrik passar även till det följande, som den glade skildraren under årens lopp strött omkring sig i ömse tidningar och publikationer. I senare tid ha hans bästa alster införts i kalendarern Jämten, för vilken han ock varit medredaktör, och varibland finnes åtskilligt, som höjer sig till verkligt mästerskap, såsom t. ex. hans sång om Jämtland. Se årg. 1909. För övrigt har han som författare till Mörsils sockenkrönika givit sin fädernebygd en bok av monumental betydelse, på samma gång det är en bok av allmänt kulturhistoriskt intresse.

Äcke var en mångsidig begåvning och mycket beläst i skilda riktningar. Icke minst hade han rykte och anseende som talare, först och främst för nykterhetssaken, vari han på sin tid inlade stora förtjänster, men sedan även som föreläsare i populära ämnen, fästtalare, deklamator och tillfällig vikarius i kyrkan. Ty fastän folk i allmänhet icke trodde det, var han ock en man av religiös tro och läggning, och religion såg han snart sagt på livets alla områden, t. o. m. i matematik. Som musiker var han både tonsättare och samlare och som sångare en god och skicklig ledare, kring vilken unga skaror gärna samlade sig. Läger man så därtill, att han framför allt var uppburen som lärare och pedagog, faller det av sig självt, att en man, som levde ett så rikt liv och på så många områden var en kraft att räkna med, måste saknas mycket. Men icke minst saknas han som vän och granne, i vilka hänseenden han hörde till det trofasta slaget och hade, som han själv plägade vitsa, "gott humör både till husbehov och avsalu". Likväl bar han på djupa smärtor genom inre sår, om vilkas natur han ej gärna ville yppa något. Dock var det klart, att han tillfogats dem av vänner, som svikit eller som under meningsbrytningarnas dragkamp begagnat sig av ohederliga medel. Ej för det han var någon politisk taktförare, men han höll varmt på

sina ideal, och på grund av erfarenheter som de nämnda drog han sig allt mer och mer tillbaka från det offentliga. Dock i arbete i gårdsbruket fann han sin lyckas jämvikt. Även på detta område var han en mer än vanlig förmåga. Men så kom det också på hans lott att i Myssjö utföra grundläggningsarbeten för tvänne skolgårdar och med resultat, att båda snart stodo i mönstergillt skick. Betecknande var det också, att skolrådet en gång rent av måste varna honom för att nedlägga alltför mycket arbete på bostället, emedan kommunen i så fall bleve honom alltför mycket skyldig för "överloppsgärningar". Och särdeles roligt fick han en gång, då en grannbonde skulle ge honom sitt erkännande för hans skicklighet som jordbrukare och därvid sade, att han (skolläraren) var lika hemma i konsten som en — "astronom".

Men på så sätt väl upptagen för övrigt fick pennan allt oftare vila, huru mycket den poetiska ådran än gav sig tillkänna: endast med vad han förut åstadkommit, sysslade han något emellanåt på lediga stunder, bättrade upp, renskrev och ordnade, så att allt nu föreligger som manuskript till två ordnåra band *Gott humör* och väntar på förläggare. Äckes namn hör till det slaget, om vilket Tegnér säger, att det växer efter döden. Men namnet är icke dött, utan lever, liksom dess bårare själv lever i sina värk och skall leva i tacksam hågkomst i vida kretsar, särskilt bland dem, som haft förmånen åga honom som vän.

Anders Jämte.

Mitt testamente.

I.

Jag skrivit — skrivit om igen mitt testamente,
vad jag av livet fått och vad jag har att ge,
har skolat ordnas in uti ett reglemente
med paragrafer, punkter — a och b och c.

Har skrivit ett förordnande, min sista viljas,
de efterlevande till efterrättelse,
att allt må vara klart att hädan — hädan skiljas;
allt "efter sunt och moget överbäggande".

Äi sagt, herr advokat, att handlingen lär duga
i fall av krig och krig om rocken, som jag har,
om fat, varur jag åt och om min säng och stuga,
så även om den slant, som möjligen blir kvar.

Är detta alltså livets facilit och behållning?
Är detta allt och intet, intet mer att ge
från livets mödor, fröjd och kval och all dess sällning,
herr advokat, till mina efterlevande?

"Kvarlåtenskap av annan art ej lagen känner
än löst och fast". — Vad rost och mal förfär alltså,
herr advokat, och tjuven själ, och eld förbränner?
"För lagen finns ej andra värden, som bestå."

* * *

II.

Farväl herr advokat! Ge här ert honorar!
Er döda lag för snöda, döda ting må duga:
för rocken, som jag har, mitt fat, min säng, min stuga
och träforna om slanten, som kanske blev kvar.

Rune Sohlberg.

Ett diktarelöfte.

Rune Sohlberg.

Det är med diktens och poesiens underbara blomma mången gång, som det är med den sällsamma skogsfrublomman*); den spirar upp, plötsligt och överraskande, där, varest man icke väntade den, den föds inne i skogarnas djup, fägnar den händelsevis förbigående vandraren med sin spröda fägring och dör, stilla och obemärkt. Men minnet av den underbara blomman lever, länge efter det den

sågs, i deras sinne, som förstodo att glädjas åt dess fägring.

Så var det med den unge diktare, vilkens minne jag här med några ord går att beröra — ett kort liv, fyllt av dröm och diktarkänslor, av begär och försök att ge form och gestaltning åt sina skönhetsförnimmelser, ett liv, som skänkte glädje och hopp åt dem, vilka fingo blicka in däri, innan det slocknade, tidigt, blott som ett skimrande löfte.

Rune Vilhelm Sohlberg var född i Norrköping den 2 oktober 1892. Till bördan var han norrlänning (fadern, den framstående fotografen Wilhelm Sohlberg, från Ytterhogdal,

*) Epipogon aphyllus.

modern från Haverö). Kärleken till Norrland, dess natur och folk, hade han därför i blodet, och då föräldrarna, medan han ännu var en liten gosse, vände åter till förstnämnda ort (Ytterhogdal), kunde denna kärlek slå fasta rötter i dess mark. Betecknande är också, att gossen aldrig ville höra talas om att han var född i den mellansvenska staden. Härjedalen, fjällens och skogarnas land, räknade han som sin rätta hembygd.

Däruppe lärde jag känna Rune — en blek, slank, som det tycktes till sitt väsen något slutten gosse, ej så litet olik andra, som jag där närmare kom att ge akt på.

I den ålder, då de flestas håg står till leken, stod hans till boken. Allt i den vägen, han kom över, slukade han — blott icke s. k. roliga böcker. Nej, historia, naturvetenskap skulle det vara. Ja, själva "böckernas bok", Bibeln, säges han i unga år ha läst från perm till perm. Hans vetgirighet syntes omätlig.

När böckerna ej bundo honom vid sig, strövade han ut till skogs, ofta ensam. Allt fångslade honom där — djuren, blommorna, stenarna, och ofta fäste han, med god blick för det karaktäristiska i naturföremålen, deras former på medförda pappersblad; redan tidigt visade han nämligen stor fallenhet för teckning.

När föräldrarna om några år flyttade ner till grannprovinsen Hälsingland, förlorade jag personligen Rune ur sikte. Men jag hörde, att han hastigt och lätt genomgått Bollnäs privata läroverk och sedan, vid 15 års ålder, tagit sin realskoleexamen i Östersund. Där hade en särskild uppmärksamhet fästs vid honom, och en av lärarne, språkmannen D:r L., skall ha yttrat till den begåvade gossen: "Du skall bli författare du, Rune".

Ja, det var ditåt som lusten också framförallt stod. Och då medel till fortsatta skolstudier saknades för utbildning till den diktargär-

ning, som lekte honom i hågen, sökte han genom ivriga självstudier öka sina kunskaper.

Redan nu började han författa. Små, käckt skrivna skildringar ur Härjedalens och Hälsinglands folkliv, historia och natur kommo, under märket "Dormitator", till synes i Bollnästidningen, i vars redaktion han fått anställning.

När så (år 1909) hembygdskurser anordnades i Bollnäs, blev ett antal av dessa skildringar samlat i ett litet häfte "Några Helsingsågnar. Förtäljda af Rune Sohlberg". Det var ej av brådmogen äregirighet dessa förstlingsförsök lades fram, utan i följd av vänners anmaling.

Den lilla boken (tryckt i Söderhamn 1909) omfattar följande skildringar: *Från Arbråds äldsta tider. Sankt Staffans saga. Hårgadansen. Stor-Gumman och hans ättlingar. En Hogdalssägen. Faxehus. En nybyggarsaga. En sägen från Laforsen. Stigmännens fall. Galfvens saga. Kerstaberg.* — som man finner alla motiv ur hälsinge- och härjedalsfolkets tradition.

Det är förunderligt, hur den knappt mer än 16-årige ynglingen hunnit leva sig in i denna, och än mer, med vilken formens säkerhet, vilken stilens jämnvikt och glans han behandlar motiven. Vål ser man spåren av förebilderna, när framställningen berör av andra redan behandlade sägenämnen, men i det hela är framställningen förunderligt självständig.

Att Rune Sohlberg redan med denna förstlingsskrift gav löfte om sig att bli en framstående bygdeskildrare är uppenbart. Man ser av inledningens första anslag vad det är som gripit hans unga själ: "Vår fädernebygds historia har många gånger och av många blifvit i skrift framställd, men den har en historia, som aldrig blifvit upptecknad förrän i sena tider och dock funnits och lefvat i sekler förut. Jag menar sägnerna". — — —

Ett praktigt prov på hans redan nu utbildade skildringskonst, djupare till läggningen än

de nämnda, har jag funnit i Bollnäs-Tidningen för den 31 januari 1910. Det är posthumt och bär titeln "Jättarnas kamp". Det är en drömsyn, i vilken diktaren ser "Helsinglandet", det "vilda och skogbevuxna landet", omdanas av naturens makter, en naturkatastrof, orsakad av en allt överväldigande vårflood vid den tid då odlingsens första pionerer kommo dit upp. En stark, men på samma gång tyglad fantasi träder här löftesrikt fram. Troligen är detta alster, dagtecknat 15/12 1909, det sista av den unge diktarens blott några veckor senare i döden domnande hand.

Men många och rika uppslag rörde sig — har en honom närstående meddelat mig — i hans sinne. Framförallt Härjolvssagan och sägnerna om prästen Herr Önund,¹⁾ vilka han ämnade behandla, den förra i en romantiserande skildring, den senare i en episk dikt, varför han sökte att göra grundliga förstudier.

Också i bunden form nedskrev Rune Sohlberg sina tankar, och även dessa diktprov röja en mer än vanlig självständighet och formbehärskning hos deras sextonåriga upphovsman. En "Marsch för Härjulfs ättlingar" (tr. i Jämtlands Tidning efter hans död) har väl ej så litet av ungdomlig svulstighet i sig. Men däremot synes mig efterföljande lilla onamngivna och ofullbordade dikt, som efter hans frånfälle fanns i en av hans anteckningsböcker, giva ett gott begrepp om hans vackra diktargry.

*Jag älskar skogens stolta park
och bergens brant i ödemark,
jag älskar bäckens stilla brus
och granens, furens dystra sus —
det låter som en hälsning
från Örjan Kajlands dar.*

¹⁾ Prästen Önund är den i *Härjedalens ortnamn och bygdesägner* av E. Modin (2:a uppl., s. 58) omnämnde siste katolske kyrkoherden i Sveg, ännu föremål för folkets minnesgoda sägner, av vilka ett flertal äro anförda i nämnda arbete.

*Jag älskar tjärnens svarta djup
inunder fjällens vilda stup,
och som en äkta nordens son
jag lyss till forsens starka dån —
det tyckes mig en dynning
av otämd urtidskraft.*

*Jag älskar ljung på sandig hed
och floens vida, sankade led
och myrens vattendränkta vidd
med dimma över marken spridd —
det minner mig en sägen
om älvors trolska lek.*

*Jag älskar nattens norrskensprakt
på nordlig stjärnströdd himlatrakt,
jag älskar åskans skarpa knall
och blixstens ljusa, snabba fall —
det synes mig ett budskap
från evighetens land.*

*Jag älskar nordanstormens vin
i bergets vilda klippravin
och himlens snö, som faller lätt
och virvlande och fint och tätt,
som Herrens änglars klädnad
så vit och skön och ren.*

*Jag älskar trevna byars tjäll
i dalar under höga fjäll
med kyrka vit i gårdars ring
och gula sädesfält omkring —
det synes mig ett eko
från prästen Önunds tid.*

— — —

Man hör, vad det är, som fyller det unga
skaldehjärtat med hänförande känslor — hem-

bygden, dess storslagna, karga natur, dess sägner och åldriga minnen; det är kärleken till allt detta, som vibrerar därinne.

Men snart skulle detta hjärta upphöra att slå — oförmodat, smärtsamt snart. En dag strax efter den i hemmet firade julhögtiden kom Rune från sitt arbete hem illamående; en smygande halssjukdom (difteri) hade angripit honom. Trots skyndsam läkarbehandling och öm vård stod hans liv icke att rädda. Efter blott tre dagars sjukdom avled han ^{7/10} 1910.

Rune Sohlberg. *)

Han gick bort som ett löfte, men ett rikt sådant. Men även löfena, här ej infriade, ha sin betydelse. Livets utveckling ligger icke allenast inom den trånga ramen härnere.

Det var också ett gott stycke skönhetsvärld, Rune Sohlberg vid unga år redan upptäckt och bevandrat och med diktarens hänförelse sökt peka på för andra, som med honom lärt att älska det som är skönt, rent och högt. För dem är hans minne kärt och starkt.

Erik Modin.

*) Detta porträtt togs, då Rune sjuk kom hem; innan de svallande lockarna skulle falla för saxen, togs bilden på moderns önskan — ingen anade, att den skulle bli den sista.

Hyllen. Unionsl. Karjedalen. Paul Fortin.

O be-a, se på stolta nykter-ringen, som

hand i hand står samlad vid din fot; där

finner en, fi — ga — ten så — om ingen, lik

väl hon bär sitt ö-de u-lan-knost. ja.

lyften er I blickar, som så ta—len! Ah,

det är du, mitt kärna Hjärt—da-len.

*O Svea, se på stolta syskonringen,
som hand i hand står samlad vid din fot;
där finnes en, förgäten såsom ingen,
likväl hon bär sitt öde utan knot.
Ja, lyften er, I blickar, som så talen!
Ack, det är du, mitt kära Härjedalen.*

*En tillflyktsort för Härjuls fria skaror
 du bjöd en gång kring dalens offerhöjd.
 Den ätt du fostrat, härdad blev i faror,
 den åt sitt armods bröd med litet nöjd.
 Dock närdes styrka där vid modersbarmen,
 det talar blicken, vittnar järn i armen.*

*Än äro ej försvunna fädrens dygder
 av enkelhet, av gästvänskap och tro;
 de leva än i Härjedalens bygder,
 och give Gud, de städse där få bo.
 Där skymtar sagans värld ännu i kvällen,
 när brasan tänts på öppna spiselhällen,*

*Kom följ mig dit, där azalean breder
 sin mjuka matta fram för våra steg.
 Vi skola vila, slå oss stilla neder
 och hälsa allt vad hjärtat än förteg,
 se fjällens rad och lämna bticken fången
 av norra himlens brand vid solnedgången.*

*Jag älskar allt, från tallarna på heden
 till stora furan högt på bergets krön,
 från beckasinens strå till örnens reden,
 där snölavinen går med brak och dån,
 jag älskar höra, ekot återskallar,
 mitt hemlands flickors lock kring fäbodvallar.*

*Och minns du vägen, som till berget förde,
där trolska vettan störde vandrarns ro!
Tänk, vad vi sågo, tänk, allt vad vi hörde,
ja det kan aldrig, aldrig någon tro!
Det vår vårt land, du härjedalske broder,
vår ungdomskärleks flamma och vår moder.*

*Du son, du dotter, född av detta landet,
så tyst och sluten längtar hit igen.
Hur kunde du så slita rosenbandet,
som knöt dig fast vid denna bygd, min vän?
Ack tankarna, var stund de äro gångna
till Ridovardes fjäll och Härjehogna.*

Gustaf Johnsson.

Vemdalsskalet.

(Oscar Olsson foto.)

Klockringning.

H. d. v.

Psalm 499 (Se Psalmboken) Kompos. av kyrkoherd.
O. Tirén - Oviken 1864.

En gång då ad sedan doman är nu alla förslöjda, här var klockringning
När man icke blundar vare, uppehåll mig med din hand. Låt min anda
jordens komma till det öfver en vid natt. Den för doman en till de
salig fara hiden till det fröjaleand. Oppna du mig krets dorr
stillas att det utsläp, som en helig Gud även fallen, och den ska för
och till farne hus mig för, milda krossa jara Christ, jög den krets
evigt gälla.
aldrig milt.

Den vackra melodien till denna psalm har benäget ställts till Jämtens förfogande av stationsinspektoren Karl Tirén i Bergvik. Den är komponerad 1864 av hans fader kyrkoherden Olof Tirén i Oviken (född därstädes 1817, död 1889) och torde, ehuru ej tryckt, vara åtskilligt känd förut, även utanför Jämtland. Så t. ex. var den känd av tonsättaren professor J. A. Josephson i Uppsala, vilken en gång yttrade sig mycket fördelaktigt om densamma.

Kyrkoherde Tirén har — enligt uppgift av en östersundsbo — komponerat den en natt, då han kände sig särskilt nedtryckt, samt givit den namnet *Klockringning*. När denna psalm på domsöndagen förekommit i Östersunds kyrka, så har församlingen sedan flera år tillbaka sjungit den på denna melodi, och den är mycket omtyckt.

Sanct Örjans visa.

A nästföljande sida återfinnes en i Jämtland av stationsinspektoren *Karl Tirén* erhållen uppteckning av *Sanct Örjans visa*, vilken i denna form av kännare ansetts vida åldrigare och ursprungligare än de av Geijer och Afzelius*) upptagna tvänne varianterna av densamma. "Den framstående kännaren av svensk folkmusik, häradshövdingen Nils Andersson i Lund, anser den här publicerade melodien vara ända från 11- à 1200-talet. Emedan den bevarats av jämtar, som på denna tid voro norrmän, har kompositören W. Peterson-Berger tyckt sig finna norsk karaktär i rytmen." Att mycket intresse knyter sig vid melodien ifråga, är visst. Av ovannämnda arbete av G.-A. framgår, att många varianter förekomma. För jämförelses skull avtryckes å sid. 49 den Tiréns uppteckning närmast motsvarande varianten (99 b.) hos G.-A.

En annan melodi (se sid. 50), nästan lika med första varianten hos G.-A., har ställts till *Jämtens* förfogande av musikdirektören *Paul Ferlén* i Östersund, vilken upptecknat den efter sin faster *Kjerstin* (Christina) *Ferlén* (född 1809, död 1865), sådan han i sitt föräldrahem i Härnösand hörde henne sjunga den på 1850- och 60-talen. Kjerstin Ferlén sjöng en mängd folkvisor, men varifrån hon erhållit melodierna, är obekant. Hon härstammade från Hälsingland (Gårdsjökielen i Färila socken), och det är väl tämligen sannolikt, att hon lärt sig visorna i fädernebygden.

3

"Denna visa", säga G.-A., "har den egna märkvärdighet att hava varit nyttjad såsom svensk fältsång". Den 11 oktober 1471 stod det bekanta slaget på Brun-

*) Under n:o 99 i *Svenska folkvisor*, utg. av E. G. Geijer och A. A. Afzelius. Ny uppl. utg. av R. Bergström och L. Höijer. Stockholm 1880.

"Sanct Öljav." *Uppr. och satt för H. chör*

av H. Jönsson.

Al. 6. = 46.

Hör du, Sanct Öljav, du äst minn bren,
sta den är båd de båd och lång,
Hör du, Sanct Öljav, du äst minn bren, minn bren, du
båd de båd och lång, en lång, din
Hör du, Sanct Öljav, du äst minn bren, du äst minn bren, du
sta den är båd båd och lång, din

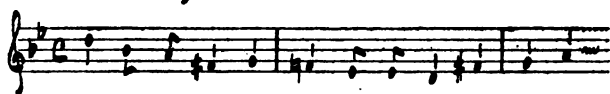
Skall mitt ärend ni ni den Tull Ba-by-
bor en hedvisk konung in-ne Den dra-ken
Tull Ba-by-lon, den
Den dra-ken

lon, den sta-ra
ligger för sam-ma stad all mot den dra-ken stida.
sta-ra sta-ra
ligger för sam-ma

Den staden är stad, han ligger den staden till me-ne.
Den

Effekttryck förbjudas.

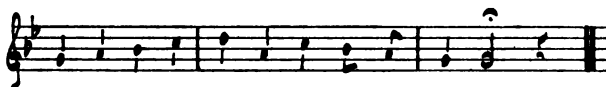
Riddaren Sanct Jöran.
 En Frijers och afstakke edition.

Hör du, sanct Ör-jan, du äst min vän, du skall mitt

ä-ron-de ut-vi-da, Till Ba-by-lon den

skö-ne stad, B-mot den dra-ken all strida.

keberg vid Stockholm, i vilket Sten Sture d. ä. besegrade konung Kristiern I och danskarna. Rimkrönikan, som utförligt beskriver slaget, meddelar bl. a. därom:

”thy beegynnadhe the alle siunga
 och giorde siik godhan liisa
 och qwaadho sancti örians wysa”.

Sanct Göran (eller Örjan, stundom Yrian, som han även benämnes) synes ha varit föremål för Sten Stures särskilda dyrkan. År 1488 upprättade han åt detta hälgon ett altare i Stockholms Storkyrka, och till minne av slaget på Brunkeberg lät han följande år pryda samma kyrka med en votivbild, den europeiskt ryktbara träskulpturen *S:t Göran och draken*, lybeckaren Bernt Notkes yppersta mästervärk. (1912—13 fick detta en kopia i brons, uppställd i Köpmanbrinken i Stockholm.)

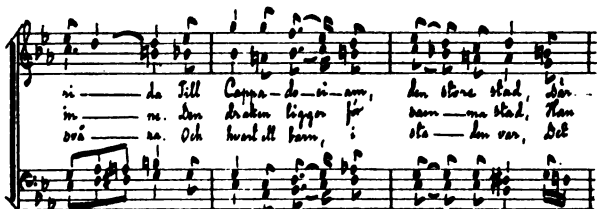
Till detta konstvärk i Storkyrkan är ofta visan i sina tidigaste tryck knuten genom titeln. Den äldsta upplagan därav med utsatt tryckår i Kungl. Bibliotekets samling av skillingstryck betitlas: *Twenne wackra och skjöna Wijsor, Then Första. Om then förträffliga Hjälten, Riddaren Sanct Jöran, Hwilkens fast*

Sanct Torrens visa.

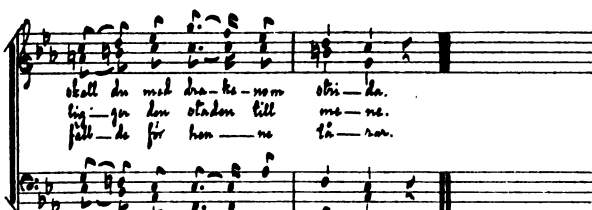
Variant, sått för mans-
röster af Paul Torlon

Her den lantets Torren, min tron, du skall mitt ä-ron de
 Den staden är båd' brenn och läng, den bor en hedvisat kroning
 Jungfrun her gången i staden fram, Ti-der om tränder de
 Som hon steg upp i den lilla hög, den stund var icks för
 Han stadt drakon i munnar in, Hans gläfsor flög allt i

ni — da till Cappa-de-i-am, den stora stad, den
 in — ne. den drakon ligger för saam — ma stad, Han
 öra — na. Och hvar ett barn, i sta — den var, Det
 lång — i, så kom Sanct Gó — ran ni — dandes Hans
 öka — kon. så båd' hon dra — kon med trids namn, All

skall du med dra-ke-nom öfri-da.
 lig — ge den staden till me-ne.
 fjell — de för hon — ne så-ror.
 häst för al — blom öfrängen.
 han vin mun ä — ter lyck — te.

känstrijke Beläte, then Högborne Furste, Herr STEN STURE den äldre, Swäriges Rijkes Förståndare, lät medh stoor bekdnsnad förfärdiga, och til ewig monument uti Stockholms Stadz Stor Kyrckia upsättia, Åhr 1489... Spjunge under deras egne Melodier. Tryckt Åhr 1709.

Ett par tidiga handskriftsuppteckningar, ehuru fragmentariska, finnas i behåll. Den äldre av dessa är måhända från mitten av 1500-talet. Inledningsstrofen lyder:

Loffuat warde jomfrv maria
 och henne welsignade son
 jack uill eder en viso at queda
 hon är gjordt om riddar *sancto orrian*

Det senare fragmentet har följande inledningsstrof:

Loffuat wari gud fader vdi himelrijk
 Och hans welsignade son,
 Jag will eder en wijsa queda
 hon är gjordt aff Ridder Sancte Jöran.

Redan första raden i den förra uppteckningen med dess jungfru Maria hänvisar till äldre tid än den senare.

Den av G.-A. meddelade texten till "Riddaren Sankt Göran" (cit. arbete: Del I, sidd.458—462) upptager 33 strofer, varav denna som inledning:

Lofvad vare allsmäktige Gud,
 Desslikes hans vätsignade Son!
 Jag vill en visa qvåda
 Om den riddaren Sankte Jöran.

Vem var då denne S:t Göran? Enligt legenden var han en "prins" från Kappadocien, vilken levde omkring 300 e. Kr. och räddade en kungadotter från en drake genom att döda denne. Efter krigiska bedrifter i Palestina uppträdde han vid den romerske kejsaren Diocletiani hov, fick reda på förföljelsen mot de kristna, blev själv kristen och bekände detta frimodigt inför kejsaren. Han blev därefter på det ohylligaste marterad och slutligen halshuggen samtidigt med kejsarinnan, vilken genom honom blivit omvänd.

Somliga anse sagan vara en efterbildning av Perseusmyten, enligt andra skall S:t Göran symbolisera den kristna kyrkans kamp mot djävulen. Korsfararna förde hans bild i sitt banér, och det var förmodligen genom dem, som detta hälgons dyrkan överfördes till Europa. S:t Göran, "medeltidens hjältehälgon", blev speciellt Englands skyddspatron (1200-talet) och snart även Rysslands (storfurstendömet Moskva insatte hans

bild i sitt vapens hjärtsköld). Också i de germanska länderna var hans dyrkan vida utbredd. I Sverige dyrkades han allmänt, särskilt under 1400-talet, och en mängd av våra kyrkor försågs med hans bild. Tidigt hade S:t Görans stora berömmelse, möjligen spritt av engelska missionärer, stadgat sig här i landet. Man vet t. ex., att före 1286 fanns ett S:t Görans kapell m. m.

S:t Göran avbildades ofta som en vacker yngling, ridande på en skymmel och med lansen genomborrande en drake.

En författare anser, att S:t Göran i germanska länderna tagit arv efter gamle Odin, krigarnas gud, om också icke ensam, då han väl delat det med S:t Martin och S:t Mikael. "Odins segerförlänande brynja blev S:t Görans skjorta, som gör kämpen säker mot alla vapen. Näppeligen skulle hans visa blivit sjungen i Brunkebergsslaget, om han blott varit en romantisk figur; det fordras en mäktigare makt, än som kan innebo i en sådan, att elda till valplatsens hänförelse; av en visa om blott en legendhjärte bliver icke gärna en sång, som till kraft och värkan liknar *Förfäras ej du lilla hop!*"

Minnen av klenår i en jämtländsk fjällby.

Av HERMAN GEIJER.

I en liten by högt upp i en fjälltrakt, där man som 'godår' räknar varje år, under vilket kornet mognar, i motsats mot 'klenåren' sökte jag för någon tid sedan ta reda på vad man mindes om barkbrödet. För den skull frågade jag en dag min värd, en omkring 60-årig bonde, som jag sedan länge ganska väl kände och om vilken jag visste, att han från stor fattigdom arbetat sig upp till välstånd:

Har du aldrig smakat barkbröd?

Han svarade: Nej, men att vi fick svälta mycket, det hände många gånger. Hemma hos mina föräldrar var mycket fattigt, och det gällde att hushålla. Mor var enastående till att kunna svälta barnen och hushålla med det som fanns av korn och annat. Så aldrig att det var matlöst inte. Hon sparade, så hon tog aldrig det sista som fanns. Det var många andra här som var lika fattiga, men de kunde inte det. Dom tog, så länge det räckte, och gav barnom, och åt själv, när dom var hungrig. Det är inte alla, som kan lida att se barna gråta efter mat, utan då tar dom, tills det är slut, och dom är alldeles black.

Int mjöldomt,

A int mussmörkromp,

utan så snytt!

sa Sigrid i Bölet, när det var slut åt henne i härbärg¹⁾.

Här inföll bondens hustru: Ja men 'n Jo, bror din, han har sagt, att det var bara en vinter, som det var svårt, så ni fick svälta.

¹⁾ Sigrids ord betyda: »Inte så mycket som dammet av mjöl, inte en messmörklump, utan så tomt!» Uttalet — kromp är härmat efter Sigrid, som ej kunde tala riktigt rent. Med bokstaven g i snytt betecknas här, i brist på annat tecken, en mellan a och å liggande vokal. Ordet 'snytt' besläktat med 'snöd', betyder egentligen 'hårlöst, renrakat'.

Mannen: Ha . . . Det skall jag säga hur det var med det. Jo och Erik dom va störst, och dom fick vara med och hjälpa mor arbeta. Då brukade hon spinna åt andra om vintrarna. Det fanns inga spinnerier då, utan den som hade något mera ull än dom vann spinnna själv, så lämnade han ut det åt andra att spinna, och då var det mor då, som tog emot ullen och spann. Som dom brukade allmänt, fattiga käringar. Det gjorde hon om vinterkvällarna och hade Jo och Erik till att karda åt sig. Då vet en att det är korta dagar och långa kvällar, och då, innan hon begynte med spinningen, så lade hon Stina och mig, som va minst, så vi skulle sova och inte få någon kvällsmat. Jag minns hon hade en gammal sjal, som hon stoppade om fötterna på oss, innan hon bredde över oss fällen, och så sade hon vi skulle somna, och satte sig sedan till att spinna, och Jo och Erik satt och kardade. Och dom fick lite mat med henne, innan dom la sig, men vi fick ingenting, och vi tordes inte säga nånting eller ge tillkänna att vi var vaken och ville haft mat vi med, utan det var att tiga. Det hände vi låg och gret, men vi tordes inte, att hon hörde det.

Jag minns än, om jag fann en brödbit, så här stor — han mätte på handen ut en bit ett par gånger så stor som en femöring — hur jag tyckte mig få äta nånting storgott.

Ja, det var underligt, när man tänker på det. Det är som det kommit alldeles bort ur tankarna, men nu minns jag det så väl. Det är inte rätt att man alldeles glömmar bort det gamla, så jag är nöjd du kommer och har oss till att tala om det. Men jag kan inte tala om det när som helst. Jag vill säga att mitt inre rörs, när jag tänker på det.

— Jag hörde de sade i en annan fjällby, att de fick inte riktig kornskörd mer än vart femte år eller så omkring. Var det så här också?

— Tyll! Det var godår många år efter varandra, men så blev det klenår flera år i rad också. Och då gällde det att spara från godåren till klenåren. Då man inte hade något att köpa för, så måste man spara. Så lite de levde med den tiden! En sommar

minns jag vi fick inte något korn, och allt vi hade till vintern var en kapp, som mor fått i Storbyn. Den vintern kokade mor *en gång* en riktig kornmjölsgröt — jag minns den gröten än, hur god han var.

De hade magasin då, som de sparade korn uti. De hade ett tocket magasin i Forsa och ett i Storbyn. Det stod på Kungsgården, intill östra hagan. Det var i flera våningar, bara kättar och en trappa, så pass man kunde komma upp. Men det magasinet användes inte på den tiden jag var ung. Sen vid skiftet köpte Anders Olsson det och byggde en sommarstuga av timret. Men av kättarna köpte jag virke, som jag gjorde en snickarbänk av, och den samma har jag kvar än i dag.

I Forsa var det Gammal-Hans, Forskallen de säga utav, som hade magasinet, och av honom köpte folket korn, när det var klenår. Jag minns Erik Nilsson, som bodde här på Brännan, sedan han tagit födoråd från västest-gården i byn. Han och käringen hans var alldeles kornlös en vinter. Då sålde de en allhelgammäsko, den bästa de hade, till Forskallen mot en tunna korn, det var jämt bytt. Och när de kommo hem med kornet och skulle baka, så föll degen sönder i smulor. Då lade hon sig över bakhordet, käringen, och gret.

En tunna korn kostade då trettio riksdaler.

*

Det skulle möjligen kunna förvåna, att den, som uppväxt under sådana förhållanden, aldrig, ej ens under nödåren i slutet av 1860-talet, smakat barkbröd. Här i Jämtland omtalas annars barkbrödet såsom använt under dessa år på många håll, även sådana, där bristen på säd och bristen på kommunikationer med bättre lottade trakter varit vida mindre tryckande än de varit och ännu äro i denna fjällby. Visserligen händer det stundom, att folk av blyghet vill förtiga eller förneka, att de själva varit med om att äta barkbröd, men var och en, som genomläst ovanstående skildring, skall säkerligen av dess rättframhet känna sig övertygad om dess sanning. Vid närmare inträn-

gande i förhållandet visar det sig också, att just i en del fjällbyar barkbrödet varit mindre brukligt än 'fram på landet'. Orsaken härtill är lätt att finna: man har i fjällbyarna saknat tillgång till lämplig bark på nära håll. Den bark, som företrädesvis användes till såväl mjöl att baka bröd av som till gryn att koka gröt av, var furubark, men i Jämtlands fjälltrakter saknas ofta tallen. I denna by finns visserligen något tall 'väst i hävlom', men barken är här mycket 'rutu' (d. v. s. den delar sig i mer eller mindre rutformiga fjäll), och sådan bark dugde ej gärna. Hellre tillgrep man därför andra nödbrödamnen. Sålunda bakade man i åtskilliga av byns gårdar under något av nödåren i slutet av 1860-talet bröd, vari blandats mjöl av innerbarken på björk, men detta synes knappt ha varit mer än ett försök, som strax uppgavs. Eller också tog man något annat, såsom halm — så gjorde den i det föregående skildrade modern — och hackade den med en barrhacka 'så grundela små', torkade sedan den hackade halmen på bastulaven, malde den på åkvarnen och blandade den med kornet, detta ej blott under ovannämnda nödår, utan även vid andra tillfällen.

På senaste tid har verkligen ett av den gamla tidens nödhjälpsmedel åter tillgripits i denna by, men ej till människoföda, utan till hästfoder. År 1914 har man nämligen här, efter gamla föredömen, givit hästarna hackad ljung.

I en annan gård i byn svarade den gamla 'käringen' på frågan: 'hur levde man, när det var klenår?' med följande ord:

De va te spära. O dom som va mäkti, så dom kun tjööp nå leta¹⁾, så skaffe dom se nå korn, som dom källe för skeffssea²⁾, långt bortanå värld'n. De va stort som kaffebönan och va i spriick ti som på kaffebönom. Men de va dyrt, onaturla dyrt, så de va int för de fattigom. De va klingrut³⁾.

¹⁾ Någon smula.

²⁾ Skeppssäden.

³⁾ Runt.

— Kändes det dyntje¹⁾?

— Nej, de vart fint, vitt mjöl. Men tänk vå slag, när de int fanns nån tillförsel. De ha vorte så myttjy bättre i levemåt sen de vårt bana, o tillförsel på all vis²⁾.

Barkbröd hade ej heller hon varken sett eller smakat, fast hon alltid levat i fattigdom. I hela byn fanns blott en person, en nu omkring 80-årig gubbe, som av egen erfarenhet hade något att berätta om barkbrödet. Han hade varit med om att ställa till det i en annan fjällby, där han var född. Han var då omkring 15 år, det var alltså i början av 1850-talet. Där växte tall alldeles inpå byn, och de togo fin furubark till brödet. Men när det blev färdigt, kunde de ej äta det. Det hade för stark smak. De hade ej förstått sig på att vattenlägga barken först.

En så ringa personlig erfarenhet av barkbrödet, som nu fanns i byn, torde dock ej ha varit att finna hos föregående generationer. Allmänt talades det om att förfäderna ätit barkbröd; och av vad de sagt mindes man särskilt, att granbarken ansetts lättare att befria från gärkosmaken³⁾ än tallbarken, samt att folk blivit klena och kraflösa av att äta barkbröd. "Far talade om", sade den man, vilkens skildring av brödbristen i hans föräldrahem inledde dessa anteckningar, "att i hans ungdom, d. v. s. i början av 1800-talet, 'fotmo'"). De blevo så försvagade, att de ej orkade gå." hände det, att folk åt barkbröd, så att de blevo

Den stränga sparsamhet med "gudslånet", som under dylika förhållanden utvecklades till en allmänt medfödd dygd, har blivit för vår tid så främmande, att när något drag därav nu för tiden framträder hos någon av den gamla stammen, så händer lätt, att det betraktas med oförstående undran och löje. Ännu

¹⁾ Unket.

²⁾ Till järnvägen är emellertid ej nästgårdsväg, och den väg som är, kan till betydlig del ej annat än på vinterföret befaras med kördon.

³⁾ Smak av 'gärkåda', illasmakande kåda.

⁴⁾ Ordet *fotmo* är sammansatt av *fo*t och ett gammalt ord *mo*, äldre *mod*, besläktat med *möda*. Det betyder alltså *fottrött*.

finns en och annan gård, där man till vardagsbröd ej använder någonting bättre än mäldern.¹⁾ Hustrun i en sådan gård lät en gång undfalla sig, när hon såg det fina brödet i en främmandes matsäck, en fråga om det ej var 'syndsamt' att äta sådant bröd.

Det vore orätt att häri vilja se klandersjuka eller avundsjuka. Men sätter man sig in i hennes syn på saken, kan man kanske till slut ej undgå att fråga sig själv, om det ej ligger något berättigat i hennes undran över vart det skall ta vägen, när anspråken på livet stegras så oerhört på alla håll. Och när hennes gamle 'kall' ett av de sista åren, ett riktigt godår, skulle 'jära ta loa', d. v. s. sopa logen efter avslutad tröskning, och därvid uttryckte sitt bekymmer över vad de skulle få att äta, när det inte blivit något småkorn — det var grovkorn alltsammans, men det kom han inte ihåg, att det kunde tagas till vardagsbröd — så log nog berättaren åt honom, men tänkte på samma gång ej utan vörndnad på vad som låg bakom detta.

¹⁾ Sämsta sortens korn, starkt blandat med agnar, som vid kastningen stannar närmast agnarna.

Folkminnen.

Ordet 'folkminnen' är ännu så nytt i vårt språk, att det för många torde förefalla främmande, kanske till och med mera främmande än det internationella ordet 'folklore', som därjämte användes för att beteckna samma sak. Då folkminnena eller — om man så vill — folklore står i mycket nära sammanhang med de sidor av den gamla allmogekulturen, åt vilka föreningen Jämtslöjd närmast ägnat sin uppmärksamhet, och då J ä m t e n s innehåll till någon del brukat bestå av folkminnen, skola denna kalenders läsare måhända ej sakna intresse för ett försök att i korthet något utreda vad som menas med detta ord.

Ordet 'folkminnen' är som sagt nytt i vårt språk. Det har inkommit som översättning av det danska ordet 'Folkeminder', vilket på sin tid bildades av professor Svend Grundtvig (död 1883). Det motsvarande, ännu kanske hos oss något mera kända, ursprungligen engelska ordet folklore har en blott föga äldre upprinnelse. Det bildades år 1846 av W. J. Thoms genom sammansättning av de engelska orden folk och lore, varav det förra motsvarar det alldeles lika stavade svenska ordet folk, det senare åter motsvarar det svenska ordet lära. Såsom lånord i svenskan uttalas det folklår; det rent engelska uttalet är ganska olik detta. Ehuru till sitt uttal försvenskat, har det aldrig fullt införlivats med vårt språk och synes ännu ej vilja foga sig efter svenska ords böjningsmönster.

Ordet betyder folkets lära, folkets kunskap, däri inbegripen, såsom den ej minst viktiga delen, dess hemliga kunskap: trolldomskunskap, läkedomskunskap m. m. Folklore är icke veten-

skapen om folkracerna eller om något enskilt folk, det är ej detsamma som etnografi, utan det är fastmer folkets från uråldriga tider genom muntlig tradition forplantade vetenskap om sig självt och om naturen. De genom tradition bevarade minnena, föreställningarna och de med trolldom mer eller mindre bemängda medlen att främja vad som önskades, och avvärja vad som fruktades, har nämligen på ett primitivt stadium spelat en roll motsvarande vetenskapens. Begreppet folklöre omfattar dock ej blott vad som har den antydda karaktären av primitiv vetenskap, utan även yttringarna av den folkliga, traditionsbundna, diktande och överhuvud konstnärliga värksamheten. Sammanfattande kan det betecknas som ett inbegrepp av det andliga livets yttringar i motsats till det materiella livet. Sålunda räknas ej dit vad som rör t. ex. gammal byorganisation, husbyggnadstyper, åkerbruk, nämligen för så vitt det gäller åkerbrukets tekniska sida under äldre eller nyare kulturskeden; däremot räknas till folklöre gamla åkerbruksplägseder med rötter i forntida övertro; till folklöre brukar ej häller räknas gammal folklig slöjd, ehuru denna såsom även innebärande konstnärlig värksamhet kunde betraktas som ett gränsområde mellan materiell etnografi och folklöre.

Någon fast gräns mellan dessa båda områden finns icke, liksom ej häller ännu några i varje detalj allmänt erkända definitioner. Utom med etnografien har folklöre anknytningspunkter även med arkeologien, vilken vetenskap som bekant sysslar med materiella fornlämningar samt med historien eller vissa grenar därav: kulturhistoria, religionshistoria, litteraturhistoria o. s. v. Från en annan synpunkt sett erbjuder folklöre stoff åt psykologien, huvudsakligen dock ej sådan psykologi, som man kanske oftast tänker på, när ordet psykologi nämnes, och som företrädesvis är individualpsykologi, utan fastmer åt vad man kallar folkpsykologi, d. v. s.

den psykologiska forskning som sysslar med sådana sidor av den andliga utvecklingen, vilka betingas av människornas sammanlevnad, alltså språk, sed, tradition m. m. Med ingen vetenskap samvärkar dock folklore så nära i fråga om det grundläggande arbetet: materialsamlandet, som med språkvetenskapen, särskilt dialektforskningen.

Av det sätt, varpå ordet folklore i det föregående använts, synes att det kan beteckna än föremålen för en viss gren av vetenskaplig forskning, än denna forskning själv. I den senare betydelsen användes stundom i stället ordet folkloristik, och om den som sysslar med denna vetenskapsgren namnet folklorist. Utbytes ordet folklore mot folkminnen, så utbytes folkloristik mot folkminnesforskning. Det någon gång, men mera sällan hörda ordet folklivsforskning har en vidsträcktare betydelse. Det omfattar ej blott folkminnena (folklore), utan även de sidor av folklivet, som höra till den materiella kulturen. Ännu äro dock ej alla namn uppräknade, som användas om denna forskningsgren: stundom talas också om 'folkkunskap' i samma betydelse som 'folklivsforskning'. Det första 'mötet för svensk folkkunskap' hölls i stockholm 1908 — förhandlingarna återfinnas i Nordiska Museets tidskrift *Fataburen* för nämnda år — och Nordiska Museets storslaget anlagda arkiv av uppteckningar rörande bl. a. folktro och materiell allmogekultur kallas 'folkkunskapsarkivet'. Ordet folkkunskap (som är översatt från det tyska *Volkskunde*) synes dock ha svårare att tränga igenom i vårt språk än de tidigare lånen folklore och folkminnen.

Men kunna nu alla dessa folkminnen, som i alla fall till mycket väsentlig del icke bestå i verkliga minnen av verkliga förhållanden, icke håller i minnen om stora och viktiga tilldragelser och slutligen ej håller i minnen, som hämtats från de mäst upplysta folklagren, utan med förkärlek samlas från dem, som anses som de

mäst oupplysta och t. o. m. skrockfulla, kunna sådana 'folkminnen' verkligen ha det vetenskapliga intresse, att en särskild vetenskapsgren skall behöva uppstå endast för deras skull och stora tryckta och ännu större otryckta samlingar uppläggas? Vad vill vetenskapen härmed?

Frågan är naturlig och höres ofta, men kanske lika ofta måste den tyvärr lämnas utan fullt klargörande svar. Naturligtvis måste vi också här stanna vid några, delvis redan i det föregående givna antydningar.

Bland folkminnena träffas å ena sidan mycket — mången av Jämtens läsare skall säkerligen ur egen erfarenhet kunna finna exempel — som genom sitt innehåll eller genom sin form omedelbart väcker ett livligt intresse, om kanske ej alltid ur vetenskaplig, så ur någon annan mänsklig synpunkt: intresset för vad som rör hembygden, eller den egna släkten, eller det hemlighetsfulla, eller ett ästetiskt intresse, intresset för det karaktäristiska, för det humoristiska eller annat. Men dessutom inrymma folkminnena tydligen också massor av sådant, som för vanligt människoförstånd ter sig som rena obetydligheter, att ej säga skräp. Vad den ene betraktar som skräp, har dock för den andre intresse, och vad vetenskapsmannen beträffar, äro hans synpunkter härpå sådana, att han måste önska så mycket som möjligt tillvarataget för granskning, även sådant, som för andra icke erbjuder något intresse. Gallringen av stoffet är en uppgift, som kan lämnas åt framtiden, *b e a r b e t n i n g e n s* tid; däremot kan ej uppgiften att samla lämnas åt framtiden. Nutiden torde vara den sista tid, varunder samlande i stor skala av äldre tiders folkminnen låter sig göra. Att gallra med nödig överblick är däremot ej i vår tid ännu möjligt mer än endels. Ofta kan den vetenskapliga betydelsen av ett visst folkminne eller detalj av ett folkminne först i framtiden bli uppenbar.

Folkminnena gömma inom sig minnen från alla tider. Man menar stundom, att folk ej minns stort längre tillbaka än till fars eller på sin höjd farfars tid, och mycket litet därav. På sätt och vis kan detta slå in för flertalet modärna människor, även bland allmogen. Men genom sammanställning av spridda drag skall man dock kunna få till stånd ganska mångsidiga bidrag till belysande ur en annan synpunkt än de skrivna historiska dokumentens, ur en synpunkt nedifrån, av tilldragelser, som ligga rätt långt tillbaka i tiden. Mörsils sockenkrönika av Erik Olsson (Äcke) lämnar vackra exempel därpå, exempel vilkas värde ej får anses fördunklat genom de invändningar, vartill detta arbete på flera punkter inbjuder. Rikare och mångsidigare belyses folkminnenas värde för bygdehistorien av det sägenmaterial, som meddelas i Erik Modins *Härjedalens ortnamn och bygdesägnar* (2:dra uppl. Stockholm 1911, 5 kr.) samt av samme författares i dagarna utkomna skildring av sin hemsöcken *Gamla Tåsjö*. (Dahlbergs bokhandel, Sollefteå, i kommission, 5 kr.)

Men det är ej blott enstaka historiska personer och tilldragelser för ett eller några få hundratal år sedan, varom folkminnena stundom kunna bära vittnesbörd — sparsamma och osäkra — utan man har i folkminnena, rätt förstådda, även en källa härflytande från tider så avlägsna, att man med rätta kan betrakta mycket i dessa folkminnen som en det andliga folklivets arkeologi. Det kvarlever i sagor, sägner och annat talrika spår av en uppfattning av naturen, av människan, av gott och ont så främmande för vår tid och för långliga tider före vår, att denna uppfattning ej kan ha sin rot på närmare håll än hos människor, som levat i den avlägsnaste forntid, på ett mycket primitivt utvecklingsstadium. Därifrån stamar mycket av den folksagans och folksägnens undervärld, som ännu i dag dock ej förlorat sin

förmåga att fångsla människornas fantasi.

Den av ämnet närmare intresserade hänvisas till docenten C. W. von Sydows skrift *Folkminnena och deras insamling* (tidskriften *Folkminnen* och *folktankar* 1914; även i särtryck såsom n:o 2 i nämnda tidskrifts skriftserie, 75 öre).

Var och en kan göra vetenskapen någon tjänst och bidra till bevarandet av sin hembygds oskrivna historia genom att uppteckna det han känner om sagor, sägner m. m. Jämtens redaktion mottager med tacksamhet dylika uppteckningar och lovar att sörja för dess framtida förvaring i de fall, där det ej befinnes lämpligt att genast trycka det insända.

**Gammal jämtgubbe
från Huså i Kall.**

Foto i slutet av 1860-talet av
R. Rellström, Röda Bodarna
N:o 1, Stockholm.

**Gammal jämtgumma från Lit.
Iklädd »styttje och luva».**

Foto på 1890-talet av
Tora Pettersson, Östersund.

"Senn-smen."

För Jämten.

Av LEVI JOHANSSON.

För år 1914 finnes i "Jämten" en intressant skildring av den s. k. "Storsmeddms" i Lillhärdal liv och leverne. I Haverö socken i Medelpad påträffade jag 1908 sägner om en annan härjedalssmed, som tyckes ha haft "tomlingarna" nästan likaså gott insatta i händerna som "Storsmeddn" och varit i besittning av samma förvetna kunskaper och hemliga krafter. Denne andre bodde i Ytterhogdal och benämnes i sägnerna "Senn-smen". Några biografiska data och andra faktiska uppgifter om denne person*) har jag ej varit i tillfälle erhålla, utan är det endast nämnda sägner, som jag har att komma med. Jag berättar endast, vad A. M. Viksten i Vikarbodarna, en odalman utan svek, förtalte mig efter sina fäder.

Efter Ljusnan, nedanför Ytterhogdal, finnes sedan gammalt ett färjställe, som kallas Senna. Där levde för så där en hundra år tillbaka i tiden en färjman, som skulle vara styv i trolldomskonster. "Han kunde lite mer än äta bröd", som folk säger. Han var tillika smed och kallades därför "Senn-smen". Troligtvis härstammade han från Hälsingland. Om honom ha många historier varit i svängen.

Smedsycket hade han börjat med redan i unga år. Så gav han sig ut i världen och kom till ett bruk. Där ville han ha plats som smed, men de ansågo honom väl inte kompetent till den sysslan, då han kom bort-

*) Hans namn var *Olof Pålsson*, född i slutet af 1700-talet.
Red.

ifrån rama bondlandet, varför de satte honom i grov-arbete. Detta smakade honom naturligtvis icke. Ställde han så om en dag, att järnspeppet gick av för honom, varpå han gick till klensmeden för att få det lagat. Då denne vände sig bort, slet "Senn-smen" lös ett par stora tennknappar ur sin rock och kastade dem i härden. Detta gjorde så mycket, att det nästan var lögn få järn-bitarna att "välla" ihop. Det gick likvisst till slut, men det blev inte bra. Om en liten stund kom han tillbaka med speppet igen. Det hade gått upp i vällningen. Nu hade han tagit med sig litet svavel, som han kastade i elden. Denna gång var det tusen slut och blankt omöjligt att kunna få ihop speppet. Klensmeden måste förklara sig bet. Då tog den andre de två bitarna av speppet och gick till inspektoren och frågade denne, om han tyckte, att det var fason ha en så'n klåpare till klensmed, som inte kunde svetsa ihop ett par järnstycken. Om han själv finge stå i smedjan, skulle de få se på annat. Nå, inspektoren gick med till smedjan och tog reda på, huru det var med den där saken. Ordinarie smeden sa, att han inte kunde begripa, hur i pocker det hängde ihop med detta järnet — men "Senn-smen" satte ihop speppet, och efter det provet fick han platsen. Således var han på samma gång en stor spjuver och äkta skälm, den där "Senn-smen". Där på bruket stannade han länge och väl och tjänade en hel hop med pengar.

Det var en härifrån Haverö, som hette Isak Jons-son. Han brukade köpa upp hästar i Jämtland och sedan fara söderut och sälja dem. Kom han så en gång med en hel skock hästar till Senna och skulle ha dem över. Det var en vildsint krabat till hingst med i den där hopen. Isak satte i fråga, att "smen" inte skulle kunna ta hingsten med på färjan på samma gång som stokreaturen. "Ta hit'n bara, du!" sa "smen", "jag skall gå i ansvar för, att det går bra", varpå han gjorde några små hokus-pokus med hingsten, och strax hängde han ned huvudet och slokade med öronen och stod så stilla som en halvdöd kalv under hela färjeturen. Då de kommit över på andra sidan, sade "smen": "Nä, han tör väl må få igen humöret sitt!" — "Nää, lätt'n vara", sa ägaren, "så är han inte så ostyrig att

hantera!" Men då svarade "smen", att han inte skulle komma så långt med hästen, förrän det skulle vara alldeles slut med honom, och så ställde han honom tillrätta igen, så att han blev lika galen som förut.

"Senn-smen" och en man, som hette Halvar Halvarsson, var på hemväg med lass från Hudiksvall. I en gård i Delsbo skulle de ligga över natten. Halvar ville, att de skulle söka få sina lass inom lås, ty de hade ord om sig att vara tjuvaktiga i Delsbo. "Nää, då bryr vi oss inte om", sa "smen", "jag går i ansvar för lassen". Då de på morgonen kom ut och skulle se om sina hästar, stod där en karl och höll i "haddanet" till en stor kopparkittel, som H. hade på sitt lass. "Nä sl, det står en karl och håller i kitteln min!" utropade H. "Tyst", sa "smen", "säg ingenting åt'n!" Sakta och omständigt gjorde de båda karlarna sig i ordning, spände för hästarna och skulle ge sig iväg, och karlen stod fortfarande kvar och höll i kitteln. "Du får väl sätta tillbaka kitteln nu", sa "smen" till slut, "och så ska du väl ha tack, som vaktat lassen åt oss i natt." Nu gick det komma lös för karlen, och sen blev han förstås inte gammal där. — "Senn-smen" var aldrig elak mot dem, som han på detta sätt satte i klister, och han förbjöd alla, som sökte honom, att visa sig ovänliga mot tjuvar och andra, som han "visade tillbaka".*)

En gång då "Senn-smen" var ute och gick, märkte han, att han mistat sin pänningpung. Han trodde, att han blivit bestulen och blev över måttan arg. "Ska jag låta den djäveln springa, eller ska han få gå?" sporde han den, som var i hans sällskap. Denne tyckte, att det skulle vara rätt och lagom åt tjuven att få springa och det riktigt ändå. Jaha, "smen" gjorde de konster, som skulle vara, men nätt och jämt var det klart, förrän han själv måste sätta iväg och springa av alla krafter vägen tillbaka. Slutligen såg man honom krypa in under ett avtråde. Där låg portmonnän. Han hade själv slarvat bort den där. Men då han kom tillbaka till sitt sällskap, sade han, att hädanefter skulle ingen behöva springa, då han bar tillbaka tjuvgods,

*) Ett tydligen överensstämmande drag hos dessa »kloka».

för en så'n skjuts kunde vara rent livsfarlig, om det var lång väg.

En gång kom det en främmande och sökte "Senn-smen". Denne slog i en sup åt karlen, varpå han satte in flaskan i skåpet och gick till smedjan, där han stannade hela "öfta". Till slut sade han: "Jag är väl tvungen hem å frälsa karldjäveln dän". Då han kom in i stugan, stod den främmande och höll i brännvinsflaskan och slapp inte ur fläcken. "Du får väl släppa flaskan nu", sa "smen". Flaskan föll i golvet och gick i tusen bitar. "Smen" fortfor: "Men nu ska du minnas, att du skaffar mej en likadan flaska i stället, eljest så...!" Han behövde inte vänta värst länge, förrän han fick en flaska i stället, "Senn-smen".

Två karlar var ute i färdväg och tog in hos "Senn-smen". "Varifrån är de här gossa'n" frågade "smen", De gav förstås besked, och så gick "smen" ut. Om en stund kom han in igen, och då sa han: "Jag var åsta ljög i jånst", och så gjorde han ett ryck på axlarna. De främmande kunde inte förstå, vad han ljugit för någonting. "Jo", mente han, "jag sa nyss, att ni var *gossar*, men ni är visst gift bägge två". Det stämde mycket riktigt, men inte kände "smen" dem, och på den tiden bar karlarna aldrig ring.

En hop jämtar tog en gång in hos "Senn-smen". En av dem hade kört av loktråkroken för sig och ville, att "smen" skulle göra honom en i stället. Men "smen" hade ingen lust gå i smedjan just den gången, ty gubbarna hade tagit fram sina matsäcksflaskor, så att det vankades kask. "Du kan gå i smedjan och knacka dej till en krok själv, du", sa "smen" och räckte smedjenyckeln åt gubben. Då han kom tillbaka, frågade han, vad smedjelånet kostade. "Nää, inte kostar det nånting", svarade "smen", "men — varför *pådra du bort* (förstörde) första ämnet för dej?" Det stämde precis. Han hade verkligen bränt upp första ämnet. Han tycktes vara så gott som allvetande, den där "Senn-smen".

Det var en annan smed, som hette Pål. Denne gick en dag förbi "Senn-smens" utan att gå in och hälsa på, som han eljest brukade. Det hade väl kommit någon fnurra på tråden mellan dem. Nu ställde "Senn-smen"

så, att Pål gick vilse i skogen och omöjligen hittade ut. Under tiden stod "Senn-smen" i smedjan och arbetade och gladdes i själen över det goda spratt, som han spelat den andre. Men ett, tu, tre tog det till att "jäcklas" för honom! Vilket verktyg han än tog fram och brukade, så gick det sönder för honom. Det var så förgjort, att han var tvungen sluta arbeta och helt kapitalt ta ledigt rästen av dagen. En tid därefter stötte de båda smederna händelsevis ihop. "Varför gjorde du mej, det du gjorde?" frågade "Senn-smen". Pål genmålde: "Ja, varför gjorde du mej, det du gjorde, då jag gick min väg beskedligt fram och inte gjorde dej nånting?"

En gång försökte sig "Senn-smen" på att stjäla också. Han anammade en hel hop kopparkärl av flera stycken personer. Dessa gick till "Senn-smen", för att han skulle skaffa tillbaka det stulna. Men den gången var det förstås alldeles omöjligt bli hjälpt där i gården. Så gav de sig iväg till en annan trollkarl, som också var smed, och han bodde i Lillhärddal och kallades "Härdals-smen". Han skulle väl inte vara så borta, han håller, men den här gången var han inte hågad hjälpa, för han såg nog, vem som varit framme, förstås. Men de var enträgena, så att till slut måste han. Det lyckades honom ock att tvinga "Senn-smen" återbära det stulna, men — sen var det "Härdals-smen", som blev tokig och det med besked ändå. Då han var riktigt på storsidan, fick de binda honom med huru grova kettningar som hälst, så slet han sönder dem. Emellanåt fick han tillbaka sitt förstånd någorlunda. En sådan gång beklagade sig hans omgivning över, att han andra gånger var så vild och oreglerig. Då gjorde han en helt liten och vek märkla och slog in i väggen och tillsade dem att binda honom i den, då det behövdes. De gjorde så, och då satt han fast.

Den där "Härdalssmen" skulle vara utomordentligt skicklig i sitt yrke. Ryktet om honom nådde ända till kungen, och då gav denne honom beställning på ett sigill. Då detta kom till kungen, visade det sig vara alldeles slätt i bottnen, varför kungen skickade det tillbaka och skrev, att det skulle *graveras* på sigillet också. "Härdals-smen" sände det ånyo i samma

skick som förr och hälsade, att kungen skulle prova det ett tag, så skulle han nog få se, att där fanns inskrift. Han gjorde så, och det visade sig, att det sköt fram bokstäver ur sigillet, då man tryckte på handtaget. Då man lyfte upp sigillet, drogs dessa bokstäver in av en fjäder, men det var så väl gjort, att det inte märktes minsta skära i mässingen. Naturligtvis fick han hederligt betalt för sitt arbete, och kungen gav honom lov att sätta "n:o 1" på allt, som han förfärdigade, till tecken på att det var förstklassig vara.

Och så var det inte mera om de där gubbarna.

"Lill-Nyn."

I Oviken bodde en gammal dalkarl vid namn Ny, allmänt kallad Lill-Nyn. Han brukade göra rissmorningar samt bota "tiråkt" och andra sjukdomar. Men som förtjänsten med sådant på gamla dagar blev klen, måste han därjämte gå och tigga. Han var mycket pockande, när han kom till ett ställe och nöjde sig vanligtvis ej med det, han fick, utan begärde mer. En gång kom han till en gård i H. och fick husrum där över natten. På morgonen, sedan han av husmodern fått mat och kaffe, begärde han att få en ulltapp. När han fått detta och stod vid dörren för att gå, upplyste han emellertid om, att han ej fått något fläsk. Nu tyckte likväl husmodern, att han fordrade allt för mycket, och för att undskylla sig sade hon, att de ej hade slaktat grisarna ännu. Detta var dock blott halv sanning; de hade slaktat några grisar, men hade kvar ett par, som ej voro nog stora att slakta. Då nu Lill-Nyn gick ut genom dörren, mumlade han: "Ni ska nog få slakta"! — En stund därefter skulle man ge grisarna mat, men då hände det märkvärdiga, att båda två absolut vägrade att äta. Allt vad gott man bjöd dem, till och med sötmjölk, smakade de ej. De bara stodo i en vrå och sågo duvna ut. Det såg verkligen ut, som om de skulle få slakta. Men en av pi-

gorna i gården visste, hur man skulle få bukt med trollskapen. Botemedlet vid sådana tillfällen var nämligen att springa till en annan gård och taga en brödkaka från bordet, men utan att säga ett ord eller skrat- ta, och sedan ge de "förgjorda" djuren denna. Så gjorde nu pigan, kom tillbaka med brödet, kastade det till grisarna och — de åto samt förblevo sedan krya och friska.

Rosa Smedman.

På tjäderlek.

Andreas A. i Vemdalen var en skicklig jägare, vilken som sådan hade många underliga äventyr att om- tala. Bland dessa minns jag särskilt ett, som jag här skall återgiva. Det timade en gång då han föll för frästelsen att pröva sin lycka på s. k. tjäderlek. Att hugga in på en sådan har ju alltid ansetts som en styg- gelse, emedan det är ett upprörande brott mot natu- ren, men har man blott samvete därtill, kan ock en dy- lik jakt bli särdeles givande. Det var en styv halvmil nordväst om den stora kyrkbyn han så i arla morgon- stund gick och loverade. Blott någon talltrast lät höra sin drill. Men snart uppstämde även en tjädertupp i glada toner sin kärleks spel, som likväl strax avbröts genom en smäll, varefter tuppen hamnade i jägarens väska. Knappt var detta undanstökat, innan en annan tupp uppstämde på samma sätt. Men just som Andreas höll på att lägga an och skulle ta sikte även på den- ne, får han höra kyrkklockorna ljuda, men icke i nå- gon vanlig klämtning, utan det är stormringning, som om ofred hastigt vore påkommen. Han hejdar sig och blinkar ofrivilligt bortöver åt byn, då han ser en hemskt mörk rökpelare därifrån höja sig mot him- meln. Då var det honom med ens klart, vad alarm- ringningen betydde, och han greps av en mörk aning, att han kanske själv just drabbades av eldsolyc- kan. Men i alla fall, han lät sig icke hejdas, utan av-

fyrade det för den intet ont anande tuppen tillämnade skottet och träffade, trots förskräckelsen, och med två tjädrar i väskan skubbade han då iväg, allt vad tygen höllo, hem till bys. Dock lät han sig ännu en gång hindras av en tredje spelman av samma slag, den han genom en välriktad kula hastigt och lustigt likaledes tog med i sällskapet. När han således med tre tjädrar som byte kom flåsande hem, stod hans hustru ute på gården och syntes så förvånad både över hans stora brådska och förtvivlade uppsyn. Hemma i byn var allt sig likt. Varken hade någon hört kyrkklockorna på morgonen eller sett något tecken till någon eldsvåda. För Andreas var det med ens klart, huru det hängde samman, ehuru han ingenting sade. Om han ej förhindrats av detta hemlighetsfulla varsel, hade han nog gjort en ännu större fångst denna morgon. Men nu hade han ock lärt så mycket, att han icke vidare hade någon lust för tjäderlek.

Kasparsson.

Färje-Märstas sängkamrat.

Färje-Märsta i Sveg, en gift kvinna, var känd för ett i hög grad sedeslöst och förargelseväckande leverne. En gång fick hon dock en sängkamrat, som höll på att skrämma livet ur både henne och flera med, har jag hört berättas. Det begav sig nämligen tidigt en morgon, att djävulen i skepnad av en svart hund lagt sig i sängen hos henne. Att driva djävulen-hunden (man skulle också kunna säga hunddjävulen) därifrån var för vanligt folk omöjligt, och lika omöjligt var det att få taga kvinnan från honom. Själv mäktade hon alls icke komma bort ifrån sängkamraten. Här tarvades alltså en stark andans man till hjälp. Man tillkallade därför kyrkoherden i Sveg, som också genast anlände i full ämbetsskrud för att läsa ut den onde, men kyrkoherden hann ej mera än komma in i "sorgehuset", förrän den onde röt, att den prästen hade glömt att läsa sin morgonbön, varför han

ingen makt hade. Kyrkoherden måste därför helt snopen avlägsna sig. Nu fanns ingen annan råd än att sända ilbud till pastor Nordensson i Lillhärda, vilken, det visste man, på grund av sin gudfruktighet och stora lärdom i sådana stycken ovillkorligen skulle få bukt med den fruktansvärde i sängen. När så pastor Nordensson väl anlänt och kommit in i rummet, stack han med en syl ett litet hål i fönsterblyet, varpå han drog till med en läsning så kraftig, att den onde, trots sin motspänstighet, måste flyga ut genom det lilla hålet i fönsterblyet. Endast en otäck svavellukt blev kvar i rummet efter honom. Efter väl förrättat värv satte sig pastor Nordensson i kärran för att åka hem igen den tre mil långa vägen till Lillhärda. Han kom utan missöde till Härjeåbron, men där ramlade helt plötsligt ena hjulet av kärran. Då emellertid pastor Nordensson strax förstod, vems värk detta var, läste han åter fram den onde till synlig skepnad och tvingade honom att springande hålla upp kärran på den sidan, där hjulet var borta, hela den långa vägen till Lillhärda. Den prästens kraft var, som synes, mycket stor.

Pampas.

Huru Hemming i Lövdalen kurerade skromt.

I många år hade han bott i det undangömda nybygget bortom fjällen, där han kanske också var född, men nu hade han slagit sig ned alldeles ensam uppe vid Ljungan, där han byggt sig en enkel koja och levde på jakt och fiske. Förut något sluten och inbunden, blev han nu det desto mer i saknad av allt umgänge. Emellertid hände honom det underliga, att han särskilt om nätterna allt mer och mer blev störd och ofredad av vad man kallar skromt eller jordbyggare.

Och snart blevo dessa så näsvist närgångna, att han fann livet i sin undangömda bostad olidligt och måste börja fundera på att flytta till någon annan plats. Så bestämde han sig för en holme ute i älven och byggde där en ny koja, till vilken han i hopp att få vara i fred tog sin tillflykt. Genom den på båda sidor brusande strömmen kände han sig då trygg och fick också att börja med njuta en ostörd nattro. Men han hade ännu icke flyttat över alla sina bohagsting, och det sista han i bestyret därmed tog vara på, var en säck, vari han stoppat alla sina fisknät. Denna föreföll honom emellertid otroligt tung, utom det att den också såg litet konstig ut. Han sökte väl övertyga sig om, att det icke var något annat med säcken än som han själv gjort den i ordning, men det blev i alla fall riktigt med möda, han först fick den ut i båten och sedan upp och bort till den nya kojans. Kanske var det också krafterna, som började tryta, tänkte han. Snart gick han ock till vila och somnade så sött för strömmens brusande sång. Men länge hade han ej sovit, innan han väcktes av något buller och stöj bakom väggen, mittför där han låg, och därpå hörde något tissel och tassel. Yrvaken rusade han upp och började tänka över, huru detta kunde hänga ihop. Att det skulle vara riktiga människor, som bråkade, det kunde han rimligtvis icke tro. Men han hade det snart klart, och han förstod nu, varför nätsäcken var så tung och besynnerlig: jordbyggarna hade gömt sig i denna för att komma över till holmen och ytterligare plåga honom med sitt sällskap. Han blev både vred och förtvivlad. Änfort lyssnande till bråket och snacket där utanför hade han snart fattat sitt beslut. Han tog ned sin gamla studsare från väggen, ett vapen av ovanligt grov kaliber, sökte reda på kruttyget och började ladda. Och nu sparde han icke på krutet, utan tömde hela hornet i pipan. Så en duktig propp av papper, varefter han i stället för kula tog ett par nävar järnskrot och stoppade i den gapande mynningen. Så smög han sig försiktigt ut och tog posto vid knuten framför där skromtet hördes. Natten var halvskum, enär det här timade i augusti månad, men när han varligt titade bortom knuten, urskilde han i alla fall en grupp

små skepnader, varigenom allt tvivel om, vad slags härskap han hade att göra med, skingrades. Och utan tvekan fyrade han därför av — — Ett våldsamt brakande och en häftig stöt var allt, han erfor — —

Sannolikt hade han slungats över ända, han hade vidare intet medvetande, förrän han väl utsövd vaknade vid ljusan dag och med att han låg ute på marken. Yr i huvudet kunde han endast så småningom erinra sig orsaken. Så erfor han smärta i högra skul-

Han tog posto vid knuten.

[Efter en lavyr av Stina Tirén.

dran och upptäckte, att han hade en blessyr på ena kinden, som synbarligen hade blött mycket. Skottet hade alltså haft en våldsam värkan även bakåt — varför han desto hellre kunde hoppas, att det tagit framåt. Men när han upptäckte, att han i upphetsningen rentav tömt kruthornet, fick han tacka Gud, att det ej gick värre illa. I flera dagar hade han kännning av den kraftiga skrällen, men till sin stora glädje fick han ock erfara, att skottet hade åsyftad värkan, enär han sedan fick sova i fred om nätterna och aldrig mer hörde så mycket som ett knyst av det mystiska sällskapet.

Så levde han i lugn och fred på sin kära holme i många år, levde där, tills han blev en böjd åldring och skulle väl också helst ha velat dö där, såframt ej barmhärtiga människor innan dess tagit honom därifrån.

Paul. .

I kast mæ bävern.

E Oek-historie.

De finns ingen bäver nu för ti'n. Men når jä va ong 'n gång i värda fanns 'e gott om'en.

Som dæ vejt tjänt jä hämæ Erik Annersa i Ytterocke i min ongdomsdaga. Å då vare 'n gång je komme rakt flux oppi e bävربول däri Dammån. Jä kom frå Storbuom mæ'n klöv mæ bumat. Si de va nyss före höjann, då man gjool millafæla.

Jä haadd tong e klöv på hästa, så han geck full bære som å saka på, når mæ komme ditat ån. Tycks jä si de va som 'n unlein 'n rathaug oppi ån e styttjy. Jä hadd int just anse 'n dæn bråtån förut, då jä ha fyry där förbi. Nu tyckt jä de va nå som raules där å sprang dit för te ta reda på, vå de kun væra. Då får jä si, att de ä e förvillande stort e *bävربول*...

Jä for heim förstås mæ klöven å gjol ifrå me, de jä skull gjæra om dan, men saa int e ol för någon om bäverhuse å miin funderinge. För si jä försto, att 'n Erik, håssbonn men, skull bli rakt för hocks, om han fick vætta nå tocke.

Om kvälln — de va ändå 'n laudagsafta kom jä ihaug — så smite jä iväjn oppat ån, sæn de ænran ha lagt se. Bösscha tog jä mæ — de va'n sak, å sölverkula stuppe jä tia, för de lönt int kāmā mæ bly at bævra, de kan dæ full begrip.

Når jä komme ditat Dammån, smaug jä me tyst oppat stelan. Då får jä si hæn ligg där å kava ti vattnan, bævren. Hæn ville full tvätt se å gjæra se fin hæn å te hælin.

Seker va je te skööt even den tia, å je sto int lääng å sikte, förrn jä klämt te rätt at snoka på'a. Si hæn rákt int på ha nå æne ta kroppa ova vattnan. Å de tog. Så kaste jä bösscha på ryddjen å blaske a neri åa å skull dra opp fångsta mi. Mæn der vårt æne æn te dra opp där, ski dæ tro. Bävern leevd å sætt emot, å der vål e slagsmål, så vattne sto som e skåådd kring oss. Jä slog å slog mæ bösschkolva, test jä haadd bære pipa kvær ta bösschen. Uff, de va 'n kanali te væ seiglive! No holl mæ på *ein* tiim om int tvo, inna hæn gapa opp, å jä äntela fick'en oppå læne. Blaut som 'n lutfisk va jä, men sinnu å oppæsa, så je hogg ti kamraten å slängt'n på ryddjen å skæla a heim mæ na uttan vidar. Mæn dæ kan jä säj däck, at de skull ha vy 'n hæliday te slirke heim e täänn stritt e korn mot te bæra den bävren!

Äcke.

Bäverfångst.

Efter att ha tagit del av föregående, av Äcke upptecknade Ock-historia "*I kast mæ bävern*" kan det ju ha sitt intresse att höra, huru det i verkligheten plägade gå till att fånga bäver. Det är nu så länge, sedan bäver fanns här, att ytterst få torde de vara av länsbefolkningen, som ha kännedom om själva fångst-sättet.

Den tid då det var öppet vatten, användes särskilt konstruerade nät, s. k. bävernät. I Fornminnesföreningens museum har sedan åtskilliga år tillbaka varit utställt ett ganska väl bevarat bävernät, och i år har Jämtslöjd erhållit ett sådant som gåva av kyrkvärden *Esten Nilsson* i Undersåker, vilken samtidigt lämnat några intressanta meddelanden om detsamma och hur bäverfångsten gick till, sådant han hört det berättas av sina förfäder, som varit med därom. Det skänkta nätet härstammar från hr Nilssons farfars dagar och användes sista gången av denne i slutet av 1820-talet, då den sista bävern i denna trakt dödades i den s. k.

Fångden, omkring 10 min. väg nedom nu befintliga gården Fångåmon. Ett fullständigt bävernät hade upptill ringar av trä och nertill sådana av järn. Genom respektive ringar löpte starka snören. Vid användandet sträckte man nätet över ett vattendrag, en mindre å eller större bäck, där man förmodade, att bävern hade sitt hus eller eljes sin väg fram. De nämnda snörena voro så fästade, att när djuret "gick i" och började sprattla, så drogs nätet ihop. I ena snörändan fastgjorde man ock vanligen en "klocka", som tillkännagav för den på lur liggande jägaren, att djuret fastnat. Det var säkrast att hålla vakt, så att man blev i tillfälle att så fort som möjligt döda bävern, ty fick han tid på sig, hände ej sällan, att han bet sönder nätet och slet sig lös. Näten voro starkt gjorda (tre fina linsnören hoptvinnade). Djupleken vid utsättningen torde ha varit c:a 1 m. och maskorna av en dryg kvdm. storlek.

Under vintern eller vid fruset vatten begagnades ett annat fångstsätt. Man tog kluvna trädstammar och satte dessa genom isen mot vattendragets botten, så att därav bildades en "kammare", som kallades *tena*. Denna fylldes till stor del med björkris, avsett att locka in bävern, och började han då, vackert och väl inkommen, att gnaga på riset, så blev han medelst giller instängd "ungefär på samma sätt, som när en råtta går in i fällan och börjar nappa på agnet".

E. F.

Boseniana.

II.

Till skildringen under samma rubrik föregående år har nu bland annat inkommit följande, som för karaktäristikens fullständiggande kan vara värt återgiva. Och med hänsyn därtill är den nu först framställda anekdoten särdeles märklig, emedan den visar, att den originelle prästen icke var så alldeles omedveten om den roll, han spelade.

Anekdoten förskriver sig från den tid, han var i Ås som vicarius eller då han nyligen kommit dit. Han skulle då även sköta om pastoralvården i annexet Aspås och predika där någon söndag i varje månad. Första gången han skulle dit — det var för rästen på sensommaren — begav han sig i väg redan på lördagsaftonen och begagnade sig, som vanligt, av blott apostlahästarna. Han var då främmande för alla och kände själv ingen, varför han hade att fråga sig fram till kyrkvårdens, varest han visste sig vara väntad. Där var emellertid allt huller om buller, när han kom, och ett par kvinnfolk voro ivrigt upptagna med att skura golven i gårdsstugan. Prästen såg rufsig ut, gick barfota och hade ett par grova skor hängande över armen. Han klev på, hälsade och frågade, om det var där han skulle få härbärge. Men kvinnfolken togo honom för en luffare och svarade, att detta omöjligen kunde gå för sig, emedan de väntade annat främmande. Utan att lämna någon upplysning om vem han var, drog han sig blott godmodigt tillbaka och satte sig att vila ute i en häbberssvale. Och där satt han lugnt filosoferande, tills han kunde märka, att kvinnfolken hade gjort ifrån sig skurningen, då han åter gick in till dem och sporde, om han kunde få sig något till livs. Nej, svarade de, det var så brått, för prästen skulle komma, och de hade så mycket bestyr för hans mottagande. Och de rådde honom därför vända sig till någon annan gård. Han gick åter be-

skedligt ut, men visade ingen lust att gå någon annanstädes, utan uppehöll sig i alla fall hos kyrkvårdens, där han gick omkring och loverade. Ja, han träffade snart också kyrkvården själv och framställde även för honom sin förlägenhet, men som han fortfarande höljde sig i en opåkallad främlings skepnad, fick han åter samma hänvisning att söka sig in på något annat ställe. Men kunde han inte åtminstone få ligga i en hölada, sporde han, ty han var trött och önskade så fort som möjligt få gå till vila. Jo, för all del, det stod ju honom fritt. Och därmed var den besvärlige mannen försvunnen.

Men gårdsfolket väntade förgäves på prästen den kvällen.

Vid 9-tiden på morgonen uppenbarade sig mannen åter. Och nu var han blott mera rufsig, ty han hade mycket moj från ladan på kläderna och hade ännu varken tvättat eller kammat sig. "Jag ville blott se vad klockan är", sade han, när han kom in, "för jag skulle predika här i dag, och det är väl som vanligt elva gudstjänsten börjar."

— — —

Det blev förstås bestörtning och ursäktande och ett värdigt mottagande.

Men av allt att döma måtte nog prästen ha känt sig rätt belåten med den försakelse, han underkastat sig för att giva det annars hederliga värdfolket en hälsosam läxa.

En ännu levande samtida och god vän till den märklige prästen har omtalat, att han en gång vid ett sista sammanträffande och i enrum med honom passade på att fråga, om det var sant, vad ryktet förmälde om hans fru och att han varit föremål för något attentat. Men därvid berördes den gamle liksom av en elektrisk stöt, sprang upp och utropade: "Nej, nej, huff, jaa, då!"

Och strax lämnade han rummet.

Om je ha fått studere . . .

*Om je ha fått studere i mina unga dar
(de va min högste önskan, fast han sa nej 'n far)
je säkert nu ha vöre 'n storkax, klädd i frack,
mä tolv medalj på bröstet. (Je tog te sd de rack.)*

*Dd kunn je nu ha vöre 'n istermaga'n prost,
som ha mot onntin dundre d vö på stämmom kost.
Je direktör i banka kunn fale väl ha vö
mä'n lön på femti tus'n. (Dd ha'nt e vö na nö.)*

*Hell kanske härashövding — de ä 'n fin en plass:
ge sköjarom på päls'n d vä mot skurskom vass.
Ä tänk, om je som krissman ha stege te major . . .
Bevärninga ha prise kalase int, je tror.*

*Om je ha fått studere i mina unga dar,
sd ha je vörte höger d slugar än en far.
Män härre högt i väre de än ha böre sta,
nog tror je, je ha minter, va je va kommen ta.*

*Om je ha fått studere . . . Män si je feck int dä.
Je därför all min daga gråvdmalsbonn fdr vä.
Män långt ifrån je klaga: je ha bd hejrn d brö.
Om je ha fått studere, je utan kunn ha vö.*

Pelle Enström.

Klockarhälgen på Norderön.

Ett minne från den gamla goda tiden.

Detta är en berättelse, som förskriver sig från 60-talet eller tiden närmast efter det den s. k. husbehovsbränningen blev förbjuden, en lag som jämtbönderna i många fall ej ville respektera, utan i det längsta sökte trotsa genom att i smyg fortsätta den kära hanteringen. Synnerligast måtte den ha florerat länge på den lilla planeten Norderön, varest det under tiden för Storsjöns tillfrysning — liksom även under avisningen på våren — var särdeles gynnsamt, emedan då ingen obehörig kunde komma dit. Och som samhörighetskänslan sockenborna emellan då som nu var god, rådde icke håller någon fara för, att rykten om olagligheten skulle sippra ut inifrån. Men som potatislaken alltid på något sätt gav sig till känna och stundom värkade störande på samhällsordningen i den annars fridsälla kommunen, hade myndigheterna under en följd av år mycket besvär med att försöka stävja ofoghet och komma åt roten till det onda. Det gällde därför företrädesvis att kunna uppsnappa och lägga beslag på själva redskapen, pannan och destilleringsapparaten, av vilket slag det påstods finnas något exemplar i varje gård på orten. Men det var allt saker och ting, som endast ägarna själva hade reda på. En gång hade visst länsmannen påträffat tygen hos en bonde, gömda i en höbinga uppe på foderskullen, då de beslagtogs och bonden fick sig en stämning. Men i gengäld uttog bonden motstämning på länsmannen för hemfridsbrott och den åvärkan, han gjort på fodret. Bonden hade nämligen allt fodret på skullen uppdelat och ordnat i skilda avdelningar: det var långhö, småhö, bovallhö, hälm, ärterris m. m., då somt var ämnat för mjölkkor, somt för sinkor, somt för kalvar och somt för getter, och nu hade länsmannen rört ihop alltsammans och blandat det ena med det andra, så att det blev mycket arbete

med att ställa allt i ordning igen, varför han måste yrka på skadestånd. Om sakens vidare utagering är intet känt, utom det att det vid dess föredragande i rätten rådde stor munterhet, varpå det av bonden även syntes vara anlagt. Och med dylika mål blev det väl sällan något resultat.

Bland brännvinsmålshistorier från Norderön är väl emellertid den, som föranlett själva rubriken till uppsatsen, mest förtjänt av att räddas undan glömskan.

Det var en bistert kall men stilla vinterafton i början av december månad, då Storsjön just tillfrusit, så att isen började bli farbar. En skridskoåkare, som var på väg till Östersund, ilade fram förbi ön och iakttog därvid, att det rök litet misstänkt ur flera ladugårdsskorstenar, och som han var en nykterhetsivrande yngling, beslöt han sig för att anmäla saken. Som bekant skvallrade alltid en sällsam ljusblå rök om när gudslånet brändes. Och nu hade antingen sjön frusit ovanligt hastigt, eller ock gjorde sig intressenterna något för säkra.

Alltnog hade kronofogden samma afton fått reda på förhållandet, och som han även gjorde sig undermåttad om, att isen redan var körbar, beslöt han sig för att omedelbart i sällskap med en handfast karl åka till ort och ställe och försöka hugga de lagtrötliga på bar gärning.

Men under förberedelserna därmed uppsnappades visst planen av någon med norderöborna mera intim skridskoåkare, som tyckte om att få sig en "peliknarkare" i förbifarten, varför han snart bringade dem underrättelse om, vilket främmande de hade att motse.

Med ens finga gubbarna komma samman till rådplägning, Och nu voro goda råd dyra. Att strax koppla av och gömma redskapen var ju det samma som att förstöra "gudsgåvorna", enär destilleringen i flästa fall knappt var halvfärdig. Och inte kunde de hoppas slutföra proceduren, innan fogden anlände. Det enda sättet vore därför att försöka hindra honom att komma fort nog. Och inom kort hade de idén given. Samtliga gubbar, och ynglingar med, så många som möjligt skulle i en

hast taga på sig pälsar, hälst ludna fårskinnspälsar, och rödluvor, göra i ordning alla sina bästa hästar, hängande på dem alla möjliga klockor och skällor och på vilka åkdon som hälst dra i väg i slädparti och möta den ärade stadsskjutsen. Sagt och gjort. De respektive kvinnfolken tillsades blott att lugnt fortsätta kokningen, karlarna skulle sköta om det övriga. Så drogo de i väg i en lång rad, som måtte ha sett kostlig ut, såsom en rad tomteskjutsar.

Och alldeles riktigt syntes på samma gång även den väntade stadsskjutsen, oaktat skymningen redan börjat falla på. Ute på sjön var en mörk punkt, som närmade sig. Och direkt mot denna styrdes tåget — — —

Man kan tänka sig de två herrarnas förvåning och häpnad, när de så i halvmörkret möta denna rad till synes mystiska väsen, vilka utan något tecken till hälsning snudda tätt förbi och därpå i en halvcirkel vända och i två led hålla upp på båda sidor om dem, så att de med sin skjuts befinna sig liksom i en gata. Också blir deras häst förskräckt, så att han lägger iväg i sken — i fall det nu inte var de åkande själva, som jäktade honom för att komma ifrån otyget. Men "tomtarna" ha även de hästar, som kunna springa, så att de liksom flyga fram, och under kapplöpningen komma de hållre ett stycke framom, ehuru de gott regleras så, att de två ledens sista löpa jämsides med fogdens. Och med den farten äro de snart i land. Men även där blevo de två eskorterade på samma sätt och kunde med anledning därav ej vika av till någon gård, varken åt höger eller vänster, utan måste fortsätta vidare över hela ön och ut på sjön igen. De två, som att börja med ej riktigt visste, vad de skulle tänka och tro om sällskapet, kommo ju snart underfund med, vad det var och meningen därmed, men för dess talrikhets skull och det tilltagande mörkret vågade de ej på något sätt ingripa, utan voro glada att helskinnade komma undan. Ty den besynnerliga eskorten tycktes dem allt mer och mer intaga en hotfull hållning. Och den förföljde dem ett gott stycke även på återvägen.

Upptåget fick emellertid sitt efterspel genom att norderöbönderna "en masse" blevo stämda till tings för skymfligt och hotfullt uppträdande mot ämbetsman, stadd i tjänsteärende. Gubbarna fingro åter samlas till rådplägning. Och resolutionen blev därvid den, att, som alla icke kunde fara till Sunne på tinget och stånda till svars i målet, en av dem, den mäst talföre, skulle få fullmakt in blanco att inställa sig som både ombud och svarande.

Saken, som skulle behandlas vid vintertinget, var förstas något, som motsågs med största intresse och hade samlat en talrik publik. När målet så uppropades och ombudet efter sakens föredragande tillfrågades, vad han hade att andraga till sitt försvar, bad han först få upplysa rätten om, att allt grundade sig på ett ledsamt missförstånd från fogdens sida. Norderöborna råkade blott vid tillfället fira sin s. k. *klockarhålg*, som de hade vid samma tid varje år, då de förstas hade litet fästligt och bland annat roade sig med att draga ut på en stunds slädparti, därvid de dagen till ära klädde ut sig, såsom det i stämningen uppgivits, och hängde alla möjliga klockor på hästarna. De visste ej, vem de främmande herrarna voro, men märkte, att de hade en god springare, och med anledning därav blev det kappkörning ett stycke. Norderökarlarna trodde, försäkrade svaranden, att de främmande, såsom det ju kunde synas, hade något ärende till ön, men när de utan vidare fortsatte, blevo de förra litet nyfikna och följde dem ännu ett stycke för att om möjligt få se, vart de ämnade sig eller vad det var för slags mystiska personer.

Den frispråkiga förklaringen förfelade ingalunda sin värkan, t. o. m. nämnden hade svårt att visa sig anständig, och domaren fann ej annan råd än avskriva målet.

Sedan dess har det emellertid ej försports om någon klockarhålg på Norderön, och ingen vet håller, om där förut firats någon.

Aje.

Gubben Tor vid skämtlynne.

(Upptecknat 1914.)

Som de senaste somrarna utmärkt sig för ovanlig värme och ihållande torka, har det vanligtvis till slut dragit ihop till ett fruktansvärt åskväder med störtregn, då firmamentet liksom stått i brand och det bokstavligen även regnat ljungeldar. Likväl har, i vårt län åtminstone, åskan icke åstadkommit någon mera bemärkt skada varken på människor eller egendom, utan i stället visat sig rätt nådig och ibland också spelat ett eller annat puts, som man sedan fått roligt åt. Så var det borta i en fåbovall på myssjökalen en söndagsafton i början av aug. 1911. Ett åskväder av förenämnda slag höll just på att urladda sig över omnejden, då med anledning därav bopigorna förskräckta drogo sig in i var sina respektive stugor. Och en bopiga, som därvid kände och såg, huru ljungeldarna började dansa om med hennes zinkbyttor och koppar-kärl, vilka hon hade uppsatt på utsidan av väggen, och huru särskilt en stor kittel slungades utåt vallen, för- anleddes därför av en överdriven plikttrohet att skyn- da ut för att rädda in sakerna. Men hon hann knappt utom dörren, innan gubben Tor fattade människan om livet och förde henne tillbaka in; och ej nog där- med, han satte henne behändigt upp i britsen mot väg- gen och tillslöt med kläm dörren — allt i ett enda ö- gonblick. Och bopigan förstod då bäst vara att sitta stilla och beskedligt, där hon var satt, medan gubben tog sig en rastund ute på backen. Och han gjorde ej den ringaste skada, varken på de nämnda kärlen eller något annat.

Lappojken och krukan.

Samma oväder rasade samtidigt även över Aråda- lens turiststation. Till flickorna där i köksstugan ha- de ock fåbovallens tvänne pigor i förskräckelsen tagit sin tillflykt. Som de alla tillsammans sitta där inne och se på ovädret genom fönstret, bli de varse en lapp- pojke, som kommer lunkande med en blänkande kop-

parkruka i handen. Han är från lapplägrät och gör sin vanliga tur för att hämta mjölk. Även han styr sina steg mot köksstugan — men just som han fattar handtaget till dörren, rycker en blixk krukan ur hans hand och slungar den utåt gården. Pojken störtar in, men vitnar av och faller medvetslös till golvet. Han reser sig dock strax, men krukan, som han en stund därefter tar reda på, har bytt om färg och är i stället för kopparröd glänsande svart.

Talesätt socknarna emellan.

(De flästa meddelade av f. kronojäg. J. Danielsson, Föllinge.)

En *kallbo* brukar svara på frågan, varifrån han är: "Je e ifrån Kall, der maten vårte all".

"Är e någon, som hå någå, hell är'e bære na rat?" fråga *hammerdalingarna*, då de höra någon skall gifta sig, vars förmögenhetsvillkor de ej känna till.

"Mä härskapena i Ström", säga *strömsundsbönderna* om sig själva.

Dom ger som kuan, *oviksbyddjan*, dom tyttje om golåuten.

En *myssjöbo* säges vara från den socken, "der dom koppe mäst".

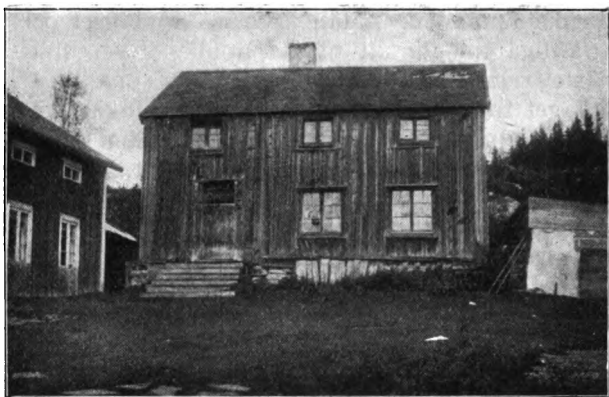
Då en *hackåsbo* råkade någon, som var på väg till Myssjö, uraktlät han sällan att fråga: "Ske du te Myssje å leer de koopp?"

Frågar man en *åsbo* på hösten efter ett goår, varifrån han är, svarar han: "Je e från Äs, må de vätta". Men på våren efter ett svagår blir svaret i ömklig ton: "Je e från Äs, gunås."

Bäckkvarnarna i Äs

talade i forna dagar. På hösten efter goår var det vanligen litet vatten i bäckarna, då kvarnarna gingo mycket sakta och talade långsläpigt: *bra korn, bra korn*. Men vid svagår var det gott om vatten, då kvarnen gick raskt och immerfort sade: "bære bæschen (barken), bære bæschen, bære bæschen."

Men det är nu längesen, man behövde bark till bröd i Äs.

1. Exteriör av stugan.

En gammal stuga.

I Åsans by i Näs socken finnes ännu kvar ett märkligt minne ur Jämtlands byggnadshistoria. Det är en gammal byggnad, grå av ålder (bild. 1). Dess yttre ser anskrämligt ut. Att den räddats undan förstörelse,

har man helt säkert dess läge i en skogsby att tacka för.

2. Målning i storstugan.

Stugan är uppförd 1783. Utvändigt är den brädfodrad, även stenfoten. Ytterdörren är vackert prydd med pålagda bräder med svängda innerkanter. Förstugan är omålad. Till höger ingång till storstugan, rakt fram ingång till en liten kammar, och till vänster ha vi trappan till övervåningen med trappskåp. Schablonerad

takfris (bild 3) är här målad 1850 enligt datum ovan ytterdörren. Till höger kommer man som nämt in i i storstugan. Den öppna spiseln är uppförd i hörnet till vänster om dörren, och muren blir gemensam för storstuga och kammare samt sluter tätt intill väggarna utan att lämna plats för skåp mellan mur och vägg. Skorstenens plats blir därför ungefär vid stugans mitt och skjuter i höjden direkt från stugans

3. Takfris i förstugan.

4. Takfris i storstugan.

bakre långvägg. Storstugan är hållen i blågrön färg med panelmålning i höjd med fönstrens nedre kant. Takfrisen (bild 4) är målad i vitt med gröna band på svart botten. Invid spiseln till höger om densamma är målad en jämtgubbe i hängdagsstass och bärande ett fång ved (bild 2). Färgen är hållen i brunt och svart. Det ligger nära till hands att tänka sig, att målningen symboliserar "dra till härden", "dra till hemmet". Till höger om målningen på samma vägg finns ett fönster, på motsatt vägg två. Den lilla kammaren å nedre botten har öppen spis i bakre högra hörnet. Till vän-

5. Takfris i kammaren.

6. Takfris i kammaren.

ster om dörren efter kortväggen står en väggfast säng. Panelmålning finnes. De fyra takfriserna i rummet äro lika två och två, men ej de mitt emot varandra. De föreställa dels en lagerbärskrans, dels en vinbärskrans målade i vackra blågröna och röda färger samt upphängda på ett brett svart band. Se bild 5 o. 6. Ovan dörren ha vi en fantastisk målning, vartill motivet delvis hämtats från gamla tallrikar. Bland österländ-

ska palmer, båtar och hyddor ser man barrträd och jämtländska gårdesgårdar, och här finner man namnen på dem, som inrett stugan, samt årtal när det skedde:

P. StaffanSon

Märit Pehrson 1820.

Till vänster i förstugan hade vi som nämt trappuppgången till övre våningen. Strax framför trappan i övre förstugan finns en väggfast säng, lik den i kammaren. Hela övre våningen har karaktär av vind, men rummet över kammaren är försett även det med öppen spis. Väggarna äro nakna, och de små fönstren ha varit försedda med blyinfattade rutor. Vackra smiden såsom gångjärn, lås och nyckelskyltar finnas och hoppas jag längre fram i samband med en ingående kulturhistorisk skildring av denna bygd mera i detalj få beskriva detta vackra minne från våra fäders dagar. Emellertid vill jag redan nu fästa uppmärksamheten på denna stuga och uttrycka min förhoppning, att den räddas undan förstörelse och även i framtiden för dessa byar får vara en tillflyktsort för fästliga tilldragelser, ett ändamål som den tjänat, såvitt jag hittills vet, det mästa av sin tid.

O. Jansson.

Till min hembygd.

Fäst ej på guld, min hembygd, du är rik
jag älskar dig, och som en ljuv musik
ditt namn i mina öron månde klinga.

Var än jag färdas må, på varje stig
min fanke ofta, ofta dock till dig
hän över berg och dal sig skulle svinga.

Så vänligt ingensfädes solen ler,
så nära ingensfäds jag himlen ser
och markens grönska ingensfäds så fager
som i min hembygds undersköna frakt,
där fjällen stå kring kornrik bygd på vakt
och spegla sommarnattens frolska dager.

Och fördes jag till jordens skönsta plats,
och om i praktfullt skimrande palats
jag där bland idel fröjder leva finge,
till dig mitt hemlands undangömda vrå,
till dina sjöar, dina fjällar grå
ändå alltfjämt mitt hjärtas längtan ginge.

Fäst mången landsman ment på fjärran strand:
"där väl mig går, där är mitt fosterland",
ej sådant tal fick insleg i mitt sinne.
Skall jag från dig, min hembygd, leva skild,
jag till min död vill gömma dock din bild,
och heligt städse är för mig ditt minne.

Stasfing.

Olof Pålsson i Gåxsjö.

De välbekanta dragen å vidstående bild tillhöra en man, som i Jämtslöjds hävder inskrivit sitt namn för kommande tider. I våras anlände till föreningens ordförande ett brev, från Olof Pålsson, däri han uttryckte sin och sina barns avsikt att skänka hela sin forn-samling att bevaras i länets fornby. Med varmaste hängivenhet och kärlek till hembygd och gångna slakten har Olof Pålsson åstadkom-

mit en utmärkt samling allmogeföremål av äkta, helgjuten bygdekaraktär. Det var naturligtvis med största glädje och tacksamhet, som föreningen mottog den vackra gåvan. Inom kort anlände samlingen (bortåt ett par hundra n:r), och är f. n. inrymd i Hemminggården från Sikås i Hammerdal. Då man får någon särskild byggnad för enskilda samlingar, är det meningen flytta den dit. Olof Pålsson har med värme omfattat fornbyidén. Minnesrikt var hans besök vid fornbyanläggningarna för ett par år sedan. I Hemminggården hade han varit förut och för längesedan, men då stod gården kvar i Hammerdal. Nu fann han allt sig likt, väl bevarat, igenkände ock ett föremål, förut skänkt av honom — nu försett med en vacker påskrift av Jämtslöjds ordförande — och "den varme älskaren av gammalt och fornt" blev så djupt gripen, att han måste avbryta besöket därstädes.

Orsaken till att han började samla, uppger Olof Pålsson själv ligga däri, att då han en gång i tiden skulle vara modärn, även han, och bygga om sin gamla gård, skingrade han, ja, vräkte bort de gamla sakerna. Så dogo hans föräldrar, hans hustru och även två av barnen. Det blev tomt, och med ens vaknade känslan för det gamla, som han nu började sakna och sörja. Då uppstod tanken att samla, och den tanken — *en gård till fädrens minne* — växte med samlingen.

I anslutning härtill har Olof Pålsson de tre sista årtiondena fört anteckningar om Hammerdals och Gåxsjö socknar. Dessa anteckningar förvärfvades för omkring tre år sedan av Jämtlands läns fornminnesförening, vars avsikt det är att framdeles publicera delar därav i sin tidskrift.

Olof Pålsson är en gammal odalman. Född den 5 juli 1840 blev han bonde redan 1863 och var detta i 40 år. Kyrko- och skolrådsledamot har han varit i 42 år, därav först i Hammerdal i 20 år och sedan i Gåxsjö i 22 år, vidare landstingsman i 4 år och nämndeman ävenledes i 4 år. Genom hemställan från Gåxsjö församling erhöll han 1912 K. Patriotiska sällskapets mindre guldmedalj "för långvarig gagnande verksamhet".

Han är nu föderådstagare, sysslar ännu gärna med anteckningar om forna förhållanden, sköter sitt fiske, ja, han för t. o. m. en minutiöst noggrann fiskstatistik.

Olof Pålsson är den förste, som därute i Fornvallen Jamtli, genom överlämnande av sin samling, för framtiden rest sig ett minnesmärke av detta slag. Som en gård av tacksamhet har Jämtslöjd tilldelat honom byamansmärket i guld. Själv är Olof Pålsson blygsam och vill ej höra mycket beröm. Desto vackrare hans handling!

1. Från det nordiska arkeologmötetets förhandlingar i juli 1916.

(Längst i bakgrunden t. v. prof. A. W. Brögger (med klubban)
t. h. därom i samma rad Montelius och Müller.)

Från nabolandet i väster.

(Ur anteckningar från en studieresa
i Norge 1916.)

Av ERIC FESTIN.

Ett Jämtslöjds stipendium för museistudier i Norge sisl. sommar beredde mig tillfälle att samtigt antaga inbjudan till deltagande i "*Det nordiska arkeologmötet*", det första i sitt slag. Det avhölls 4—8 juli i Kristiania och var besökt av bortåt ett femtiotal vetenskapsmän från Sverige, Norge och Danmark. Bland deltagarna märktes främst de gamla väldiga stridskämparna f. riksantikvarien Oscar Montelius och mötets initiativtagare, museumsdirektören Sophus Müller i Köpenhamn. Nu rädde fullständig vapenvila dem emellan. Det väckte jubel — icke minst hos föremålen själva — då en morgon "*Tidens Tegn*", som lyckats avkonterfeja de båda herrarna tillsammans, konstaterade, att de aldrig stått varandra så nära som på den bilden.

2. Osebergskeppet i högen.

Det synnerligen instruktiva mötet gav en hel del uppslag. Där förekom ett tjugutal föredrag utom diskussionsinlägg. Första dagarna ägnades åt nordisk stenålder samt hällristningar. Den nyfunna hällristningen ute vid Ekeberg besöktes även. Under diskussionen om hällristningarna berördes frågan om tidsbestämningarna för dem och hällmålningarna, varvid rörande våra bygder bragtes på tal det av mig till sen gånggriftstid daterade stenåldersfyndet i Lillhärdal. Detta fynd, bestående av bl. a. två hälmäjslar och en fint bearbetad spjutspets av skiffer, påträffades 1915 i ett rikt lager rött färgstoff, som vid undersökning visade sig utgöra naturlig järnockra av vacker färgnyans, d. v. s. samma slags färgstoff som det vid hällmålningarnas utförande användas. Jag skall på annat ställe närmare redogöra för fyndet, men vill redan här framhålla, att man därav torde ha att vänta ett ytterligare och viktigt stöd för våra hällmålningars datering till yngre stenåldern. Med undantag av en nyupptäckt hällmålning i Norge äro hällmålningarna vid Skärvången i Föllinge, Hästskotjärn i Kall samt Flatruet i Storsjö de enda hittills kända i Europa.

För övrigt var tiden anslagen till behandling av spörsmål rörande brons- och järnålder, till musei-

besök, utflykter, såsom till Norsk Folkemuseum ute å Bygdø, Frognersæteren, kungagravarna vid Borre och Oseberg i Vestfold o. s. v.

Men intet var så imponerande, så *stämningsrikt* som att få se och knyta närmare bekantskap med Norges och särskilt Kristianias stolthet och största sevärhet, de ståtliga minnena från Norges vikingatid — *vikingaskeppen*. Det mest lysande av dessa minnen är *Osebergskeppet* (bild 2) utgrävt 1904 av den svenskfödde arkeologen professor Gustafson samt konserverat och återställt genom hans årslånga, energiska arbete. Då man i Universitetets Oldsakssamling träder in i Osebergsalen mitt bland dessa väl bevarade, enastående forntida ting, känner man sig med ens förflyttad till den "värkliga sagans rike".

Seden att begrava den döde i *båt* är mycket gammal i Norden. Man föreställde sig att den döde måste fara över ett vatten för att komma till Valhall, "landet bortom", där livet skulle fortsättas. I den bästa form är tanken och seden utvecklad i de norska vikingaskeppsfynden, där de säkerligen varit knutna till den äldsta konungasläkten, den som sedermera erövrade hela Norge. I Osebergskeppets gravkammare låg den döda drottningen med sin trälinna. Det har framställts den hypotesen, att denna "Osebergdrottning" skulle kunna vara identisk med Harald Hårfagers farmor, drottning Åsa, som synes ha dött omkr. år 850.

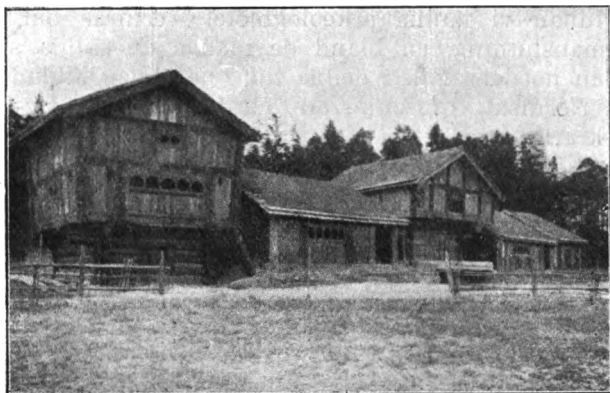
Bland de talrika föremål, som funnos i skeppet, märkas en fyrhjulig vagn, fyra slädar, allt med den härligaste ornamentik, sängar, stol, kistor, husgeråd, tält, vävar, hästar (15 à 20 st.), kreatur, hundar m. m. Några mindre av de vackrast ornamenterade detaljerna ha kopierats av en mycket skicklig träsnidare. Då jag nämner, att denne man var flitigt sysselsatt enbart med en sådan detalj i 17 månader, får man en liten aning om arbetets art och värde. Han ansåg det möjligt, att den ursprungliga mästaren med sin högt uppdrivna färdighet skulle ha kunnat fullborda sitt arbete på ett år, men att ett snabbare utförande sett utom mänsklig förmåga. Osebergfyndets ornamentik överensstämmer med "Stil III" i riksantikvariens B. Salins stora arbete om djurornamentiken.

Innan vi lämna arkeologmötet erinras om en sammanslutning, en bland de många av skilda slag mellan nordens folk i denna tid, nämligen bildandet av "Nordiskt museumsråd för förhistorisk och historisk arkeologi."

Detta möte, präglad av hjärtlig samvaro och gemtlig stämning och där var och en kunde använda sitt eget språk och bli förstadd, utgör säkert för alla deltagarna en angenäm hägkomst.

Härovan nämndes *Norsk Folkemuseum*. Det är en storartad anläggning ute på det vackra Bygdö under den energiske dir. *Hans Aalls* ledning. Man träder in genom en stadsport, kopierad efter den gamla i Bergen från 1628, och kommer först fram till ett torg, som flankeras av den nye museumsbygning, ridehuset, kirken och depotbygningen. I dessa byggnader äro de rika samlingarna uppställda och musealt välordnade. Vad 'stadsavdelningen' beträffar, märka vi ej några större avvikelser från de allmänna kulturströmningarna i Europa. Medeltidens grova, tunga möbelformer, med kraftiga järnbeslag, efterföljas av renässansens och barockens stundom diskreta, stundom flödande ornamentik. Tyskt och holländskt inflytande spåras. Under 1700-talet tränges den mörka tonen åt sidan, inläggningar, ljusare färger med förgyllning komma till. Det franska inflytandet vinner insteg, men här även det engelska med sina säregna former i de solida träslagen mahogny och valnöt. Så kom empiren — men av den synes föga här. Den passade ej i Norge. Det engelska inflytandet däremot stadgade sig. — Efter den sedermera här som annorstädes rådande förfallsperioden växer det nya fram ur det folkligt nationella. Tidens böljeslag!

Allmogeavdelningen är förlagd till det s. k. ridehuset. Här får man en överblick av landets präktiga nationella kultur. Först träffar man på några interiörer, inrymmande medeltida och renässansformer från skilda bygder. De tilldraga sig mycken och berättigad uppmärksamhet. Så följer en rad geografiskt ordnade bygdeavdelningar, av vilka var och en ofta är ett litet museum för sig. Här se vi samlingar från sådana bygder som Hallingdal, Telemarken och

3. Setesdalsgården.

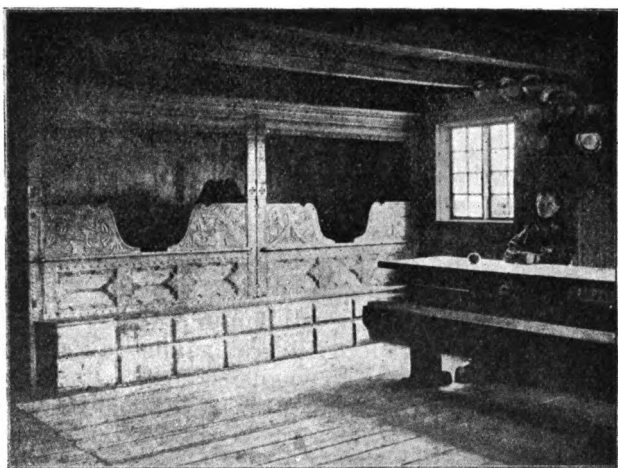
Setesdalen i skarp tävlan med det bästa från Gudbrandsdalen. I andra våningen ha vi samlingar, systematiskt ordnade efter ändamålsprincipen. Man finner alltså sammanförda redskap m. m. tiderna igenom för t. ex. eld, ljus och värme, hemslöjd, hantvärk m. m.

I kirken äro utställda kyrkliga föremål från tiden 1550—1800 och i depotbyggningen åkdon, körredskap etc.

Vi lämna *Torvet*, träda ut genom stiftsgårdssporten och befinna oss med ens inom det storslaget anlagda friluftsmuseets område. Det omfattar 30—40 typiska gamla byggnader, placerade i geografisk ordning, och — jag skulle nästan vilja tillägga — i alltför stor ordning. Den gedigna samlingen visar idel prov på en lysande allmogebyggnadskonst, och det vetenskapliga syfte, som sättes främst, att en gång kunna uppvisa huvudpunkterna i det gamla byggnadsskicket utveckling på landet, är här på god väg att på det mest åskådliga sätt realiseras.

Här får ej frästelsen ta överhanden till någon ingående "husesyn"; blott några få ord till bilderna och om ett par stugor.

Setesdalsgården (bild 3) utgör egentligen två gårdar med husen i en rad — ett allmänt bruk i en stor del av Norge. Uthusen ha legat mitt emot med gårdsplan emellan. Setesdalen är "medeltidens dal", där säges ännu medeltida forner leva kvar. Och de låga

4. Ylistuens "uppstugu".

stugorna med sitt rökfång och torvtak, de väldiga, fint huggna stockarna, de långa svalarna i Setesdalsgården ha onekligen bra mycket av medeltid över sig. Interiörerna ge än bättre besked därom.

Ylistuen är en bild av den rikare allmogekultur, som utvecklade sig även i Norge i slutet av 1700-talet. Här har man äntligen nått fram med utvidgningen i höjden genom hel övervåning på den gamla tredelade stugan (förstuga, stuga, kove). "Ramloftet" har försvunnit, i dess ställe är ett rum med full höjd, och över själva stugan har ett nytt rum tillkommit, "uppstugu". Samtidigt är svalen å fasaden förhöjd, med plats för trappan till andra våningen. "Uppstugu" blev gårdens rikast utstyrda rum, gästrummet. I *Ylistuens* "uppstugu" (bild 4) med dess ståtliga inredning, lägger man särskilt märke till de rikt utskurna sängarna.

Det är med djup vördnad för gångna släkten och deras id man står inför det enastående minnesmärke, som här benämnes *Raulandsstuen*. Denna stuga är från gården Rauland, Opdal i Numedal och är landets äldsta kända, bevarade *boningshus* av trä. Den kan dateras till senare hälften av 1200-talet. Där finnes

skärningar, som gå tillbaka till tidigast 1250, och runinskriften ovan dörren kan icke vara yngre än omkring 1300. Inskriften lyder: "Porgautr fifil mik gerpi", Torgaut gjorde mig. Om detta nu är namnet på träsnidaren eller byggmästaren, torde icke vara lätt att avgöra.

Raulandsstuen är ingen liten, obetydlig byggnad, och det är att märka, att vi redan här möta den tredelade grundplanen. Stugan har rökfång och jordgolv. Ursprungliga äro de fasta bänkarna längs väggarna och ett långt bord på lösa, utskurna "fötter".

Det kan här nämnas, att konung Oscar II tidigt hade blicken öppen för tillvaratagandet av minnen från en förgången allmogebyggnadskonst. *Hovestuen*, uppförd för en storbondes hem i Telemarken 1738, erhöll kung Oscar i gåva av dess siste innehavare redan 1882, varefter han skänkte den till norska staten. *Stavkirken* från Gol i Hallingdal (bild 5), som flyttades till Bygdö 1881, är även genom konung Oscars föranstaltande återuppförd 1885. Kyrkan undergick en väl kraftig restaurering. Dess ursprungliga delar anses vara från 1100-talet.

5. Gols stavkirke.

Maihaugen.

Mjösen, den största och kanske vackraste av Norges insjöar, har genom sin långsträckthet och sina växlande strandpartier ofta en påfallande likhet med Jämtlands Storsjö. Den har i likhet med denna t. o. m. haft — och har det måhända än — sitt eget berömda stora sjöodjur.

Ut till Mjösen löpa dalgångar med rika bygder, vilka ha sina respektive centralpunkter i *Hamar* på östsidan, *Gjøvik* på västsidan och *Lillehammer* vid sjöns

nordända. Den sistnämnda är den enda köpstaden för den bakomliggande Gudbrandsdalen, "dalen over alle dale", som Wergeland kallar den. Det är givet, att redan denna omständighet skänker Lillehammer en rätt stor betydelse, men denna överglänses vida av den lilla stadens rykte som kanske den främsta turiststaden i landet. Och Lillehammer, med sitt sunda klimat och utan skarpa vindar, har ock en väldig dragningskraft i sitt förtjusande läge på en höjd ovan Mjösen med fri utsikt över dalen och sjön, en härlig omnejd med omväxlande natur, förtonande i skogklädda åsar och fjäll.

Här har *d:r Anders Sandvig* sitt *Maihaugen*.

Det var just Lillehammers härliga klimat, som för c:a ett trettiotal år sedan lockade den unge tandläkaren Anders Sandvig att för återvinnande av sin hälsa där slå ned sina bopålar. Han blev mycket snart frisk och har sedan dess åtnjutit den bästa hälsa. Längre dröjde det nu icke, förrän den idérike mannen grep sig an med uppgifter bredvid det arbete, som skänkte honom levebröd. Redan som mycket ung

6. Maihaugen. «Det gamle anlæg.»

hyste Sandvig, själv född i bygden, en brinnande kärlek till den gamla norska allmogekulturen. Med blygsel och harm såg han nu de gamla föremålen genom turister och uppköpare slitas loss ur sin naturliga omgivning och vandra ut av dalen, ut av landet. Han grep sig värdet an för att rädda, vad räddas kunde. Och i denna dag står Maihaugen som det ädlaste vittnesbörd om, vad Sandvig bragt fram och tillvaratagit från dalens alla vinklar och vrår.

Då jag nu går att nämna några ord om "De Sandvigske samlinger" på Maihaugen, Gudbrandsdalens fornby, måste det ske helt flyktigt. Det har f. ö. nyss utkommit på svenska en sakrik uppsats om Maihaugen av Maria Himmelstrand i "Ord och Bild" 5 h. 1916, till vilken uppsats jag ber få hänvisa den närmare intresserade.

En stilla sommaraftron för knappa 30 år sedan, berättas det, kom en man körande landsvägen norr- ifrån in till Lillehammer med ett vidunderligt lass gammalt "skräp". Överst på lasset satt mannen själv på en hösäck och såg mycket belåten ut med sin värld. Då han kom till torget, blev det folksamling, och man undrade sinsemellan, om mannen var riktigt "klok". — Mannens namn var Anders Sandvig, och det uppseendeväckande lasset utgjorde början till samlingarna. Under de följande åren växte samlingarna fort. Snart voro nere i staden 6 gamla byggnader uppförda, allsammans helt och hållet Sandvigs privata egendom. Nu började även stadsborna få ögonen öppna för samlingarnas värde och för nödvändigheten att stödja den

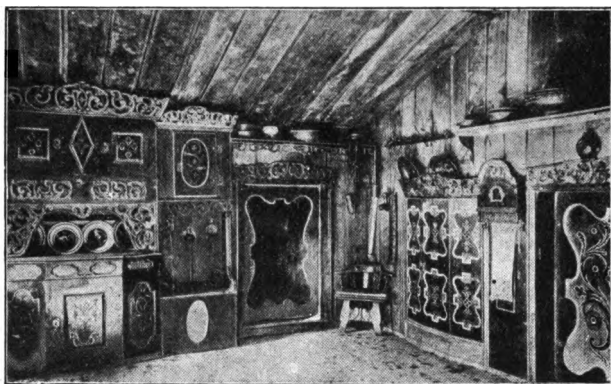

7. Maihaugen. »Det gamle anlæg.»

vackra idéns upphovsman i hans fortsatta gärning. Det blev ej staden själv, men "Selskapet for byens vel", som i början av 1900-talet övertog samlingarna under namn av "De Sandvigske samlinger" och med deras skapare som den självskrivne ledaren. De flyttades därefter till Maihaugen, den vackrast tänkbara plats på en höjd några hundra meter ovanför staden, och här, i det fria, i en naturlig, kuperad terräng, som liksom stod färdig att mottaga alla de gamla *hemmen*, fick Sandvig rikt tillfälle att utveckla sin idé. Ja, det var just en samling *hem*, som Sandvig ville åstadkomma, och så levandegöra denna idé, att den kunde vandra åter till dalen, ut över landet, till att skapa nytt liv runtom i bygderna.

Det var Maihaugens norra del, som först togs i anspråk. Här uppfördes omedelbart de av Sandvig förvärvade 6 byggnaderna, tillökade med ytterligare 4. Ännu ett par hus ha sedermera tillkommit, och det hela, benämnt "Det gamle anlæg" (bild 6 o. 7), förtjusande grupperat kring den vackra tjärnen.

"Aarestuen" är älst, från mitten av 1400-talet. Den har jordgolv med "aaren" mitt på, från vilken röken stiger upp mot "ljoren", rököppningen i taket. Redan i denna tidiga byggnadstyp finna vi några för den gudbrandsdalska allmogebyggnaden karaktäristiska drag, som gå igen tiderna igenom. Grundplanen visar ett stort rum samt ett mindre gavelrum, kallat "kleve", med ingång från stora rummet. Vidare kunna nämnas de väggfasta bänkarna och långbordet samt av exteriören svalgängen med sitt stavverk.

8. Interiör från Vigstadstugan från Skiaaker

Alla de övriga stugorna här, prästgården, kaptensgården, kapellet, rökugnsstugan, "Per Gynt-stuen" (med sina präktiga knutar), byggnaderna från Skiaaker o. s. v., alla ha var och en sitt speciella intresse. Vi se eldstadens utveckling från "aaren" mitt på golvet till "peisen", den öppna spisen med rökpipa genom taket. Rökugnen är en för Gudbrandsdalen enstaka mellanform, som egentligen tillhör Vestlandet. Vi finna vidare, hur byggnadsskicket utvecklar sig från den låga stugan med "aaren" till den fullt färdiga tvåvåningsbyggnaden, med ramloftstugan som mellanlänk. Och samhörighet i fråga om inredningen spåras århundraden igenom. I hörnet mitt emot spisen ha vi högsätet vid långbordets kortsida mellan stugans båda förnämsta möbler, "fremskapet" (skänken) och "roskapet" (hörnskåpet). På bänken mellan "fremskapet" och dörren står alltid "blandstampen", dryckeskaret med en liten träskopa till, och på kleveväggen sitter "bostkastet", handdukshållaren. Se där några föremål, vars platser äro en gång för alla givna.

I Vigstadstugans interiör (bild 8) lämnas ett det ypperligaste prov på, vad en bygdekonsnär i "Dalen" kunde frambringa för hundra år sedan. Det är "döleskurd" och rosmålning i intim förening.

Man kan säga, att "Det gamle anlæg" visar oss ett "längdsnitt genom Gudbrandsdalens hemkultur från

9. Isumkapellet med «prestestue» och «soveloft».

medeltiden till början av 1800-talet". "Det nye anlæg kan däremot betecknas mera som ett tvärsnitt genom densamma. Hemmen, sådana de här te sig, torde till sin grundkaraktär få anses falla inom skarpare avgränsad tid, 1700-talet. De utgöra "storbondegård, småbruk och torp". I Norge fanns ej adel, men den hade, kan man säga, sin fulla motsvarighet i storbönderna. Det var gamla, stolta bondeätter i Gudbrandsdalen med släktkänsla och lång tradition. Ekonomiskt välsituerade och begåvade med utpräglat skönhetssinne lade de an på att uppföra präktiga gårdar och ge dem en än präktigare, konstnärlig inredning. Här rådde verkligen en "rummets konst", som kanske saknar motstycke. Varje sak, varje detalj synes vara väl beräknad, helgjutet hopfogat till en harmonisk värkan.

En sådan storättegård är den väldiga *Björnstadgården* (bild. 10 o. 11), som upptager ej mindre än 25 hus i "Det nye anlæg". I över 350 år hade denna gård tillhört samma släkt, Björnstadsläkten. Nu var det i sista ögonblicket, som Sandvig kom och räddade den.

Gården med sina boningshus, stabbur, stall och loft gruppera sig ungefär rektangulärt kring en gårdsplan, "indtunet". En sådan placering minner tydligt om de gamla slutna gårdarna, framvuxna i orostider. Uthusen, bestående av ladugård, fårhus, gethus, logar,

10. Björnstadgården Övre indtunet.

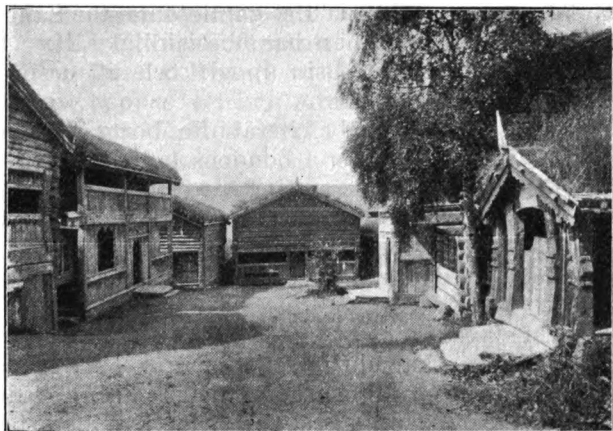
loft och lador sluta sig kring "uttunet". Stallet skiljer de bägge tunen åt.

I fråga om boningshusens inredning har utvecklats en för sin tid oerhörd prakt, främst gäller det möbler i barock och rococo. Ett enastående vackert arbete, ett skåp, av den berömde träsnidaren Skiaaker-Ola påträffa vi även här. I ett av rummen skvallrar en ståtlig silversamling om stora värden. Rikedom spåras litet varstades i denna gård: bonader, kläder, kistor, husgeråd o. s. v., allt av överlägsen beskaffenhet.

Gården är utan gensägelse samlingarnas ståtligaste klenod, och då man säger Sandvig detta, kommer en solig glimt i hans ögon.

Även i "Det nye anlæg" finnes en liten tjärn, vid vilken bl. a. ligger Isumkapellet "med prestestue" och "soveloft" (bild 9). I forna dagar hade dessa storgårdar sitt huskapell, och såsom Isumkapellet nu står här, kan det betraktas som hörande till Björnstad.

Öigården är ett mindre bondehem, med utpräglat individuell karaktär över sig. Den är uppförd och inredd av en och samma man, Rolf Öigarden, i slutet av 1700-talet, och särskilt inredningen röjer många drag av hans konstnärliga begåvning.

11. Björnstadgården. Nedre »indtunet«.

Man må slutligen icke glömma att göra ett besök å "husmandspladsen", där den stilla ligger på en liten öppen plats inne i skogen. De människor, som en gång hade sitt enkla hem där, levde väl till synes ej alltid på livets solsida, men även de strävade efter att få sitt "frenskap" och sitt "roskap", om ock aldrig någon "döleskurdens" förnämlige mästare fick pryda dem. Dock — lyckan trivs ofta i det ringa.

Jag har bett den ärade läsaren följa mig på en hastig vandring genom Maihaugen. Tiden har medgett endast en flyktig titt här och där i några få av de 50 stugorna. Att lämna ens en orientering var ej meningen, blott att i all anspråkslöshet ge en liten antydan om samlingarnas idé och omfattning. En sådan samling skall ses — och ses omigen. Jag hade nöjet vara Sandvigs gäst i hela 8 dar och från morgon till kväll studera samlingarna, ofta under hans personliga ledning, men jag står ännu i förgården och vill in. Man har dock alltid vunnit ett helhetsintryck av Sandvigs storslagna skapelse, och det glömmar man ej.

Sandvig välver naturligtvis nya planer. Där vid den södra tjärnen med fiskarstuga och färjemansstuga vill han ge ytterligare en bild av livet. Han frångår aldrig tanken på att få bilden helgjuten. Nu saknar han här det betydelsefulla lilla fiskarkapellet. Ett

sådant finns ju men — i "Det gamle anlæg. Sandvig vill flytta det hit, och han har obestridligt rätt. Här stämmer det så helt med sin uppgift och sitt ursprung där nere från Laagen.

— Men du har själv citerat din bortgångne vän Björnson: "Kirken ligger i bondens tanke paa et høit sted". Du har en hel församling med sin ståtliga prästgård, som kräver en riktig kyrka däruppe på backkrönet, ej blott ett kapell.

— Ja, den har jag till stor del redan. En stavkyrka...

— En stavkyrka!

— Ja, kom, skall du få se!

Och inne på Björnstadgårdens "uttun" ligga värligen delar av en stavkyrka. Kyrkan har stått i dalen, där den för längesedan revs och auktionerades bort. Genom otrolig energi har Sandvig lyckats samla ihop en god del av det skingrade. Han har därvid bl. a. fått förvärva sig rätt att riva hus och därur plocka fram en del vid husens uppförande använda byggnadsdetaljer från kyrkan.

En *stavkyrka* i "Det gamle anlæg", och helheten är även här vunnit.

Sättern fattas ännu, men även den kommer nog.

Jag har i det föregående antytt om Sandvigs vidsynta idé att genom samlingarna söka återbörda till bygden en ny, bättre kultur, byggd på den äreför-gättna gamla. Han har redan till en del förmått knyta hemslöjd och hantverk till Maihaugen, och många modeller ha utgått därifrån. Einar Lunde arbetar i sin möbelfabrik i stor utsträckning efter modeller, hämtade från samlingarna. Vackra guldsmeds- och metallarbeten äro kopierade, och vid stenförädling komma motiv från Maihaugen till heders. Ett led i detta arbete är ock försöket att få centralskolan för husflit förlagd till samlingarnas omedelbara närhet.

Slutligen vill Sandvig söka inrätta ett magasin, där allt, vad han ej kan utställa, skall få sin plats och vara tillgängligt blott för dem, som idka studier.

Maihaugen har nått en utveckling, som Sandvig själv knappt vågat förvänta. Den ledande mannen står ännu frisk och stark mitt uppe i sitt arbete, och det är att hoppas, att han ännu länge skall få tillfälle att värka och förläna styrka åt sin stolta framtidsidé.

Han är en föregångsman i sitt land och även där- utanför.

*

Från Lillehammer styrdes kosan till Hamar, där jag under overlærer *Didrik Grønvolds* erfarna ledning besåg dels forngårdsanläggningarna, belägna några km. utanför staden, dels ock de intressanta medeltida ruinererna på Stor-Hammer. Forngården omfattar 3 stora byggnader, varibland en gammal prästgård med trevliga interiörer. Uppehållet i Hamar måste göras kort, för att jag skulle hinna med även ett besök å det respektabla friluftsmuseet i Elverum. *Glomdalsmuseet*, så är dess namn, har växt sig fram på blott några få år, och har uti dir. *Bull Aakran* sin upphovsman och energiske ledare. Museet är beläget några minuters väg från bron över älven och på samma sida om denna som järnvägsstationen. Älven gör där en krök och svänger ikring museiparken. Här ligga i föga kuperad terräng ett tjugotal gamla byggnader, de flästa stora. Det finns icke så litet av betydande kulturvärden samlat här. Barfröstuen, med sina goda knutar och sin karaktäristiska interiör är en präktig typ. Byggnadsskicket är i många delar väsentligt olika t. ex. Gudbrandsdalens, icke minst lofttyperna. Före 1645 hörde Lillhär- dal en tid till Elverums prestegjeld, och jag hyste en svag förmodan att finna något spår av en vidsträcktare samhörighet, men därav fanns intet.

Resan fortsattes hem över Trondhem med uppe- håll där för museibesök.

*

Vad jag först av allt ville söka utreda vid besö- ken å friluftsmuseerna i Norge, var huruvida och i vad mån den norska allmogebyggnadskonsten påverkat den härjedalska, särskilt den sydhärjedalska, som jag bäst

12. Barfröstuen i Glomdalsmuséet.

(E. Festin fot. 1916.)

kände till. Frånräknar jag det västligaste Härjedalen, kan gott sägas att icke någon som hälst påvärkan skett. Man nästan häpnar över de kolossala avvikelserna beträffande t. ex. knutformer inom samma tidsperioder.

Till slut ber jag — då detta väl ock får betraktas som en liten reseberättelse — få framföra mitt tack till Jämtslöjd för det väsentliga resebidrag, jag erhöll, ett tack till alla mina värdar, ingen nämnd och ingen glömd, för all deras trägna beredvillighet att låta mig se, höra och lära så mycket som möjligt samt för gästvänskap av obestriddligt nordiskt kynne.

Invasionen.

*Allt vissnat är på marken,
och tyst det är på mon.
Men i den öde parken
har skett en invasion.
Av fåglar ses ett myller
i rönn, i asp och al,
en livlig hop, som fyller
med välljud luftens sal.*

*Den gläder sig åt ljuset
i kylig morgonstund,
fast allt är hårt och fruset
i re'n avlövad lund.
Kring mossbeklädda backar,
där vädret blåser kallt,
av tovsbeprydda nackar
det vimlar överallt.*

*Hav tack, du lilla skara,
I muntra fåglar, men
jag ber er att ej fara
så snart er kos igen.
Min sorgsna själ i trösten,
och djupt till hjärtat går
er sång, som mitt i hösten
ger illusion av v d r.*

Hasting.

Ordstäv och härmningar.

Klein 'n häst som int råur mæ sæla. (H-ås.)

Gryta soot int tjel'n*) (kitteln).

Stutt nog, då skjorta int når broken.

Gift de, sæ fåur du opp auga! (H-ås.)

Geita gnag, där hu ä bönnin. (My.)

En kær mæ sin ol, å 'n tiggat mæ sin påse.

Den som ger, sæ han jätt tiddje, bol ha stryk, sæ han skull liddje.

Den som int kan hägd mæ ve å vatten, kan int hägd mæ nå ænne hålla.

Den som tappar smör, får mejr än han hadd för, men den som tappar salt, får int igæn allt.

Klein 'n frukost e 'n dagsånger, klein e tjänst e 'n årsånger, klent e gifte e 'n livsånger.

Du, du, tog sju för tu, sa duva, bytte ägg mæ kråken.

De vål föll alltin någa te bås, bære man ha någa ku, sa drängen, skulle gifta sig.

De vårt e glåming mæ kynnom, sa bonn, tala om vå han ha sitt på panorama.

De smaka fugl, sa gumman om soppan, som hon kokat på störandan, där kråkan suttit.

På husförhör.

Prästen: Nå, min lilla gosse, kan du säga mig, huru många huvudstycken vi ha?

Gossen: Fem.

Prästen: Riktigt, men kan du också säga mig, vilka dessa äro?

Gossen (efter litet funderande): — Skinnluva, hatten, spjälluva, röluva å kaschetten.

*) Tonlöst l o. n (H-ås.).

Jamtom imilla hell gömt e int glömt.

(Hackåsmål i dialogerna.)

Två hårdvullsgubbar, Anders och Pelle, mötas å stadens Storgata.

Anders: Hårst ha 'n Jo bror den kvarter?

Pelle (som möjligen tagit sig en "peliknarkare", fast det ej syns på utanskriften) gör blott en gest och fortsätter vidare med orden:

De ger je de liik!

Anders, som måste ha reda på Jo, harmas, men biter ihop. — Två år gå, in träder Pelle hos Anders och ber att genast och på ett par veckor få låna en större penningssumma. Anders är ej stadd vid så stor kontant kassa som begärda summan, men som han icke vill underlåta att göra sin gamle kund denna tjänst, är han ej rädd för besvär, och om ett par timmar har Pelle summan i sin hand. Fjorton dagar därefter, på dagen naturligtvis, stegar Pelle in till Anders, drar fram "långsjalarna" för att betala samt frågar:

Vå e je skyllu i ränte — å för besvère?

Anders: Je möött 'n tjurut'n gåbbe föråure ini staa, å hæn sværa me: "De ger je de liik" — *dæ ger je d.*

Årsberättelse

för år 1915 för

Jämtslöjd,

förening för hemslöjd och kulturella mål i
Jämtlands län.

Styrelsens sammansättning har under 1915 icke undergått någon förändring, och arbetsutskottet har även detta år utgjorts av undertecknad Ellen Widén, ordförande, bankdirektör C. Lignell, vice ordförande, fil. kand. Eric Festin, intendent och sekreterare samt fru Linda Olsén, fröken Agnes Ericson och sysslomannen A. Mattsson.

Som kassaförvaltare har under större delen av året fungerat Jämtslöjdslotteriets kamrer H. Hedberg.

Beträffande först den kvinnliga slöjden, så höllos ute å landsbygden detta år endast 4 kurser i växtfärgning och vävnad, nämligen i Håsjö, Ragunda, Bräcke och Oviken med tillsammans 45 elever. Dessa kurser ordnades och leddes såsom förut av fröken Helene Öberg. I vävskolan i Östersund hade fröken Maria Modén en c:a 5 veckors vävkurs under våren med 8 elever och fröken Brita Ericson en 6 veckors vävkurs under hösten, ävenledes med 8 elever.

Detta år hade Jämtslöjd nöjet att söka befrämja även den manliga slöjden genom direkt undervisning, i det föreningen den 1 okt. öppnade en hantvärksskola här i Östersund för utbildning av snickare. Instruktor för densamma blev snickarmästaren H. N. Berglund, som på Jämtslöjds bekostnad föregående år fick vid Nääs slöjdseminarium genomgå en teoretisk kurs för vinnande av nödig utbildning i att undervisa. Elevantalet var under okt.—dec. i allmänhet 3, under en kortare tid 4. Med 3 elever fortsatte skolan sin verksamhet i början av 1916 till den 20 april. Bland många andra gedigna föremål, som tillverkats, märkes en liten sängkammarmöbel. Som med allt nytt tar det väl en tid, innan hantvärksskolan vinner full förstå-

else, men föreningen hoppas, att då den blir litet mera känd, den skall få emottaga så många elever, den kan. F. n. finnes plats för 6 elever.

Slutligen torde böra omnämnas, att fröken Modén på föreningens bekostnad hos Handarbetets vänner i Stockholm genomgått en kurs för utbildning som lärarinna.

Under år 1915 har arbetet i Fornvallen Jamtli tyvärr måst vila, men föreningen har sökt att ute i bygderna rädda undan förstörelse en del gamla byggnader för att eventuellt i framtiden kunna varaktigare bevara dem i länets fornby. Under hösten revos för föreningens räkning en gammal mangårdsbyggnad, den ärevördiga Länsmansmon i Lillhärddal, samt tvänne utmärkta loftbyggnader från tidigt 1600-tal, om ej ännu äldre, också i Lillhärddal. Dessa byggnader infraktades hit i början av 1916. Så snart medel härtill kunna avsättas, är det meningen att uppföra dessa liksom de jämtländska byggnader, som redan äro inforslade. Det är ock vår avsikt att söka få till stånd en jämtlandsgård med karaktäristiskt 1600-tal över sig.

Sedan slutet av oktober har föreningens intendent fil. kand. Eric Festin fortsatt sina byggnadshistoriska forskningar i Härjedalen, förnämligast i Lillhärddal, först på ort och ställe, därvid han även ledde rivningsarbetet av de förenämnda gamla byggnaderna därstädes, vilka redan inforslats. Därefter har materialet här ordnats, ett stort antal ritningar under hans ledning utförts samt beskrivningar av honom upprättats.

Hr Festin har därjämte under sommaren 1915 (ca 6 veckor) på uppdrag av professor Sigurd Curman och docent Johnny Roosval för "Sveriges kyrkor" utfört undersökningar av kyrkorna inom Ragunda gamla pastorat, därvid utgivarna till hans förfogande ställde en arkitekt samt ett arkitektbiträde. Vid det samarbete, som kom till stånd mellan utgivarna och Jämtslöjd genom det till dess intendent givna uppdraget, erhöll föreningen rätt att mot självkostnad erhålla kopior av fotografierna samt av ritningarna av sådana snickeridetaler, vilka kunna komma slöjden till nytta.

I slutet av året utkom en ny årgång av Jämten, föreningen Jämtslöjds årsbok.

Den 11—13 juni avhölls en fäst i Fornvallen Jamtli, varvid bl. a. må nämnas, att föreningen hade glädjen bland sina många medvärkande få räkna Maihaugens skapare dr Anders Sandvig i Lillehammer. Trots att vådrets makter voro i hög grad ogünstiga, lämnade fästen likväl en nettobehållning av 4,569 kr. 13 öre.

Som ett viktigt led i Jämtslöjds kulturella arbete har man att räkna de enligt auktoritativt erkännande stort och förtjänstfullt anlagda hembygdskurserna i Östersund 21—29 aug. Kurserna bekostades av föreningen med bidrag av Föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet. Dess bidrag uppgick till 1,322 kr. 80 öre. Tyvärr blev kursdeltagarnas antal från landsbygden ringa, för vilket vi torde ha rätt antaga, att den enormt försenade skörden i främsta rummet bar skulden. Jämtslöjd hade beräknat sitt anslag till kurserna till 1,200 kr., men det uppgick i stället till 1,756 kr. 80 öre.

Rörande Jämtslöjdslotteriets värksamhet hänvisas till särskild styrelseberättelse.

Till sist torde böra nämnas, att ny koncessionstid beviljades i slutet av 1914 Norrlands Konst-, Hemslöjds- och Hantvärkslotteri för 6 år från 1 jan. 1915, vilket i sin ordning krävde nytt val för denna tid av uppköpsnämnd för Jämtlands län. Efter förslag av Jämtslöjd och Östersunds Hantvärksförening utsåg Konungens Befallningshavande till ledamöter i nämnden fil. kand. Eric Festin (ordf. och sekr.), fröken Agnes Ericson (kassör för hemslöjden) och boktryckaren A. Hedin (kassör för hantvärfket) samt till suppleanter kamrer H. Hedberg, snickarmästaren P. Larsson och disponenten N. E. Stavling.

Detta är i korthet, vad föreningen sökt uträtta under det gångna arbetsåret. Till alla och envar, som medvärkat till främjande av föreningens syften, ber styrelsen här få framföra ett varmt tack, och det är vår förhoppning att vi — trots allt — även *nu* skola få medel i våra händer att vidare fullfölja vårt mål.

Östersund den 15 maj 1916.

För Jämtslöjds arbetsutskott:

Ellen Widén.

Eric Festin.

Ekonomisk tablå

över Jämtslöjds ekonomiska värksamhet år 1915 och
dess ställning vid samma års slut:

INKOMSTER:

Anslag m. m.	5,534: 37	
Fornbyfondens räkning	5,578: 66	
Hovs räkning	973: —	
Slöjdens räkning	3,851: 70	
Slöjdkursers räkning	142: 44	
Jämtens räkning	788: 60	
Jämtslöjdslotteriets räkning	1,244: 79	18,113: 56

UTGIFTER:

Samlingars räkning	1,297: 98	
Fornbyns räkning	2,894: 06	
Hovs räkning	867: 25	
Slöjdens räkning	1,486: 32	
Slöjdskolors räkning	887: 98	
Slöjdkursers räkning	527: 10	
Hembygdsforsknings räkning ..	1,096: 53	
Jämtens räkning	1,520: 85	
Jämtslöjdslotteriets räkning	3,469: 80	
Inventariers räkning	20: 55	
Arbetsomkostnaders räkning	3,827: 07	
Kassabehållning	218: 07	18,113: 56

Föreningen Jämtslöjds ställning den 31 dec. 1915.

TILLGÅNGAR:

Kontant	218: 07	
Fornbyns räkning	27,484: 99	
Samlingars räkning	3,156: 85	
Slöjdens räkning	4,614: 44	
Inventariers räkning	1,019: 76	
Jämtl. Hemslöjdsförsäljn. räkn. ..	325: 56	36,819: 67

SKULDER:

Fornbyfondens räkning	24,198: 78	
Kapitalräkning	12,620: 89	36,819: 67

Berättelse

över

Jämtslöjdslotteriets för kulturella mål

värksamhet från lotteriets tillkomst till 1915 års slut.

Frågan om inrättande av ett lotteri till förmån för Jämtslöjds värksamhet hade nog en eller annan gång tidigare varit på tal, men det var egentligen vid Jämtslöjds arbetsutskotts sammanträde den 26 sept. 1913, då ordföranden fäste uppmärksamheten på "möjligheten att erhålla koncession å ett mindre hemslöjdslotteri till främjande av föreningens syften", som denna fråga vann verklig aktualitet. Sekreteraren fick omedelbart i uppdrag att utarbete ett förslag, och den 13 okt. förelåg ett sådant till ett lotteri å 120,000 kr. (alternativt 160,000 och 150,000 kr.). Sedan utskottets majoritet emellertid uttalat sig för ett mindre lotteri å 80,000 kr., utarbetades ett nytt förslag, som förelåg färdigt den 28 okt. och avsåg ett lotteri å 100,000 kr. Detta förslag antogs enhälligt, varefter ansökan om koncession uppsattes och undertecknades den 1 nov. s. å. Den 28 mars 1914 beviljade Kungl. Maj:t den ansökta koncessionen.

Enligt denna består lotteriets styrelse av sex personer, som tillika utgöra Jämtslöjds arbetsutskott. Styrelsen har hela tiden alltså bestått av undertecknad Ellen Widén, ordförande, bankdirektören C. Lignell, vice ordförande, undertecknad Eric Festin, sekreterare, samt fru Linda Olsén, fröken Agnes Ericson, och sysslomannen A. Mattsson. — Rörande övriga bestämmelser för lotteriet hänvisas till Kungl. Maj:ts resolutioner. Den 1 april 1914 antog styrelsen till *kamrer* förädrädsförvaltaren Henning Hedberg och till *vinstavdelningschef* fröken Agnes Ericson. Åt sekreteraren och kamreraren uppdrogs att organisera lotteriet, vilket skedde förnämligast under maj och juni. Beslut fattades, att redan under 1914 tvänne dragningar skulle försiggå, nämligen den 15 september och 15 december. Under juli månad distribuerades lotterna till 1:a drag-

ningen. Lotteriet hade därmed startat snabbt och lyckligt, som det tycktes. Då inträdde, som vi alla känna till, den förlamande världskris, som sträckte sina verkningar omedelbart även till detta arbete och för den närmaste tiden omöjliggjorde varje försäljning av lotter. Inför denna situation fanns ingen annan utväg än att tills vidare uppskjuta den 1:a dragningen. Denna företogs först den 15 december 1914.

För lotteriets start hade upptagits ett lån å 10,000 kronor, för vilket belopp 10 personer i Östersund välvilligt tecknat borgen.

Under 1915 höllos de stadgade 4 dragningarna, nämligen den 17 mars, 15 juni, 15 september och 15 december. Det var givet, att ett lotteri, startat under dessa tryckta tider, skulle ha svårt att bestå i konkurrensen med vårt lands talrika, väl inarbetade lotterier. Dess första år blev visserligen ock ett *kampår*, men att lotteriet trots allt icke gick med förlust, utan tvärtom — efter 5:te dragningen — lämnade medel till nedskrivande av ovannämnda lån med hälften, torde i främsta rummet få tillskrivas det intresserade och utmärkta arbete, som nedlagts av kamrer Hedberg och vinstavdelningschefen fröken Agnes Ericson.

— — — — —
Det torde här böra tilläggas, att lotteriet, glädjande nog, nu synes helt ha slagit igenom. Till dess första dragning 1916 var efterfrågan på lotter mycket stor och samtliga lotter före dragningsdagen utlämnade från expeditionen. Till andra dragningen den 15 instundande juni äro redan de flästa lotter utgångna.

Mycket arbete har nedlagts på ett gediget vinsturval, som ock i sin mån torde ha bidragit till framgången.

Östersund den 15 maj 1916.

Ellen Widén.

Eric Festin.

Meddelanden.

Föreningen Jämtslöjds styrelse.

Arbetsutskott:

Landshövdingenskan Fru *Ellen Widén*, ordförande,
 Bankdirektören *Carl Lignell*, v. ordförande,
 Fil. kand. *Eric Festin*, intendent och sekreterare samt
 redaktör för föreningens årsbok Jämten,
 Fröken *Agnes Ericson*,
 Fru *Linda Olsén*,
 Lasarettssysslomannen *And. Mattsson*.

Övriga ledamöter:

Friherrinnan *Dina Leijonhufvud*, Östersund,
 Prostinnan *Christine Löfvenmark*, Revsund,
 Grevinnan *Svea Mörner*, Birka, Täng,
 Fru *Karin Bengtsson*, Kläppe, Kyrkås,
 Fru *Signe Eurenus*, Östersund,
 Häradshövdingen Frih. *E. K. Leijonhufvud*, Östersund,
 Kyrkoherden *S. J. Enander*, Lillhärda,
 Flottningschefen *O. J. Näslund*, Stavre,
 Hemmensägaren *Olof Olofsson d. y.*, Tullingsås, Ström-
 sund,
 Grosshandlaren *E. O. Engström*, Österede, Bispgården.
 Komm.-ordf. *Erik Långström*, Funäsdalen,
 f. Riksdagsmannen *O. Walter*, Mörsil,
 Kamrer *H. Hedberg*, Östersund.
 En vakant.

Fornvallen Jämtl.

Stugor och samlingar få beses mot en avgift av 25 öre.
 Rt. 987.

Hov, servering, stängt för grundligare reparation till
 jubileumsutställningen 1917. Rt. 987.

Jämtslöjds expedition.

Lokal: Prästgatan 38 (Nya hotellet). Kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 3.
 Rt. 1117.

Jämtslöjdslotteriet för kulturella mål.

Expeditionen (Kamrer H. Hedberg): Prästg. 38. Öppet kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 3. Rt. 1117.

Lotter à 2 kr. å expeditionen samt hos lotteriets kollektörer. Fyra (4) dragningar årligen.

Vinstavdelningen (Fröken Agnes Ericson): Prästgatan 40. Rt. 243.

Annonsexpeditionen (Kontorschef M. Wikéen): Prästgatan 30 (Centralpalatset). Rt. 1080, bost. 880.

Jämten, Föreningen Jämtslöjds årsbok.

Utgivare: Intendent Eric Festin, Repslagaregatan 2, Östersund. Rt. 917. Rekvisition av tidskriften kan ske direkt hos utgivaren.

Jämtslöjds kvinnliga slöjdskola.

Lokal: Residensets södra flygel. (Föreståndarinna: Fröken Maria Modén.)

Jämtlands hemslöjdsförsäljning.

Innehavarinna: Fröken Agnes Ericson. Rt. 243.

Jämtslöjdslotteriet för kulturella mål.

Styrelse: Föreningen Jämtslöjds arbetsutskott.

Kontroll: Konungens Befallningshavande i Jämtlands län.

Vinsternas värdering utföres av sakkunnig nämnd.

Fyra (4) dragningar årligen med 1000 vinster i varje dragning.

Lotter till varje dragning à 2 kr.

Vinstmedlen skola användas till främjande av Föreningen Jämtslöjds mål och syften, varav främst nämnas:

- 1) att tillvarataga det gamla i Jämtland och Härjedalen;
- 2) att värka för slöjdens återupptagande;
- 3) att skaffa avsättning för dess alster;
- 4) fortsättandet av arbetet med uppbyggandet av *Fornvallen Jamtli*, den av föreningen år 1912 grundade forntida byn;

- 5) ordnandet av tidsenliga slöjdlokaler;
- 6) att understödja, uppehålla och utveckla samarbetet med länets folkskolor;
- 7) rationellt bedrivande av hembygdsforskningen;
- 8) utgivande av en handbok om de bägge landskapens natur, näringsliv och kulturella utveckling.

Jämtens alla läsare äro säkerligen varmt intresserade för framgång åt Jämtslöjds strävanden. Uppmuntren och stöden därför detta lotteri, och I bidragen *direkt* till främjande av Jämtslöjds för länet och landet gagnande värksamhet.

Nya byamän i Fornvallen Jamtli.

Märke i guld.

Näslund, O. J., flottningsschef, Stavre;
Pålsson, Olof, f. d. kyrkvärd, Gåxsjö.

Märke i koppar.

Bengtsson, Karin, fru, Kläppe, Kyrkås;
Carlsson, O., lantbrukare, Bledäng, Ålsta;
Ericson, Agnes, fröken, Östersund;
Furuskog, Olle, grosshandlare, Sundsvall;
Holm, Herman, kommissionär, Östersund;
Lindgren, Haqvin, grosshandlare, Östersund;
Lithander, Gertrud, fru, Klöstanäs, Lit;
Lithander, Märta, fru, Klöstanäs, Lit;
Nyström, N. O., kanslivaktmästare, Östersund;
Olsson, N., lantbrukare, Valne, Nälden;
Oscarsson, A. O., lantbrukare, Stocke, Östersund;
Paulson, E., möbelarkitekt, Östersund;
Rosberg, Axel, direktör, Östersund;
Sandberg, G., fabrikör, Östersund;
Smith, Wendela, fru, Östersund;
Stadling, J., skriftställare, Stockholm;
Staverfelt, A., körsnär, Östersund;
Staverfelt, O., guldsmed, Östersund;
Öhrberg, Abr., lantbrukare, Gåxsjö.

In memoriam.

Två män ha gått bort, som stodo Jämtslöjd nära och befrämjade dess värksamhet, Östersunds stads borgmästare *Isidor von Stapelmohr* och direktören *Salomon Sahlin* i Åre.

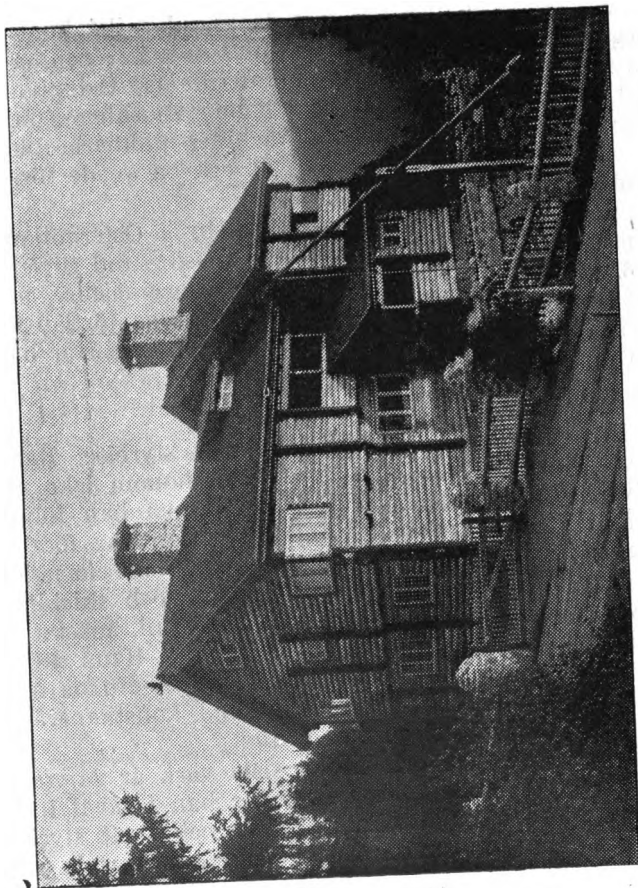
Jämtslöjd skall alltid med tacksamhet ihågkomma borgmästare *v. Stapelmohrs* intresse för föreningen och särskilt hans insats, då på hans förslag Östersunds stad åt Jämtslöjd upplät egendomen Björkhem, varigenom föreningen erhöll den vackrast tänkbara plats för Fornvallen Jämtli. Han var ock en av de första byamännen med märke i guld.

Han var född i Östra Skrukeby i Östergötland 27 mars 1849 och avled i sitt hem i Östersund 20 sept. 1916. I nära 37 år var han stadens borgmästare, under vilken långa tid han inlade oförgätliga förtjänster om stadens utveckling. I Östersunds historia står han som en av de främsta märkesmännen.

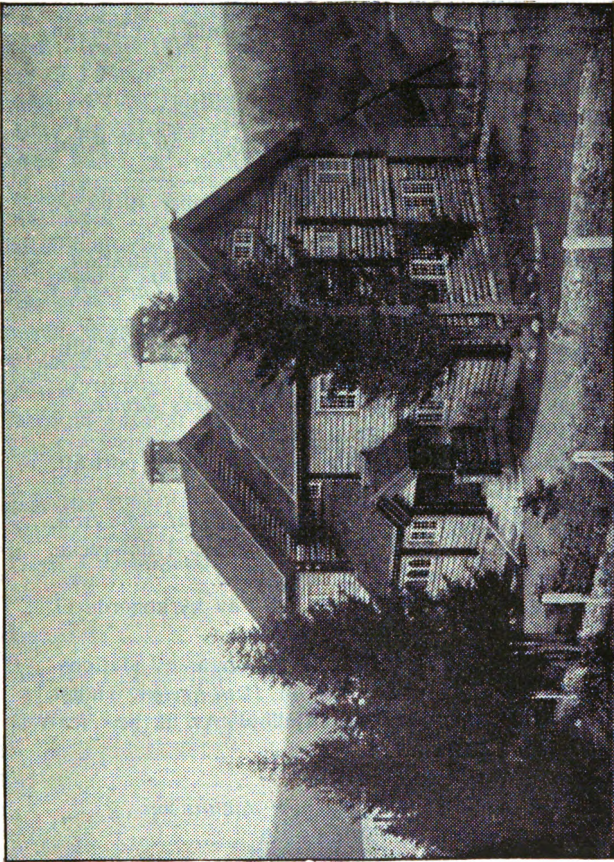
Direktör *Sahlin* tillhörde Jämtslöjds styrelse. Hans svåra sjukdom de sista åren tillät honom icke att aktivt deltaga i Jämtslöjds arbete, men han följde detsamma med oavlatligt intresse. Han var född i Stugun 17 jan. 1853 och räknar bland sina förfäder den på 1700-talet mycket värksamme och skicklige kyrkobyggmästaren Pål Persson i Stugun, mästaren till bl. a. Hällesjö- och Håsjöstaplarna. Hans skönhetssinne låg honom i blodet och sina medfödda anlag sökte han omsätta bl. a. inom slöjd, konsthantverk och arkitektur på det gamlas grund.

Hans förnämsta och tillika sista verk är *Jamtbol* (avb. å s. 124-5), hemmet i Åre, där han i såväl inre som yttre på ett självständigt sätt och i ett stycke storslagen jämtlandsnatur velat förbinda det gamla och sköna utan att åsidosätta det praktiska. Just som hemmet stod färdigt, kom döden. Han avled 27 nov. 1916.

Salomon Sahlin var på flera områden ivrigt verksam för tillvaratagande och uppmuntrande av jämtländska intressen. Han var en individuell och helguten personlighet, en äkta jämtlandsson.

Jamtbol. Fasaden åt väster.

Jamtbol. Gårdssidan.

INNEHÅLL.

	Sid.
Hemkomst från fäbodarna. (Försättsbild.) Efter en tavla med motiv från Norderön av <i>Acke Åslund</i>	3
Kreatursmarknad i Östersund. (Försättsbild.) Efter en lavyr av <i>Acke Åslund</i>	5
Parti av Storsylen. Illustration.	7
Förtrollning. Av <i>Hasting</i>	7
Kurser, eller vi skola ej handla meningslöst. Av fru <i>Ellen Widén</i>	9
För hembygden. Tal å Jämtli den 9 september 1916. Av folkskoleinspektör <i>E. Erikson</i> . Med porträtt.	12
Drakahällsfallet i Krångedeforsarna. Av <i>M.</i> 1 illustration.	16
Rönnbacken. En gammal gård. Av <i>Lars Larsson</i> i Trusta.	17
Stuguns gamla kyrka. Av pastor <i>N. Hamberg</i> . (2 illustrationer).	23
<i>Erik Olsson (Äcke)</i> . Med porträtt. Av <i>Anders Jämte</i>	31
Mitt testamente. Av <i>Jo Tum</i>	35
<i>Rune Sohlberg</i> . Ett diktarelöfte. Jämte tvänne porträtt. Av fil. dr <i>Erik Modin</i>	37
Härjedalen. Hembygdssång av pastor <i>Gustaf Johnsson</i> . Med melodi av musikdirektör <i>Paul Ferlén</i> . 1 notstycke.	43
Vemdalsskalet. Illustration.	45
Klockringning. Melodi till psalm 499 av kyrkoherde <i>O. Tirén</i> . 1 notstycke.	46
Sanct Örjans visa. Med melodiuppteckningar av stationsinspektör <i>Karl Tirén</i> och musikdir. <i>Paul Ferlén</i> . 3 notst.	47
Minnen av klenår i en jämtländsk fjällby. Av fil. lic. <i>Herman Geijer</i>	53
Folkminnen. — 2 illustrationer.	59
»Senn-smen». Av folkskollärare <i>Levi Johansson</i>	65
»Lill-»Nyn». Av <i>Rosa Smedman</i>	70
På tjäderlek. Av <i>Kasparsson</i>	71
Färje-Märstas sängkamrat. Av <i>Pampas</i>	72
Huru Hemming i Lövdalen kurerade skromt. 1 illustration. Av <i>Paul</i>	73
I kast mæ bävern. E Ock-historie. Av <i>Äcke</i>	76
Bäverfångst. Av <i>E F</i>	77
Boseniana. II.	79

Om je ha fått studere... Av <i>Pelle Enström</i>	81
Klockarhåigen på Norderön. Av <i>Aje</i>	82
Gubben Tor vid skämtlynné.....	86
Talesätt socknarna emellan.....	87
En gammal stuga. 6 illustrationer. Av <i>O. Jansson</i>	88
Till min hembygd. Av <i>Hasting</i>	91
Olof Pålsson i Gårxsjö. Med porträtt.....	92
Från nabolandet i väster. (Ur anteckningar från en studie- resa i Norge 1916.) Med ett porträtt o. 12 illustrationer. Av <i>Eric Festin</i>	94
Invasionen. Av <i>Hasting</i>	111
Ordstäv och härmningar.....	112
Jamtom imilla, hell gömt e int glömt. 2 illustrationer....	113
Årsberättelse m. m.....	114
Meddelanden.....	120
Jämstlöjdslotteriet för kulturella mål.....	121
Nya byamän i Fornvallen Jamtli.....	122
In memoriam. 2 illustrationer.....	123
Innehåll, rättelser m. m.....	126
Å titelbladet: avbildning av <i>Jämtlands sigill från 1300-talet</i> .	
Omslaget, tecknat för Jämten av konstnären <i>Acke Åslund</i> .	
Klichéerna (utom de å sid. 124—25, vilka välvilligt ställts till förfogande av A.-B. Jämtlands Tidnings tryckeri) från <i>Cederquists Grafiska A.-B.</i> , Stockholm.	
Fotografier (vyer) ha gratis ställts till förfogande av fotograferna <i>N. Thomasson</i> , Åre, <i>H. Löfblad</i> , Hammarstrand, samt <i>Oscar Olsson</i> , Östersund.	

RÄTTELSE:

Sid. 44, r. 6 nedifrån står: *bticken*; läs: *blicken*

» 64, r. 2 nedifrån (t. v.) står: *Rellström*, läs: *Sellström*

Övriga, smärre tryckfel torde inses utan påpekande.

SÄMTEN

1916

Tillönskar alla sina läsare en

God Jul och

Ett Gott Nytt År.

Jämtens

1917

Digitized by Google

SÄMTE

1916

Tillönskar alla sina läsare en

God Jul och

Ett Gott Nytt År.

Jämtens 1917

Digitized by Google

SÄMTE

1916

Tillönskar alla sina läsare en

God Jul och

Ett Gott Nytt År.

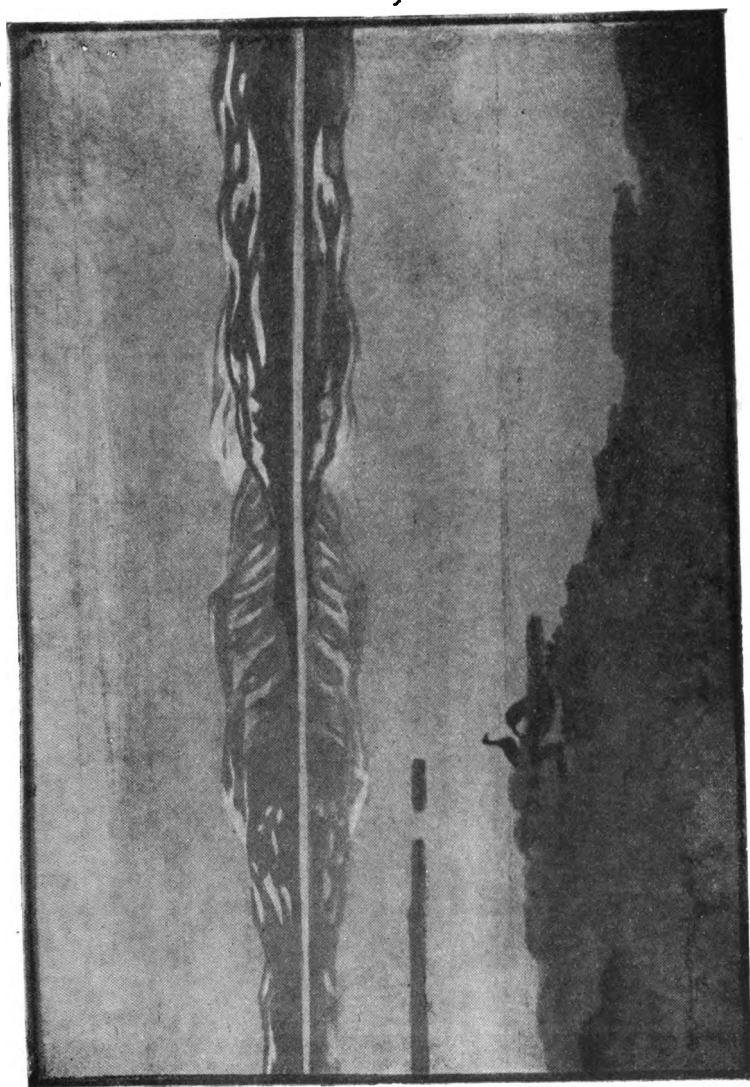
Jämtens

1917

Digitized by Google

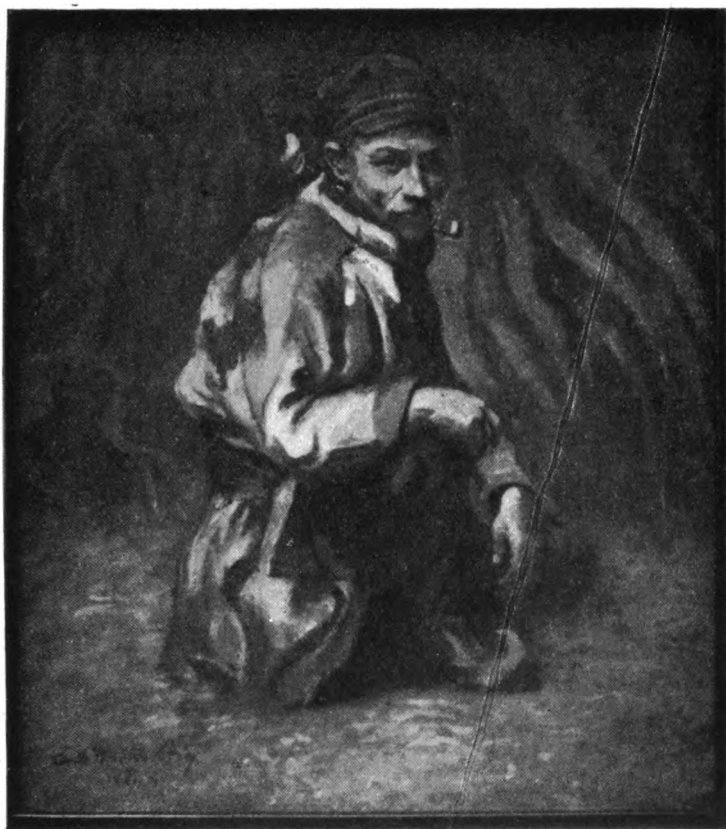
REDAKTÖR:
ERIC FESTIN, ÖSTERSUND.

MEDARBETARE:
ANDERS BACKMAN, KÖVRA.

Vårkväll.

Efter en tavla av Ante Karlsson-Stig.

Karesuandolapp.

Efter en tavla av Ante Karlsson-Stig.

Tonsättaren Wilhelm Peterson-Berger.

Efter porträtt i olja av Ante Karlsson-Stig.

Flyktning till Jämtland.

Vad blåses i glans över sluger?
Vad speglas i viddmarksljornas djup?
En furstekrone, som fogar
Sig samman av snöfjäll, stup vid stup.
Med ring över ännu stigar
en skönhet ur fraggande Ströjöväg,
och glorians skimmer viger
till jublande Mell vår kag:
Jämtland, du strålande vidders land!
Pörmeland, Melöland!
du blänkande, brusande vattens,
du åkrars och öknars land!

Dyft högt du din blivita krona,
du skönsta bland Sveas konungbarn!
Som Meenes gränsväls trona,
du länge är norras spinne sitt garn!
du skädda din trollmålars draga
de unga släktenas vandringshög,
där stolt som en fornsvensk stuga
du stiger ur Ströjöväg!
Jämtland, du kärre, du fagra land!
Kämpeland, Arvbjörns land!
du stohetsvåkande drömmars,
du fortids och framtids land!

Från 15 juni 1910

Wilhelm Peterson-Berger

Jämtlands Sångarförbund Hembygdshelming.

Lieders och Korfager.

W. Petron - Berger.

Viol. 1. 6/8

Väl blänas i glän över skogar? Vad spelas i vildmarkens örnas djupa? En

Viol. 2. 6/8

förste krona som fo - gar sig, skinner av snöfjäll, skog vid skog

Med ring över

Med ring över

an - ned öf - - gar en skinner ut frägnad

Skall vil, i öf - ned öf - gar en skinner ut Storsjö - vis, en glori - ans

an - ned öf - - gar en skinner ut frägnad

an - ned öf - - gar en skinner ut

Skinner vi - gar till jublande käll vi häg Jämtland, du strolare vis

Stro - lar - vis, du strolare vis

Jämt - land, du strolare vis

Jämt - land, du strolare vis

land

land, du strolare vis, du strolare vis

Jämt - land, du strolare vis

Stro - lar - vis, du strolare vis

Jämt - land, du strolare vis

Stro - lar - vis, du strolare vis

Mattens, du älskar oss ökaras land! Lyfts höjst du din bländade krona, du

Månska känd Svans Komungaborn. Söa kunnas grönades krona, du länks ai

hi Mats hi tröskas dr. ga de unga
norrna spinnas i en. hi Mats hi tröskas dr. ga de unga
hi Mats hi tröskas dr. ga de unga

vandrings, hi Mats hi tröskas dr. ga de unga
vandrings, hi Mats hi tröskas dr. ga de unga

Karna, du fagra land, du Karna, du fagra land! Kungland, du fagra land!
Karna, du fagra land, du Karna, du fagra land! Kungland, du fagra land!

Mattens, du älskar oss ökaras land! Lyfts höjst du din bländade krona, du

Prosa. 17 juni
1910.

Ett fynd.

Av ELLEN WIDÉN.

"Tiden den rinner som strömmen vid sågen". Så började en gammal vers, som min mormor ofta halvhögt upprepade för sig själv. Jag tänker, hon tyckte sig därvid "höra tidens ström", och med sitt inre öga såg hon nog denna mäktiga flod, som obönhörligt och utan uppehåll för allt levande med sig. På dess stränder leta vi bland de spillror, den uppkastat, för att söka få fram bilder från gångna tiders olika kulturskeden, och vi jubla vid något fynd, som kastar ett blixtljus in i det förgångna.

I somras voro några sökare av dylika spillror ute på forskningsfärd — och undertecknad var en av dem. Det var en härlig vårafton, med doft av nyutslagen hägg och med den friskhet, som följer ett nyss överståndet oväder. Bilen ilade lätt fram över backarna mellan Kövra och Oviken, och i glans låg Storsjöns vatten och fjäl-
len. Komna till Kinderåsen — medeltidens Tiännaas — stannade vi en stund hos hemmansägaren Olof Andersson. Gården var vacker och låg så stolt uppe på höjden med storslagen utsikt över den ståtliga nejden. Värden själv var borta, men vi välkomnades på det vänligaste av

hans fru och hans gamle far — den förre ägaren till gården. Vi visste, att vi stodo på gammal mark — traditionen förmäler, att nuvarande ägaren är den 18 inom samma släkt, som tagit den i arv — och det vilade något fast, stilfullt och gammalsvenskt över både gård och folk. Vi omtalade, att vi genom pastor Backman i Mysjö hört omtalas en gammal tapet från 1500-talet, som skulle finnas på stället, och frågade, om vi fingo bese den. Ja, det fingo vi visst, och nu bar det genast av uppför trappan till övre bottnen i gammalbyggningen. Där, i det stora gavelrummet på vinden — där satt verkligen en lång, på grov linneväv målad väggbonad, föreställande Kristi lidandes historia, i olika fält, av vilka fem ännu funnos kvar — så imponerande till både komposition och färg, att vi grepos både av vördnad och jublande fröjd. Ty, vi hade funnit just en sådan sak, som lät oss se klart, vad som förut varit höljt i dunkel; att den uppgivna dateringen var riktig, syntes genast. Huru det sett ut iorstugorna i Jämtland och Härjedalen under slutet av 16- och början av 1700-talet visste vi genom väl bevarade präktigt målade tak från denna tid, men — huru såg det ut på 1500-talet? Visserligen hade ett mindre stycke av en dylik tapet från något senare tid lämnats i förvar hos oss av nämndemannen Olof Olofsson i Åsen, Lillhårdals socken, med bestämd uppgift att den löpt runt den stora, fyrkantiga hälgdagsstugan, men den brakte ingen visshet. Nu fanns intet tvivel mer. Här var en 4 meter lång typisk 1500-tals målning ännu kvar i den gård, vars förnämsta rum den en gång prytt. Den stora stugan med kraftiga, mörknade stockar till väggar

och tak hade fått högtid och en viss allvarlig ståt genom denna imponerande målning i svart, brunt, grått, krapprött och något vitt. Bonaden är från början av 1500-talet och hade varit med, då Gustaf Wasas första stora bibel med de intressanta tavlorna slogs upp och lästes med bävande glädje och tacksamhet. Vad som gjorde fyndet än intressantare var, att de gavelmålningar, som ock voro kvar, hade en än egendomligare prägel, fyllda, som de voro, av medeltida sagostämning. I ena fältet ses ängeln Mikael's strid med satan, som nedstörtar till dödsriket, i det andra strider S:t Göran sin bekanta strid med draken, under det prinsessan och hennes föräldrar från slottet följa stridens gång. Målningarna äro mycket dekorativa, och torde nog hava varit rätt så kusliga för de små att titta på vid det fladdrande skenet från härden. — Vi hava kommit långt bort i tiden med dessa målningar, som visa huru det såg ut i en jämtländsk storbondes högtidssal i slutet av medeltiden och början av nyare tiden. Kanske är detta det stoltaste allmogeminne, som våra muséer bevara.*)

Tack vare en upplyst uppfattning av betydelsen därav, att dylika minnen under omsorgsfull vård gå till en sen eftervärld, fingo vi föra med oss dessa skatter in till Östersund. De skola en gång, i kopia, ty originalen måste förvaras i ett museum, tillika med andra gamla saker från samma gård, sättas in i fornbyn till minne av

*) Där fanns ock fragment av en tredje målning, gjord av en helt annan mästare och med dräkter utvisande en långt senare tid, som enligt en uppgift varit daterad »Tiännaas Anno Domini MDIC».

den släkt, som ännu bygger och bor på Kinderåsen.

Det är en fröjd, när ett sådant stolt bidrag kan lämnas till den länets kulturhistoria, som i bild håller på att skrivas därute i fornbyn.

Vetenskapligt kommer detta fynd att längre fram behandlas av intendenten Festin i en med bilder försedd avhandling.

Om lin och nässlor som spånads- ämne i Jämtland.

Av *STINA RODENSTAM.*¹⁾

Frågan om tillgång på inhemska råvaror för den textila hemslöjden och den textila industrien är en fråga på dagordningen och av den art, att den ovillkorligen kräver sin snara lösning. Skall den kunna lösas på ett tillfredsställande sätt, kräver den ej blott statsmakternas, hushållnings-sällskapens och hemslöjdsföreningarnas intresse utan även — och detta i alldeles särskild grad — deras, som äga eller bruka jord.

De råämnen det här är fråga om och vilka av ålder tjänat som spånadsmaterial äro ull, hår av flera-handa djur, lin, hampa, nässlor och humletågor.

Sistnämnda material har ju i allmänhet spelat en underordnad roll, om det ock här i Jämtland i vissa socknar, såsom Hammerdal och Åre, fordom togs flitigt i bruk till spånad av rep och grövre tyger. J. Fischer-

¹⁾ Bearbetning för "Jämten" av föredrag hållet på uppdrag av Föreningen Jämtslöjd i Ragunda, Östersund, Hammerdal och Sikås 3—6 juni 1917.

ström säger i Ekonomiska Dictionnairen²⁾ av år 1781, att "humlerefvor, som i allmänhet bortvräkas, borde på sätt som sker i Jämtland och Medelpad beredas. De gifva en väfnad, starkare än af lin och hampa". Man träffar ännu personer, som varit med om att bereda och spinna humletågor. Så berättade för mig hustru Karin Eriksson i Ollegården i Sikås, Hammerdals socken att hon under många år varit med om sådan beredning. Man brukade hugga av humletågorna och lägga dem i knippen av samma längd som hampan för att tillsammans med den "vattna" eller röta dem och sedan därav väva säckar, handdukar och andra grövre saker.

Hår och ull ha räknats som Jämtlands förnämsta spånadsvaror, och fåravel och ullproduktion rönt särskilt under 1700-talet här livlig uppmuntran. Flera schäferier med importerade rasfår ha funnits i landskapet med spanska, eiderstedtska, engelska och isländska får.

Getaveln har också kraftigt omhuldats i provin-
sen, och raggen har utgjort ett värdefullt tillskott till
spånadsmaterialet. — Ja, t. o. m. Angora-getter, som
bära en av de mest glansiga och mjuka ullsorter, som
finnas, importerades hit. Så hade överstelöjtnant
Rickman på Galhammar i Bergs socken på 1750-talet
sådana getter, troligen av samma stam, som år 1742
av Jonas Alströmer med stor möda infördes till Sve-
rige från deras hemland i Mindre Asien. De många
sköna ryor, täcken, dynor och bonader från Jämtland, som ännu finnas bevarade i Jämtslöjds samlingar, i muséer och i enskilda personers ägo, erinra genom sin underbara lyster och gnistrande glans livligt om den jämtländska ullproduktionens storhetstid. Jämtskorna ha också sedan gammalt räknats som skickliga i ullberedning och vadmalstillverkning.

Det ädlaste och finaste spånadsmaterial vi äga inom landet är dock det som nyttjas till vita varor: linet och nässlan, som båda ge silkeslena, glänsande tågor. Av dessa har linet tusenåra anor i Norden, och under vikingatiden var linodling och linförädling högt uppdreven, varom också en mångfald gravfynd

²⁾ Tredje delen s. 484.

vittna. Bland märkligare sådana må nämnas det bekanta Osebergsfyndet i Norge från slutet av 700-talet, i vilket också ingå redskap för spinning, härvling och vävnad samt lin av hög kvalité, berett till garn och väv på ett sätt, som skulle hedra en nutida linförädling. I eddan talas om lin och linberedning, likaså i de gamla landskapslagarna och skattelängderna. Den berömda Överhogdalstapeten, en kulturskatt av högt värde, och de många linnebottnade krabbasnårsvävnaderna med medeltida motiv vittna om gammal jämtländsk linkultur. Men först med frihetstidens allmänna strävan att tillvarata och utveckla rikets egna tillgångar nådde en mera rationell linkultur hit till jämtebygd. Det var särskilt vid tiden för uppkomsten av Västernorrlands län genom sammanslagning av Jämtland, Medelpad och Ångermanland i början av 1760-talet och detta nya läns övertagande av den bekante patrioten och framgångsrike ivraren för näringarnas förkovran landshövding Örnsköld, som linförädlingen här hade sin blomstringstid. Dittills hade man mera undantagsvis och endast på vissa orter ägnat sig åt linodling, då däremot den mera hårdiga och för frost mindre ömtåliga hampan här hade allmän utbredning. Och vi må erinra om att den jämtländska "strigen" eller skjortan liksom också kvinnornas "hellika" eller huva vanligen voro förfärdigade av hampa.³⁾

Om Örnskölds arbete för linodlingens främjande i Jämtland säger han själv⁴⁾: "Den fägnad jag wid Länets tillträde hade, at finna Linne-skötselen wida utbragt i Ångermanland, saknade jag aldeles i Jämtland. Så snart det altså war utrönt, at uti Jämtland kunde ärhållas, äfwen så fint om ej bättre Lin som i Ångermanland, beslöt jag, at i denna Province, som allenast idkade någon Walmarswäfnad och något smide, äfwen införa Linne-slöjden bland Allmogen, den

³⁾ Den framstående jämten professor Carl Zetterström, grundaren av Jämtlands berömda bibliotek, berättar i Minnen från Fjällbygd och Fyrisvall från 1793—1829, utgivna av S. J. Karzell, att han som pojke bar sådan hampskjorta.

⁴⁾ Underdånig Berättelse om WesterNorrlands Höfdingedöme til Riksdagen 1769 af P. A. Örnsköld.

jag på den finare genast sökte wända, i anseende til det mjuka och fina Linet Orten producerar. Jag sände därför dit ifrån Angermanland wäl öfwade Spinner-skor och Wäfwerskor, bland hwilka de fläste stadsnade qwar i Orten. Denna anstalt want bifall hos åtskillige; I synnerhet gjorde Probsten Salin i Owiken och Probsten Olof Genberg i Offerdahl samt Härads-Höfdingen von Engeström af berömmelig nit för det Allmänna . . . mig därutinnan mycket biträde, i det de, på min begjären, hwar hos sig inrättade Spinn-skolar, där Allmogens barn hade frihet till underwisning och öfning. Detta syntes wäl till första början ej wilja swara emot afsigten, men när Prostarne Salin och Gen-

berg läto deras Döttrar gå på Spinn-Skolan, och flere Ståndspersoner däri fölgde deras Exempel, skickade monga af Allmogen sina Barn till Skolarne, som på kort tid hunno til den öfning, at 209 Jemtska Pigor blefwo uti finare Spinning tillärde och flere stycken præmie Lärfter förfärdigade och upwiste." Spinn-skolor voro också anordnade på Wången, av fru Huss i Owiken och av Olof Andersson i Alsen. Och det var ej blott spinningen som uppmuntrades utan även wävnadskonsten, och det wävdas ej blott premiälärfter utan också dräll och damast. Redan 1764 utdelades silver-skedar och medaljer såsom belöning för spånad och wävnad. Den enligt ständernas beslut 1751 präglade jetongen eller spinnmedaljen, som här avbildas, bär, såsom synes, å ena sidan konung Adolf Fredriks och drottning Lovisa Ulricas bröstbilder och å den andra

en spinnande kvinna med omskrift: TIL HEDER FÖR DEN QVINNA SOM FINT OCH SNÅLT KAN SPINNA.⁵⁾

Redan 1763 hade Riksens Ständers Manufactur-Contoir på Örnskölds begäran beviljat resepenningar "til en skickelig man Extraordinarie Notarien i Kongl. Commerce-Collegio Olof Törnsten (sedermera collega vid Frösö trivialskola), at... resa By ifrån By i Jämtland och... underwisa Allmogen... i tillämpningen af en om Lin-skötseln Tryckt Piece", varav ett exemplar utan lösen tillställdes varje hemmansbrukare.

Då T. ej ensam kunde hinna besöka hela det vidsträckta landskapet, drog Ö. försorg om, att ytterligare tvenne personer, "wäl öfwade i denna Näringsgren, utan Publici och Allmogens bekostnad, samma år hela våren, sommaren och hösten reste Landet igenom, at underwisa Allmogen uti Lin-handteringen, hwilket alt hade önskelig werkan." Även 1764 beviljade manufakturkontoret resekostnad för tre sådana undervisare i landskapet, vilka reste omkring från by till by "at fullkomna Allmogen i hwad de nyss fått lära".

Vidare säger Ö.: "Til arbetets minskande wid Lin-handteringen... har jag til bultningens indragande upmuntrat Inwånarne at inrätta Linhamrar, som uträtta, at et därwid anwänt Dags-werke swarar emot 15 wid bultningen: till borstningens befordran, at med et slags Härflar, de där hafwa wid ändan af dess Kors-trä fastsatte Bårstar, förrätta detta Arbete, då et Dags-werke gör åtminstone samma werkan som 4 eljest: Till Dragnings-arbetets besparande, at verkställa någon inrättning, som går med vatten eller Häst. Den första af dessa anstalter har sedan på många ställen blifwit widtagen, och de sednare förmodar jag ock efterhand komma i gång".

Ö. skaffade också jämtarne linfrö och beredde avsättning för deras alster.

Att landshövding Örnskölds och hans medhjälparens energiska och målmedvetna arbete för linodlingens och linförädlingens främjande ej var förgäves, framgår också av flera författares uttalanden. Så säger Hülphers år 1775 på tal om den ovannämnda spinnskolan i

⁵⁾ Medaljen, präglad av Fehrman, är 34 mm. i diameter.

Offerdals prästgård, att även flera gifta kvinnor blifvit öfvade att spinna finare lingarn till premielfärd, hvilket vintertiden under sista missväxtåren varit dem till god näring och hjälp. Ännu idkas, säger han vidare, samma spånad hos ståndspersoner, hvar-est äfven bomullspånad och väfnad i sednare år är förökad, utom det att mycket som af ylle blifvit der fint spunnit och väfvit, färgas och en del öfverskäres till kläder, som i finhet och bredd är mäst lika med 3 å 4 plåtars kläde; hvartill fårafvelns förbättring af Engelskt och Spanskt slag märkeligen bidrager. Och Tuneld säger år 1790 om Jämtland, att lin sås allmänt här i landet och att det bästa växer i Kall och Åre.

Traditionen rörande finare linneväfnader upprätt-hölls ännu långt in på 1800-talet i skilda jämtländska hem, såsom t. ex. av prostinnan Sigrid Edvall i Ovi-ken, dotter till länsman Oldberg därstädes och gift med fältprosten L. Edvall, vars vackra damastdukar med nejlikmönster och ymnighetshorn, kransar och monogram såsom arvegods förvaras i flera jämtländ-ska hem, såsom hos sondottern fru de Ron i Ragunda prästgård.⁹⁾

Redan 1846 säger emellertid P. B. Sköldberg, att linodlingen var liten och att vadmalstillverkningen var huvudsak och hampodlingen mera allmän. Vi finna således, att linodlingen här gick tidigare till-baka än i närgränsande provinser och förr än indu-strien framtvingade den allmänna tillbakagång i hus-slöjden, som överallt i vårt land gjorde sig gällande efter 1800-talets mitt. Som exempel på denna åter-gång vill jag nämna, att då 1865 inom landet produ-cerades 3,784,664 kg. lin, producerades år 1908 endast 701,800 kg. lin. Samtidigt steg importen från 184,611 kg. år 1865 till 1,432,682 kg. 1908. Vi se således, att det ej, som somliga hålla före, endast berodde på den ökade bomullsimporten, att linproduktionen minskad-es, utan att lin i stor mängd fortfarande förbrukades inom landet, men till största delen köptes utifrån.

⁹⁾ Även i Jämtslöjds samlingar äro dessa dukar representerade. Jfr fru Ellen Widéns uppsats: *Litet om vävvarnas historia i Jämten 1913* sid. 18, där damast, vävd av prostinnan E., är avbildad.

Vid förra seklets slut började emellertid nya vindar blåsa över landet, väckande till liv ett allmänt intresse för återupptagande av den gamla husslöjden, och de under det nya århundradet bildade hemslöjdsföreningarna ha känt starkt behov av ökad inhemsk råvaruproduktion för textilslöjden. Teg efter teg började också åter vaja med linets smidiga, ljusa skördar, men tegarna voro alltför små och alltför få.

Baltiska utställningen 1914 visade på ett vackert sätt, att mycket av det gamla inhemska åter kommit till heders i vår nya slöjd, såväl vad råvaror och teknik som mönster och färger beträffar.

Så kom världskriget. Dess järnhårda makt bringar även de neutrala i stort trångmål.

Importen, varav vi blivit beroende, hämmades eller avstängdes, föda och kläder måste produceras inom landet i större omfattning än någonsin. Vi ha fått mången bitter känning av kampen ute i världen, men ock mången hälsosam läxa.

Vi voro så fallna för det utländska och det främmande, så vana att lita till obegränsad import, så viliga att ge ut pengar till andra land, så glömska av sparsamhet och enkelhet. Men nu, ja nu gäller det att reda sig själv, lita till egen omtanke och ökad produktion.

Ordföranden i Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund friherre Richard Hermelin motionerade också redan vid sommarriksdagen 1914 om fåravelns förbättring, och en kommitté tillsattes för frågans beredning, vilket haft till resultat, att detta års riksdag beviljat 35,000 kr. till fåravelns främjande, vadan ett stort steg tagits till ullproduktionens höjande.

Även linodlingsfrågan har under dessa isoleringens år tagit ett betydande steg framåt.

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund avlät våren 1916 till samtliga hushållningssällskap en skrivelse, vari framhölls önskvärdheten av att sällskapen vidtoge åtgärder för att främja linodlingen inom landet

1:o genom anordnande av undervisning i linodling av jordbrukskonsulenter och vandringsrättare;

2:o) genom utläggande av gödslingsförsök å linfält;

3:o) genom anordnande av utställningar av lin i samband med premiering av färdigberett lin;

4:o) genom upptagande av en klass för linfrö vid fröutställningarna;

5:o) genom beviljande av organisationsbidrag och räntefria lån eller lån mot billig ränta till andelsberedningsanstalter; samt

6:o) genom tillsättande av en kommitté med uppdrag att avgiva förslag till åtgärder, som från sällskapets sida kunde anses lämpliga för linodlingens främjande.

Med anledning av denna cirkulärskrivelse har flertalet hushållningssällskap tagit frågan under allvarligt överbäggande och genom kommittéer eller anordnades sökt väcka intresse för linodlingen. Så tillsatte t. ex. Malmöhus läns hushållningssällskap en kommitté, med direktör G. Leufvén som ordförande, som inbjöd till teckning av linodling för en tilltänkt linberedningsanstalt i Skåne. Avkastningen pr hektar beräknades, lågt räknat, uppgå till 3,000 kg. torkad linstjälk och 600 kg. linfrö.

Från en hektar jord skulle erhållas nedanstående skördevärden av lin i jämförelse med sädesodling å samma slags jord till dåvarande priser.

Lin.

3,000 kg. linstjälk å 12 öre = kr. 360:—

600 kg. linfrö å 40 öre = kr. 240:— kr. 600:—

Rdg.

1,800 kg. kärna å 21 öre = kr. 378:—

3,300 kg. halm å 3 öre .. = kr. 99:— kr. 477:—

Havre.

2,000 kg. kärna å 17 öre = kr. 340:—

2,700 kg. halm å 4 öre ... = kr. 108:— kr. 448:—

Såsom härav framgår, var linodling mera inkomstbringande än sädesodling redan med dåvarande priser. Men som bekant har priset på linstjälk och linfrö sedan dess stigit oerhört, vadan linodling f. n. lönar sig ännu bättre. Då emellertid även den sven-

ska linindustrien stod inför brist på råmaterialier, ha-
va även från dess sida, i samband med hushållnings-
sällskapen i Södra Sverige, åtgärder vidtagits för upp-
rättande vid Hesselholm i Skåne av en stor linbered-
ningsanstalt efter tyskt mönster gemensam för Skåne,
Halland, Småland och Blekinge och har för ändamå-
let bildats ett bolag under namn av Svenska linbe-
redningssällskapet. Även om detta bolag har till
främsta uppgift att förse linindustrien med spånads-
ämne, har dock bolaget utfäst sig att lämna sina od-
lare häcklat lin till en mängd motsvarande 1 proc. av
den levererade linstjälken, varigenom dessas behov av
lin för husbehovsslöjden blivit någorlunda tillgodo-
sett, heter det i svenska hemslöjdsföreningarnas riks-
förbunds årsberättelse för 1916. Inom andra delar av
landet arbetas för åstadkommande av andelslinbered-
ningsanstalter och, om dessa förläggas till de delar av
landet, där av ålder kvalitetslin producerats, torde där-
ifrån hemslöjdsföreningarnas behov av lingarn kun-
na tillgodoses.

Som bekant har vid detta års riksdag motion
framlagts om linodlingens främjande jämte förslag om
sådan mindre linberedningsanstalts förläggande till
Norrland.

Vad Jämtland beträffar, veta vi, att linet går bra
till i vissa socknar, men att dess känslighet för frost
avskräckt många att fortsätta odlingen. Visserligen
är frostländigheten ej mer densamma som förr, då de
stora utdikningsföretagen skapat ett skydd mot fro-
sten. Men det vore i alla fall gott, då skörden här
inte kan gå säker för frostskaða, om man kunde fin-
na en hårdigare växt, som likt hampan tålde kölden
men likt linet gav de silkesfina tågorna. — I en ar-
tikel i "Jämten" år 1913 säger föreningen Jämtslöjds
energiska och entusiastiska ordförande landshövding-
skan fru Ellen Widén aningsfullt följande: "Framtiden
gömmar förvisso stora, oanade utvecklingsmöjligheter
även på textilkonstens område, och de handvävda tex-
tilierna komma nog att ännu en gång nå en fulländ-
ning, om vilken vi knappast drömma. Troligen kom-
ma även dessa att delvis göras av materialier, som vi
ej ännu känna till".

Nöden är också uppfinningarnas moder och tvingar oss även att återupptaga gamla rön och erfarenheter. Nu spinner man garn av papper och torvfibrer, och den länge förgätna nässlan har åter kommit till heders som spånadsämne i Tyskland och Österrike.

Hofmedicus C. F. Hoffberg säger 1792 om brännässlan (*urtica dioica*): Om stjälkarna skötas på samma sätt som lin och hampa, kunna de spinnas och kläder därav göras. Han säger också, att nässlor och humleslanor ge starka lärfter. Och i S. Liljeblads flora av år 1798 heter det om samma brännässla: Stjälkarna skötas som lin till spånad, fröet färgar ylle och linne grönt.

Nättelduk vävdes ej blott i manufakturierna utan även i hemmen. Så sysselsatte t. ex. fru Coyet på Dömestorp i Halland på 1760-talet barn och åldringar på sitt gods med att insamla vilda nässlor och det i sådan myckenhet, att hon på en gång kunde uppvisa flera finare och grövre vävnader av detta material.

Att nättelduken räknades som en förnämligare vävnad framgår därav, att i förordningar mot överflöd från 1718 och 1730 nättelduk förbjödes att vid straff bäras av "tjänste och annat gement folk, hvarmed äfven förstås ryttare-, soldats- och båtsmanshustrur."

Under nu rådande brist på textila råvaror har föreningen Jämtslöjd beslutat att försöka återuppliva nässelförädlingen. Och det är med tillfredsställelse man motser denna tankes realiserande, då vi känna, vilka svårigheter man i Jämtland haft att uppehålla en lönande linkultur. Då det i allmänhet ej är jordmånen, som försvårar linodlingen, utan mera klimatet, gäller det ju också här att söka finna ett mot frost mera hårdigt men i fråga om tåga med linet jämbördigt material. Det är då ganska naturligt, att man vänt sina tankar till brännässlan och att man för närvarande umgås med tanken på att insamla årets skörd av vilda nässlor.

I samband med dessa planer förekom häromdagen i Östersundsprässen en artikel av Retlaw (landstingsman O. Walter), ur vilken jag citerar följande. "För något över 30 år sedan läste jag i teknologisk tidskrift en artikel om nässlan som ett oöverträffligt

textilämne, och som exempel på näselfibers värde framhölls bland annat, att den fordom tillverkade nåtelduken, ett fint och sidenliknande tyg, framstälts av näselfiber och att leverantörer av tågvirke till franska flottan voro förbundna att i tågmaterialet inblanda minst 25 % näselfågor för att det skulle godkännas som fullt hållbart. Saken intresserade mig, jag gick ut och samlade nässlor, som stått ute hela vintern, torkade och behandlade dem på samma sätt som vid linberedning. Till min överraskning fann jag, att trots det nässlorna stått ute sedan föregående sommar och fram till slutet av maj samt följaktligen varit utsatta för omväxlande väta och frost, så voro växtfibrerna minst lika om icke hållbarare än i vanligt lin. Härav framgår tydligt vilken hårdig textilväxt nässlan är, jämförd med linet, vilket är ganska ömtåligt både för frost och övervattning.

Sistlidne höst sammanträffade jag med en svensk ingenjör, fackman på textilområdet, som i Tyskland och Österrike under kriget varit i tillfälle att erfara, att man där i stor omfattning tillvaratagit vilda nässlor och av dem berett en mångfald finare och grövre vävnader.

Nyligen har också i tidningarna offentliggjorts utdrag ur Lantbruksakademiens sekreterares, professor H. Juhlin-Dannfelts, årsrapport, där det bland annat heter: "I Tyskland och Österrike hava försöken att efter en numera funnen metod grunda en näselfiberindustri efter krigets början tagit stark fart och stor omfattning, varvid ledningen tagits av tillsatta regeringskommissioner samt ett Nesselfaser-Verwertungsgesellschaft, vilket senare under sitt första år samlat över 2,000 ton torr nässelstjälk. Österrikiska krigsdepartementet igångsatte också under år 1915 en omfattande insamling av vilda nässlor, varav spånadsmaterial och tyg, som det uppgives, med stor framgång beretts." — Slutligen heter det: "Skulle förhoppningarna om nässlans användbarhet som spånadsväxt bekräftas så väl, att dess odling även under vanliga förhållanden bleve lönande, så borde detta hava stor betydelse för vårt land, ja kanske utgöra lösningen på den mycket avhandlade frågan om möjligheten att

med ekonomisk fördel inom landet odla material för textilindustrien. I jämförelse med den i avseende på jord och växtföljd mycket granntyckta, för ogräs och väta samt frost ömtåliga linplantan, synes den fullt hårdiga, för frost okänsliga brännässlan, som nöjer sig med allt slags jord och fortlever med bibehållen frodighet från år till år utan att jorden bearbetas, vara rent idealisk."

På flera ställen även i vårt land ha försök i senare tid gjorts att begagna nässlan som spånadsämne. På hemslöjdsutställningen i Örebro d. å. såg jag en liten garnhärva av nässlor och vid Hammarstrand i Ragunda socken hörde jag nu under min resa, att en man där fått "riktigt fint lin" av vilda brännässlor.

Vid beredningen av brännässla tillämpas samma metoder, som av ålder varit brukliga vid linberedning i hemmen. Nässlorna blomma i augusti och insamlas först då fröet är moget. Insamlingen kan också ske på senhösten eller t. o. m. följande vår.

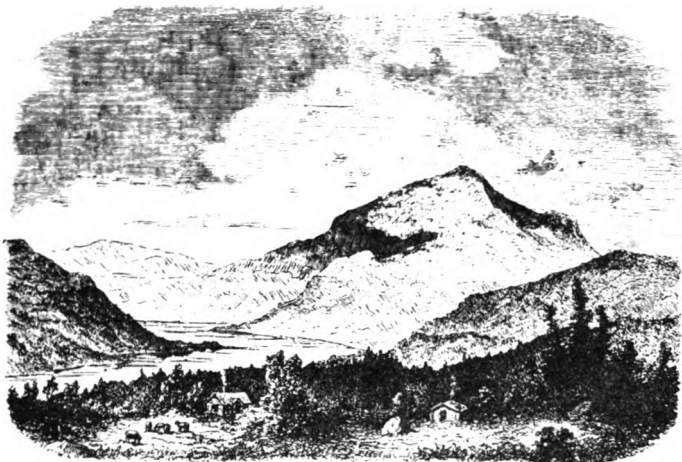
Nässlorna få ej rivas upp, såsom man gör med linet, utan mejas av med skära eller lie.

De måste hanteras varsamt och få ej brytas.

De buntas i små knippen och få torka i skylar, på hässjor eller å gärdesgårdar.

Topparna jämnas sedan av och fröet bultas ur, varpå nässelstjälkarna rötas eller "vattnas" och beredas alldeles på samma sätt som linet.

Det vore av stor ekonomisk betydelse för vårt land, om de vilda nässlorna, som i regel förfaras utan gagn, komme att tillvaratagas till spånadsmaterial, varför vi livligt önska, att föreningen Jämtslöjds initiativ måtte möta förståelse och uppmuntran i bygderna, och uttala den förhoppningen, att genom mångas intresserade samarbete goda resultat måtte vinnas.

Åreskutan.]

Efter teckning av P. D. Holm (omkr. 1860).

Till min hembygd.

(I en min anteckningsbok från 1872 har jag påträffat nedanstående naiva och formellt bristfälliga uttryck i bunden form av längtansfull kärlek till hembygden. Ej utan tvekan sänder jag verserna till »Jämten» under förhoppning, att de möjligen kunna finna gensvar i något jämtländskt bröst.)

Varhålst jag irrar än i världen, från dig skild,
Till dig min längtan står, du skönaste bland länder,
Omransad utav fjäll, vart än sig ögat vänder,
I Storsjöns spegel skådande sin stolta bild.
Där tumla floder fram emellan berg och fjällar,
Och bäckar ila glatt utöver branta hållar.

Och Skutan i sin prakt med hjässa silverkrönt
Sig höjer allvarstung högt över moln och dimma,
Belyst av solens glöd i sommarnattens timma,
Mot himlens blåa valv så majestätiskt skönt.
Och invid fjällets fot sig höga furan höjer,
Och längre ned i dalen bonden tegen plöjer.

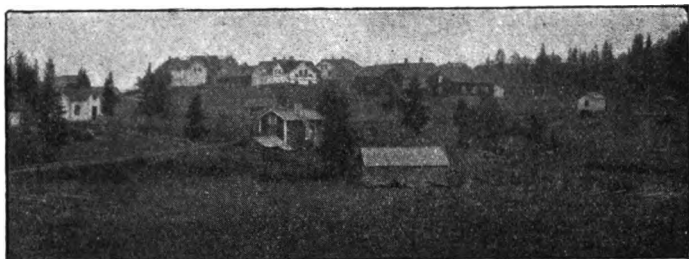
*Än klättrar renars flock mot fjällens höga topp,
Än synes älgen, skrämd, bort över heden ila,
Än boskapshjordarna i gröna dalar vila,
Där floder flyta fram i lugnt och stilla lopp.
Och fåglars muntra sång emellan bergen klingar,
Och örnen, fri från tvång, sig upp mot molnen svingar.*

*I dina dalar bott, min dyra fosterbygd,
Se'n hedenhös en ätt av nordisk tro och heder,
Av forntidsmannakraft, av mod och rena seder,
Som genom tiderna bevarat fädrens dygd.
Och stolt som sina fjäll allt vekligt prål föraktat,
I egen hydda bott och mer ej eftertraktat.*

*Bland dina fjäll också min barndomshvdda stod
Vid Storsjöns väna strand, omfluten utav strömmar,
Dit städs jag ilar hän i tysta nattens drömmar.
Och om en känsla ren uti mitt bröst uppstod,
Den hälgades åt dig och er, I barndomsminnen,
I ljuva, som ej dån, ej bleknen och försvinnen.*

*Och städs jag längta skall, tills hjärtat mer ej slår,
Till dig, min fosterbygd, till dina dalar, fjällar,
Din sommarsol, din norrskensprakt i vinterkvällar.
Och städs jag bedja skall till Gud och Fader vår:
Beskydda städse du min fosterbygd, så kära,
Där dina händers verk förkunna högt din ära.*

JO TUM.

1. Parti av Föllinge. Kyrkslätten, byn Backen.

Gammalt och nytt om Föllinge socken.

Av J. DANIELSSON.

Redan under stenåldern och på en tid, sannolikt minst lika långt före vår tideräkning som vi nu befinna oss efter densamma, ha människor trampat Föllinge jord. Därom vittna de många stenåldersminnena, som här och där påträffats. Särskilt märkliga äro de vid stranden av sjön Skärvången funna redskapen av skiffer samt de å klipphöllar vid Brattberget och Hällberget vid nämnda sjö befintliga hällmålningarna*). Förmodligen har här varit en stenåldersboplatz.

Gå vi förbi Föllinge sockens ännu oskrivna förhistoria, kan en bebyggelse — mera efter våra begrepp — spåras redan under medeltiden. Visserligen omnämnes Föllinge som egen socken först jämförelsevis sent, men flera ödesbölen tala ett tydligt språk om en långt förutgående odling.

*) Jfr *Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift* I, s. 12 m. fl.; (ang. hällmålningarna) s. 55, 125 o. ff. samt *Jämten* 1916, s. 95.

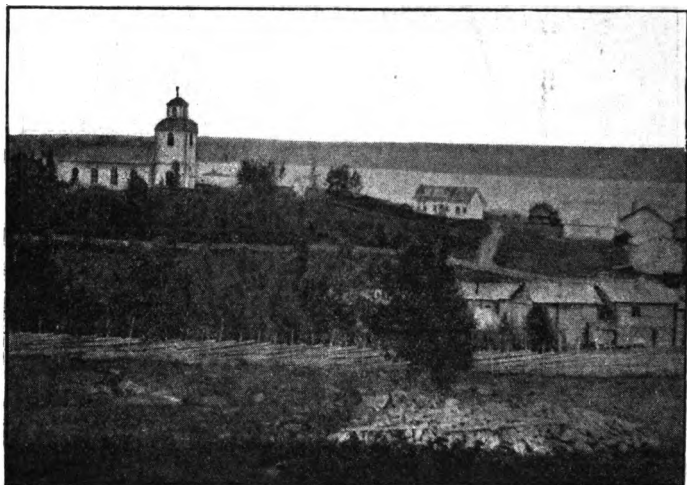
Red.

2. Parti av Föllinge. Kyrkslätten, byn Lägden.
T. v. i bakgrunden var ödesbölet Bensta beläget.

Enligt en tradition uppkom på 1300-talet ett ödesböle öster om kyrkan, benämnt *Forsåsen*; ett annat var *Aasom*, som skall ha haft tvänne åbor och där nuvarande *Forsåsens* by är belägen. *Bensta*, beläget invid *Lägdens* by och nu i det närmaste ånyo uppodlat, har också haft tvänne åbor. Som ödesbölen nämnas vidare *Glasätt*, sydväst om *Föllingesjön*, med en å två åbor, *Öjmålsbrännan*, 2 km. söder om *Forsåsen*, *Österåslägden*, 1 km. öster om *Forsåsen* och nu odlad, samt *Lien* eller *Liden*, 2 km. väster om *Kyrkslätten* och norr om *Lisjön*, med två å tre åbor, ödesböle 1545.

Här som annorstädes förtälja sägnerna om den hemska farsot, som under namn av digerdöden rasade i mitten av 1300-talet. I *Föllinge* skulle bygden blivit helt ödelagd. Hur därvid nu än må förhålla sig, får man väl antaga, att bebyggelsen snart vidtog igen, kanske åter hämmades vid senare uppträdande farsoter, men under 1600-talet vann större utbredning. Av *Föllinge* församlings äldsta kyrkbok från 1693 framgår bl. a., att samma år funnos inom församlingen 9 byar med 15 kronoskattebönder, 5 å 6 krononybyggare och 4 kronotorpare. Av de 9 byarna kunna förmodligen tre, nämligen *Thun* (nu *Backen*), *Tonäås* (nu *Tornäs*) samt *Valsjö* by i numera *Hotagens* socken i ålder tävla med flertalet ovannämnda ödesbölen.

3. Föllinge kyrka, uppförd 1815. Efter foto. före dess ombyggnad 1884.

Hotagen utgjorde då ännu en del av Föllinge, och blott Valsjö var bebott. De övriga till ett tiotal uppgående byalagen, som nu finnas, började anläggas först omkring mitten av 1700-talet.

Sedan gammalt omnämnes Föllinge lappmark, omfattande Hotagens och Frostvikens lappförsamlingar. Från mitten av 1700-talet till år 1860 hörde också Frostvikens kapell till Föllinge. Även Laxsjö har tidigare hört till Föllinge, varifrån det som egen kommun avskildes först 1887.

KYRKOR

inom Föllinge gamla pastorat.

Föllinge var av gammalt annex till Lit, men blev vid mitten av 1700-talet eget pastorat. Enligt Hülphers (Beskrifning om Jämtland, tryckt 1775) byggdes första kyrkan, vilken liksom de följande var av trä, under Gustav II Adolfs tid.

4. Föllinge nuvarande kyrka efter dess ombyggnad 1884—85.

Den var blott 11 alnar lång. År 1758 ombyggdes den till 24 alnars längd och 15 alnars bredd i åttkant samt försågs med torn*). Kostnaden härför uppgick till 2,528 daler. Fyra år senare byggdes klockstapel, och från Gävle inköptes en ny klocka, som vägde 13 lispund.

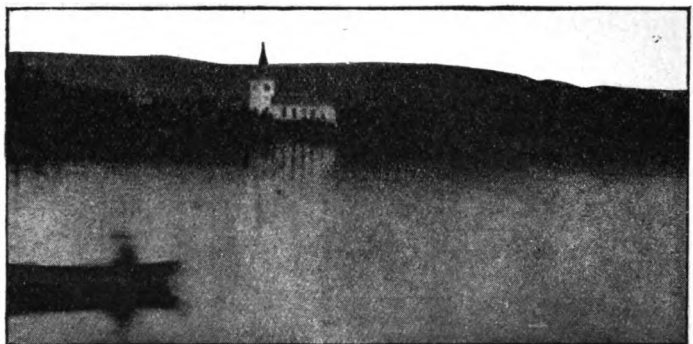
År 1815 blev på ungefär samma plats som den gamla (något åt nordost) en ny kyrka (bild 3)

*) Den med vackra järnbeslag försedda dörren till denna kyrka, vilken länge fått tjänstgöra som dörr till en lada, är bevarad i Fornminnesföreningens museum i Östersund (nr 1880, avbildad i *Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift V*, s. 174). Dörren har tämligen säkert tillhört även den ursprungliga kyrkan.

Av den gamla kyrkans inredning f. ö. finnes bevarad en predikstol, renässanstyp med konstnärlig plattskärningsornering, årtal 1672, enligt uppgift en gåva från Rödön (dep. hos Jämtslöjd och avbildad i *Katalog över utställning av äldre kyrkliga föremål från Jämtland och Härjedalen*, Östersund 1911, s. 19).

Av altarpupsatsen från åttkantiga kyrkan finnes hos enskild person bevarad en träskulptur, föreställande *Jesus frestas av djävulen*.

Red.

5. Hotagens kyrka.

Efter foto för c:a 20 år sedan.

uppförd, vilken höll i längd 36 alnar och i bredd 17 alnar. Läktare byggdes 25 år senare. Å kyrkdörren lästes:

Bewara

din fot, när du går till Guds Hus att höra.

Ovan ingången till kyrkan lästes å en inramad tavla:

År 1815

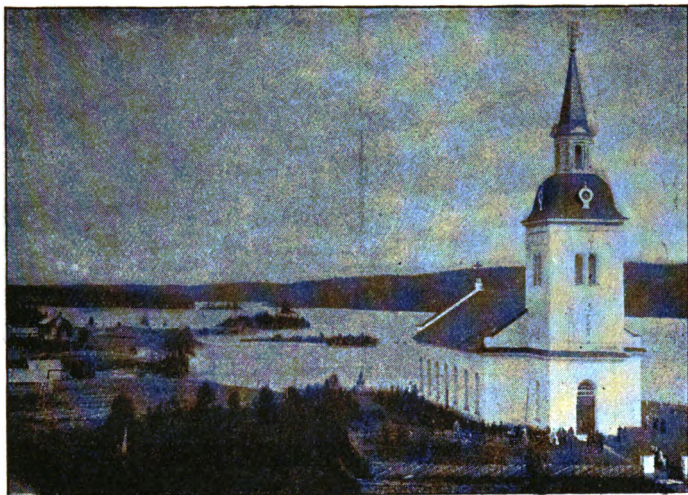
*Under Carl XIII:s Regering är denna
Föllinge Kyrka uppförd
utan allmänt understöd
Under Kyrkoherden Jon. Ångmans*)
inseende.*

*Doctor Eric Abraham Almqvist var
stiftets Biskop
Och Johan Ax. Huss församlingens
Pastor.*

*Jag vill gå in uti Titt Hus på Tina
Barmhärtighet. Ps. 5: 8.*

Åren 1884 och 1885 undergick denna kyrka en genomgripande om- och tillbyggnad, varigenom även dess utseende väsentligt förändrades (bild 4).

*) Kyrkoherde i Hammerdal.

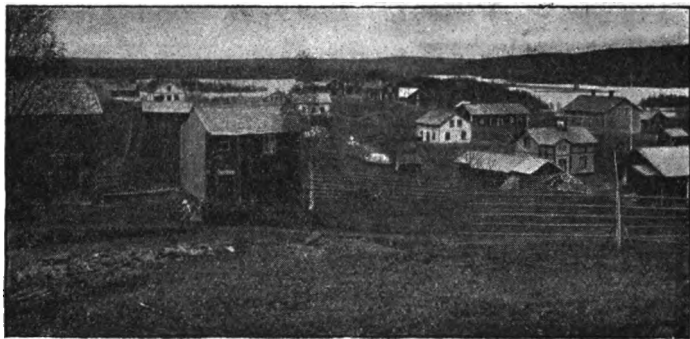
6. Laxsjö kyrka.

Hotagens första kyrka uppfördes 1797. Den var liten och oansenlig, 14 alnar lång och 12 alnar bred. Predikstolen och en del av altarprydnaderna skulle vara skänkt (eller köpt) från Offerdal. Predikstolen, försedd med plattskärning och årtal 1655, är numera förvandlad till — skänk. Den äges av lantbrukaren Kjel Olofsson i Laxsjö och var utställd å Kyrkliga utställningen i Östersund 1911 (n:r 673).

År 1862 blev en ny, större kyrka av sten färdigbyggd (bild 5). Den liknar Laxsjö kyrka och är ljus och rymlig. Läktare saknas ännu. Hotagen är annex till Föllinge.

Den gamla kyrkan gick, sedan den nya uppförts, ett sorgligt öde till mötes. Den försålades till en garvare, som flyttade och förvandlade hälgedomen till — garveri. Inredningen skingrades hit och dit.

Laxsjö utbröts 1872 till kapellförsamling under Föllinge. Det fick egen kyrka (bild 6) av sten 1884, stor, ljus och rymlig. Vid skilsmässan från Föllinge som egen kommun (1887) utgjorde

7. Parti av Laxsjö by, Laxsjö.

dess folkmängd c:a 900 personer. I kyrkligt avseende är Laxsjö annex till Föllinge.

Frostviken hörde tidigast till Ströms socken, som var annex till Hamnerdal. År 1746 lades lapparna inom Hamnerdals pastorat till Föllinge, och därmed även Frostvikens lappförsamling. År 1794 invigdes det första kapellet i den lilla byn Viken, belägen ett par mil från Gäddede på norra sidan om Kvarnbergsvattnet. Den lilla kyrkan står kvar än i dag och begagnas för gudstjänst ett par gånger årligen. En ny träkyrka fick församlingen i Gäddede 1839 och ständig kapellpredikant 1842, varefter det 1860 avskildes till eget pastorat. Frostviken har ytterligare två kyrkliknande gudstjänstlokaler, tillkomna i senare tid, nämligen Ankarede lappkapell vid nordöstra ändan av Blåsjön och Sjougnäsets kapell vid nordvästra ändan av sjön Sjounden.

År 1885 beviljades åtskilliga byalag i västra delen av Föllinge tillstånd att anlägga begravningsplats i Södra Skärvången och rätt till prästerlig gudstjänst 6 gånger årligen. En kyrksal är därstädes inrättad i ett större skolhus, och invid detsamma har uppförts en enkel klockstapel.

8. Parti av Laxviken, Laxsjö.
Gästgivaregården i förgrunden.

PASTORER OCH KYRKOHERDAR.

Som ovan nämts, har Föllinge fordom varit annex till Lit, därifrån det avskildes 1746. Dessförinnan förättades där gudstjänst 12 gånger årligen av Lits prästerskap. Föllinge första präst blev Olaus E. Sebrelius, 1746—62, vilken sistnämnda år efterträddes av skolmästaren Birger H. Cederberg (jfr nedan). Året därpå erhöll denne regalt pastorat i Skåne, varefter kyrkoherdebefattningen i Föllinge tillträdde av Ericus Ångman (död 1794). Så kom Johan Axel Huss, en riktig patriark inom sitt pastorat, en ordningsmänniska, som ivrade mycket för nykterhet och sedlighet — efter den tidens åskådningssätt. Som bevis därpå må anföras ur en ordningsstadga, som han upprättade och som å sockenstämma den 31 okt. 1817 också blev fastställd. Det heter däri i § 2: Vid intet samkväm eller gästbud skall vid någon måltid nyttjas mer än 5 rätter mat och aldrig mer än 2 supar brännvin vid varje måltid givas eller tagas. Vid alla tillfällen, utom vid måltiderna, får ej bjudas eller tagas mer än en sup, och den som efter vartannat förtär mera, vare med alla förnuftigas förakt ansedd, och utesluta vi honom, som ock var och en som kan skönjas vara

av starka drycker överlastad, såsom ovärdig vältänkandes umgänge, ifrån våra samkväm, till dess han givit prov på bättring.

Huss dog vid 75 års ålder 1820.

Huss efterträddes av Carl Axel Rothof. Filosofie magister i Uppsala 1803, innehade han före sin Föllingetid åtskilliga prästbefattningar i Ångermanland. Rothof är den ende av prästerna i Föllinge, som burit prosttiteln. Anledningen därtill berättas vara denna. Under sin tjänstgöring som hjälppräst på ett ställe i Ångermanland sammanträffade R. med en adlig fröken Nauckhoff, blev förälskad i henne och hon i honom. Hennes fader, en hög officer, ansåg ett giftermål dem emellan för en mesallians, men när dottern förblev obeveklig, utverkade fadern genom domkapitlet prosttiteln för sin blivande måg. — Prosten Rothof var ett stort original och många äro anekdoterna, som ännu leva i minnet efter honom*). Han dog 1859, 80-årig.

Rothofs efterträdare blev Jonas Medin. Han var mycket lagfaren och biträdde, i synnerhet i yngre år, sina församlingsbor såväl muntligen som skriftligen med juridiska råd och inlagor. Han innehade kyrkoherdebefattningen till sin död 1889.

Föllinge pastorat var såsom "lapppastorat" så att säga "regalt", något prästval av församlingen kom aldrig i fråga. Föllinge pastorats församlingar hade emellertid erhållit rätt att vid kyrkoherde Medins avgång själva få välja kyrkoherde, och detta skedde första gången 1890, då den nuvarande kyrkoherden i Föllinge C. M. Stenborg, förut kyrkoherde i Hietaniemi i Norrbottens län, valdes.

Utom nu nämnda ordinarie prästmän har en lång rad adjunkter och vice pastorer under längre eller kortare tider tjänstgjort inom församlingen.

*) Några av dessa anekdoter återgivas på annat ställe i denna årg. av Jämten.

Red.

SKOLOR.

Den första skolan inom pastoratet inrättades 1746, den s. k. lappskolan i Föllinge, huvudsakligast avsedd att bibringa äldre, okonfirmerade lappar samt deras barn nödig kristendoms-kunskap. Hülphers nämner i sin beskrivning denna skola och säger, att "utom andre som läras, blifwa 6 Barn på Cronans kostnad underwiste, hwaraf de skickeligare sedan sättas i Fjällen til Läromästare, 3 sådane Catecheter äro i Jämtlands Lappmark, och njuta årligen någon Cronolön".

I gamla handlingar heter det, att även svenske män och kvinnor jämte deras barn hade rättighet att begagna sig av undervisningen. Skolans förste lärare var ovannämde Birger H. Cederberg (1746—63), som 1762 tillika blev kyrkoherde i Föllinge och 1763 fick pastorat i Skåne.

Skolmästarens lön var de första åren 200 daler silvermynt jämte ett litet boställe. Efter präst- och skolmästaresysslornas förening, som blev varaktig, skedde viss jämkning i löneförmånerna. Denna skola var i verksamhet till 1822.

År 1846 inrättades av Svenska missionssällskapet en skola i Laxsjö by för lappbarn. Där mottogos 15 à 20 sådana årligen, vilka utom fri undervisning erhöillo både föda och kläder fritt. Även svenska barn inom byarna därstädes erhöillo fri undervisning. Skolans första lärare voro C. L. Tellström och Isak Nordfjell. Skolan upphörde i Laxsjö 1878, då den flyttades till Edsåsen i Undersåker.

År 1853 öppnades folkskolan i Föllinge. Dess förste lärare blev J. Widmark, som tjänstgjorde till 1868, samt efter honom N. Sundberg till 1893. Från nämnda tid ha som ordinarie lärare och orgelnister tjänstgjort folkskol-lärarne E. Eriksson, A. Brusén, S. Markström och den nuvarande E. Lundberg.

Inom skoldistriktet äro 2 fasta folkskolor, 5 mindre folkskolor och 2 småskolor i verksamhet; 10 skolhus äro uppförda samt nu under byggnad, avsett att bli färdigt till hösten 1918, ett större folkskolehus, däri även småskolelokaler inrymmas.

•

Tidigare utgjorde Föllinge pastorat ett med Lit även som länsmansdistrikt, men 1868 blev det sitt eget med förenämde folkskolläraren J. Widmark som förste ordinarie länsman. Sedan han blev pensionsmässig, ha Erik Nilsson — nu länsman i Hackås distrikt — och nuvarande J. A. Lalander varit ordinarie länsmän i Föllinge distrikt.

I socialt hänseende har Föllinge socken och pastoratet i övrigt i senare tid undergått betydande förändringar. De mera synbara framstegen kunna räknas från mitten av 1880-talet. Nu finnas statsavlönad läkare, veterinär (veterinärssysslan dock f. n. vakant av brist på sökande), apotek, 4 barnmorskor (inom hela pastoratet) och fast anställd sjuksköterska.

•

I forna dagar sades ofta av "framlämningar": "Vill man resa så långt vägen räcker, så res till Föllinge." Landsvägen från Östersund och Lit slutade nämligen vid Föllinge kyrka — uppe på den s. k. Kärringbacken — och var bedröfligt backig och otrevlig.

Nu finnas tidsenliga landsvägar till Krokom via Lillholmsjö och Offerdal, till Hotagen (inom ett år förlängd till norska gränsen), till Strömsund via Laxsjö kyrka, till Hammerdal via Gåxsjö samt till närmaste järnvägsstation Munkflohögen i Häggenås, och slutligen är landsväg nybyggd från Aspås via Gravbränna till Föllinge. Ångbåt på Hotagen, motorfärjor och ett stort antal motorbåtar klyva vattenytan

på de större och mindre sjöarna. Telefonledningarna gå numera till alla byalagen. Varföre Föllinge ej längre kan räknas så vanlottad i kommunikationshänseende.

Ångsåg med hyvleri arbetar inom Kyrkslätten, och i några av de större byalagen finnas sammanlagt ytterligare 4 sågar med hyvlerier.

Slutligen må nämnas, att i Föllingebygden innevarande senhöst blivit kraftställda c:a 1,000 elektriska lampor att sprida ljus i många hem, som i dessa lysebristens förfärliga tider eljes skulle varit insvepta i vintermörkret.

Vid en jämförelse mellan gammalt och nytt framträder väl den stora skillnaden beträffande Föllinge mera bjärt än vanligt. Helt andra "trollkarlar" och "trollkonor" göra sig nu gällande än på gamle Troll-Maxens*) tid.

En av Gideons krigare.

*) Sägner om »Troll-Maxen» äro återgivna på annat ställe i denna årg. av Jämten.

Red.

En jämtländsk trolldomsprocess.

Av PEHR JOHNSSON.

År 1672 rannsakades i Undersåker, Jämtland, en lappkvinna vid namn Gunilla Jonsdotter, som beskylldes för trolldom. Bland andra grova saker, till vilka hon skulle gjort sig skyldig, var ävenledes att ha "förgjort" kyrkoherden därstädes Adam Welamsson. Till dennes långvariga sjukdom, sveda och värk, ansåg man henne vara vållande. Man grundade dessa sina förmenanden därpå, att han av Gunilla, som haft tre oäkta barn, fordrat, att hon skulle stå kyrkoplikt. Hon nekade härtill under fordran att han ändå skulle ge henne nattvarden. Men kyrkoherden svarade henne, att en så obillig begäran kunde han icke bifalla. Dessförinnan måste hon med kyrkan och kapitlet medelst kyrkopliktens utgörande vara förlikt. Därvid hade hon utfarit i sådant hot och sådana skarpa utlåtanden, att kyrkoherden var glad över att bli henne kvitt. Då han lämnade henne för att på aftonen fara hem, hade han emellertid med trolldom blivit behäftad, så att han sedan under fjorton dagars tid därav lidit, tills äntligen döden som en befriare hade kommit. Väl hade han under en kortare tid kunnat lämna sängen, men hade han därvid måst anlita tvänne kryckor.

Tingsrätten ålade henne till en början att fria sig med ed, men som hon icke kunde anskaffa några lagliga edgärdsmän, blev därav intet.

Vid rätten upplystes, att hon botat en lapp vid namn Anders Mårtensson för trolldom, och ansåg man därför, att hon jämväl borde ha botat kyrkoherden, då man visste, att denne detta hade begärt. Med anledning av vad som under målets gång framkommit, ansåg därför rätten, att hon borde ha förverkat sitt liv.

K. Maj:t, dit denna sak sedermera kom, beslutade, "att Gunilla Jonsdotter skulle utföras på rättareplatsen och där tillsägas att stå sitt straff. Kunde hon där till någon frivillig bekännelse komma, skulle hon straffas till livet, men om så icke var förhållandet, skulle hon slita ris, samt förvisas från det fjäll, där hon för närvarande är boende."

Vid samma tid ägde jämväl en rannsaking rum i Lillhärda med för trolldom misstänkta personer från Härjedalen. Bland de inkallade märktes en kvinna vid namn Marit Jonsdotter, som av Gertrud Svensdotter om femton och hennes syster Marit om nitton år beskylldes för att ha lärt dem de gräsligaste trolldoms-synder, medan de ännu voro helt unga. De hade sedan ända till den tid, då Marit blivit å Gävleborgs slott insatt, flerfaldiga gånger med henne farit till Blåkulla. Därvid hade de stundom ridit på människor, exempelvis på Marits fader, samt dennes son, Lille Jon kallad, stundom på kreatur av olika slag. Man hade sålunda, enligt de båda systrarnas uppgift, ridit ihjäl trenne kor. Man hade på dessa djur kunnat förete märken, hål efter grimma, där sadel varit fastspikad o. s. v. Vidare övertygades Marit av tvän-ne sina bröder Olof och Jon, Jon Jönssons söner, av sin fader samma konst ha lärt. Vidare berättade Anna Olofsdotter i Loka, "en känd trollkvinna från Österdalarne", att hon henne bland andra pigor hade igenkänt såsom närvarande vid Blåkullafästerna. Hon hade ävenledes märke i vänstra lillfingret, som hon där skulle ha erhållit. Vid olika tillfällen hade hon med den onde brukat umgänge. Med långa horn hade hon ock av honom blivit bekrönt.

Marit förnekade emellertid allt detta. Hon kunde endast läsa bort trollskott samt bota några mindre sjukdomar. Efter hållen överläggning förklarade rätten, att hon skulle halshuggas och å bålet brännas, "sig till straff och andra till varnagel".

Även en del andra rannsakingar med trollpackor, som "fallit ifrån Gud och träd i förbund med trollen", förekommo vid sagda tid i samma provins. Vid en dylik omtalade Kerstin Halvarsdotter från Ähl, en fyrtioårig kvinna, att hon med våld tagit lilla Marit

Persdotter, en flicka om 11 år, ur sängen, bundit om hennes mun och farit med henne över skogarna till Blåkulla. Där hade hon haft henne framför faten, låtit skära henne i lilltån och hennes namn med blod inskrivit i den bok, som den onde där hade. Alla deras namn antecknades i denna, som avsvurit sig tron på Gud. Därefter hade hon fört samma flicka bemälda väg tillbaka och lärt henne läsa sitt Fader vår baklänges. Vidare hade hon fört sin lilla styvdotter om sex år samma väg. Sin unga syster hade hon uttröttat så, att hon blivit halvt borttagen. Allt detta hade hon bekänt såväl för rätten som för vederbörande parter.

Lilla Marit Jonsdotter i Bäckén, en piga om nitton år, som tillika med sina två bröder Jon och Olof, redan den 2 juni 1669 slitit ris för sina blåkullafärder, omtalade, att Nils änka i Orrmo, Marit, fört henne till Blåkulla och åter igen, då den onde sport henne, om hon ville återvända dit. Hon hade lovat detta och sedan farit dit ett par gånger i veckan samt varit i svang med den onde och av honom fått smörjehorn. Vidare hade hon förfört sin broder "till samma svåra synd, och på så sätt jämväl bedragit honom."

Gertrud Olofsdotter i Ovansjö, på sitt sextionde år, bekände att hon av sin farsyster, Påls Marit, först lärt sig rida till Blåkulla samt sagt sig tro på ingen annan Gud än den onde. Hon hade lovat henne lycka och "tillsagt henne himmelriket." Dessutom hade hon givit henne smörjelsehorn och sedel samt brukat med henne försmädlig läsning av Fader vår samt varjehanda annan vidskepelse.

Påls Marit i Ovansjö, en sextioårs gammal piga, sades vara "kokerska" i Blåkulla. Hon övertygades vid rätten att ha fört åtskilliga småbarn dit emot deras vilja samt där låtit märka och inskriva dem. Vidare hade hon brukat en mängd ogudaktiga läsningar, och vittnade tingsnämnden, att hon länge dessa synder hade brukat. Hon nekade härtill, "men nämnden och alla de närvarande små barnen bådo i Jesu namn, att de måtte bli förskonade från hennes ondska."

Rätten beslutade, att de anklagade för sin grova synd, sig själv till straff och andra till varnagel, skulle halshuggas och å båle brännas, "men skall med Påls

Marit varliga umgås och alla görliga medel mot henne prövas, att hon måtte komma till en sann bekännelse och bättring, innan exekutionen går över henne, samt att hon måtte bli reserverad till den sista av de fyra som justificieras."

Lilla Marits bröder förhörde även. Den äldsta av dessa, Olof 17 1/2 år, berättade, att den onde om nattetid kommit till honom, och emedan han först nekat följa med, tagit honom med våld med sig till Blåkulla. Sedan hade han själv två à tre gånger i veckan farit dit. I likhet med de övriga hade han fått horn och sedel samt tillsägelse om himmelriket, om han ville tro på den onde. Han påstod sig emellertid ha nekat härtill och då först blivit "den vite mannen varse." Vilken denne "vite man" varit, får man emellertid icke i protokollet veta.

Den yngre brodern, Jon, femton år gammal, omtalade, att han av system Marit blivit bedragen att fara till Blåkulla igen efter att 1669 ha slitit ris. Han sade sig vidare vara tillspord av den onde, om han icke ville tjäna honom. Härtill svarade han emellertid nej, "varöver Gamle-Erik blev mycket vred." Den "vite mannen" hade emellertid förmanat Jon att icke äta i Blåkulla. Han hade där fått både sedel och horn. Vid flera tillfällen hade han farit dit ensam.

Rätten beslutade, att "som de båda bröderna ännu voro unga och den ene tvingad av den onde att träda uti sin förra tjänst igen och fördenskull förtjänat döden, likväl, emedan av dem kunde förmodas bättring, befrias de för dödsstraffet och skola plikta med gatlopp, Olof fem gånger och Jon fyra, med förmaning, att om de än en gång med denna synd sig befattade, skall straffet för dem stå öppet."

Hustrun Malin i Öfverhögen, en änka om sjuttio år, beskyldes av en del personer att ha farit med till Blåkulla, där "hon stått som en ljusastake", lärt sin dotter att rida samma väg och fört många barn med sig, som däröver klagade. Men hon nekade på det bestämdaste till vad som lades henne till last.

Gunilla i Orrmo, om sextio år, tillvitades med våld åtta gånger ha fört Brita Elfrertsdotter, om nio år, på faderns ko till Blåkulla samt bundit munnen sam-

man på henne, så att hon icke kunnat ropa. Hon hade på detta sätt varit sedd av många. Dessutom beskylldes hon för att under sina blåkullafärder ha ridit i-hjäl en häst.

Kerstin i Gölen, om sextio år, beskylldes för att ha fört barn med sig emot deras vilja. Hon nekade härtill, ehuru bägge bröderna från Bäckén påstodo sig henne där vid olika tillfällen sett.

Kerstin Halvarsdotter från Högen anklagades av flera och igenkändes som en den där dansat i Blåkulla, ehuru hon var halvt borttagen. Vidare beskylldes hon för att ha fört barn med sig, vilka däröver klagat. Hon hade bekänt detta för sockenprästen, men förnekade det nu.

Karin Nilsson i Orrmo, om tjugå, beskylldes även för att ha fört barn med sig till Blåkulla. Hon anklagades härför och igenkändes av flera. Men hon nekade stadigt, liksom Marit i Orrmo, vilken i februari hittades död i en fälada.

Johannes-Bärit, en piga om sextio år, som tillföre-ne varit beryktad och av de tre syskonen i Bäckén igenkänts för att ha varit i Blåkulla, framfördes även för rätten, och tillfrågades Marit, om hon sett henne där. Hon svarade ja härtill. "Men", heter det i prot., "det dröjde en halv timma innan Marit kunde få upp munnen och säga detta." Bärit nekade.

Per Nils-Anna, femtio år, och hennes syster Marit, trettio, hade redan 1668 varit beryktade för trolldom. Anklagade även nu, nekade de bestämt.

Påls Karin, något över 50 år, anklagades för att sistlidne juldagsmorgon ha stått på länsmanshustruns släda, då hon for till kyrkan, samt med stora horn på huvudet skrämt hästen, så att denne skenat och hustrun slagit sig så, att hon halvdöd burits till sitt hem. Hon nekade på det bestämdaste.

Ingeborg i Gunnarsbo, trettio år, beskylldes för att ha fört barn med sig till Blåkulla, och en bonde vid namn Jon Jonsson beskylldes för att ha farit dit på — länsmannen. Han nekade härtill. Ett tiotal kvinnor, utom de nämnda, voro dessutom inblandade i saken.

Rätten resolverade, att dessa icke mot sitt nekande kunde fällas till livsstraff. Deras sak hänsköts åt framtiden, och skulle prästerna genom flitiga förmaningar dem undervisa samt lämna myndigheterna besked, huruvida de till bättring kommo. Vidare uppmanades prästerna att tillse, så att de flitigt begagnade sig av predikningarna i Guds hus, emedan det framgått av rannsakingarna, att det fanns medlemmar av församlingarna, "som aldrig sett kyrka eller präst", ett beklagligt bevis för folkets ståndpunkt i mera undagömda delar av landet.

Källor: Skoklostersamlingarna: Miscellanea, Riksbiblioteket, Stockholm.

Ur "Svartkonstboken".

Vi, som leva i vår upplysta tid, kunna ej göra oss en riktig föreställning om vilka höga tankar våra gamla förfäder hade om den, som kunde skriva och läsa. En sådan ansågs vara en stor "trollkarl" och fruktades storligen. Man trodde, att skrivtecknen voro trollformler och att tydningen av dem — d. v. s. läsningen — kunde åstadkomma underbara verkningar.

Det är icke heller ännu ovanligt bland allmogen på vissa ställen i vårt land, att man "läser bort" gnärr, bölder o. d., "staggas blod" o. s. v.

Av en gammal "kuckelmakare" fick jag lära åtskilliga sådana där underverkande "böner", varav jag ännu erinrar mig åtskilligt.

Vrickning kan botas, om man läser följande ord på en isterbit och därmed smörjer leden: "Jesus red genom ett led, och då vred sig hans häst (tvi). Då stannade han och sade: (tvi) Ben mot ben, led mot led, hud mot hud, som det var förut (tvi)! Ske nu som förr! Amen!"

Blod kan stillas med följande ord: "Jesus sade till kvinnan: Blod statt stilla! Och det blev så. Så skall, som satan i helvetet står, du ock stå. Tvi! Amen!"

Och revormar botas genom att läsa: "Jesus sade: Jag vill, var ren, och det blev så. Så skall ock du vara ren, tvil Amen!" Samma verkan har det, om man med ett brödstycke ritar en femhörning över den sjuka fläcken, under det föregående formel mumlas. För att lyckas måste dock underdoktorn ha alla tänderna i behåll.

De mörkrets kedjor, varmed den Lede och trollen äro bundna, äro heller ingenting annat än ord, och med vissa tecken förstodo även de gamla att skydda sig och sina ägodelar från det onda. Ett hjul, ett kors eller tecknet för Javes namn gjordes därför i säden, mjölet o. d. Med vissa ord och medel kunde man även "modstjäla" människor och djur, ja formligen binda drakar och troll.

På så sätt blev även "Storsjöormen" en gång bunden med en trollformel. Sägna därom är mycket lärorik. Den är återgiven, så gott jag minns, på annat ställe i denna årg. av Jämten.

L. O. Westin.

Den mystiske främlingen.

Mångs i Skottgården.

Av *ANDERS JÄMTE.*

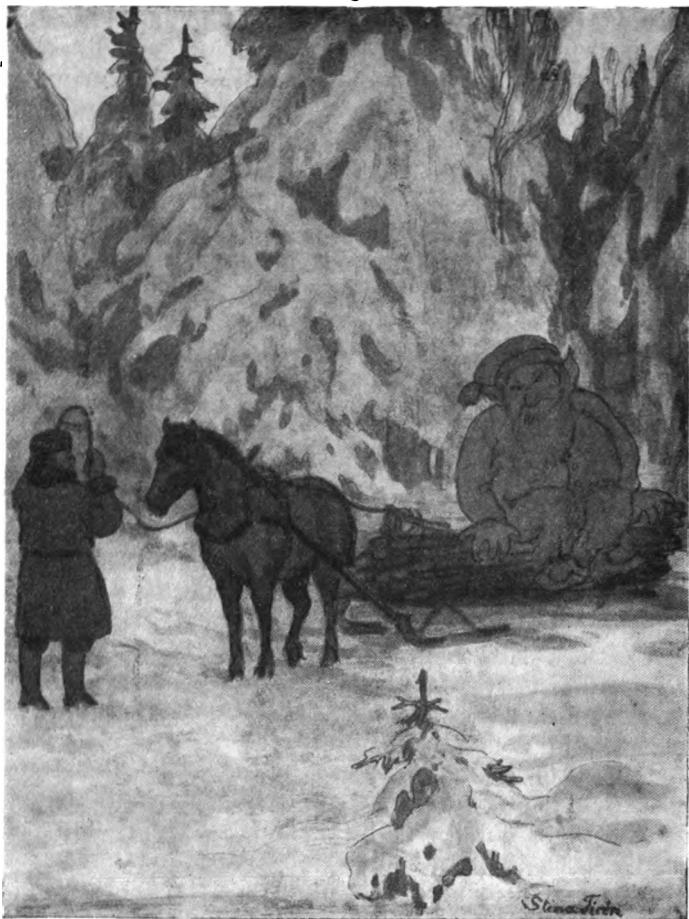
Mannen med detta namn är en av typerna bland 17-hundratalets Myssjögubbar, en typ av vilken några rätt så karaktäristiska drag bevarats in i 19-hundratalet. I synnerhet har han omtalats för sin utomordentliga kroppsstyrka och sitt oförskräckta mod, utom det att han även måtte ha varit en målmedveten och driftig bonde. Bland annat berättas det, hurusom det under hans välmaktsdagar kom till beslut om uppförande av en s. k. sockenstuga vid kyrkan — den första i sitt slag — därvid det uppstod meningsskiljaktighet mellan gubbarna på ömse sidan sjön om själva platsen, så att även sedan virket var framforslat, det likväl dröjde någon tid, innan företaget kunde sättas i verkställighet. Gubbarna på östra sidan hade nämligen bestämt platsen längre i syd, än vad de på västra sidan för sin del funno det bekvämt. Äntligen utsändes dock budkavle, att arbetet en viss dag skulle påbörjas, därvid Halloms och Älvens byamän förekommo först på listan. Bygget skulle naturligtvis försiggå efter s. k. gånglega. Bland de timmermän, som då infunno sig, var även Mångs. Men nu hade gubbarna på östra sidan ej allenast tagit sig friheten frakta virket till den av dem utsedda platsen, utan några av dem hade ock personligen infunnit sig för att övervaka, att just denna blev tagen i anspråk. Och förstås att det åter blev divilering med ömsehandas ord och åthävor. Men Mångs gav snart både grälet och motparten på båten och övergick till handling. Han högg in sin tunga graningsyx i storändan på en av de grövsta stockarna och tillsade älvesbonden Anders på Högen att göra sammaledes på lilländan — "och tag i nu", sade han, "så bära vi syllen dit stugan ska stå och därmed punkt". Tilltaget tycktes väl vara alltför överdådigt, men för att riktigt göra

det omöjligt passade männen av östra intresset — fem till antalet — på och satte sig över stocken. Sådana korngubbar från Matnåset voro även på den tiden kända för att vara av tungt virke, men stocken följde i alla fall med, och gubbarna föreföllo den gången lätta som gråsparvar. Och utan att de kunde göra något åt saken, hade strax tre stockar till gått samma väg, varefter de två kraftmännen började hugga knäppningen, så att spånorna nästan livsfarligt yrde omkring. De fem funno därför rådligast draga sig åt sidan, på samma gång de måste anse det av dem förfäktade intresset förlorat. Och så kom första sockenstugan till stånd på den plats, där nu den andra eller tredje i ordningen är tillfinnandes.

En vacker dag skulle Mångs uppföra åt sig en hölada bort i ett änge nordväst om byn. Det var i huvudn — d. v. s. tiden mellan midsommar och slåttern — och det var mycket varmt och torrt. Att för en ensam man hugga virke och uppföra en lada på en dag ansågs väl styvt, men hörde icke till det ovanliga på den tiden. En sådan lada höll dock blott omkring 6 alnar i fyrkant, så att det beträffande virket ej var så påfrestande, ej heller behövdes en enda spik, men den skulle i alla fall ordentligt timras, det skulle vara meskåuter och gåttar, till taket måste virket klyvas, det skulle vara rafter och troa. Allt det där kunde Mångs utantill, och arbetet gick som en dans. På en öft stod ladan där färdig. Men då var det också afton, och han började känna sig hungrig. Till matsäck hade han ett par ärterbrödsbakor och ett stycke spickefläsk. Han uppgjorde eld och stekte fläsket litet på en träpinne, så att det smakade desto förträffligare. Så sträckte han ut sig till vila och somnade. Och säkert måtte han ha sovit både väl och länge, när han omsider vaknade med förnimmelse av svår hetta och att han hörde ett besynnerligt knastrande. Och se, då stod ladan i ljusan låga! Elden hade spritt sig genom den torra mossan. Och den var redan så långt kommen, att ingenting kunde räddas. Mångs bara rev sig i huvudet, tog sig en buss och funderade litet. Så tog han yxan och gick beslutsamt bort till en skogsdunge, högg nytt virke, släpade fram det, timrade, klöv och

täckte. Han var nu ond på sig själv för sin vårdslöshet, arbetet gick med våldsamt fart, huggen föllo tätt, och strax innan solen gömde sig bakom fjällen hade han ladan n:o 2 färdig på samma dag. Och något liknande kraftprov har varken förr eller senare omtalats.

Mäst egendomlig är emellertid berättelsen om när Mångs råkade ut för trollet i Skörbäcksbacken. Det var en halvmörk afton nyss före jul. Han kom körande ett lass ved från andra sidan berget, satt ompålsad frampå lasset, hade just passerat Kövra och var således inne på stora vägen och snart hemma. Men inne i skogen ett stycke, vid den s. k. Skörbäcksbacken, stoppade det för hästen. Mångs steg utav och manade på, men det hjälpte icke. Backen är högst obetydlig, och som hästen var grov och stark, föreföll det ju rätt besynnerligt, att han skulle gå bet för ett torrvedslass. Hästen anmanades än skarpare och tycktes ock hugga i på fullt allvar, men utan att komma ur fläcken. Då började Mångs misstänka, att kanske annstängerna huggit fast sig på någon sten, varför hon tog och kände efter under alla medarna. Men det var då icke händelsen. Dock lade han märke till det besynnerliga att framkälkarna tyckts vara så lätta, att medarna nätt och jämt nådde ned i snön. Nå, det var då varken det ena eller andra, som kunde hindra, och det hjälpte ej annat än att ordentligt smälla på hästen, så måste det nog gå. Och denne försökte, som det tycktes, till det yttersta, men lika omöjligt. Han stod där blott och skälvde och började svettas. Så kom Mångs ihåg trollet. Det hade nämligen varit mycket tal om ett troll, som påstods husera där i backen, av vilket många i mörka kvällar blivit antastade. Förut hade han aldrig trott därpå, men nu tänkte han: ho vet? Ty något mystiskt var det nog. Och så erinrade han sig ett säkert sätt att få klarhet i saken. Han gick framom hästen, tog utav honom betslet och tittade genom det samma bortöver lasset. Och vad får han då se, om icke just trollet sittande där snett över vid bakkälkarna och kallflinande! Det var en fruktansvärd stor gubbe med rödluva på huvudet, långt skägg och buk som en elefant. Mångs satte betslet tillbaka på hästen, funderade litet, så gick han försiktigt till lasset framända, lös-

gjorde yxan, som han där hade inhuggen i en stock, tog och kastade yxan av all förmåga mot den plats, där han sett trollet sitta. Medsamma hörde han, att det lät "tjask", eller som om yxan träffat en smutspöl. Så manade han på hästen, och se, det gick. Det gick med lätthet över större backar, och snart var han hemma med sitt lass. Först på morgonen vände han tillbaka till Skörbäcksbacken och sökte igen yxan. Då såg han just vid vägen, där lasset stått, en stor, hög, underlig

massa, som närmast liknade mäsik eller drank. Och det var nog innehålllet i den stora buken. Sedan dess hördes trollet aldrig mera till. Ty, som det allmänt troddes, hade Många dödat det.

En saga från landsvägen.

Av *OLLE SIVERTSSON*.

Mitt inne i storskogen, där färdvägen mellan två av Jämtlands norra socknar letar sig fram på den branta stranden till ett av provinsens större vattendrag, står på sin murade stensockel en rostig milhäll, som, om den kunnat tala, förvisso skulle hava täljt de vägfärande en saga av den mest tragiska beskaffenhet.

Det var en midsommarnatt för åtskilliga tiotal år sedan. Några kringresande familjer av en tattaresläkt, vars förfäder ett fåtal generationer tillbaka sannolikt skådat dagens ljus nere på Sydrysslands eller Kaukasiens stepper, hade stött samman ute på färdvägen, följts åt någon tid och kommit överens om att på midsommarnatten slå läger på slätten invid milhällen ute på storskogen, såsom platsen kallades på vagabondspråket.

Det skulle bli bröllop, varken mer eller mindre. Därför ansågs det också för glädjens och trevnadens skull nödvändigt, att man samlades på en plats så avsides från människoboningar som möjligt.

Den ena familjens unge förhoppningsfulle son hade fattat tycke för den andra familjens med samma framstående egenskaper i kanske ännu högre grad begåvade dotter.

Den unge Albin hade alla egenskaper, som behövdes för en familjeförsörjare av hans börd. Han kunde ju tillverka trådarbeten, förtenna, förtjäna bra på byten och andra affärer, stjäla och om så behövdes använda kniv eller dolk för att därmed göra människorna fogliga och eftergivna. Vad som behövdes utom detta visste han inte. Hans far hade rätt sig bra med detta, och det skulle nog också han göra.

Den unga Eva ansågs också som ett mönster för sitt stånd. Hon kunde gå i gårdarna och sälja trädarbeten, hon kunde tigga, hon kunde spå, hon kunde stjäla, hon kunde allt som behövdes för att hålla familjens välmåga uppe.

De tyckte, både Albin och Eva, att utsikterna att kunna slå sig fram genom livet för dem voro minst lika ljusa, som de varit för någon annan av deras släkt, och denna deras tanke biträdades livligt av föräldrarna, vilka också ansågo, att de unga hade alla förutsättningar för att lyckas, och fördenskull inte stodo hindrande i vägen för deras giftermål.

Vid milhällen ute på storskogen skulle bröllopet stå. Det var redan i förväg så bestämt, och de ungas föräldrar hade i god tid givit bud till ett par andra med dem besläktade familjer att möta dem där på midsommarnatten.

Förberedelserna till bröllopet voro snart undanstökade. Det huvudsakliga var, att matspännen voro fullproppade och kaggarna väl fyllda. Resten var man ej så noga med.

Att låta verkställa lysning eller tillkalla någon präst för vigselns förrättande kom aldrig på fråga. Man kunde nog bli lyckligt gift ändå. Många av deras släkt hade utan formaliteter alls gett sig tillsammans, och det hade gått även det, fast det skulle himmelen veta, att ett sådant förfarande inte ansågs fullt anständigt inom den gamla zigenarsläkt, vars ättlingar de voro.

Nej, nog skulle det bli vigsel alltid, lika bindande som någon kyrklig vigsel kunde bli, fastän man inte hade någon präst, som pustade och bad.

De kände sitt ursprung. De voro hedens och steppens barn, födda till frihet, och så som deras fäder firat sitt livs stora fäster ute på steppen med himmels allseende öga som vittne, så skulle också dessa unga, oberoende av främmande folks sedvänjor, fira sitt livs stora dag.

Efter midnatten, då bröllopgästerna samlats, och solen röd och strålände höjt sig över trädtopparna i norr, träda de unga fram och avlägga sina löften: Jag Albin Korel tager dig Eva Altjeff till min hustru.

Jag lovar inför himmelens allseende öga att hålla dig högre och dyrbarare än allt annat. Jag skall skaffa dig ditt uppehälle, jag skall strida för ditt liv, och blir jag dig otrogen eller i någon mån avprutar på mitt löfte, så må detta allseende öga, som blickar ned på oss, straffa mig, och mina anhörigas vrede städse följa mig på min väg.

Tack, Albin, säger den unga flickan och sträcker sina armar emot honom. Jag Eva Altjeff skänker mig härmed åt Albin Korel såsom hans maka. Jag skall laga hans mat, jag skall tillreda hans viloläger. Jag skall tjäna honom såsom en slav, ta bannor såsom en hund och ändå vara honom trogen, men hans kärlek låter jag ej dela med mig. Det allseende öga, som blickar ned från himmelen, vare vittne till mina löften. Det straffe mig, om jag sviker, men det utkräve ock hämnd, om jag blir sviken.

Så var den viktiga akten undanstökad, och man drack en skål för de nygiftas välgång.

Matspännen öppnades och kaggarna gingo flitigt från mun till mun. Det blev ett bröllop, som länge lät tala om sig. Man åt, man drack, man dansade, man levde fädrens fria liv, tills klockklangen från de angränsande församlingarnas kyrkor på midsommardagen möttes över storskogen.

Albin Korel och hans unga maka voro överlyckliga. De älskade varandra högre, än några människor förut kunnat älska varandra.

Det talades mycket om kärlek vid milhällen ute i storskogen den midsommarnatten. Brudgummen omtalade med stolthet, att han nu funnit sin Eva och försäkrade henne mer än en gång, att hon ensam och oinskränkt skulle få härska i paradiset.

Tiden flyr, eder brytas och förhoppningar grusas. Albin Korel var en ostadig och flyktig stackare. Ett par år hava knappast gått tillända, förrän han blir bekant med en mörkhyad flicka, som är ännu vackrare än Eva.

Den du, talar han till sig själv för varje gång, han träffar henne. Den skulle du, Albin Korel, hava

ägt. Denna smärta figur, dessa lediga vesslelika rörelser, detta mörka hår och dessa underbara ögon, som man aldrig kan tröttna att se på. Aj, aj, de ögonen!

Albin Korel hade blickat så djupt in i dem, att han ej var mäktig att frigöra sig från deras förföriska makt. Dessa unga eldiga ögon följde honom överallt, där han färdades fram.

Han kände sig olycklig. Han var ju förut bunden vid Eva, och hon skulle sannolikt allt framgent hindrande stå i vägen för honom. Hans slav, ja, hans hund, som han kunde sparka till och banna, när det behagade honom, hade hon lovat att vara, men hans kärlek delade hon aldrig med någon annan.

Nu satt han där såsom en slav bunden till händer och fötter med himmelens vrede och sin släkts förbannelser över sig, om han vågade skaka av sig bojorna.

Det hade kommit en orm in i lustgården, men detta kunde han inte se, och därför lät han sig viljelöst ledas allt längre och längre bort på eftergivenhetens väg.

Ormen segrar.

Det är en mörk höstnatt. Albin Korel rycker dolken från sin gördel, prövar dess udd mot tummens nagel och närmar sig försiktigt sin hustrus hjärta.

Hon vrider sig i sömnen så att vänstra brösthalvan blir fri. Nu blir det bra, tänker han, och prövar än en gång stålets egg mot tummens nagel för att övertyga sig om, att dess skärpa är tillräcklig.

Han gör en oförsiktig rörelse. Dolkens spets tränger in i tummen, så att det svider, och blodet börjar sippra fram.

Då vaknar samvetet upp hos honom. Nej, nej! kvider han och släpper mordvapnet. Han skälver av ångest och blygsel över den onda gärning, han varit redo att utföra. Nej, nej! fortsätter han sakt. Himlen straffe mig för min falskhet, men icke för oskyldigt blod.

Så stiger han upp, kläder sig tyst och vandrar bort därifrån. Ormen hade segrat.

•

Eva är ensam och övergiven. Dolken, som hon på morgonen hittar bredvid sig på sitt viloläger, skvallrar om hennes mans avsikter. Den säger henne tydligt, att det nu kommit en främmande person, en ny Eva in i lustgården.

Om han ändå hade fullföljt sin avsikt, tänker hon. Det hade varit tusenfalt bättre. Jag hade kunnat vara hans hund, som han fått döda, när den ej längre varit honom behövlig, men att dela hans kärlek med andra, det är mig omöjligt.

Du sol, du allseende öga, suckar hon. Du, som var vårt vittne och hörde hans eder, straffa honom nu, varhelst du ser honom.

Så lämnar hon sitt natthärbärge och vandrar bort mot okända öden, en svagsint grubblande varelse, utan hem eller beskyddare här i livet.

Hon färdas från by till by, från hem till hem, livnärande sig med sin spådomskonst och de nådesmulor, man på en del ställen slänger åt henne för att så fort som möjligt bli av med henne.

Man har inte rum för henne i sina hem, ännu mindre i sina hjärtan.

Hon måste vandra. Hon tyckes vara dömd därtill, men det är henne inte alltid så lätt att oupphörligt fortsätta vandringen i ur och skur, i köld och värme med den förskjutnas sorg i sin själ och folkets förakt över sig.

Ack den vägen, den vägen, som aldrig tar slut! suckar hon, då sorgen griper henne, och hon på något ställe blivit mindre vänligt bemött. Den vägen, den vägen! Tung är den!

Så vandrar hon med tunga steg och kommer efter flera års irrande än en gång fram till milhällen, varvid hennes livs saga är bunden.

Hon stannar och ser sig omkring. Här dansade jag brud för sex år sedan, säger hon sakta. Jag var lycklig då. Jag var lycklig, så länge det bara fanns en Eva i paradiset. När den andra trädde in däri, blev jag olycklig.

Hon blickar tillbaka på de år, som flytt, sedan hennes man övergav henne, och hon ser en oräknelig mängd lidanden som hon fått utstå. Det hade varit

tunga år för henne dessa sista år, svåra prøvoår tillräckliga att sona ett helt livs förvillelser, och när hon blickar framåt, ser hon samma svårigheter såsom en hög, oöverstiglig mur framför sig. Tillvaron synes henne nu så mörk och hopplös, som den någonsin kan bli.

Jag står vid vägmärket, säger hon sakta och betraktar milhällen. Milen är ändad. Barmhärtige, låt det bli min sista!

Så tar hon fram en dolk, som hon medfört på sina resor och ristar på milhällens rostiga baksida: "Albin, du har två Evor i lustgården. Jag går ut därifrån. Älvens viskningar bära dig budskap om mitt öde. Farväll! Eva. Dolken, som du ämnade mitt hjärta, är instucken i muren här nedanför."

Så gömmer hon vapnet på den uppgivna platsen, kastar sig utför branten och försvinner bland vågorna.

Några veckor senare är en ensam mörkhyad man stadd på vandring genom storskogen.

Hans svarta hår hänger i stripiga lockar ned över hans panna. Kläddräkten är sliten, gången trött och släpande.

Det är Albin Korel, vilken än en gång beträder den plats, som midsommarnatten sex år förut skådade hans lycka.

Han stannar framför milhällen och ser sig omkring. Här har jag upplevat den lyckligaste stunden i hela mitt liv, säger han sakta. Nu står jag här med den tyngsta sorg, som kan upptäckas, i mitt hjärta. Jag har sökt efter henne i tre år. Eva, min hustru, var är hon? Du allseende öga, som var vårt vittne, för henne åter i min väg!

Förtvivlad går han några varv omkring milhällen och upptäcker slutligen några röda strimmor på dess baksida. Han böjer sig intill skriften och läser sitt namn.

Jaså, hon har varit här, säger han hoppfullt och fortsätter mödosamt att tyda de röda strimmorna: Du har två Evor i lustgården. Jag går ut därifrån. Älvens viskning bär dig budskap om mitt öde.

Aj, aj! kvider han och sjunker samman mot stenmuren. Eva, min älskade Eva, jag har varit dig otrogen, men jag har blivit hårt straffad för min synd. — Min andra Eva, hon var falsk emot mig. Hon hade en Adam förut, visserligen inte i äktenskaplig förening, men ändå. — Det fanns heller inte rum för mer än en Adam i paradiset, och den, som redan var inkommen däri, han visste också kämpa för sin företrädesrätt.

Det blev en strid på liv och död. Hjärta sattes mot hjärta och knivhugg växlades, men den, som redan var inne, segrade, och Albin Korel blev lämnad utanför.

Albin Korel är utkastad ur paradiset. Han är olycklig.

Det går ej an att bryta givna löften. Det finns ett allseende öga, som vakar över våra ord och gärningar och som omutligt straffar varje förseelse, som vi göra oss skyldiga till. Albin Korel stod i sak till detta allseende öga. Han hade träffats av rättvisan.

Han tar fram den kniv, som var ämnad för hans hjärta och som han under tvekampen lyckades vrida ur sin motståndares hand.

Försoning, säger han sakta och gömmer den i muren bredvid sin hustrus dolk.

Så sjunker han ned på marken. Han har tillryggalagt sista milen även han. Han har hunnit fram till vägmärket.

Eva, suckar han. Jag dödade dig alltså, trots att jag ville skona ditt liv. Det allseende ögat har straffat mig hårt. Jag svek dig ett ögonblick, men jag har ångrat min dårskap och blivit dig trogen. Det finns nu bara en Eva i lustgården, min forna Eva Altjeff, som jag längtar till.

Han reser sig och går bort till den branta stranden. Ett högljutt plaskande, några ringformiga vågor på den förbiilande älvens yta, och Albin Korel sågs ej mera efter färdvägen.

*

Några veckor senare flöto ungefär samtidigt tvänne döda människor i land vid en udde ett par mil längre ned efter älven. Den ene igenkändes. Han var den svårmodige, grubblande zigenare, som under den sista sommaren dragit omkring i den närliggande bygden. Den andra, som blivit mera oigenkännlig, var den forna Eva Altjeff, hans hustru. De hade funnit varandra.

Kungsgårdens liljor.

Av HILDEGARD LÖFBLADH.

Det var nog ej mycket, som påminde drottning Blanka om, att hon befann sig på Frejas ö, då hon jämte gemål och söner flytt till Jämtland undan digerdöden och bodde på Frösö Kungsgård i början av år 1350.

Kalt och nakot var det i denna glest befolkade bygd. Sprotedets tingsplats kunde skönjas snett över isen på Bynässets glänta, men annars ej stort, som påminde om denna världen som människoorons tummelplats. Snarast tycktes dödvågen här sopat över det vida, vita landskapet.

Med iver bidade emellertid drottningen våren — man hade nu hunnit in i fastlagen — då resan upp till Nidaros fick fortsättas. Egentligen endast ett rastställe på pilgrimsvägen dit var detta uppehåll i Jämtland, ty officiellt hettes resans ändamål vara att bedja vid helge Olovs grav — fastän man väl visste, att hovet i själva verket flyktat undan den förskräckliga sjukdomens härjningar i södra och mellersta Sverige upp till det ännu skonade norrlandet.

Men ej gästvänligt just tedde sig detta land av idel is och snö. Tycktes knappast likt vara, att någonsin vinterväldet kunde knäckas och den yverborenhet i markens grönska och blomsterfärgning framkallas, som det spordes, att sommaren här ändå bjöd på. Ej underligt, om drottningen — den glada drottning Blan-

ka av Namur — kände sig ohågse och tung till sinnes — det var därtill en osedvanligt kall efterjuls vinter — under denna långa fastlag mellan fjällen i Guds vredes tid och land.

Hade drottningen förr känt obelåtenhet med sitt nordiska rike, hade hon nu därtill säkerligen större skäl än någonsin. Knappt, att hon förmådde hålla sig och de små prinsarne vid någorlunda kroppsens värme, fast eldbålen blossade dagen lång på kungsgårdssalarnes härdar, medan därute ljuset, vitt och blåklart, för var dag och sakta steg för steg betvang skymningen. Föga ersättning gävo dessa eldar det sydliga klimat, vartill hon trädde — än mindre en drömmarnes ljusgård kring tider, då livets fästbloss tindrade.

Nog tycktes henne fastedagarna långa. Här tycktes påskskräcken gå över lag... Ej hade hon då hjärta att som brukligast mäst i fastlagen visa prinsbarnen riset, än mindre låta dem smaka det — syndens bitterhet fingo de väl ändå tids nog lära känna. Men var afton vid sängdags fingo prinsarne knäböja och läsa envar i sin ordning Fader vår och änglahälsningen till jungfru Maria samt utbedja sig sin kunglige faders välsignelse. Och försummade aldrig konungen att infinna sig härtill och över de små sönerna sina händer välsignande utsträcka.

Men i vardagslek sjöng drottningen för dem sina världsliga visor, sökande hålla sjunkande modet uppe.

Drottningen hade en dag mött prästen, bärande sakramentet till en sjuk, och hon hade böjt sitt huvud, men känt som en ilning av den undflydda påstskräcken. Ingen visste dag och stund — även här...

Larm hördes ute på gården, där solskenet starkt låg på. Hästbjällror och ett livligt surr på det jämtska tungomålet, som hovets medlemmar knappt begrepo. Det var de anlända fiskförsäljarne från östliga Jämtland, bönder från Hammerdal och Ragundh, vilka konung Magnus redan före ankomsten till Jämtland upptingat att fylla hovets behov av fisk under fastlagen.

Och drottningen tar prinsbarnen med sig och går ut på tröskeltrappan att åskåda den livliga kommersen. Där stod en lång rad hästforor, och släddonen

tömdes på sitt läckra innehåll. Indalsälvens blanklax glänste silverfjällig, där den i ansenliga mängder hopades till vägning.

Men på Kungsgårdens trappa stod drottning Blanka smärt och rank med skinnfodrade sammetskappan över axlarne kastad och de små prinsarne, Erik och Håkan, vid sin sida. Ett leende flög över hennes ansikte. Nog borde den fiskens myckenhet förslå — för en dubbelt så lång fastlag. Men så voro alla, som nät och not hade, förständigade att inkomma med fiskevaran.

Tvårs över isen åt Sunnelandet låg kung Sverres kapell, det kungligt och prålt var, men drottningen förredrog att i Västerhus' gamla skröpliga kapell förrätta sin andakt. Där hade hon låtit uppsätta ett gyllene krucifix, som hon fört med sig.

Det hände i denna förvårens tunga, att drottningen allt oftare begav sig till Västerhus' kapell för att bedja. Om fru Birgitta, den heliga och stränga, nu sett henne, skulle hon varit nöjd.

När dymmelveckan kom och kyrkklockorna förstumrades, gick Västerhusprästen från gård till gård och skriftade folket. Gick han ej heller Kungsgården förbi.

Påsknatten brunno där vaxljus, och på härdarne flammade elden. Kungsgårdens salar stodo ljusa som den klaraste dag.

Till ottesången om påskdag åkte drottningen och hela hovet över isen till kung Sverres kyrka. Tycktes då drottning Blanka, att hon aldrig förr sett ett sådant ljus, som nu låg över landet i blågyllene böljor och likasom höjde och lyfte det uppåt. Hon började förstå detta landets isiga klarhet, som trängde rakt in i hjärtat likasom — och visade dess armod.

Men vid återfärden i yrande galopp skämtar hon glatt med sitt följe, och pärlande skratt ljuda över Storsjöns blånande vidder. Nu vill hon glömma all tunga...

Ej lyckades henne detta bättre, än att hon efter sin vilja ensam gångande ifrån aftonsången i Västerhus' kapell, hunnen fram till Kungsgården, stannar i bedrövade tankar. Påskens fågnero har redan förflyktat.

Det var i fullmånelys, och blidvädret på sistone hade töande uppluckrat snölägden framför henne. Fördjupningarna voro blåskuggade, med under dagen upptinade, nu åter tillfrusna vattenpärlor, som i mån-skenet återglänste.

Och drottningen studsar inför denna syn. Det var som ett fält med påskliljor — men ej hennes hemlands...

Och hon såg...

Det var, tyckte hon, alla lidandets kalkar i detta land — i överskådlig mängd — allt vad hennes folk fått sig iskänkt av Herrens vredes vin...

Och drottningen förstod, att hemsökelsen, som hennes folk fick i ödmjukhet bära, den ej heller hon i förmäthenhet kunde begära att helt undslippa. Och skönades hon och hennes kära till livet, hade hon försann all anledning att med tacksägelse och ej i knot fullbor-da sin vallfart. —

Ödmjukhetens skönsmycke strålar över drottning Blankas panna.

Om hon förut eggat sin gemål till detta steg — flykten ifrån huvudstaden — var det med en verklig botgörarehåg fru Blanka med de sina på våren drog vidare till Nidaros.

Från vägen Vallbo-Anariset.

N. Thomasson, foto.

Necken och Västbergstrollet.

Hammarström av Paul Holm.

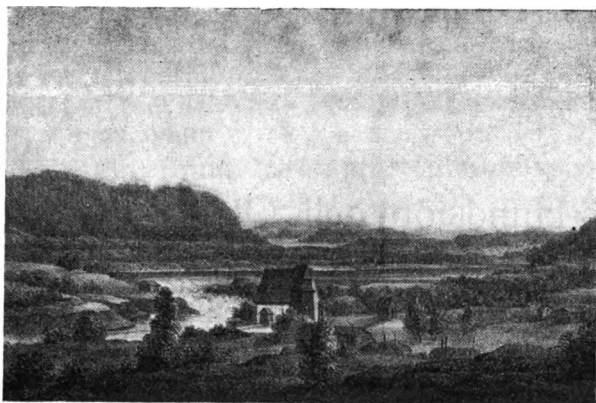
De'n so-len gått ned bakom skogen's rand, Och af-tens dimmor sig

tänk — te. Och, soepte sin st—ja kring öja och kring land, De

te—ta—bergs-trollet vid Hammarströms strand af Raqen—dajon soll och

tänk — te.

Eftertryck förbjudes.

Vettaberget, Hammarforsen, Ragunda gamla kyrka
med stapel. Efter en gammal litografi.

I bilden ovan. efter en litografi för ett par tre mans-
åldrar sedan, synes *Ragunda gamla kyrka* med dess då
ännu bevarade karaktäristiska *klockstapel*. Kyrkan är
ett vackert byggnadsminne från omkring mitten av
1200-talet. Den har ett fördelaktigt läge på höjden
strax öster om Indalsälven med den ståtliga Hammar-
forsen ett stycke ovanför. Innan den bekanta natur-
katastrofen den 6 juni 1796, då denna väldiga fors kom
till, låg Ragundasjöns vattenyta strax nedanför kyr-
kan. Det berättas, att vid hög flod kunde de kyrkobe-
sökande från andra sidan ro nästan upp till kyrkan.
Från kyrkan ser man nu i den djupa dalgången och på
andra sidan älven den märkliga ravin, vars 7,000 års-
lager av varvig lera gett upphov till en av geologiens
största triumfer, professor G. de Geers genialiska tids-
beräkningar för förhistorisk tid.

Nu äro stegluckor, vapenhus, bod, stapel och myc-
ket annat också för längesedan borta, men kyrkan står
inför en successiv restaurering under pietetsfullt beva-
rande av allt det gamla, som finns kvar. Stapeln var
ett verk av Gregorius Raafs förfarna hand och upp-
fördes 1705 för 50 daler. Den hade tre klockor, var in-
byggd, med lanternin och spåntak samt ingång väster-
ifrån snett från kyrkan. Den skall ha funnits kvar
i bräckligt skick 1852, men 1870 var den helt borta.

Hundsjön och Ottostenen.*)

Där Svegs sockenområde i sitt sydöstra hörn går ned som en kil mot Lillhärdaalsgränsen, ligger en sjö, benämnd Hundsjön, samt ej så långt från sjöns södra ände en stor sten, Ottostenen kallad. Huru stenen och sjön fått sina namn skall jag här nedan berätta. Framställningen grundar sig huvudsakligen på vad som hämtats ur gamla handlingar.

För något mer än trehundra år sedan innehades Svegs pastorat av en sträng och myndig herre vid namn Didric eller Dietericus, som han också skrev sig. Han var mycket sträng och ofördragsam mot folket i allmänhet, men i synnerhet mot den som försummat att i rätt tid giva tionde eller eljes råkat ådraga sig hans misshag. Så hände det sig en lördag, att en bonde från den angränsande Älvros kapellförsamling anmälde sig hos Herr Didric till undfående av nattvarden dagen därpå.

Denne bondes namn var Otto Halvarsson Hund — en man till vilken Herr Didric hade ett gott öga, dels därför att han försummat giva tionde på utlyst dag, och dels därför att bonden i övrigt var illa känd i församlingen. "Nej", svarade prästen, sedan Hund framfört sin anhål-

*) Jfr tidigare uppteckningar av denna sägen hos ABR. HÜLPHERS, *Herjedalen*, Westerås 1777, s. 41, o. f., I. SCHERDIN, *Beskrifning öfver Rätans socken i Jemtland*, Östersund 1877, s. 9 o. f. samt ERIK MODIN, *Härjedalens ortnamn och bygdesägner*, 2:dra uppl. Stockholm 1911, s. 87 o. ff.

Den intresserade hänvisas dessutom till en i *Dalarnes Fornminnesförenings Meddelanden* snart utkommande uppsats av H. GEIJER om sägnen om »prästråpet i Rättvik», i vilken uppsats även sägnen om Otto Hund närmare beröres.

Red.

lan, "jag giver icke nattvarden åt skurkar och hundar". "Gör det ändå för denna gång", bad Hund verkligen ödmjukt. "Driv mig icke till det yttersta, Mäster Didric! I skolen annars komma att få ångra eder!"

"Gå, din Hund!" röt prästen utom sig av vrede. "Jag tror, du vågar hota mig — gå, och visa dig aldrig mer för mina ögon".

Hunds ögon gnistrade. "Ja," svarade han, "jag skall gå, men vi träffas i morgon, Mäster Didric, kom ihåg det."

De sammanträffade också dagen därpå i kyrkan, men detta sammanträffande blev ödesdigert för dem båda.

Gudstjänsten var slut, och nattvardsgången begynte. — De som anmält sig, framträdde till altarringen och föllo på knä. Bland dessa befann sig också — Otto Halvarsson Hund.

[Ehuru Herr Didric mer än väl märkte den objudne gästen, låtsade han dock icke se honom.

Också förbigick prästen honom utan vidare vid utdelningen av såväl brödet som vinet.

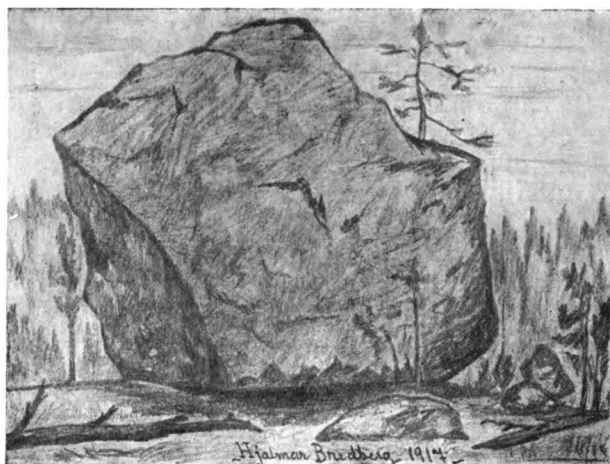
Då reste sig den förbigångne, skummande av raseri, och utropade så högt, att det hördes av hela kyrkomenigheten:

"Hund kallas jag, men en hund är du, som så vill förvägra en syndare nådemedlen".

Innan någon hann fatta, vad som försiggick, hade han hoppat inom altarringen och stuckit sin långa slidkniv i den oförsonlige prästens bröst. Herr Didric dignade ned och var inom några ögonblick död. Fasa och förskräckelse avmålade sig i allas drag, och under den allmänna förvirringen, lyckades mördaren undkomma, fastän kyrkdörren stängdes av vaktaren. Hund, som märkte att denna väg var stängd, klättrade raskt uppför predikstolen, därifrån var han med ett språng i sakristian och genom ett fönster därifrån ute på kyrkvallen.

Därefter ilade han i vild fart ned till älven, där han sköt ut alla båtarna, behållande den bästa för sig.

Kyrkfolket hade nu hunnit komma till besinning och rusade ned till båtstaden, men då var icke annat att göra än att verklöst åse, huru Otto Halvarsson ilade utför den här lugna älven och huru de andra båtarna redan voro så långt ute på vattnet, att ingen kunde nå dem simmande.

Ottostenen. Efter en teckning av förf. för ettjpar år sedan.

Enligt vad folktraditionen vet att förtälja, skall mördaren därefter en lång tid hållit sig dold på storskogen två mil från kyrkan. Efter sitt hemska dåd vågade han sig varken till sitt hem i Älvros eller annan bebyggd trakt.

Efter några år hittades han drunknad i den i början av berättelsen omnämnda sjön, och man vet ännu berätta, att han vid upptagandet hade en knippa tjädrar och orrar fastsurrade på ryggen och ett pilkoger med båge under armen.

Sjön kallades därefter Hundsjön och heter så än i dag.

Under sin vistelse i dessa trakter hade han inrättat åt sig en boplats invid en stor, fristående sten, ett väldigt flyttblock med en fördjup-

ning inunder, som kan iakttagas å bilden. För omkring 50 å 60 år sedan skall det ännu ha funnits kvar å platsen delar av träskålar och tråg, som han använt, samt räster av ben m. m. Stenen är känd i bygden under namn av *Otto-stenen*.

Hjalmar Bredberg.

Storsjöormen.

Jämtländsk sägen upptecknad av *L. O. Westin*.

För mycket, mycket länge sedan stodo två troll, Jata och Kata, på Storsjöns östra strand och kokade vatten i var sin kittel. De kokade och spädde, kokade och spädde dagar, veckor och månader, undrande och väntande, vad det slutligen skulle bli därav. Efter en lång tid hördes en afton ett underligt läte ur den enas kittel. Det lät ibland kvidande som ett sjukt barn, än stönande och skrikande, och slutligen hördes en väldig knall som av ett häftigt åskslag, och den andra kokerskan såg, huru ett svart, underligt djur med ormkropp och katthuvud hoppade ur kitteln och försvann i sjön. Samtidigt försvunno även kittel och troll; blott en vit rök syntes efter dem, och i marken var en gapande avgrund.

Djuret trivdes gott i Storsjön och växte alldeles förfärligt samt spridde fasa och skräck, varhelst det uppenbarade sig. Slutligen blev det så stort, att det omslöt hela Frösön och kunde bita sig i stjärten.

Hela landet hotades nu med förödelse, men lyckligtvis levde det då en utomordentligt vis man vid namn Ketil Jamte. Denne band det väldiga odjuret med en stark trollformel, som inhöggs på en sten, och denna restes vid Frösöns

östra strand. Där på stenen kan man även se, huru ormen söker slingra sig fri, men ej förmår slita sina band. Här och där på sjön kan man även varsebliva, huru vissa delar av ormens kropp buktar sig över vattenspegeln. Så skall trollet ligga bundet, ända tills någon kan läsa och förstå inskriften på runstenen. Då skall odjuret åter komma löst och växa sig ännu större, än det var förut, och slutligen skall det uppfylla hela sjön och träda upp på land, men då skall det bländas av ljuset och förgås.

*

Sägnen förekommer i flera variationer, och namnen återgivas något olika. En gammal vis man från Kjoland i Kall visste bland annat, att den, som band odjuret, skulle ha hetat Gudfast. Sägner skulle då anknyta sig till byggandet av Frösöbron och Jämtlands kristnande genom Östman Gudfastsson på 1000-talet.

Odjuret skulle då vara hedendomen med dess styggelse och allt det elände, som människorna i okunnighet eller av illvilja "kokat ihop" under tidernas lopp, och trollformeln, varmed odjuret bands, evangelium om "Vite Krist". Och i sägnen skulle då även ha uttalats farhågan för Jämtlands framtida avkristnande, då odjuret åter löses med kunskapens dyrk, men även det vissa hoppet om ljusets slutliga seger över det onda.

När Sancte Per var på besök i Hammerdal.*)

Gammal saga, upptecknad av L. J.

Det var länge, länge sedan, i den första kristna tiden. Till Mo i Hammerdal kom en kulen höstaftron en tarvligt klädd och av ålder böjd vandrare, som gick från gård till gård och förgäves bad om härbärke. Det var stora vackra gårdar i Mo även på den tiden och säkert även en god och präktig befolkning, fast godheten ej gärna sträckte sig längre än till vänner och bekanta. Nedstämd av motigheterna kom den obekante slutligen till ett litet torp i byns utkant. En ensam kvinna satt där och vävde. På den gråskäggige vandrarens förfrågan om härbärke beklagade kvinnan, att hon bodde så trångt till, hade blott detta enda rum, som nu tillika var upptaget av vävstolen, och hänvisade honom därför in i byn, där de hade det bättre både med rum och även annars. Ty hon antog, att det var en tiggare. Ack ja, svarade mannen i sorgsen ton, han kom just från byn, han hade varit till varje gård och försökt, men fått nej till svar. Nu orkade han för dagen ej mera, och han vore tacksam, sade han, om han blott finge komma under tak till natten, gärna skulle han ligga på bara golvet. När kvinnan hörde detta, kände hon medlidande med mannen, bjöd honom vänligt slå sig ned och lovade ordna till så gott hon kunde. Sedan hon vidare gjort sig underrättad, att mannen även var hungrig, satte hon fram mat och bjöd honom äta, då han knäppte sina händer och tackade Gud. Kvinnan förstod då, att det var en helig man, och kände sig tryggare. Så gjorde hon i ordning en bädd åt honom på golvet, den han med tacksamhet snart intog och strax somnade.

*) En annan variant av samma saga finnes hos K. H. WALT-MAN i *Svenska Landsmål* XIII: 1.

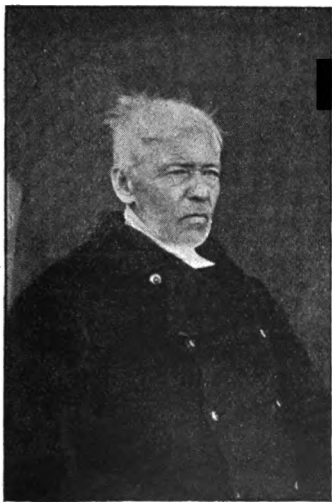
Red.

På morgonen lagade kvinnan och bjöd vandraren på en enkel frukost, den han ävenledes tacksammast höll tillgodo med. Och när han därpå snart var färdig för uppbrott, sade han till den goda kvinnan: "Silver eller guld har jag icke att betala dig med, men du skall likväl ej vara olönt, utan det första du tar dig för med nu, sedan jag gått, skall bli drygt." Så lyfte han sin hand, välsignade henne och gick. Och tycktes det kvinnan, som ett överjordiskt sken därvid upplyste hans ansikte. En god stund blev hon stående i djupt begrundande över vad slags tiggare detta kunde vara. Men så tog hon itu med att rulla av bulten den lilla vadmalsväven, hon just fått färdig, varefter hon tänkte bära ut vävstolen. Men så besynnerligt, väven ville aldrig taga slut. Hon rullade och rullade, och packen blev allt större och större, medan det fortfarande var lika mycket kvar på bulten! Hon måste klippa av och börja en ny packe, och med samma resultat. Kvinnan blev riktigt förskräckt, men hon förstod ju också, att detta var belöningen, som den mystiske mannen ville giva henne. Hon fortsatte därför och drog på och rullade av alla krafter, fast hon både skälvde och bävade för undret. Som sagt var, det blev ett drygt göra, hon fick stå där hela dagen och rulla, och hon fick nära på fulla stugan med vadmalspackar.

Men när bondkvinnorna inne i byn fingo höra, vad som hänt, vilken välsignelse den fattiga torpargumman rönt för sin godhet mot den gamle tiggaren, kommo de i skock för att se och höra, huru allt tillgätt. Och de både intogos av avund och ångrade var för sig, att de ej förstått sin sak bättre. Snart kommo de ock till klarhet om, att det ej kunde vara någon annan än Sancte Per själv, som varit där på besök. Han ville kanske se och erfara, huru djupt kristendomen tagit i det nyligen och i hast kristnade Jämtland. Och på det sättet fullständigad var snart tilldragelsen vitt ute i bygden.

Omkring ett år därefter var samma gubbe åter på vandring i samma trakt, då han än en gång kom till Mo, där han då först gick in i den rikaste gården och bad om härbärge. Ej för det att bondgumman så väl kände igen honom, men hon hade detta sista år alltid

så välvilligt mottagit envar passagerare av detta slag, i hopp att det kunde vara Sancte Per, och av samma anledning mottog hon nu även denne man och visade honom all möjlig välvilja. Han fick gå till bords och äta, han fick ensamt rum med en mjuk varm bädd, och på morgonen blev han åter omhuldad. Och åter sade mannen som förra gången till värdinnan: "Silver eller guld har jag icke, men du skall ej vara olönt, det första du tar dig för med, sedan jag gått, skall bli drygt." Så lyfte han sin hand, välsignade kvinnan och försvann. Därmed var det henne också klart, att det var Sancte Per och ingen annan. Hon blev stående en stund och funderade, vad hon helst skulle ta sig till. Ty som hon var mycket girig, ville hon försöka med något, som kunde riktigt löna sig. Så kom hon ihåg sitt kassaskrin uppe på vinden, däri hon hade förvarade rätt många silverdalar, och beslöt att gå dit och räkna dem i en större kista. Och som hon visste eller hoppades, att arbetet, som sagt var, skulle bli drygt, kom hon att tänka på, att hon först skulle gå ut och bakom väggen i ett nödvändigt ärende. Men nu var det detta, som blev drygt. Hon blev stående där hela dagen, och enligt sagan skulle Hammerdals-sjön på detta sätt ha tillkommit.

Pastor J. Bosén.

Ett porträtt av pastor B. har välvilligt ställts till red:s förfogande, och införa vi detsamma under hänvisning till artiklarna BOSENIANA. Några konturer av en o-*riiginell jämtlandsprä*st i "Jämten" 1915 och 1916.

Buföre.

A. Sundien, Lillhärddal foto.

Bu-live.

(Bygdemål från nedre Härjedalen.)

Buföre.

Nyss förstja ha mjålkæ å stâr no å glåme
 å hör på hqrr kröttöra börje å råme,
 dqm vet full i dag skæ dqm farå åt buqm,
 då syns då så väl bâ på småkrak å kuqm,
 för sqæn dqm pustes å håppe å bråtje,
 å getten sätt spåln i väre å fåtje,
 dqm löses å kute u fjösæn på tåkta
 å skricke å spælæs i glåje så åkta,
 för vårn ha kqmmi — int mer då no spetje,
 å bukulja låcke å bjö dqm på sletje
 å tjte å fåkta å tå te e kqke,
 å kratje dqm samles å atte e foke,
 mæ bjeljkua före då bår å åt buqm

I buom á hemmát.

I buom á dom no. Dær oppi tjuckæst ryn
spring smáfekratje kring á riv á át, á tjyn
døm får á flög á át dá sòm døm tru á bást
á lemne mytje kwær, som døg sá bra hærnäst.

Á febukulja ha no fuljt mæ jæræ dá,
bá sent á tile räck de te tá tule pá;
ho skæ röckte kratje á jäte, pynte fjös,
á e lycke á, dá náttu á sòm dajen jös.

Ho skæ vrie trælgæ á binde ku i bás,
ho skæ koke messmör á jæræ ost á gås,
á kom de hemfalk dit, sá fá á förstás lav
te bjö døm pá tjäsmus á sea sletje skráv.

Vi olsmäss-tia kom dá sláttfalk dit á slá
vålj á myr á rönning. Ja, storchälj bli dá dá,
á flötgröt, rännjtrág äts, á sea bli dá dæns,
streckæn bjö opp förstjöm á gla á døm te mäns.

*

No ha høe slíjgis, á hemmafáltje fär
mæ klövva fulj á bumat, á hemmát dá no bär.
I buom tia gár, á finns dá bra mæ bet,
sá má no kratje gått á bli dá stin j á fet.

Sá börje dá bli høst, á mörst á kaljt dá á,
á kratje døm vilj hem, bukulja vilj sá mä;
ho jær dá siste ostn, »buföring» kæljæs dän,
á hemmát bär dá á mæ krötterhopen sen.

Menj heme, skæ dö tru, dá bli 'n högtisdag:
bukulja fagnes hem mæ dupp tá ælje slag,
á pökæn hærstje koe, sòm døm æljti fá,
á sea — wiskles dá — døm bruke »gå utpå».

Olof Lindskog.

Ljudbeteckningar.

q: grumligt ö; t. ex. döm = de.

å: , å-ljud (å = högsvenskans och).

æ: öppnaste ä-ljudet; t. ex. kwær = kvar.

w: eng. dubbel w, ett o-ljud som höres i vissa förbindelser
framför vokal; t. ex. wiskle = viska.

Ordförklaringar.

Förstja, flickan *Glåme*, tittar. *Pustes*, knuffas. *Sqæn*, fåren. *Spåln*, svansen. *Skricke*, skutta. *Spetje*, fryser. *Sletje*, salt och mjöl, även slicka. *Tjyte*, springer. *Tå te*, tar till, börjar. *Køke*, locka. *Åtte e føke*, efter en stund. *Tjyn* = *kuom*, korna. *Fuljt mæ jææ*, mycket att göra. *Tule på*, sträva. *Jøs*, ljus. *Trælgæ*, vidjebindslen. *Gås*, smör. *Tjåsmus*, färsk ost. *Skråv*, skum på kokande vassla. *Vålj*, vall. *Rænnjtråg*, avskummad grädde i siltråg. *Streckæn* = *pøkæn*, pojkar. *Stinj*, tjock. *Mørst*, mörkt. *Hærstje koe*, tigga tuggkåda.

Stadling hemma i Arådalen. N. Thomasson foto.

Let och lekande.

Tora!

Kampestücke

Ed. Mittern.

Opfergedächtnis.

Troll-Max'n.

I Jämtland finnas enligt officiella uppgifter numera inga fideikommiss, och deras antal har säkerligen i alla tider varit högst obetydligt. Enligt en uppgift i Jämten 1906 skulle ett mindre sådant ha existerat i Myssjö — det har i våra dagar erhållit namnet Drottningminne — men eljes torde Föllinge socken här i länet vara ensam om äran att inom sina gränser en gång ha inneslutit ett fideikommiss, som ifråga om areal kunnat tävla med de större i vårt land. Det utgjordes av byarna Stora och Lilla Holmsjön samt Stångviken. Rörande tillkomsten av detta berättas, att en kapten Marcks von Würtemberg under en orostid på 1700-talet utrustade häst och karl i full mundering och ställde till konungens förfogande. För denna sin fosterländska gärning erhöll han Stora Holmsjö kronoavradsland i belöning, vilket sedan förklarades som frälse. Han hade två söner, som visserligen hade barn med sina hushållerskor, men aldrig blevo gifta, varför adelskapet upphörde vid deras död.

Denne kapten Marcks var en slipad karl och redde sig på mångahanda sätt, om vilka han varken gav sina grannar eller ens sin närmaste omgivning besked. Han började snart därför kallas Troll-Max'n, och ryktet om honom gick vida. Otaliga äro historier om hans trolldomskonst, och dessa ha väl måhända i mer än ett avseende vuxit efter hans död.

I en del av dem finns nog något spår av sanning. Det berättas, att då han en dag red vid stranden av Storsjön, fick han se en ung, vacker bondhustru stå och klappa kläder. Han fick genast behag för henne, gick ner och klädde av henne kläderna, som kastades på stranden — så att det skulle se ut, som om hon badat och drunknat — svepte kring henne sin kappa och tog henne med sig hem till Åkeräng

(i Sunne). I en skogsdunge ett gott stycke från gården trollade han fram en liten vacker, lyxfull stuga, där hon fick bo, utan att någon visste därom. Men en dag tog kaptenens piga i något ärende vägen genom skogsdungen, fick syn på stugan, gick och tittade på fönstret och såg då den vackra kvinnan därinne. Pigan skyndade hem och omtalade, vad hon sett, för kaptenskan, som blev över sig given och sade sig länge ha märkt, att det var något på tok med kaptenen. Hon tog pigan genast med till stugan, men då de kommo fram, var den försvunnen. Någon dag senare tog pigan åter vägen genom skogsdungen, och nu stod stugan där igen. Pigan gick då rakt fram till dörren och skrev ovanför denna Jesu namn, varpå förtrollningen blev bruten. Stugan försvann, och blott kvinnan stod kvar. När Troll-Max'n blev varse, att hans hemlighet röjts, kortklippte han sin älskarinnas vackra hår, klädde henne i soldatuniform och tog henne med till sin gård på Holmen i Stora Holmsjön (där nu Olof Hemmingssons gård är belägen). Kvinnan tjänstgjorde där sedan en tid som kaptenens kalfaktor—till synes. Till slut tröttnade han dock på detta dubbelliv och sände hem kvinnan.

Då bakom denna historia någon verklighet röjer sig, torde även slutakten kunna anknytas härtill. När kvinnan kom hem, erfor hon, att hennes make gift om sig. Förtvivlad går hon då till samma ställe vid Storsjön, där hon blev tagen av kaptenen, och dränker sig.

Efter denna händelse torde kaptenen huvudsakligast ha vistats på sitt frälsegods.

Här följa några trolleri-historier, upptecknade i Föllinge.*)

En julafton påmindes han av hushållerskan, att det saknades färsk fisk och även åtskillig annan julkost. "Var lugn", sade Troll-Max'n, "jag skall genast fara till Trondhjem, då du till och med skall få färsk sill till julkvällen". Han tillsade så drängen

*) Jfr även J. L. SAXON, *Saga, sägen och sång i Jämtnebygd*, Östersund 1902, s. 72 o. ff.

att göra sig i ordning och följa med. Max'n betslade och spände själv för Blacken — men bakfram i skacklarna, varefter han befälde drängen att sätta sig på baksätet och icke säga ett knyst under hela resan fram och tillbaka. Så bar det av, först upp på stalltaket och sedan ut i rymden. De kommo fort nog fram till Trondhjem, där mat- och starkvaror i mängd uppköptes, så att det blev ett stort lass. När de på återresan kommo mitt ovan Alsens kyrka, ringdes där in hälgen. Drängen glömde sig och sade: "joo, nu håll dom på ring in hælja, mæ vinn no hæjm". Drängen hann knappt säga ut sista ordet, förrän han stod på marken vid Alsens kyrka. Därifrån fick han traska och gå hem och nådde fram först sent på juldagen.

*

Om hösten en gång hade hans drängar gått i hästskog förgäves i två dagar, då Max'n befäller dem att taga fram hästskorna, som hästarna haft föregående vinter. Då han fått hästskorna, lade han dem på elden i spisen, och när de voro rödglödgade, stodo hästarna och grävde med hovarna ute på gården.

*

En gång var Max'n till Slätten, då han fick höra, att de båda bönderna där nyss skjutit en älg, som de hade på logen. Han gjorde sig osynlig och gick dit. Där förtrollade han böndernas bägge älghundar, så att de genast sprungo på södra sidan om Föltingesjön och låtsades driva älg. Bönderna begåvo sig tvärt iväg till hundskallet, men funno då, att villebrådet blott var några lavskrikor. Under tiden tog Max'n älgen på logen och for hem med den, varefter det hette, att han ej allenast förtrollat hundarna, utan även trollat bort älgen.

*

På en resa en gång gav han pigan i gården, där han skulle få nattkvarter, en strut russin. Matmodern, som såg detta, sade åt pigan, att hon inte skulle äta något av innehållet i struten, utan gå till svin-

huset och ge suggan detsamma. Pigan gjorde så, men när Max'n hade gått och lagt sig, kom suggan och skulle med all makt in till honom. Husbond-folket hade fullt upp att göra en hel timme med att avhålla suggan från att sönderbryta dörren till rummet, där Max'n låg.

*

På ett bröllop en gång skulle han "förvända synen" på bröllopsfolket genom att visa sig kunna krypa efter mårgen på en lång timmerstock. När han började krypa, tyckte åskådarna sig se, hur stocken vidgade sig i samma mån som han kröp framåt efter densamma. Detta väckte kolossal munterhet, men så kom en kvinna, vilken ej var med, då synen förvändes, och säger: "vad skrattar ni åt, ser ni inte, att karlen kryper ovanpå stocken." Genast brast förtrollningen, och alla sågo honom krypa ovanpå.

Men när kvinnan nästa söndag gick ur kyrkan efter gudstjänstens slut, fick hon straff för sin lösmynthet. Kommen utanför kyrkdörren tyckte hon sig gå i vatten, som steg högre och högre, så att hon till slut var tvungen att lyfta upp kläderna ända upp under armarna. Då fick kyrkfolket roligt. Max'n hade varit framme för att hämnas.

*

Under ett krig gjorde han sig en gång till skata och hackade igen fänghålen på ryssarnas kanoner, så att de klickade och svenskarna vunno slaget.

*

Troll-Max'n dog i sitt hem på Holmen. När han skulle skjutsas till graven, blev kistan så tung, att hästen gick vit av skum hela vägen och var nära att bli tröttkörd. Äntligen framme vid kyrkogårdsgrinden blev emellertid kistan så lätt, som om den varit tom. Orsaken sades vara den, att då han dog, samlade sig alla trollpackor, levande och döda, som verkade under de sista hundra åren, för att hedra honom

med sitt sällskap. Men som man vet, kunna icke trollpackor komma in på vigd jord, därför togo de, när de kommo till kyrkogårdsmuren, Troll-Max'n med sig och reste till Blåkulla.

En annan version härom förmåler följande:

Vid begravningen var hans lik så tungt, att de två hästar, som drogo det, ej orkade med, utan snart, svetthöljda och skälvande, stoppade, varför sex eller åtta man måste taga och försöka bära kistan in i kyrkogården. Men det var med största ansträngning, och försöket skulle snart ha uppgivits, om ej något sällsamt inträffat. Det rasade nämligen vid tillfället ett häftigt åskväder med regn, och en blixt strök bländande just förbi bärarna, åtföljd av ett bedöfvande åskslag — då på samma gång kistan blev så lätt, som om den varit alldeles tom. Med anledning därav gjorde sig snart den föreställningen gällande, att Max'n varken var riktigt död eller begravd, utan att hin onde på detta sätt tog honom levande. *)

Rothofiana.

Vem den originelle prosten Rothof var, är omnämnt ovan å sid 38. Här återgivas några anekdoter efter honom.

Sedan missionsskolan i Laxsjö (jfr sid. 39) varit i verksamhet vid pass ett år, uppstod i orten en andlig rörelse, s. k. läseri, som prästerskapet såg med oblida ögon. På ett husförhör, som prostén Rothof höll i Laxsjö, frågade han, vilka böcker och postillor de brukade läsa. Någon svarade: "vi läsa bibeln här i bygden." "Nåja", inföll prostén, "bibeln är nog en bra bok, men den kan också bliva skadlig, om man läser för mycket i den. När jag var i Gudmundrå, fanns där en bondgumma, som genom sitt bibelläsan-

*) Red. av Jämten mottager tacksamt ytterligare uppteckningar (även varianter på redan publicerade historier) om Troll-Max'n och andra märkliga gubbar. Vi äro tacksamma för personligt besök av för saken intresserade.

Red.

de var nästan omöjlig att tala med, och hade inte jag tagit mina teologiska examina, så hade jag sannerligen blivit strandsatt för kärringen, men si teologi begrep hon inte."

Följande skriftliga utlåtande av prosten Rothof har meddelats oss i avskrift:

"I anledning av Höga Skrifvelsen från Hans Kongl. Höghet Kronprinsen till Stiftets Vördade Biskop, att Kyrkoherdarna meddela underrättelse om skogstillgångarne inom varje Socken får jag i all underdånighet meddela följande berättelse:

I Föllinge Socken

A: Finnas inga Afverksträd, men sågstockar behöfliga att hafva tak öfver hufvudet.

B: Häraf blir en följd, att Hustimmer finnas.

I Frostvikens Socken 20 Mil aflägsen är samma förhållande med det tillägget att på

C: Flera ställen finnes blott brännved: Kolning skjer efter tillfälle för dem som kunna använda en handhammare till smide.

D: Skog af ringare qualité finnes öfverallt.

E: I hvilken eller hvilka trackter af Socknen den bästa skogen finnes, känner jag icke, derom må afvittrings Lantmätare upplysa!

Föllinge den 19 April 1845.

Carl Az. Rothof.
Pastor."

Under prosten Rothofs tid hölls i Föllinge den första kyrkovisitationen därstädes av dåvarande visitator inom lappmarksförsamlingarna Læstadius. Efter förhöret i katekesen framställde visitator en del frågor till församlingen, bl. a. om kyrkliga handlingar, såsom dop, skriftermål och begravingar, förrätades som sig borde. Prosten Rothof som församlingens herde tyckte, att det gick för långt med frågorna, steg fram till altarrunden och sade: "Herr visitator! Så mycket kan jag säga, att ännu ingen av dem, jag begravt, stigit upp och kommer ej heller att göra det."

Prosten Rothof skulle en gång viga tvänne brudpar i kyrkan, men glömde därvid att fråga brudarna, om de ville hava sina brudgummar till män och älska dem i nöd och lust. Efter den på sådant sätt för rättade vigseln gick klockaren in i sakristian och påminde prosten om hans glömska. Denne rusade genast in i kyrkan och fram till brudstolen samt frågade: "hur var det, glömde jag fråga brudarna, om de ej vilja hava sina män? Vilja de icke?" — "Joo," svarade brudarna och nego. — "Ja, var det inte det jag kunde förstå, muttrade prosten, i det han kastade en hånfull blick mot klockarbänken.

*

Rätt betecknande för mannen är också vad som berättas om hans tillvägagående vid invigningen av den till Ankarede hörande begravningsplatsen. Det var en lång och besvärlig ämbetsresa, först till fots över vildmarkerna upp till Gäddede, sedan med roddbåt 6 mil över tre sjöar. Och som han endast hade klockaren till sällskap, fick han med denne tura om vid årorna. Sista 2 milen över Blåsjön blev emellertid mycket svår, emedan det mötte nordlig storm med piskande regn, så att de två snart icke orkade längre, utan måste taga i land och söka sin tillflykt under en tjock gran. Och som ovädret hållre till- än avtog, fingo de där även tillbringa natten. De lyckades dock få upp eld, och som de voro väl försedda med matsäck jämte brännvinsplunta, ledde de likväl ingen nöd, utan njöto i stället av det bästa välbefinnande. Men när stormen var likadan även på morgonen, och de kände sig något kusligare till mods, fingo de allt taga sig en funderare. Dock, i nöden är man uppfinningsrik, och så var icke minst fallet med prosten R. Han anmodade klockaren att snickra till en liten spade, själv tog han upp mässboken, och så sjöngo de två gemensamt en psalmvärs, varefter prosten högtidligt läste det för ändamålet angivna formuläret jämte bönerna. Så tog han spaden och kastade tre skovlar mull norrut. — Vad betydde det, att platsen, som skulle invigas, var en mil längre bort? Gudsordet var ju icke bundet eller beroende av lokala

förhållanden. Akten avslutades därpå med bön och sång, varefter dessa kyrkans tjänare åter togo sig en styrketår och lade ut till sjöss och fingo för medvind en lättsam och trevlig återfärd. Prosten avgav därpå rapport för konsistorium om kyrkogårdens invigning, och självklart hade allt tillgått i vederbörlig ordning. Det var först efter prostens död, som klockaren lät sippra ut, att de så där litet på avstånd utfört den heliga handlingen.

Landbo-Lasse.

Landbo-Lasse, ett vida känt original, var bonde i Fyrås, Hammerdals socken. Folk sade ofta om honom, att han var "skyldig Gud och hela världen". En tid hade han haft snöplogningen efter landsvägen på ackord. När någon av de många fordringsägarna då kom och krävde honom, brukade han alltid säga: "ja du ske få då je får snöplogpæningen." Därav uppkom ordstävets: jaa, je ler no få väänt, test 'n Landbo-Lasse får snöplogpæningen", vilket sades på tal om fordran av mindre ordhålliga betalare.

*

Vid ett besök i Östersund gick Landbo-Lasse upp till landshövdingen — de voro förut personligen bekanta — och begärde få se "frua hæns". Landshövdingen tillkallade så sin fru, och sedan Lasse både väl och länge bekikat henne, frågar landshövdingen: "Nåå, vad tycker Lasse?" Denne svarar tvärt: "åh, de va e kråv te å væ vacker! Få je ta ti 'a?"

*

Vid en resa genom Hammerdal gjorde landshövdingen ett återbesök hos "vännen" Landbo-Lasse, som just satt vid spisen, svettig och sotig och åt sill, som han stekt på glöd. På landshövdingens fråga vad

han åt för något, svarade Lasse: "jo, je spisar fougel". Därav ordstävnet: "je spisar fougel, sa 'n Landbo-Lasse, då han åt glöstejkt e sill."

Landbo-Lasse hade till en Hammerdals-marknad under den gamla goda tiden hemförskaffat en ankare brännvin, som han tappade på halvstoppsbuteljer. Till varje butelj gjorde han en strut, innehållande pulvriserad, brun "slipstensmassa". Sålunda utrustad stod han vid sin "brädskrinda" å marknadsplatsen och sålde färgstoffer till höger och vänster, varvid med varje strut följde en butelj. Kom så ekonomidirektören Nilsson, länsman i Hammerdal, och går förbi, då Landbo-Lasse frågar: "vill int direktörn kööp se någå fäärg ta me? Je ha sæ obegripela fin e fäärg" — "Nej, nej!" svarade länsmannen, "sälj du dina färger i fred" — vilket också Landbo-Lasse gjorde fort nog.

J. D.

Puken.

Då trollkåringar förr i världen tillverkade puken, säges det ha tillgått på följande sätt.

Vederbörande tog trasor, som voro stoppade i hålen på gamla bastugor och gjorde en boll eller ett nystan av omkring 4 tum i genomskärning. Sedan skar trollkåringen sig i vänstra lillfingret och lät så tre droppar blod drypa in i bollen, under det följande besvärjelseformel lästes: "Jag ger dig kött och blod, Satan ger dig kraft och mod, i helvet' skall jag för dig brinna, på jorden skall du för mig springa." — Och genast hoppade puken ned och skrek: "Vad skall jag göra, vad skall jag göra?"

Småhistorier.

Ett underligt fiskafänge.

Tvänne luffare kommo en regnduskig mörk höstafton in i en bondgård och begärde logi för natten. Det var i sommarstugan, där bondgumman för tillfället var ensam, sysselsatt med att koka blodkorv. Sedan hon tagit de två trashankarna i skärskådande, svarade hon kort och bestämt, att deras begäran av vissa skäl icke kunde bifallas. De anhöllo då vördsammt att få något till livs, men icke heller detta rönte tillmötesgående, ty gumman hörde icke till det slaget. De stackars luffarna måste draga sig tillbaka mot dörren och begiva sig ut, fast det mycket bjöd emot. Ty dels voro de tilltalade av den sköna värmande brasan på den öppna spisen och dels frästade dem åsynen och lukten av de härliga korvarna, så att det riktigt sög i magen och vattnades i munnen på dem. Sedan de emellertid gått, kom den ene strax tillbaka och bad att få sitta vid spisen en stund och värma sig, medan den andre gick ut i byn och försökte få något härbärge. Han var så svag och eländig, sade han, att han alldeles höll på att uppgivas. Ja, det kunde ju gumman icke neka till, ty karlen såg ju ock så ömklig ut, att hon måste tro, att det var allvar. Och så fick han slå sig ned i själva spisen och värma ryggen, ehuru han likväl satt så till, att han gott kunde se på, huru korvarna i den kokande kitteln liksom stimmade som fiskar i en ström. Men enligt överenskommelse hade den andre luffaren blott klättrat upp på taket, varifrån han genom skorstenen nedsläppte ändan av en metre v med sänke och krok på, ehuru inget bete. När så gumman vände sig bort eller gick in i skafferiet,

passade uslingen vid spisen på och haka in kroken i någon korv, som därpå, efter något ryck till signal, tyst och behändigt försvann upp genom muren. Så uppfiskades den ene efter den andre. Emellanåt, när gumman sysslade vid spisen, var det ju långt mellan nappen, men när hon åter gick avsides eller t. o. m. ut, kommo de slag i slag. Och när påhittet äntligen upptäcktes och luffaren därför fann rådligast kila på dörren, var det icke många korvar kvar. Även fiskaren uppe på taket hade väl förstått, vad klockan var slagen, och pallrat sig ned. Men av fiskarna, som voro för hetlevrade att hålla i näven, hade han blott ett par i fickorna; de övriga hade han kastat ut på backen å stugans baksida, varifrån de först sent på kvällen kunde återhämtas. Men så hårt behandlade hade de flästa brustit, och som där under dagens lopp gått kreatur på bete och lämnat åtskilligt efter sig, som i mörkret lätt kunde förväxlas med de kreverade korvarna, blev ju glädjen över det annars så lyckade fiskafänget icke alldeles oblandad. Någon hade också råkat få lyssna på de två skälmarna, när de höllo på samla upp sin fångst, då de hörts lågmält varsko varandra: "Detta är korv, detta är något annat, detta är korv, detta är något annat. Fyl!"

Gumman i gården, som gjort en verklig förlust, var dock mest beklagansvärd; men som hon var känd för sin snålhet, tyckte grannarna, att det var mera roligt än något att beklaga.

Rosa Smedman.

En hemsk kappkörning.

Det var vid ett bröllop, som långt tillbaka i tiden skulle hållas i byn Häggen i Oviken. Det var vinter, och efter gudstjänstens slut uppe i kyrkan befann sig brölloppsskaran i en hel rad skjutsar hem till bröllopsgården. Bland de första åkte brudparet och dess närmaste anhöriga. Prästen hade försinkat sig något, men när sällskapet var ungefär halvvägs eller vid nuvarande Borgvik, kom han i vildaste fart åkande efter. Och han ej blott upphann sällskapet, utan åkte även förbi, vil-

ket väckte allmän undran och förvåning. Också lade bröllopsfolket märke till, att han vid förbifarten stod på knä framme i släden och av all förmåga slog på hästen med tömandan. Vad var det manne som stod om? Prästen körde riktigt i yrande lopp och var snart försvunnen. Framme vid bröllopsgården saktade han emellertid av, men på tillfrågan varför han så där med svetttdrypande häst kom före de andra, svarade han dystert: — Jag fick se satan vara med i bröllopståget, och jag tänkte köra om honom och nå hit först, men lyckades ej.

Detta ord viskades sedan man och man emellan och väckte allmän förstämning. Det blev ett dystert bröllop. Och äktenskapet, som då ingicks, blev olyckligt. Den unga kvinnan gick snart och hängde sig, och strax därpå sköt sig mannen. Det är som nämt mycket länge sedan detta hände, men sägen därom har ända till närvarande tid följt gården som en dyster skugga.

Somndråpun.

Vid ett gästabud i Sunne suttu några unga bondhustrur och samspråkade om sina små barn, som voro så oroliga och skrikiga om nätterna, att de stackars mödrarna blevo alldeles utarmade för dem. Kom så även sömndropparna på tal, då den ena av kvinnorna påstod, att dessa voro mycket skadliga och en annan åter, att de ingenting verkade, i anledning varav det också uppstod diskussion. Men i denna högg så in en äldre bonde och försvarade dropparna. De voro varken skadliga eller overksamma, påstod han, och det hade han bevis för. "Mææn pøjkan miin va små", sade han, "sæ va dom no grinut dom å om nätteran, men je køfte somndråpun å ga dom, å int to dom nån skææ ta din, fast dom just int sov nå bætter håll te böørj mæ. Men de søug ætte mæ ti'n. Se'n dom ta på vårt 'n 17—18 år, då ske je sæje dom sov, sæ mæ må nu aller ha fått nå liv ti dom om mårnan. Sæ je tror somndråpun e bra, fast dom just int værke nå alldeles mæ de sammu."

Och diskussionen upplöste sig i munterhet.

Vld tinget.

Det var för många år sedan och i en socken nära Östersund. Där hade en kringvandrande jude funnit behag till en tjänsteflickas rika hår. Efter mycket prutande lockade han flickans husbonde att klippa av flickans vackra hårprydnad och sälja skörden till Israels son.

Det tyckte flickans far inte om, och bonden blev stämd till tinget, där den gemytliga häradshövding Hasselberg presiderade.

"Hur kan svaranden ha tillåtit sig klippa av flickans hår?" sporde domaren.

"Hu hadde ohyra, domarn."

"Vad var det för sorts ohyra?"

"Hu hadde gnetta."

Domaren till nämnden:

"Vad är gnetta?"

En nämndeman: "De e lusongan, nådig domarn."

Asut.

Det var första dagen vid en småbarnsskola i Hamnerdal. Lärarinnan var ny på platsen och hade rykte om sig att vara rysligt sträng, varför barnen motsågo det första sammanträffandet med en viss bävan. Särskilt tog det mycket hårt på en liten Karin, som aldrig varit med förr, och hon rentav brast i gråt, när lärarinnan inträdde. Pinan blev dock denna dag kort. Sedan lärarinnan låtit vart och ett av barnen läsa något, så mycket hon fick höra, var de höllo till, lät hon dem gå. Men sist vände hon sig uppmuntrande till lilla Karin och sporde:

— Nåå, tror du inte det här ska gå bra?

— Joo, svarade Karin, bære du int bli asut mot me.

Gamla naturmärken för väderlek och årsväxt.

I forna tider, då det ej fanns så mycket böcker och tidningar, ägnade sig människorna mera åt naturen och att studera dess tecken, genom vilka de, beträffande de närmast liggande intressena, i förväg drogo sina slutsatser för det kommande. Och genom under årens lopp hopade erfarenhetsrön ha många av dessa tecken och slutsatser blivit så fasta och vissa, att de kunna sägas äga ett visst värde, varför även några av dem torde förtjäna att här återgivas.

Man kan redan i början av sept. genom vintergatan förutsäga, hurudan vinter det skall bli. Som bekant sträcker sig nämligen vintergatan liksom i två ojämt buktande halvor över himmeln. Och som den så tidigt står ungefär i öster och väster, representerar den norra halvan förejuls-, den södra efterjulsvintern. Om t. ex. den norra halvan är smal och tunn, betyder det litet snö. Och tvärtom. Skarpa, breda buktingar angiva mera hastigt påkommande snöfall. Och är man litet slängder att bedöma skalan, kan man även förut-säga tiden för ett sådant snöfall.

Om samma sak går det även komma till klarhet genom svinmjölken, när man slaktar svin på hösten.

När rönnen, såsom i år, nedtynges av mycket bär, blir det lite snö eller delvis bar vinter med flen. Också förmåler sagan, att rönnen vid skapelsen bad Gud att slippa stå nedtyngd av bördor både vinter och sommar och blev bönhörd.

När skatorna om våren bygga sina bon högt, betyder det, att försommaren blir torr och varm. Bygga de däremot lågt, såsom sistlidne vår, förelådar det strida regnskurar och häftigt oväder på försommaren.

När göken gal över is och naken kvist, blir det dålig sommar. Ävenså om göken kommer nära intill gårdarna och gal. Gal han däremot i rätt tid och fortsätter länge, är det ett gott tecken.

När de vita snösparvarna i stora massor komma och svärma kring bygden tidigt på våren, är detta ett säkert tecken till avbrott på våren och förebud till en dålig sommar. Även genom hönsägg kan man tidigt på våren få veta, hurudan årsväxt det skall bli. Om det i regel är ett tomrum i ena ändan, betyder det, att den blir knapp; är ägget däremot fullt, blir den rik.

När isarna om våren sist driva mot norr, komma de sedan igen i nordan och kyligt väder. Driva de mot söder, blir sommaren god. Bäst är det dock, när de, som senaste vår, försmälta, där de ligga.

Bland allmogen spelar vidare ny och nedan en viktig roll. Först och främst är det ju lätt iakttaga, att en frostnatt på sensommaren hälst kommer på ny eller vid fullmåne. Vidare bör slakt alltid företagas på nedan, emedan köttet då blir drygare. Vidjor kunna ej ordentligt vridas och få någon fason på ny. På nedan äro de mjukare. Däremot går det bäst med fiske på ny, i synnerhet beträffande metning, emedan fisken då är bättre *tänt*. Men över huvud taget ställer det sig gynnsammare med en hel del arbeten, som vidtagas på nedan.

Snöfall i lövskogen på hösten förebådar snö i skörden nästa höst.

'N far å a mor.

Vad det låter vackert att säga far och mor mot det mera härskapsmässiga pappa och mamma. Sant är, att pappa och mamma förefaller mera naturligt att börja med, därför att *pa* och *ma* höra till de första ord, som små barn självmant lära sig framstamma. Och i så fall kunna ju dessa namn ha sitt berättigande och passa för barnåren. Men icke för ungdom och stort folk. Ty det låter alltför pjåskigt och "förnämt". Åtminstone bland allmogen. Huru mycket rejälare är det icke att säga far och mor. Det låter också mera svenskt. En ung bondson söderifrån,

som var här på besök, uttalade sin förvåning över att pappa och mamma var så vanligt bland jämtlandsallmogen. "Om jag komme att säga pappa till min far", sade han, "skulle han skämmas ögonen ur sig". Men vår präktiga allmoge, som självfallet lärt sig detta nymo' av härskapsfolket, håller nu på få sig en bakläxa, genom att det senare börjar återupptaga de forna benämningarna. Från och med ungdomsåren åtminstone, men även tidigare. Den som skriver detta, kom nyligen att vid ett av våra fjällpensionat tilltala en 6- eller 7-årig flicka, som lekte på gårdsplanen.

— Var är lilla fröken ifrån?

— Från Stockholm, men jag är ingen fröken, utan bara en liten stäscha.

— Nå, är stäschan då här ensam?

— Nej, 'n far å a mor också.

Hon hade t. o. m. lärt sig den jämtska formen. Hon var dotter till ett grevligt härskap, och när jag sedan kom i samspråk med modern, citerade jag detta flickans talesätt och frågade, vad föräldrarna tyckte därom.

— "O, det är så rart, så rart så", svarade grevinnan, "och förrästen är det alldeles riktigt att säga far och mor." —

I sammanhang härmed vill jag också erinra om ett annat mindre lämpligt bruk, som ofta även åstadkommer förväxling och oreda. Nämligen att t. ex. Anders Perssons dotter Brita kallar sig Brita Andersson i stället för Persson. Vill hon nödvändigt ha sin fars förnamn med, bör hon då kalla sig Brita Andersdotter, som är äkta jämskt och låter mycket bättre. Bestämningen dotter i motsats till son blir ock i bland nödvändig. Om t. ex. sönerna till Sven Jönsson vilja kalla sig Svensson, måste i överensstämmelse därmed också dottern till honom kalla sig Svensdotter. Och varför icke återgå till det gamla brukliga då även i detta avseende?

Byaman.

Ordstäv och härmningar.

(Upptecknade av *Anders Jämte.*)

Man ske ahl't'n rätte mun ette masättja.

*

Då sæman e go, kan 'e rømmes tvo ti'n svinno.

*

Du e rolig du bror, sa Fastbergen at grisa.

*

De syns bære på perom nu, ætte mæ ha bra e regering, sa'n Ante på Lägda. (Myssjö.)

*

Tenne prökortsysteme, sa'n djupsinnig lapp, är ackorat nödvändig, när folk saknar tet moraliske princip.

*

De e föll int sæ unnela, sa dränjen, för je ha liddje ti 35 graders feber i natt — tillspordes, varför han kom så blek till husförhöret.

*

Je unres rakt ittnå på 'ne, sa Sundbergen at hästa, när hæn for ikull på hælka.

*

Nu mått 'e föll ske bli forås, sa'n hærrgårs-Olle, för je ha sådd potihej å helsikefrö.

*

Je somne föll aller sæ gott, som når je höre
mya sjängel å sjong, sa a Hanna i Myre.
(Oviken.)

Je spyttte vår je vill je henan, ske je säj däck,
för je e aksi-egar ti båuta, sa'n Erik i Kaxgåla,
blev nere i salongen uppmärksamgjord på spott-
lådan.

Kartt'n, sa'n Truls-Pelle, mötte några små-
pojkar.

De va e styggheit te fæles, sa han, som
sprang ikapp med tåget.

Dom säig, att mannen ska vara kvinnans
huvud, sa lappgumman, men gäbben min dåg
då int te bakfot hålla.

Hu mått' nu föll væ rein, för je ha nu nyss
slekt ta'n, sa bonn om skea.

Hamsen, slamsen, tussen henn, sa'n Stor-Per
om måjen senn. (Myssjö.)

Je tänkte hit å låune hus je, men je sir dæ
ha'n tocken tull för, sa'n Tull-Agust, kom till
prästgården hos Boséns. (Myssjö.)

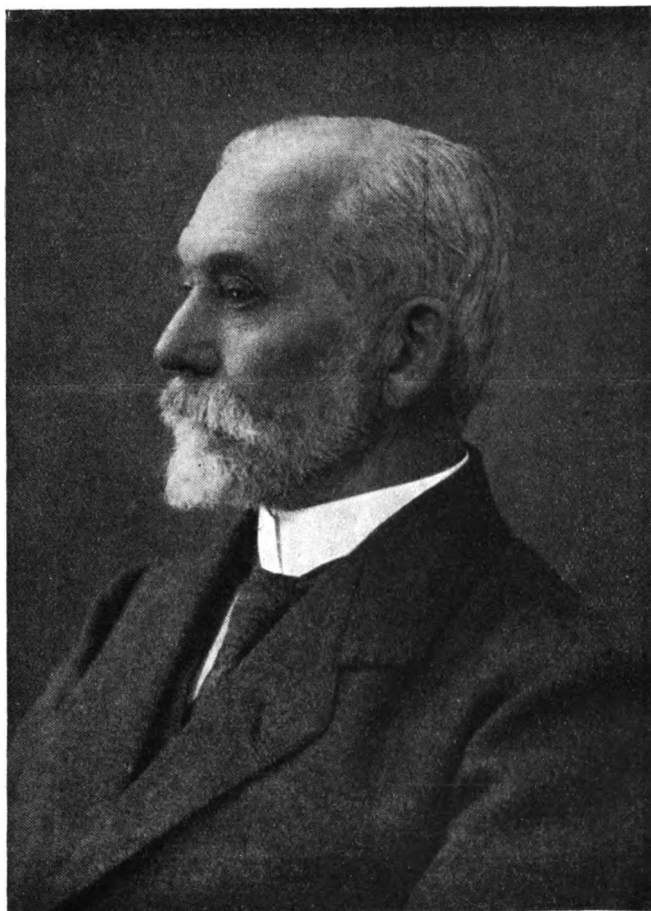
E dom fala fattig hermæ deck, ett'som dæ
jett rööjk spolröran, sa' Grymmen, mötte några
småpojkar, som rökte cigarretter.

Min hembygd.

Jämtland, min hembygd så kär!
Sökte jag vida i främmande land eller när,
ej fann jag en bygd mer leende fager, mer tjusande skön,
när i blomning ängarna stå, när vitstammig björk
lyser sommarfriskt grön
och högtidsmörk, doftande barrskog sig tecknar mot
höjdernas blånande krön,
med topparna sträckta likt händer till bön mot den
högbåda päll.
Hur stolt sig resa likt furstar i sagans värld majestä-
tiska fjäll!
På topparna glimma likt bergtrollens silver den eviga
snö,
där de spegla sin höghet i dälternas glittrande sjö. —
Men vdgens fjättrade ande sjunger i forsen sin eviga,
tonlösa sång
om frihet och krona och skatter och brud, som han
ägd i djupets rike en gång.
Och vinden susar i stilla kväll en längtans drömfyllda
melodi,
och minnen och sägner från gången tid de blanda en
skälvande ton däri
om allvarsfylld kamp och möda, om dygd och trogen,
gagnande id,
om ett folk, som bröt bygd till arv åt kommande
släkten och tid.
Men blomstrande byar och bördig äng och böljande
åkrars guld
de vittna, att än finns en idog släkt, som vill gälda till
häns vunna tider sin skuld.

Jämtland, min hembygd så kär!
Sökte jag vida i främmande land eller när,
ej såg jag en bygd mer leende fager, mer tjusande skön.
Var fann jag väl skogen mer doftfylld och sommar-
friskt grön
och fjällar så stolta sig resa mot blånande sky?
Var såg jag väl rutorna glimma så fagert i sol som
i hemmets by?
Och hörde som här i vindens susande sång
en viskning från häns vunna tider: "Det var en gång" ...

Stina.

J. Stadling — 70 år.

*Ett hedersporträtt på 70-årsdagen (den 12 november 1917)
av den frejdade hembygdsvännen — med särskilt tack för
allt intresserat arbete för hembygdens kulturella utveckling
från*

RED. av JÄMTEN.

Abraham Öhrberg i Gåxsjö.

Att den fria, ljusa livssyn, som Abraham Öhrberg varit och är nog lycklig att äga, värksamt bidragit till bevarande av andlig — och även lekamlig — hälsa långt utöver vanligt mått, förstår den, som känner honom, men icke förtyll förvånar mannen — med nu hela 80 år och ett rikt arbetsfyllt liv bakom sig — ej blott utomstående utan ä-

ven de personliga vännerna med sitt ännu synnerligen livliga intellekt och en okuylig viljekraft.

Ö. är född i Sikås, Hammerdal den 17 sept. 1837. Då han var 5 år, dog hans morbror, som ägde mödernehemmanet i Gåxsjö. Hans far sålde då sitt hemman i Sikås och flyttade med sin familj till Gåxsjö, där han övertog det genom svågerns död lediga hemmanet. På den tiden var det illa beställt med skolväsendet. Ö. lärde sig läsa av sin mor och fick dessutom under 11 veckor besöka lappmissionsskolan i Laxsjö. Före sin konfirmation bevistade han också under halvannan termin en nyinrättad folkskola i Hammerdal. Snart togos hans krafter i anspråk; till en början biträdde han en nämndeman Jöns Larsson i Sikås, som blev en god läromästare för honom.

Vid 22 års ålder anställdes Ö. som småskollärare i Hammerdal och tjänstgjorde som sådan 1859—62. Sistnämnda år gifte han sig med bondedottern Märit Ersdotter i Gåxsjö. 1863 blev han kyrkoråds- och kommunalnämndsledamot. Det var under bekymmersamma tider. Under nödåret 1887 ålades kommunalnämndsledamöterna att var för sig i hemmet låta baka bröd av granlav.

1873 övertog han hemmanet efter sin far, Olof Hemmingsson. Bland hans många uppdrag må nämnas: nämndeman 1872—91, domhavandens uppdrag att utfärda stämning från 1874 i över 30 år, stämningssman 1877, ägodelningsrättsledamot 1878 (detta uppdrag innehar han ännu), ledamot av domännämnden från dess inrättande, av styrelsen för Hammerdals extra provinsialläkaredistrikt från 1891, tills det blev ordinarie, d. v. s. under c:a 15 år, av vägstyrelsen, ombudsman för Sikåsåns flottningssörening (1896), en av kommitterade vid länets utställning i Gävle 1901 o. s. v. Landstingsman 1879—98, under vilken tid han var invald i flera kommittéer, bl. a. för nordsvenska hästens förädling, för upprättande av fiskeristadga och skogslag.

Då beslut fattades 1884 om byggande av kyrka i Gåxsjö, invaldes han i byggnadsdirektionen och var dess ordf. till arbetets fullbordande. Kyrkan invigdes den 30 aug. 1886. Att Gåxsjö 1893 utbröts till egen församling, var huvudsakligen resultatet av hans viljekraft.

I synnerhet genom hans initiativ och energi fick Gåxsjö 1890 egen postgång.

Det är också hans förtjänst, att Gåxsjö i år fått en särskild lokalavdelning av Upplands enskilda bank.

Liksom han inlagt stora förtjänster, för att kommunen skulle erhålla förbättrade kommunikationer, så har han ock med stort intresse sökt uppmuntra jordbruket inom orten, särskilt småbruket. 1899 stiftade han och hans hustru en fond på 5,000 kr., vars avkastning skall tilldelas småbrukare, som gjort sig känd för nykter och hedrande vandel.

"Till samhällets utveckling har Öhrberg kraftigt medverkat" inristade Olof Pålsson på en år 1910 rest

minnesten, upptagande de viktigaste händelserna i Gåxsjö sockens historia. Gåxsjö kommun visade ock 1905 Ö. sin erkänsla, då på dess förslag han erhöll Patriotiska sällskapets mindre guldmedalj för långvarig och gagnande värksamhet.

Sitt hemman sålde han 1896 till komministerboställe, sedan han för egen del undantagit en avsöndring på 60 tunland. Denna överlät han 1900 till sin fosterson, landstingsmannen Olof Svensson i Gåxsjö, och är sedan dess födorådstagare.

Öhrberg har städse ådagalagt ett varmt intresse för kulturell och ideell värksamhet. Han har ofta visat sig uppskatta Jämtslöjds arbete, han är byaman i Fornvallen Jamtli, ledamot av Jämtlands läns fornminnesförening. Vidare tillhör han Föreningen mot tuberkulos, Svenska freds- och skiljedomsföreningen samt Goodt.-orden, den sista sedan ett kvarts sekel tillbaka. Då han i år firade sin 80-årsdag, donerade han 1,000 kr. att fördelas på flera vissa ideella ändamål.

Han är fortfarande kry, vaken och viljekraftig. Det kan med full sanning sägas om honom, vad också uttalades på hans 80-årsdag, att då han insatt sin mer än vanligt starka viljekraft på något, så har det varit det allmännas intressen, han haft i sikte, icke egna.

Prov å vackert porslin till billigt pris.

En hemutställning.

Av *ROBERT BERGHAGEN.*

Trevnaden och skönheten i hemmet är något som hittilldags gällt för att vara ett de burgnares privilegium. Den stora massan har varit hänvisad till mer eller mindre fula dussinformer, när det gällt såväl möbler som andra saker, vilka beröra ett hems skönhet. Nu tyckes dock stunden vara kommen för en demokratisering på detta område, om man får döma efter den hemutställning av smålägenheter, som Svenska Slöjdföreningen under årets sista månader anordnar i Stockholm.

Man gör sig gärna inför densamma den frågan: Är det möjligt att med små medel skapa ett hem i yttre kroppslig mening, som är smakfullt, tämligen billigt och som ger en äkta hållning? Svaret har man, när man gått igenom hemutställningens 23 olika interiörer, var och en ordnad så nära verkligheten som möjligt; stiger man nämligen in genom en dörröppning, har man klart för sig, att man befinner sig i ett bebott rum: framför fönstret ha vi gardin och på golvet mattor, på bordet ligger en duk och på den står en skål, kanske med blommor i; väggarna ha en diskret, mönstrad tapet, och här och var sitter en liten tavla, och kanske finnes också en bokhylla med några böcker i. Allt som

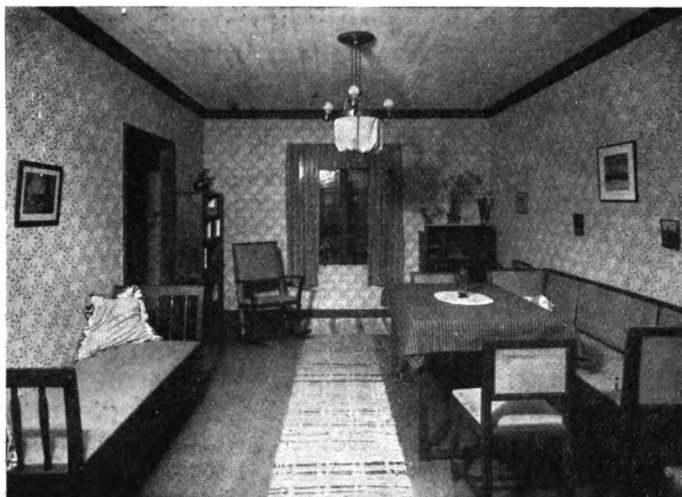
Möbel av betsad furu med blå klädsel.

Märk rummets förnämhet och den vackra möbelgrupperingen.

kan tänkas tillhöra ett hem, från det största till det minsta, finnes här, och allt har fått samma konstnärliga omvårdnad såväl i färg som form, för att det samlade intrycket skall kunna ge den trevnad och värme, som böra finnas i ett litet hem, och då har även tagits stor hänsyn till den viktiga faktorn, att kostnaden för varje rum skall hållas inom rimliga gränser.

Interiörerna, som äro delade i 3 grupper, omfatta enkelrum med kakelugnsspis, 1 rum och kök samt 2 rum och kök, och är varje typ representerad av olika förslag. Att här ingå på en redogörelse av de olika interiörerna är ej platsen, de böra helst ses, för att man skall få den rätta uppfattningen av dem. Två av de bästa återges i bild, och dessa få tala för de övriga.

Jag vill dock med glädje konstatera, att de olika arkitekterna lyckats synnerligen väl, när det gällt att få karaktär på möblerna; den synes mig svensk, utan att därför direkt bygga på den stil, som väl låge närmast till hands, nämligen

Rum i lägenhet med bostadskök och rum.
Hemtrevnad och vila utmärkande för denna interiör.

allmogemöblerna. Även förtjänar omnämnas, att det material, som kommit mest till användning i dessa möbler, är vanlig furu, vilken antingen betsat eller målats, och man förvånas över den formens och färgeffektens rikedom och det intryck av kultur, som gives just i dessa i enkla material utförda möbler. Just denna materialets förnämlighet och billiga behandling, tror jag, skall bli det som ger dessa möbler popularitet i kampen mot de fula och banala valnöts- och mahognyimiterande möbler, som hittills funnits och finns i marknaden.

Jämte rumsinteriörerna är det nog den mycket vackra kollektionen av glas och porslin, som drar det största intresset till sig, och det med fog, ty Rörstrands och Gustafsbergs fabriker ha här åstadkommit porsliner av stort ästetiskt värde och till förvånande billiga priser. Sammalunda är ock förhållandet med Orrefors och Kosta glasbruk, som visa en mängd goda typer av glas såväl till nytta som blott till prydnad,

vilka alla äro av mycket tilltalande form och färg. Att dessa nya former redan hunnit bli populära, märker man av den stora åtgång, de haft under den tid utställningen varat.

Utställningen rymmer för övrigt inom sina väggar åtskilligt annat för ett hem behöfliga saker, såsom textilier, silver- och smidesarbeten, armatur o. d. Samma formkänsla präglar även dessa grupper, och den människa bör vara rätt egendomligt beskaffad, som ej hållre vill ha av dessa enkla, men vackra saker i stället för de billighetspraktpjäser, som hittills funnits att få i marknaden

När man går där på utställningen, gör man lätt den reflektionen: Det är synd att denna utställning skall nås av en så liten del av vårt folk, ty den uppfostran till hemkultur, som dessa färdiga interiörer ge, skulle behövas över hela vårt land. Det är ju visserligen sant, att det är meningen, att dessa tusende olika saker skola utföras i massor och spridas vitt och brett, men ett hems helhetsverkan når ej alla på den vägen. Därför har jag ett litet förslag, som jag anhåller att få framställa till Jämtslöjd. Skulle ej en sådan mindre hemutställning för jämtarna kunna anordnas i Östersund? Den behövde ju blott omfatta ett par tre färdiga rumsinteriörer, ritningar till möblerna, som finge utföras i Östersund, är en lätt överkomlig sak för Jämtslöjd, och sedan finge föreningen inreda rummen efter jämtländska förhållanden med behöfligt husgeråd*). Lokal skulle väl för ändamålet kunna erhållas i det nya kommunala bostadshuset i Östersund, där man hade den rätta miljön. Säkert är att en sådan utställning skulle i hög grad bidra till att skapa nya vackra hem och bidra till att höja känslan av ett hems värde — även om det är litet.

*) Ett samma syfte än vidare värksamt främjande förslag har tidigare framlagts i Jämtslöjd av dess ordförande — under enhällig anslutning från styrelsens sida — men ekonomin, ekonomin!

I forna dar.

Lantvärnets landsvägsbygge i Föllinge 1808.

Då lantvärdet 1808 var kommenderat på vakt mot norrmännen, låg dess högkvarter i Föllinge. Vid detta tillfälle togos de första spadtagen på den blivande landsvägen till Lit. Förut och även många år senare fanns blott en eländig ridväg däremellan. Lantvärnets landsvägsbygge var mycket primitivt. Över sanka ställen lades stockar invid varandra tvärs över vägen (som en bastantare kavelbro alltså). Däröver breddes ett lager hårdlandsjord, som bars i lådor och stora baktråg.

En ordersedel från 1809.

(Tills helt nyligen förvarad i en gård i Hede.)

"Dragonerna Edberg, Silfver, Wedin och Krig var der härmedelst beordrade att rekognocera till byarne Storsjö och Ljungdalen, där göra sig noga underrättade om något fientligt försports från norska sidan och i händelse någon har något viktigt att berätta sådant bestyrkes med två vittnen. Från Ljungdalen vidtalas bönder, som gå öfver fjället så nära fienden att han med säkerhet kan utröna om från fiendens sida arbetas upp någon väg öfver fjället till svenska gränsen; och vidtalas beskedliga och pålitliga bönder i ofvannämnda byar att de genom natt och dag ger mig tillkänna om de förspörja den minsta rörelse från norska sidan.

Köfra den 13 februari 1809.

And. Nystedt."

Höstmarknaden 1856.

Ur Jemtlands nya Tidning för onsdagen den 17 sept. 1856 citera vi:

»Höstmarknaden började i går under mycket ruskig väderlek, som, ännu fortfarande, menligt inverkar på rörelsen. Också är antalet marknadssökande särdeles inskränkt. Följande priser ha noterats: lifkor 40 a 50 rdr, slagtkor 35 a 40 rdr, råg 24 rdr, korn 18 rdr, rågmjöl 2:24, kornmjöl 2 rdr, smör 8 a 9 rdr, getost 5 rdr, koost 2:24, salt fläsk 7:24, färskt fårkött 3:16 rgs".

Då här t. ex. beträffande smör avses lispund, finna vi, att den varan 1856 betingade ett pris av ungefär 1 kr. pr kg.

Urban Hiärnes resa i Jämtland och Härjedalen år 1685.

Ur hans resejournal.

Av ERIC FESTIN.

URBAN HIÄRNE.

Urban Hiärne (son till Hjärneska ättens stamfader Erlandus Jonæ Hiærne från Värmland, död som prost i Finland 1654) föddes i Nyenskans den 20 dec. 1641. Han blev student i Dorpat redan 1655, kom 1657 till Sverige, inskrevs följande år som student i Uppsala och bestämde sig för läkarebanan. Vid sidan av ett framstående skaldskap (bl. a. den ryktbara tragedien *Rosimunda*, herderomanen *Stratonice*, vilken givit honom namnet Sveriges förste romanförfattare, samt lyriska dikter) stude-

derade han med iver medicin och bergsvetenskap, sattes snart i tillfälle att genom vidsträckta studieresor (Tyskland, Holland och Frankrike) ytterligare utbilda sig och blev mediciné doktor i Angers 1670.

Återkommen till Sverige 1674, ägnade han sig åt enskild praktik och utnämndes 1675 till e. o. assessor i Bergskollegium. I sin dubbla egenskap av medikus och lärd insattes han följande år i granskningsnämnden rörande det florerande trolldomsväsendet. Han var den förste, som uppdagade, att de fruktade trolldomsangripelserna härflöto från självbedrägeri, elakhet och enfald, och med sådan kraft förmådde han övertyga domare och regering, att från den tiden häxeriprocesserna nedlades.

Som läkare stod hans anseende högt. Han åtnjöt ock samtida berömmelse; blev bl. a. förste livmedikus 1684, adlad 1689 samt arkiater och preses i "Collegium medicorum" 1696. Hans ovanskliga ära inom medicinska vetenskapen torde dock måhända främst bestå i att ha upptäckt och föranlett bruket av Sveriges förnämsta hälsobrunnar, Medevi m. fl.

Men även inom kemien och bergsvetenskapen var hans värksamhet av grundläggande betydelse, bl. a. utarbetade han läroböcker på svenska. Modersmålets vård sökte han livligt främja, och märklig är hans skarpa rättstavningsstrid, däri många reformer påyrkades, som av eftervärlden antagits.

Han var en stor folkupplysningsivrare, uppträdde med synnerlig skärpa mot brännvinssuperiet, och tillkomsten av 1698 års förordning om husbehovsbrännningens inställande för en längre tid tillskrives i främsta rummet H:s initiativ och inflytande. Det förtjänar även att nu erinras om hans kraftiga uttalande mot skogsskövling, däri han manade till sparsamhet med veden (*Om vedsparande* 1696). Bland alla hans förslag till allmännyttiga inrättningar må nämnas ett "oconomiae collegium", som skulle värka för jordbrukets och näringarnas förbättrande. Han yrkade kraftigt på frihet i handel och näringar.

År 1683 utnämndes H. till assessor i Bergskollegium, och hans mångahanda förtjänster om bergvärken förde honom slutligen till vice presidentskapet därstädes (1713).

Han kom även att på det sistone värksamt deltaga i politiken och nedlade ett betydande arbete på den fria statsförfattning, som tillkom efter Karl XII:s död. Till konung Fredriks val var han en ivrig motståndare, och 1720 begärde och erhöll han avsked från alla sina befattningar samt fick då titel av landshövding.

Gift tre gånger hade han med sina hustrur 25 barn. Han dog i Stockholm den 10 mars 1724.

Det har blivit sagt om H. som författare, att vad Karl XII var i historien, det var H. under samma tid i litteraturen: stor, snillrik och — vidunderlig. Måhända kan detta uttalande om honom generaliseras. Säkert är, att den lärde Urban Hiärne var en storvulen

svensk med vida vyer, som också med snillets skärpa förenade en obetvinglig arbetslust. Över sin dörr hade han skrivit följande beaktansvärda ord: "Vänner, som stjäla vår tid, äro värre än andra tjuvar, ty de kunna icke återställa, vad de borttagit".

Med sin norrländska resa 1685 avsåg han att studera bergsförhållandena och undersöka bergvärkens ställning, något som f. ö. lände till förslag av honom till nya bergvärks inrättande och de äldres förbättring. Under resan förde han en dagbok, som utkom i numera svårtillgängligt tryck 1762—63 (Nya Svenska Biblioteket) och som bjuder på mycket av intresse. Då i det följande rörande färdens genom Jämtland och Härjedalen utdragen ur nämnda tryck ordagrant återgivas, förutskickas den anmärkningen, att även tryckfelen kvarstå. I några svarare fall påpekas dessa i en not. I regel torde särskilt den ortsinitierade mycket lätt komma till rätta även med de för vår tid ortografiskt starkt avvikande ortnamnen.

Den besvärliga resan utgick från hemmet i Stockholm och efter någon dags rast i Uppsala därifrån den 22 aug. genom Uppland, Gästrik- och Hälsingland till Härjedalen, efter en avstickare till Norge (Röros) åter genom Härjedalen till Jämtland, där han gör noggranna iakttagelser. Från Jämtland går färdens genom Medelpad och Ångermanland och sedan över Hälsingland samma vägen hem igen, dit han anlände den 3 okt. och avslutar sin dagbok med bl. a.: "Gudi vare lof, som mig den besvärliga och farliga resan, så nådeligen igenomhålp."

I inledningen motiverar han företagandet av den långa färdens bl. a. med att han länge haft lust att bese de höga fjällar mellan Sverige och Norge samt särskilt berget, "der den telgstenen, som D. Borrichius kallar Saxum torno obtemperans, utgräfvess, och är så väl fast i eld som i vatn, hvar om Flodin Befallningsmannen i Jemtland något particulariter vid handen gaf." Flodin (på Kungsnäs) hade ock meddelat honom om "et nytt kopparstrek" och om "Blystreket" i Jämtland samt därjämte sagt sig "vid sin gård någon slags malm äga". H. övertalade Sven Fegg, nyutnämnd bergmästare i Västerbotten, att på sin resa dit följa med

och "taga den touren kring om berörde länder". I Uppsala förvärvade han ytterligare en följeslagare i baron Jöran Fleming Jöransson. Flodin var vägvisare, och som "proberare" tjänstgjorde en Carelberg, varjämte 2 tjänare medföljde. Avresan från Uppsala skedde den 22 aug. I sin dagbok för den 25 i samma månad har han sedermera parentetiskt inskjutit, att "den natten (mot den 25) frös det hårdt, och förderfvade största delen af säden i Herjedalen".

Den 30 aug. överskredo resenärerna på vägen från Kårböle i Hälsingland gränsen till Härjedalen, och nu låta vi dagboken ordagrant förtälja om färden genom våra provinser.

Den 30 reste vi ifrån Korböle genom en elak och ovägd skog, der af storm och blåst trån här och där bak efter och framför oss föllo, at det i den tjocka öknen var faseligt at påse. Kommo så til Wänsjö, hvarest gränsen går fram emellan Hälsingland och Herjedalen, och så vidare igenom intet mycket bättre skog til Kolsäter i Elfveros. Der proberade jag et slags lera, som ifrån Korböle fäbodarne tagen var, temlig god, och hölt väl nog i elden för Essian. Från Kolsäter satte vi oss öfver Lussnan, sedan förbi Elfveros Capellet, och kommo entlig til Svegs Kyrka; der vi först lante hus i en Bondegård, men såsom der var grufveligt ynkligt, och de hade intet at äta, utan gammal mjölk af hvilket jag drack, som var så vidrigt, at lunga och lever måtte hafva gått op, och jag aldrig mina dagar har smakat något förgiftigare och vederstyggeligare, sände vi båd til Häradsfogdens Pär Olssons Ånka i Ulfkälla, en ung och vacker meniska, som oss lät til sig invitera, och fägnades på det bästa sättet. Blefvo så där öfver natten. Dersamma städes uppehölt sig Häradsskrifvaren Lorents Backman, som Ånkan sedan äktade, han följde alt sedan med oss til Messlingeby. Der omkring var en underlig sort af tufvor, mycket stora och runda, såsom små Ettebackar, dock underlige at påse, des like jag aldrig eljest har sedt.

31 Augusti om morgonen hade jag af den gamla förberörde mjölken öfvermåttan ondt, och excerne-

råde per dejectionem en temlig myckenhet af blod såsom per Hæmorrhoides, det det väl kunde vara, efter ryggen några dagar tilförene mycket öm var och värkte. Om morgonen, sedan vi med en god frukost vederqveckte voro, reste vi öfver Elfven Ween*), som faller in i Lussnan, 2 mil til Glisberg. NB. At bönderne intet ville taga penningar ifrån oss, medan vi voro i Cronans ärende, utan hade sin emellan i sådane mål gjordt en repartition och skjussade fritt, hvaremot de andra friheter njuta. I Glisberg fingo vi se det första Fjället Sonnen benemd, hvarest årgammal snö i drifvor syntes. Deromkring vid Glisberg lågo efter skrefne kullar och berg eller vårdar, (det är kullar af Fjällen) Flecksberget, Orreketten, Tällberget, Nånsberget, Stybringsberget, och Glysisvålen, af en by strax derhos Glythe benämnd. Gästgifvaren eller Länsmannen i Glisberg het Jon Pederson, hvilken ej eller penningar för skjuts taga ville. Der lagade vi oss til Fjällresan. Jag köpte mig lappvantar och strumpor, sockor &c. Dädan kommo vi längre och besågo på vägen deras bläster, hvaruti de Myrjern smälta. Var en grop murad pyramidal utföre som en sockertopp väl lerslagen, på en sida voro två trampebaljor, och litet på andra sidan en hoper med myrjernsmalm, hvilken först rostar, sedan häfves ned i blästen, tändes an, myrjernet häfves in och smälter, rinner äntlig såsom en regulus i botnen, hvilken de kalla Ossmund. Och kommo omsider 1 1/2 mil til Ransjö i samma Sokn. Från Ransjö kunde jag svårligen komma, medan ingen häst för mig öfrig var, och var temlig sent på dagen innan jag utkom. Derifrån redo vi äntlig länge på natten innan vi hinte til Wik (3 mil) i Hede Sochn. Då baron Fleming, som intet ville bida oss, då klöfvet för min gässe söndergick, utan red förut, for vilse, och blef hela natten under baran himmel liggandes, kom intet til oss, förän et stycke på morgonen.

1 Septemb. reste vi ut et stycke vid Elfven och omsider vadade deröfver, var mycket strid, och djup nog, och sedan half mil från nattlägret til Hede Prästegård derest vi samteligen åto middagsmåltid. Pre-

*) Tryckfel för Wem(ari).

sten het Herr Henrich Drake, en liten lustig man, som fägnade oss mycket väl. Foro sedan från Hede 1 $\frac{1}{2}$ mil til Långå. Derifrån förbi Långå Skants, af 4 Bastioner, öfver Mito Elf. Ulf tjälen som är en lång och flat fjäll, temlig led och elak, ganska slem väg, derest jag åtskilliga växter optog, som eljest i Sverige intet finnes. Der såg jag första gången en stor myckenhet af fjällripor, som åt vår ankomst på sit vis skrattade. Trån voro af det starka och stränga vädret op i toppen lika som förbrände och hel skallote. Eljest var en stor myckenhet av allahanda marmor, alabaster och andra rara stenar på vägen, som sågo ganska väl ut. Sedan foro vi öfver Lussnan med en serdeles färja, som på båda sidor med björkhankar bunden var, at hvar och en måste serdeles hjälpa sig sjelf öfver, sedan framåt vidare til Tännäs Capell och by, hvilket var 3 $\frac{1}{2}$ mil. Bergen vid Tännäs voro alla skifveraktige, och på backen i Tännäs var all slags marmor, skifveraktigt och en vacker färg, at man utan möda hade kunnat få stenbord, gälf och annat sådant af marmor. Och medan vi intet hästar hafva kunde, måste vi blifva kvar om natten, låtande Flodin och Backman resa förut och beställa oss hästar i Funnesdalen. Vi lågo på en ört derest intet var til fångs och gingo fastande till sängs.

2 Sept. om morgonen bittida reste vi igenom en ganska svår och elak väg åt Fundäsdalen 1 $\frac{1}{2}$ mil. Der lemnade vi kvar Flodin, Baronens dräng Göstaf och min Sven, togo oss en ledsagare Olof Skjulsso benämd, som tilförene vår Armée öfverfördt hade. Foro altså först öfver Fundnäs dals Kneppen förbi in på Skarffjället, derest vi på högra handen, sågo de grufveliga 3 höga spetsar af Helags fjällen, hvilka eljest heta Helkons fjällar, och af Professor Rudbeckio förmenas vara de gamlas Helicon. Var til största delen betäkt med snötökn och moln, oansedt himmelen denne gången var klar och vacker. Bakefter oss något på vänstra siden var Sonnen, vid pass fem mil när, så fast, som Hellagsfjällen. När vi kommo öfver Skarffjället, låg Tendals sjön på venstra handen, farandes strax derhos öfver Anderssjö ån, hvarest hon litet ofvanföre på högra handen föll med en vacker Ca:-

cade. Sedan drogo vi til Malmagen Sjö, Hambranförbi, hvarest vi betade våra hästar. NB. för än vi kommo til de orter vistes oss tu korss, derest 2 lågo begrafne, som några år tilförene den 23 Junii voro ihjälfrusne af en hastigt dem öfverfallande köld. Sedan reste vi öfver Rutefjället, hvarest gränsen var emellan bägge Riken Sverige och Norige, mellan Skrefven och Wigelen, som sedan stiger allrahögst ibland alla de andra fjällen. Då jag var der, så väl dit, som i återresan, kände jag en öfvermåttan ren och ljufvelig luft, och bröstet samt hjertat blefvo mig så lätt, som aldrig sina dagar tilförene, med en serdeles fri-modighet, som jag i mig befant. Ty luften är der ganska ren, så ock sjelfva vattnet, som är otroligt rensmakot och behageligt, och kan man se botnen på många famnar, at det är otroligt. Der vankar i dessa sjöar intet annan fisk än Laxören och Röding. Märkvärdigt är ock det at vid den allrahögste vårdn & Rutfjällen är en mycket stor sjö, ganska djup och klar, så at omöjligt är at den skulle samlas av tilflytande regnvattn, medan en ringa högd ofvanföre & Sydost ligger. Är altså fåfång deras mening, som tro at intet annat vattn är, än det av regn och snö framkommer. När vi kommo öfverst i Wigeln åt Norska sidan, var der en otrolig sällsynt utsigt, då vi sågo en stor del af Norige, de underlige Doffrefjällen, och de sällsamme andre fjällar och vårdar, som lik gamla isgrågubbar stucko sina snöbetekte hufvuden fram. Maken vue har jag än aldrig sedt.

(Här följer en intressant beskrivning av den korta resan i Norge, som huvudsakligen gällde besök vid Rörös koppargruva.)

Den 6 foro vi tillbaka öfver Wigeln samma väg men innan vi hinte op i kullen var allt mulit kunde altså för denna gången intet långt se. Förmerkte åter högst i Wigeln den lätthet i hjertat och bröstet af luftens renhet. Kommo så mot aftonen til Funnesdalen igen.

Den 7 om morgonen tideligen, emedan Feggen och jag de andras dröjande icke kunde tåla, reste vi förut, de andre hinte på oss 1 och en half mil derifrån. Emot kl. 2 hinte vi til det nya kopparstrek, der Feg-

gen med stort alfvare lät anlägga ved och göra försökning. Meslinge Grufvan är en låg bergsklint sydväst ifrån Mitokleppen en liten vård (at räkna emot de andra, i sig sjelf stor nog och räknas generaliter til Hellexfjällen) och nordost ifrån är Rannenks berget. Har en strykande gång ifrån vester til öster. Är 12 alnar bredt, men 20 alnar derifrån synes en appearance af samma art, är 5 alnar bredt, består i dagen af grof speissig svafvelkies, som håller af Centneren 19 skålp. Koppar och 14 sk:p Svafvel. Grufvan ligger 5 gamla mil från Skarfdören, som är gräntzskilnaden emellan Norrige och Herjedalen. Kopparstreket är mitt emellan Lussna och Mitoelfven, som komma tillsammans vid Långå skants, som är 10 gamla Svenska milar, eller 5 nya ifrån bemalte strek til Lungan, hvilken jämväl sin begynnelse af Hillaxfjällen tager, 2 nya mil, och är sedan navigabel.

Vi reste dädan mot kl. 4 och fölgde Bonden Hans Olofsson i Messlinge, som oss streket viste, hemåt, öfver ganska elaka vägar, intet kommandes fram förr än ganska sent i mörkret om natten, hvar vi i hans ynkeliga stuga lågo bäddade på Rhenshudar. NB. Messlingestrek från Fundsdalen 1 och en half mil. Ifrån streket til Messlinge by, som vid Messlinge Sjö ligger, och man måste öfver Mito Bad*), en och en half mil.

8 Sept. Efter en mager frukost reste vi bort. NB. der i skogen äro stora flata stenar och tunna, med hvilka man kunde täcka hus, och Hans Olofsson i Messlinge hade täkt sin bod, såg mycket väl ut. Vi redo öfver flatrugu fjället, der sågo vi en Falkfångare koja, och öfver 2 vad, Skerka och Ljungan (på vägen växte mycket aconitum och åskillige andra rara gräs) 1 och en tredjedels mil til Ljungdalen, en ynkelig by, der en förlupen Norsk Bonde bodde, äfven Olofsson benämd. Varandes sinnade följande dagen gå genast öfver fjällarne til Handöl. Vi behulpe oss i den ymkeliga och eländiga kojan, så godt vi kunde, och spiste så väl som lägenheten oss gaf, jag gjorde dem en delicat rätt av Hedegräs, som jag i Flaatrigen

*) Bad, tryckfel för vad.

uptog, och de sade at deras hästar icke sådant äta ville, lell slekte de skedarne derefter om aftonen.

9 Septemb. om morgonen bittida stodo vi up, men såsom himmelen vänte storm och snö, afrådde oss den krokbente stammande ufven Olofsson at gå öfver fjällen, säjandes, at om vi gingo den vägen skul-le vi intet hinna fram med lifvet. Der hade många satt lifvet til i den vägen. Altså måste vi taga en annan tour, och gå åt Storsjön. I den byn (som i en och en half mil från Ljungdalen ligger) åto vi middagsmåltid och begåfvo oss åter på resan, ställandes oss til Oviks Sochn åt Jemteland, kommo öfver Storaved*), sedan uti en stor ökn, hvar vi sågo en stor Björn löpa, och emedan der ingen by på några mil när låg, altså lågo vi i skogen öfver natten vid en stockeld, då det yrde och snögade lustigt. NB. 1 och en half mil från Storsjön.

10 reste vi öfver Röfware Elfven, öfver broar, Luf-
venevad, och flere sådana vackra orter, der trammen**) sjelf icke ville resa öfver. Jag mins mig aldrig i mina dagar någon värre väg hafva rest. Sedan op för Duf-
veberget, hvilket strecker sig öfvermåttan högt i luf-
ten, entligen til Aråvad, der skilnaden sades vara
emellan Herjedalen och Jemtland. Hvar vi en stund
bette. Sedan förbi Arådals Fäbod 3 och en half mil til
Jopbo Fäbod***), hvarest vi hvilade öfver natten, och
emedan intet annat vankade än mjölk, och det sam-
ma allenast sött, fick jag derigenom sådan Diarrhæam
och så förderfvade min maga, at jag på en lång tid
intet kom mig rätt före til magens starkhet igen.

Den 11 reste vi 2 mil, och kommo först en gruf-
velig hög backa neder åt, stupa nästan sådanlegt ne-
der som Wigeln, då man et godt stycke kunde se öfver
Jemtland, såsom särdeles Hofverberget och mera så-
dant. Kommo så efter krokridningar til Oviks Läns-
mansgård, och höllo der middagsmåltid, affärdade
altså våra skjutsbönder. Sedan foro vi förbi Oviks
Kyrka, öfver siön til Sandne by en fjärdedels mil, och
så til Kongsnäset 2 mil. NB. i Sandne råkade jag först

*) Tryckfel för Storåvad.

**) trammen, förmodligen tryckfel för tråmmen (djävulen).

***) Ljåbodarna(?).

vid stranden Alunemalm, svart krita och andra sådana bergarter. Ifrån Sandene reste vi landsvägen till Kongsnäs, hvarest vår följeslagare eller ledsagare Flodin bodde.

Den 12 var bittida om morgonen, förr än de andra opstodo och genomsåg Alunemalmen, som der uti all som största myckenhet var, serdeles vid Sjön Necten, och jag har altså i min handbok annoterat.

Kongsnäs i Brunflo Pastorat vid Nääs Kyrka och vid Sjön Necten, äro bergen allesammans fulla med Alunmalm. Berget har hetat tillförene Oljoberget, af den oljaktiga svärta, som de hafva tagit derutur, (vide Hemmanet Oldberg) strax under svartmyllan, som der å orten är grufvelig svart, ungefär en hel mil bort åt eller mera, och den andra blekare myllan begynnes först i skiffer, at det ser nästan ut som svart krita eller stenkol, dock i stor irregularitet. Uti den äro stora klimpar flinta, stora som limpor, och som svart marmor. Men när de ligga vid dagen, vittra. de sönder, äro fulla (så väl som de andra stenar) med hvita strek, af quartz, hvilken quartz entlig vid dagen blir mör som ost. Victril finnes der ock i stor myckenhet, dock på somlige ställen än mer än annorstädes, och är, så vida jag av smaken förnam, et godt vitriolum martis. Denna victrillen taga Hattmakarne och bönderne och färga dermed svart; eller göra deraf sin svärta. När Flodin upstod förde han mig omkring entlig til en hög, som en ättebacka, der var en rödaktig bergart, som äfven ser ut som Gallmeja, men håller intet profvet, och är intet annat än en terra Martialis med Alunaktighet. Imedlertid proberade Bergmästaren Sven Fegg sin Messlinge malm och befant profvet, som ofvan anteknadt står (den 7 Sept.). Efter måltiden ville jag intet blifva kvar, dels för den Diarrhæam jag hade af mycket mjölkdrickande, dels för andra orsaker. Lemnade altså mitt sällskap kvar, och reste 2 mil, intil Welsundet*), der jag med en ferjebåt öfversattes, lemnandes hästen vid ferjan. Imedlertid sattes öfver en hel hop Dragoner samt deras Officerare, bland dem råkade jag ock den unga Bon-

*) Vallsundet.

de, Sal. H. Thore Bondes Son. Red så ända til Frössö Länsmansgård der ingen ting var til fångs och jag ymkeligen nog blef plågad.

Den 13 om morgonen ifrån läpdsmansgården til Regements Felskären Mäster Joachim Kröger, som mig med största höflighet fägnade. Med honom begaf jag mig til Öfverstens Recidence, Frössöskants så kallat, medan der i negden en gammal skants hade stådt. Der var då hos Öfversten Åke Ulfsparre, Landshöfdingen (den af dem kallas Gouverneur) Lenardt Ribbing. Jag blef der qvar under predikan och til middagsmåltid. Efter middagen då jag en stund med Fru Öfverstinnan Maja Lisa Falkenberg hade confereerat, begaf jag mig tillbaka til Feltherrens hus, och med honom reste til Posthuset, skref några bref hem om mitt tilstånd, och sedan reste vi både öfver Rödö ferjesundet 1 mil til Häste Länsmansgård i Rödö. Vid ferjan voro 2 steglade, 1 Prest och en annan gemen karl, som berättades för förräderi. Vid Heste blefvo vi öfver natten, då Feggen och Flemmingen kommo eftertågandes.

Den 14 foro vi och Feldtskeren med oss, (lämnandes drängarne efter oss) til Offerdals Prästegård 3 mil. NB. i vägen allestädes mycket svarta stenar, som svart Marmor, med snöhvita ränder och grufvelig mycken kalksten. Vi funno intet Kyrkoherden och Probstén M:r Zachris Plantin hemma, sände altså bod til Lensmansgården, han ville gifva oss någon underrättelse om blystreket dersammastädes. Ändtlig kom Lensmannen sjelf ridandes i Prästegården, Moses Andersson Lund benämd, en man som såg förnämre och bättre ut, än hans stånd och Condition var. Vi följde honom fram til sin gård, hvar han hölt dagen efter Bröllop åt sin dotter och Fendriken Lars Holm, under Öfverste Lieutenanten Ribbing. Vi höllo oss luftige, dantsade och sprungo med Prästdöttarna, Bruden och Brudkeringarne på det bästa vi kunde. Om aftonen sent följde vi Kyrkoherden M:r Zachris Plantin hem, blefvo der öfver natten, lämnande i Lensmansgården Bergmestaren, som til Blystreket skulle resa.

Om Offerdals blybruk håller Memorialet således.

Ifrån Offerdal til Tongerås, derifrån öfver en myra Biörnhamma floon, som räcker til Engsjö Fäboderne, Tongerås tilhörig, som har sit namn af en sjö, en fjerdedels mil lång, Engsjö benemd, deröfver roddes att taga igen hästarne, som med största möda kommo öfver Engsjö myran, at hästarne sunko ned intil buken; så at han fördenskuil måste igenom alla myror gå, at vattnet stod mitt på benet, och så djupt at de med största möda kommo til myran Reenefloo, som ock var föga bättre. Derifrån til Sjön Ytteråldern (der kom man med båt öfver medan hästarne de summo öfver) til en fiskbod, der hvilade de en stund; derifrån foro de öfver Ytterålder Elfven, (hästarne summo öfver) genom många vattnfulla och elaka myror, at vattnet stod på halfva benet, in til Öfveråls Fiskebod, som ligger vid Öfveråls Sjön, en half mil från Äldfjället, hvarest skerpningen är först gjord af fordom Cronones Befallningsman Peder Eriksson i Niure för 30 år sedan, och då strax lät sätta en smidja och stuga vid skerpningen, neder vid Öfveråls Sjön 5 à 6 hus, intil der fiskeboderne nu stå. Item vid Älderås en hytta, hvilket alt har kostat honom stora pennningar för än han af Grufvan något kunnat få, hvarigenom han blef gäldbunden, och för den orsak skull tog flykten til Norige, hvarest han på en tid uppehölt sig, in til des han vardt färdig, då han strax vid återkomsten afhämtade från Grufvan Älfjället 6 lass grof tarningmalm, hvilken han lät smälta i Tångeråsa af Erich Hindrichsson för 12 år sedan uti en blästergrop (hvar myrjärn plägar smälta) och fick derefter 6 vågar eller 12 Lispund. Refererade också samma Bonde Erich Hindrichsson i Tångerås, det sal. Per Erichssons Son Wilhelm Niure hade nyligen i Augusti månad afhämtat 6 Lisp. grof tarningmalm, så at alla grofterningar äro efterletade, som de hafva tilverkat til bly på förenämde sätt, och den små tarningmalmen, som visar sig så väl uti qvarts, som gråberg, lemnadt efter sig, som väl kunde löna mödan, när den blifver handterad af någon förständig. Malmstreket har gått ifrån Söder til Norr, som synes av skärpningen, och gifver sig åt botnen, sedan viste sig små tarningmalm niurvis, uti hvit qvarts insprängd. Gruf-

van stod vid deras ankomst full med vattn och snö, av 3 alnar djup 15 alnar lång, den Feggen lät utösa af 3 stycken karlar, men hinte intet längre än til 1 och en fierdedels aln, då han vardt varse en hoper med stockar och stenar, med flit inkastade, som var omöjligt at afhämta på en hast, för det bittra, kalla och snöaktiga vädret skull, derhos en så stor dimba, at de icke kunde se ifrån sig längre än några famnar. När vattnet var utöst så mycket som möjligt var, fann han en gång vilja visa sig på östra sidan, derutaf han med jern uthögg en handsten, och i detsamma sjelf mätte djupet med sin egen kropp utan något snöre, så at han inföll i Grufvan til knän, och ehuru kalt det var på fjället, så at bönderne beklagade sig jämmerligen, var han dock likväl så varm, at hans hela kropp brann som en eld. Och efter som alt var med snö betäkt, kan man om dennas malmgång i dagen intet gifva någon säker relation, mer än det han på östre sidan såg, emellan et litet strek österåt, hvarvid man ingalunda tviflar at icke denna Grufva ju längre gifver malm, fast han icke är så grofspeissig, och uti en stock, der dock så väl den qvarliggande Malmen, som det lilla streket til öster gifver apparence, at det måtte finnas malm mer til silfver benägit än härtils.

Detta Aldfjället räknas ligga en haf*) mil i högden från Ofveråldsjön, som ligger vid foten på fjället, är somlige ställen brant upføre, somlige ställea komma myror. Från Myran är brandt upføre til skarpmyran, som ligger på en klint, hvarvid är bekvämligt at befria Grufvan ifrån vatten genom stollgång. Finnes intet vattufall dervid, utan der man med tiden kunde genomgrafva de vattufulla myrorna, at derigenom hopsamla vattn på et ställe, hvars lägligheter man icke så noga kunde observera för den stora dimban der var. Skog af gran och björk, finnes en mil när, emellan Ofver- och Ytteråldern, af samma kan man betjena sig til Grufvans ved, timber och kol, som med stor möda och besvär måste upföras til Grufvan för des branta högd skull. Fördenskul kan brytningen ske

*) Tryckfel för half.

med skjutande och bespara skogen til växt, at den i längden icke må tryta. Hvad betesmarken angår, så består hon af myror, hvarest växer groft gräs, i skogen finnes got bet af skönt gräs här och där i dälдерne. Öfveråldersjön och Ytteråldersjön höra Alfloborne til, derföre de gifva Konungen årlig skatt.

Den 15 reste vi från Offerdal, rectius Ofloodal, af en by strax derhos, Oflo, vi drögde fast til kl. 10 eller 11, emedan vi inga hästar fingo och Probstén sjelf måste låna häst. Imedlertid sågo vi många monumenter i Kyrkan, såsom Kung Christian 4:ti stol, den förra Prästens Conterfait och mera sådant. Reste så öfver Offerdalsberget, förbi Alsen Kyrka til Kiösta 1 mil. Hvarest vi, efter ingen var hemma i Lensmansgården, fingo oss mat hos Klockaren. Efter måltiden åter til Mörsells Kyrka och Skants förbi 1 och tre fjerdedels mil til Byom. Mörsel är annexa til Undersåker. Från Byom (der Feldtskeren fatte op sin häst) sjövägen med båt 1 mil til Härsta i Undersåker Sochn. Ifrån Härsta reste vi förbi och emellan Underås Kyrka och Prestegård (der Pastor hette Herr Päder Sundius) 1 mil til Brettland*) i Åhre Sochen. Der som en vacker dotter var gift med en ful och led knekt eller dragon.

Den 16 Om morgonen tideligen reste vi ut och förbi Åhre Kyrka 2 mil, samt det grufveligen höga berget Åhre skuta, til Dufve, der vi med stor möda fingo hästar. En gammal gubbe i Dufve viste mycket at referera om Telgstens berget och stenarten. Sedan drogo vi kring en sjö genom ovägade elaka vägar. Vi satte oss öfver 2 sund Päresund**) och Tångböls elfven, sedan til Wallom 2 mil, der vi blefvo varse de stora fjällarne på andra sidan om sjön Andsjö. Der en karl Mårten vid namn oss rodde öfver sjön, som var mycket längre väg än vi tänkte 1 och en half mil, så at vi hade så när frusit ihjäl, medan det mycket samma gången regnade. I Handöl märkte vi at folket, medan de icke med särdeles eller synnerligt folk omgås, äro nästan som fånote. Vi logerade hos en hu-

*) Brattland.

**) Päresund, tryckfel för Färjesund (Färisund).

stru, som eljest var simpel, men af en skön och fin hy, lika som hade hon varit något förnäm.

Den 17 Sept. om morgonen låto vi sätta oss öfver ån, som utur fjällen der sammastädes kommer, och i Medelpad lyktas, sedan vi slätt gåendes, kommo åter öfver en spång til en ort, som tämmeligen högt opbar, der sågo vi huru berörde ström, som en öfvermåttan stor cascade af 50 à 60 alnar högt faller utför fjällen, at det är öfvermåttan roligt at påse, och man sällan någorstädes på sjön cascade se får. Sedan kommo vi op til telgstens vården, hvar som all den telg- eller fetsten, som til grytor och andre käril emplojerad är uttages. Men samma grufvor voro ganska illa handterade, i det de med de afskrap och stenskärfvor, som af samma kärillen huggas, och all annor orenlighet rummet igenfylte, så at om de någorstädes nu skola berörde sten opgräfva, måste väl en famn, 2, 3 eller 4 undanrymmas, och är ändå ovist om de någon dugelig art råka. Stenens gång är ganska sällsam, i det han mästedels, såsom musculi, njurvis sig bryter med underliga bokter och krokar i hvert annat, Ty telgstens vården och berget (som är allenast en appendix af Snesehögen) är icke hel och hållen af sådan materia, utan allenast en del eller den finaste parten emellan gråberget, och är der först gråberg, sedan telgråberg, eller den gröfre telgsten, sedan fint gråberg, som i elden intet håller, utan om aldrig så litet i elden kommer, måste det spricka, och derföre de, som berörde käril göra, måste noga tilse at det flaget i telgstenen intet kommer. Denne Telgstens-Grufva, som med åtskillige kulor är skärpt, är i den fremre eller norrare delen på telgstens vården, hvilken med en liten sveg eller bokit är åtskilgd ifrån den södra och högra delen, hvar man väl torde finna telgsten, om man flitigt söka och skärpa ville, ty finnes der åtskillige anvisningar til. Af denna telgsten arbetas aldramäst grytor, sedan stekpannor, kaklungnar, baakstelle, och nyligen genom Lampans anledning hafva Holländarne begynt at köpa dem, som tegelstenar eller klinkert skuren, de der til Tråndhem föras, och sedan försäljas. brukas til åtskillige små gjutningar, former &c.

Väster för Handöl låg Brunars*) fjället och Snesehögarne af en träffelig högd; Fjällarne bättre innanföre voro allaredan fulle med snö, några mil höga öfver marken, som de i Handöl viste at berätta. Vid Handöl sadas at vi icke voro mera än 7 Svenska mil ifrån Tråndhem.

NB. At en bod i många år temlig stor på 4 af sådane slags stenstolpar temligen smala, som dock en sådan tyngd i många år hafva hållit. Vi voro samtliga allrafrämst på vårdan, hvar vi funno åtskillige slags bär, dem vi alla intet kände, såsom piumulbär &c. Lingon är der trefflig liten och mager, kallas af dem tytebär. När vi nu allsammans flitigt hade besedt och i noga ögnasigte tagit, vände vi om igen til byen.

Eftermiddagen begåvo vi oss på resan igen öfver sjön Anden, och var ändå tämlig kalt, och kommo til Walloom 1 och en half mil; der de vid sjön oss med hästarne mötte. Dädan rede vi til Tångböle, hvarest vi måste hvila öfver natten, emedan Feltskeren Jochim Kröger, som med oss var, så ganska sent kom, och ingen by var närmare än 2 mil. Låto så hästarne om aftonen gå förut, de der höllo vid Tångböle sjön på andra sidan vid en hölada. I den afton råkade jag en gammal Norsk Psalmbok, hvaruti jag fann at våra Svenska Psalmer, som af Tyskan intet komma, största delen utur Norrska äro verterade.

Den 18 foro vi ifrån Tångböle öfver des sjö och dufvesundet til Dufve, der vi åto middagsmåltid. NB. at här och alt til gränsen tala de mycket sällsam Svenska, såsom:**) här är nåit lite. Drick så möjt de flytt ner maten. Du gitt ria den grymesta hästen råv maran. Åt snasn Häjn. Vate nog the eggia hano (ova habent). Han som kom til Jemtland, kom aller hään. Derifrån til lensmansgården Hårsta 3 mil. Hårsta Lensmannen var en öfvermåttan höflig man, äfven som

*) Brunars, tryckfel för Bunars.

**) De följande språkproven från Åre ej riktiga. Översättning: Här är något litet. Drick så mycket, att ni får ner maten. Du måste rida den fulaste (största?) hästen, rödmärren (råv, fel för råu). Åt Snasahögen. Var det inte nog de äggen (de) ha nu? Den som kommer till Jämtland, kommer aldrig härifrån.

hans hustru, som oss så förra gången, som ock nu mycket väl fägnade. Från Hårsta öfver des sjö Liten benämd, hvarest på vänstra handen syntes Hjerpa skants til Byom. Derifrån til Kjösta Länsmansgård i Alsen Sochn en och tre fjerdedels mil. NB. at den qvällen var trefligen förtretligt för det myckna regnet, hästen halkade för mig at jag var rädder stundeligen falla, eljest hade hästarne det laget här, at de gärna stupa, utaf det de om vintren så mycket måste släpa, och draga så stora lass.

Den 19 reste vi til Alsen Kyrka, hvarest Öfverste Lieutenanten Ribbing ock bodde, och kommo sedan der vi ut med ån sågo uti stenen ingräfne en temlig hop med Lapperenar, större och mindre, intet vetandes hvad det skulle betyda. *) Derifrån rede vi til Lensmansgården Häste 3 mil, hvar våra drängar oss förbidde. Vi blefvo der til måltids, i det samma kom ock Bergmästaren Fegg, och fölgdes sedan alle tilsamman förbi Rödön åt Frössö, besökte så Öfversten Ulf-sparre, som med sin Fru oss på det vänligaste fägnade, och nödgade de oss at blifva qvar öfver natten.

Den 20 Sept. Såsom jag entlig til den sjuka Herr Lundel, Pastor i Sunne måste resa, altså stego vi om morgonen bittida til häst, för än de andre voro opståndne, och reste öfver sundet (hvar honom en liten svart hund fölgde, den han sjelf ur des moderslif hade skurit) til Sunne Kyrka, hvarest vi i Prestegården funno Herr Lundel mycket klagan- och qvidande öfver sina passioner, dem han intet annat än skocktals upräknade. Imedlertid hade han en annan Prest, som för honom predikade, den vi i Våkenhuset hörde, medan jag intet ville ingå. Efter predikan blefvo vi til måltids hos Presten. Efter måltiden reste vi dädan, och sågo på vägen mycket Bleeke, som der i kärren opgreffes, och är en serdeles slags jord, nästan som kalk, men förfares och grånar i elden. När vi kommit til Frössö igen, förnummo vi at vårt sällskap hade rest förut, derigenom vart min resa som skulle gå åt Lijt, förhindrad, och måste så skiljas ifrån Feltskeren, och resa öfver et sund, der en Runasten stod, men för

*) Hällristningarna vid Glösabäcken.

angående mörker och hast fick jag intet se hvad det var. Hinte då intet längre än til Torvalla med Baronens tjenare och logerade der hos en rik Bonde Päder Jönsson, som gaf mig mot en Cristall, jag af Herr Lundell hade fådt, den i Offerdal var tagen, en kopparstuf, hvilken han hade fådt af Peder Erichsson Njure, funnen 7 mil nordan för Hammerdal bort i Fjällen.

Den 21 var jag bittida ute om morgonen och hinte i god tid til Åkre i Brunflo Sochn, (ifrån Frössön til Brunflo 2 mil) och efter en liten måltid reste vi Sundsjö Capell förbi 3 och tre fjerdedels mil, til Grimnäs Gästgifvaregård, och var denne vägen oss temmelig dryg. Dels at vägen var elak och svår, medan han var rätt nylagad, för Landshöfdingen Ribbings ankomst skull, dels ock at vi hade svårt efter hästar och måste en hel Gästgifvaregård förbi, och utöfver en elak bro, dels at vägarna var onda at igenkänna; och vi rede altså vilse i Skogen, der vi våra hästar vid en hölada spiste så godt vi kunde, in til des vi med möda hinte til berörde Grimnäs, som i Räfsunds Sochn ligger. I Grimnäs åto vi middagsmåltid så godt vi fingo, rede med friska hästar fort. Jag föll mycket illa på jämna vägen, så at halsen och nacken togo emot, dock halp mig Gud, at mig intet skadde. Kommo entlig om qvällen til Brecke Kyrka och Gästgifvaregård 1 och en half mil. Samma Kyrka ganska ymkelig ock liten af trä, ligger vid gränsen.

Den 22 drogo vi til Jemte Krogen, igenom en stor skog, 2 mil, som ligger litet öfver gränsen til Medelpad och Bordsjö*) Sochn. Litet förrän vi kommo til Jemtekrogen redo vi öfver en djup rennil eller bäck, hvaröfver en bro låg, och sades vara skilnaden emellan Jemtland och Medelpad. Ifrån Jemtekrogen rede vi til Bordsjö åter 2 mil, til Bordsjö kyrka och Gästgifvaregård, hvaräst utmed var bygd en Skans af timber.

*) Borgsjö.

Årsberättelse

för år 1916 för

Jämtslöjd,

förening för hemslöjd och kulturella mål
i Jämtlands län.

Under år 1916 ha följande förändringar i styrelsens sammansättning skett: fru Gertrud Lithander i Klöstanäs anhöll vid fjolårets sammanträde att få avgå, och i hennes ställe valdes då kamrer H. Hedberg. Den 27 nov. avled direktör Salomon Sahlin i Åre, vars plats hittills varit obesatt. Arbetsutskottet har varit detsamma och utgjorts av underecknad Ellen Widén, ordförande, bankdirektören C. Lignell, vice ordförande, fil. kand. Eric Festin, intendent och sekreterare samt fru Linda Olsén, fröken Agnes Ericson och syssломannen A. Mattsson.

Som kassaförvaltare har fungerat kamrer H. Hedberg.

Beträffande slöjden må till en början och under hänvisning även till föregående årsberättelse erinras, hur föreningen genom en liten snickareskola under ledning av snickaremästaren H. N. Berglund sökt befrämja den manliga slöjden. Efter den i april avslutade kursen fick hr Berglund på föreningens bekostnad och genom direktör H. van Rijswijks förmedling under ett par veckor vid snickareyrkesskolan i Stockholm ingående taga del av där använda undervisningsmetoder. I ett cirkulär rörande skolan och dess uppgifter har föreningen hos snickaryrkets ledande utövare, skolmyndigheter, fackföreningar, korporationer, intresserade enskilda och prässen i vårt län sökt fästa uppmärksamheten på denna skola och hemställt om stöd att lösa denna viktiga uppfostringsfråga. Föreningen har emellertid tills vidare och på grund av de tryckta tiderna nödgats inställa skolan.

För den kvinnliga slöjden är det gångna året ett *märkesår*, i första rummet genom inrättandet av *slöjdskolan för utbildning av lärarinnor*. Undervisningen däri pågår årligen under 8 mån. Skolan öppnades

den 19 sistlidne september och har med undantag av 1 månads julferier fortgått oavbrutet samt kommer att avsluta sin första årskurs i mitten av juni.

Undervisningsämnena äro: 1) Kännedom och behandling av råvaran. 2) Spånad. 3) Växtfärgning med särskild hänsyn till den färgskala, som av gammalt använts i länet. 4) Vävnadskonst. a) Teoretisk kurs för garnberäkning, mönsteranalys m. m. b) Praktiskt arbete, uppsättning och utförande av 25 olika vävnader, från de enklare till de mera komplicerade, alla i form och färg överensstämmande med det kynne, som visat sig i länets gamla slöjd. Förebilderna tagas att börja med från Jämtslöjds textilsamling. 5) Sömnad. a) Vanlig sådan, till vilken tygerna vävas av skolans elever. b) Vitbroderi: hålsöm, näversöm, bottensöm, plattsöm, schattérsöm och tvistsöm. c) Fransknytning och fransflätning samt pinnbandsspets. 6) Krusstickning, avsedd att bliva av betydelse vid tillverkning av sportsaker. 7) Teckning. Undervisningen inskränker sig härvid endast till hjälpmedel och utgångspunkt för de föremål, eleven skall utföra. Slutligen hållas föreläsningar om konststilar och ornamentik av intendent Festin.

Fem timmars praktisk och teoretisk undervisning lämnas dagligen, men lokalerna hållas f. ö. för eleverna tillgängliga dessutom för självstudium. Elevantalet är 15, det högsta skolan f. n. kan emottaga. Elever från Östersund erlägga en avgift av 15 kr. i månaden, de från landsbygden 10 kr. i mån. Lärarinnor äro fröknarna Maria Modén och Karin Nilsson med den förstnämnda som skolans föreståndarinna. Båda ha med vackra betyg genomgått: fröken Modén Handarbetets vänners teoretiska kurs samt fröken Brunnholms praktiska, fröken Nilsson Handarbetets vänners skola samt Örebro slöjdskola.

Det råder blott en mening om det förträffliga sätt, på vilket undervisningen här ledes, och föreningen väntar härav ett sedermera framväxande, rikt fruktbarande arbete för slöjden ute i länets bygder.

Under förra delen av 1916 hölls en 2 månaders vävkurs i Östersund för sju elever med fröknarna Brita Ericson och Maria Modén som lärarinnor, var-

vid såväl praktisk som teoretisk undervisning meddelades.

Efter denna kurs utställdes elevarbetena därifrån ävensom de från hantverksskolan, och den lilla utställningen tillvann sig vackra lovord.

Ute på landsbygden har fröken Öberg som förut ordnat och lett väv- och växtfärgningskurserna. De utgjorde 7, nämligen 1 i Kall med 13 elever, 1 i Oviken med 8, 1 i Berg med 10, 2 i Hammerdal med tillsammans 18, 2 i Sveg (Ytterberg och Glissjöberg) med resp. 11 och 10 elever eller tillhoppa 70 elever.

Arbetet i Fornvallen Jamtli, som under 1915 måst vila, återupptogs med förnyad iver föreg. år. Stora ansträngningar ha inriktats på att få uppförda de huvudsakligen från Lillhärdal förvärvade gamla byggnaderna. En del av dem hålla nu som bäst på att uppföras, och i dagarna ha ytterligare tre byggnader inforslats. Från Salom i Hackås har en gammal mångårdsbyggnad förvärvats och infraktats, och bland andra nyförvärv må nämnas en kyrkstuga från Hammerdal. Planen för en äldre jämtlandsgård (med 1600-talskaraktär) torde också skrida fram mot sitt förvärligande inom ej överskådlig framtid.

Förutom dessa arbeten ha därute pågått en genomgripande omändring och utvidgning av Villa Hov. Även detta arbete har in i minsta detalj letts med vanlig insiktsfullhet och energi av föreningens v. ordf. bankdirektör Lignell. Omkr. mitten av nästk. aug. månad torde detta arbete bli färdigt.

Rörande hembygdsforskningen kan bl. a. anföras, att intendenten under förra delen av 1916 ordnade materialet från de byggnadshistoriska undersökningarna i Härjedalen, upprättade beskrivningar och lät utföra ett stort antal ritningar m. m., varefter en del kompletteringar skedde vid museibesök i Stockholm. Under juli företogs, med bidrag av Jämtslöjd, en studieresa till särskilt friluftsmuséerna i Norge, och har däröver lämnats en illustrerad uppsats i Jämten 1916. En fullständig inventering och katalogisering av samlingarna har dessutom pågått och pågår ännu. Samlingarna ha betydligt ökat, icke minst kvalitativt.

I slutet av året utkom Jämten, som vanligt rikt illustrerad, och upplagan utgick på en vecka.

I början av 1916 höll fröken H. Öberg 16 föredrag i norra Jämtland främst rörande föreningens väksamhet. Utom en del gamla föremål till samlingarna hade även influtit i inträdesavgifter 220 kr. 70 öre. Den 21 mars 1916 höll direktör H. van Rijswijk till Jämtslöjds förmån ett föredrag, betitlat "Jämtlands slumrande millioner", däri han särskilt behandlade slöjden. Den 9 och 10 sept. avhölls en hembygdsfäst i Fornvallen Jämtli.

Under det gångna året har Jämtslöjd även anslutit sig till "Samfundet för hembygdsvård". I dess styrelse är Norrland representerat genom bankdir. Lignell.

Jämtslöjdslotteriet har under den gångna tiden mer och mer allmänt tillvunnit sig sympatier, och efterfrågan på lotter är större än tillgången. Jämtslöjds styrelse uttalar ett varmt tack till dess funktionärer. Det är i avsevärd grad lotteriets förtjänst att så mycket kunnat uträttas till befrämjande av föreningens strävanden.

Östersund den 20 april 1917.

Ellen Widén.

Eric Festin.

Tablå

öfver Jämtslöjds inkomster och utgifter år 1916.

INKOMSTER:

Saldo från 1915	218: 07	
Medlemsavgifter, Anslags- och skilda inkomster	6,124: 87	
Fornbyns räkning	15,386: 69	
Hovs räkning	954: 22	
Slöjdens räkning	755: 34	
Slöjdskolors räkning	37: 59	
Slöjdkursers räkning	220: 70	
Jämtens räkning	2,897: 15	
Jämtslöjdslotteriets räkning	19,515: 92	
Jämtl. Hemslöjdsförs. räkning ..	325: 56	46,436: 11

UTGIFTER:

Samlingars räkning	1,172: 75	
Fornbyns räkning	8,933: 57	
Hovs räkning	11,188: 01	
Slöjdens räkning	254: 75	
Slöjdskolors räkning	2,203: 47	
Slöjdkursers räkning	1,311: 80	
Hembygdsforsknings räkning ..	3,929: 05	
Jämtens räkning	2,544: 83	
Jämtslöjdslotteriets räkning	105: —	
Inventariers räkning	31: 22	
Arbets- och omkostn. räkning..	1,444: 83	
Saldo till 1917	13,316: 83	46,436: 11

Föreningens ställning den 31 dec. 1916.**TILLGÅNGAR:**

Kassa räkning	13,316: 83	
Fornbyns räkning	32,405: 18	
Härjedalsgårdens räkning	4,013: 38	
Samlingars räkning	4,329: 60	
Hovs räkning	8,338: 48	
Inventariers räkning	2,784: 27	
Slöjdens räkning	4,113: 85	69,301: 59

SKULDER:

Fornbyfondens räkning	39,585: 47	
Kapital räkning	29,716: 12	69,301: 59

(Summorna för Fornbyn och ombyggnaden av Hov utgöra de belopp, som föreningen i verkligheten utbetalt för desamma och ej det beräknade värdet.)

Hov i Jamtli under ombyggnad.

E. Festin fot. okf. 1917.

Nya byamän i Fornvallen Jamtli.

Märke i koppar.

Andersson, M., källarmästare, Östersund;
Aronsson, H., handlande,
Bredenberg, Hulda, fröken, Hackås;
Björklund, J. O., grosshandlare, Östersund;
Eriksson, Kristina, fru, Arvesund, Mattmar;
Gustafsson, K. J., grosshandlare, Östersund;
Hamrin, Dan., köpman, Östersund;
Hemmingsson, H., trävaruhandlare, Föllinge;
Johansson, Alfred, kvarnägare, Dalhem, Östersund;
Karlsson, Karl, riksdagsman, Mo, Lit;
Magnius, J., direktör, Östersund;
Nordin, P. O., trävaruhandlare, Östersund;
Olsson, Daniel, trävaruhandlare, Häggenås;
Piculell, Axel, grosshandlare, Östersund;
Tideman, Jon, trävaruhandlare, Ytterån;
Walter, O., landstingsman, Mörsil.

Meddelanden.

Föreningen Jämtslöjds styrelse.

Arbetsutskott:

Landshövdingenskan Fru *Ellen Widén*, ordförande,
Bankdirektören *C. Lignell*, v. ordförande,
Fil. kand. *Eric Festin*, intendent och sekreterare samt
redaktör för föreningens årsbok Jämten,
Fröken *Agnes Ericson*, föreståndarinna för Jämtlands
hemslöjdsförsäljning,
Fru *Linda Olsén*,
Lasarettssysslomannen *A. Mattsson*,
Kamrer *Henning Hedberg*, föreningens och lotteriets
kamrer.

Övriga ledamöter:

Friherrinnan *Dina Leijonhufvud*, Östersund,
Grevinnan *Svea Mörner*, Birka Täng,
Fru *Karin Bengtsson*, Kläppe, Kyrkås,
Fru *Signe Eurenus*, Östersund,
Generalskan Fru *Brita Bergström*, Östersund,
Häradshövdingen Frih. *E. K. Leijonhufvud*, Östersund.
Kyrkoherden *S. J. Enander*, Lillhärda,
Flottningschefen *O. J. Näslund*, Stavre,
Hemmansägaren *Olof Olsson d. y.*, Tullingsås, Ström-
sund,
Grosshandlaren *E. O. Engström*, Österede, Bispgården,
Komm.-ordf. *Erik Långström*, Funäsdalen,
f. Riksdagsmannen *O. Walter*, Mörsil,
Skriftställaren *A. Backman*, Kövra.

Fornvallen Jämtl.

Stugor och samlingar få beäses mot en avgift av 25 öre.
Hov, servering, innehavarinna Fru *Brita Svensson*.
Rt. 987.

Jämtslöjds expedition.

Lokal: Prästgatan 38 (Nya hotellet). Kl. $\frac{1}{2}$ 11 — $\frac{1}{2}$ 3.
Rt. 1117.

Jämtslöjdslotteriet för kulturella mål.

Expeditionen (Kamrer H. Hedberg): Prästg. 38. Öppet kl. $\frac{1}{2}$ 11 — $\frac{1}{2}$ 3. Rt. 1117.

Lotter à kr. 2: 10 (därav stadgad stämpelavgift 10 öre) å expeditionen samt hos lotteriets kollektörer.

Fyra (4) dragningar årl. (mars, juni, sept., dec.).

Vinstavdelningen (Fröken Agnes Ericson): Prästg. 40. Rt. 243.

Annonsexpeditionen (Kontorschef M. Wikéen): Prästgatan 30 (Centralpalatset). Rt. 1080, bost. 880.

Jämtlands hemslöjdsförsäljning.

(Fr. o. m. den 1 jan. 1918 övertagen av Jämtslöjd.)

Föreståndarinna: Fröken *Agnes Ericson*. Rt. 243.

Jämten, Föreningen Jämtslöjds årsbok.

Utgivare: Intendent Eric Festin, Repslagaregatan 2, Östersund. Rt. 917. Rekvisition av tidskriften kan ske direkt hos utgivaren.

Jämtslöjds kvinnliga slöjdskola.

Lokal: Köpmangatan 49. (Föreståndarinna: Fröken *Maria Modén*.)

Jämtslöjdslotteriet för kulturella mål.

Styrelse: Jämtslöjds arbetsutskott.

Kontroll: Kon. Befallningshavande i Jämtlands län.

Genom Kungl. Maj:ts resol. den 8 juni 1917 har **fördubbling** av lotteriet beviljats fr. o. m. 1918. Härigenom har möjliggjorts att öka *högsta vinstens värde i varje dragning* till **Femtusen (5,000) kronor** och vinsternas antal likaledes i varje dragning till **Två tusen (2,000)**. Lotteriet har härmed vuxit ut till **Norrlands största hemslöjdslotteri**.

Vinsternas värdering sker av *sakkunnig nämnd*.

Fyra (4) dragningar årligen med 2000 vinster i varje dragning. *Högsta vinstvärde i varje dragning Femtusen (5,000) kr.*

Lotter till varje dragning å kr. 2: 10 (därav stadg. stämpelavgift 10 öre).

Vinstmedlen skola användas till främjande av Jämtslöjds mdl och syften, varav främst nämnas:

- 1) att tillvarata det gamla i Jämtland och Härjedalen;
- 2) att värka för slöjdens återupptagande;
- 3) att skaffa avsättning för dess alster;
- 4) fortsättandet av arbetet med uppbyggandet av *Fornvalle, Jamtli*, den av föreningen år 1912 grundade forntida byn;
- 5) ordnandet av tidsenliga slöjdlokaler;
- 6) att understödja, uppehålla och utveckla samarbetet med länets folkskolor;
- 7) rationellt bedrivande av hembygdsforskningen;
- 8) utgivande av en handbok om de bägge landskapens natur, näringsliv och kulturella utveckling.

Jämtens alla läsare äro säkerligen varmt intresserade för framgång åt Jämtslöjds strävanden. Uppmuntern och stöden därför detta lotteri, och i bidragen direkt till främjande av Jämtslöjds för länet och landet gagnande värksamhet.

Till Jämtslöjds hembygdsbibliotek insända böcker.

Jämtland och Östersund på adertonhundrafyrtio-talet. Av G. F. Cawallin. Östersund 1916. Pris kr. 1: 50. Gåva av Redaktör Ag. Burman, Östersund.

Georg Adlersparre, Revolutionsledaren, Fosterlandsvännen. Av J. L. Saxon. Sthm 1917. Pris 1 kr. Gåva av förf.

Jakter i Norrland. Av Elof Frisendahl. Med företal av Albert Engström. Sthm 1917. Pris kr. 3: 75. Gåva av förf.

Jämten 1912. 12 ex. skänkta av Fru Hanna Olsson, Kövra.

Jämtslöjds hembygdsbibliotek (adress: Intendent Eric Festin, Östersund) mottager tacksamt all hembygdslitteratur från nu och fordom.

MUSEER i ÖSTERSUND.

JÄMTSLÖJD, förening för hemslöjd och kulturella mål i Jämtlands län.

Samlingar: utmärkt vacker samling gamla textilier, bl. a. Överhogdalstapeten; gamla allmogeföremål m. m.; äldre kyrklig konst (ännu i gamla bibliotekshuset å Frösön, avgift 25 öre); vapensamling m. m. (ännu å Frösön). Föreningen uppför en fornby, Fornvallen Jämtli, strax norr om staden. Redan uppförda äro Tingshuset från Brunflo, Orrviksloftet från Sunne Hemminggården från Hammerdal, Pilgrimsstugan från Nyhem, Kyrkhärbärgret från Kall m. fl. Under uppförande är Länsmanamön, en 1600-talsgård från Lillhärdal. Avgift till stugorna 25 öre. Intendent: fil. kand. **Eric Festin**, Repslagaregatan 2, tel. 917.

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENING.

Samlingar: arkeologiska, etnografiska och konsthöremål, arkivalier, mynt-, medalj-, sigillsamling samt den s. k. Ytteråsamlingen m. m. Museilokal: Bibliotekshuset vid Rådhusplanen. Sönd. 1—4. Avgift 10 öre. Intendent: major **J. G. Widmark**, Repsl.-g. 29, tel. 478.

JÄMTLANDS LÄNS KONSTFÖRENING.

Samlingar: Oljemålningar, akvareller, etsningar, skulpturer m. m. Museilokal: Rådhusets norra flygel, 2 tr. Hälgd. 1—4. Avgift 25 öre. Intendent: bankdir. **C. Lignell**, tel. Stockholms Handelsbank 744, bostad 995.

JÄMTLANDS BIBLIOTEK

Innehåller 40—50,000 arbeten, all slags litteratur, dock övervägande skönlitteratur, historia, biografi, språkvetenskap, naturvetenskap, pedagogik. Egen byggnad vid Rådhusplanen. Läsesalen öppen vardagar 5—9, söndagar (utom större hälgdagar) 1—4. Bibliotekarie: lektor **S. J. Kardell**, tel. 90.

TIDSKRIFTER.

Jämten, Föreningen Jämtslöjds Årsbok, rikt illustrerad hembygdstidskrift. Medlemmar av Jämtslöjd (årsavgift 2 kr., ständig medlemsavg. 50 kr., byamannagård minst 100 kr.) erhålla den gratis. Pris: årg. 1—10 å 1 kr., årg. 11 (1917) 1: 50. Redaktör: Intendent **Eric Festin**, Östersund.

Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift, innehåller förnämligast uppsatser rörande hembygdens historia, arkeologi, landsmål m. m. Ett häfte årl. 4 häften utgöra ett band. Band VI, h. 4 under utgivning. Ledamöter av föreningen (årsavg. 1 kr., ständ. led.-avg. 20 kr.) erhålla den gratis. Pris pr häfte kr. 1:25. Redaktör: Intendent **Eric Festin**, Östersund.

INNEHÅLL.

	Sid.
Värkväll. Försättsbild. Efter en tavla med motiv från Ann-sjön av <i>Ante Karlsson-Stig</i>	3
Karesuandolapp. Efter en tavla av <i>Ante Karlsson-Stig</i> ...	5
Tonsättaren Wilhelm Peterson-Berger. Efter porträtt i olja av <i>Ante Karlsson-Stig</i>	7
Hyllning till Jämtland. (Faksimile.) Av <i>Wilhelm Peterson-Berger</i>	9
Jämtlands sångarförbunds Hembygdsbelysning. (Notstycke.) Av <i>W. Peterson-Berger</i>	10
Ett fynd. Av fru <i>Ellen Widén</i>	12
Om lin och nässlor som spånadsämne i Jämtland. Med porträtt av förf. och 1 illustration. Av fru <i>Stina Rodenstam</i>	16
Till min hembygd. 1 illustration. Av <i>Jo Tum</i>	28
Gammalt och nytt om Föllinge socken. Med 8 illustrationer. Av f. kronojäg. <i>J. Danielsson</i>	0
En av Glideons krigare. Efter foto. av <i>N. Th.</i>	41
En jämtländsk trolldomsprocess. Av skriftställ. <i>Pehr Johnsson</i>	42
Ur »Svartkonstboken». Av kantor <i>L. O. Westin</i>	47
Den mystiske främlingen. (I Oviksfjällen 1917.) Efter foto. av <i>N. Th.</i>	48
Många i Skottgården. Av <i>Anders Jämte</i> . Med 1 illustration efter lavyr av <i>Stina Tirén</i>	49
En saga från landsvägen. Av lantbrukaren <i>Olle Sivertsson</i>	53
Kungagårdens liljor. Av fröken <i>Hildegardh Löfblad</i>	60
Från vägen Vallbo—Anariset. Illustration.	63
Necken och Vetabergstrollet. (Notstycke.) Gammal melodi, upptecknad av lantbrukaren <i>P. Amcoff</i> . Harmoniserad av musikdirektör <i>Paul Ferlén</i>	64
Ragunda gamla kyrka m. m. Efter litografi jämte kort text.	65
Hundsjön och Ottostenen. 1 illustration. Av <i>Hj. Bredberg</i>	66
Storsjöormen. Sagen, upptecknad av kantor <i>L. O. Westin</i>	69
När Sancte Per var på besök i Hammerdal. Gammal saga, upptecknad av <i>L. J.</i>	71
Pastor <i>J. Bosén</i> . Porträtt.	73
Bu-live. Av grossh. <i>Olof Lindskog</i> . 1 illustration.	74

Stadling hemma i Arådalen. Illustration	76
»Tora». Hambopolska. Av kronolänsman <i>Erik Nilsson</i>	77
Troll-Max'n.	78
Rothofiana.	82
Landbo-Lasse. Av <i>J. D.</i>	85
Puken.	86
Småhistorier.	87
Gamla naturmärken för väderlek och årsväxt	91
'N far å a mor. Av <i>Byaman</i>	92
Ordstäv och härmningar. Upptecknade av <i>Anders Jämte</i> ..	94
Min hembygd. Av <i>Stina</i>	96
J. Stadling — 70 år. Porträtt.	97
Abraham Öhrberg i Gäxsjö. Med porträtt.....	98
En hemutställning. Av arkitekt <i>Rob. Berghagen</i> . 3 illustr.	101
I forna dar.	105
Urban Hiärnes resa i Jämtland och Härjedalen år 1685. Med porträtt. Ur hans resejournal. Av <i>Eric Festin</i>	106
Årsberättelse m. m.....	124
Hov i Fornvallen Jämtli. Illustration.....	129
Nya byamän i Fornvallen Jämtli.....	129
Meddelanden	130
Jämtsöjdslotteriet för kulturella mål.	131
Till Jämtsöjds hembygdsbibliotek insända böcker.	132
Mustér m. m.	133
Innehåll.....	134
Jämten 1917.....	136
Titelbladet har en avbildn. av <i>Jämtlands sigill från 1300-talet</i> . Omslaget efter porträtt i olja (hemmansäg. Karl Ersson, Skjör, Kyrkås) av konstnären <i>Ante Karlsson-Stig</i> .	

Jämten 1917

Föreningen Jämte-slöjds Årsbok

kostar endast 1 kr. 50 öre.

Rekvireras hos

Utgivaren av Jämten,

adr.: Intendent Eric Festin, Östersund
(Tel. 917).

Av årg. 1913, 1914, 1915, 1916
finnas några få ex. kvar à 1 kr.

Äldre årg. (utom 1909) försäljas i mån
av tillgång till ett pris av 1 kr. pr. ex.

Några ex. av årg. 1909 önskar redak-
tionen återköpa.

Red. av Jämten.

JÄMTE

191

granar

God jul.

Enkla

JÄMTEN

Föreningen Jämtslöjds
Årsbok 1918

Tolvte årgången
(därav som Jämtslöjds Årsbok den sjätte)

Jämtlands sigill från 1300-talet.

Jämtslöjds Förlag - - Östersund

ÖSTERSUND 1918. — A.-B. JÄMTLANDS TIDNINGS BOKTR.

REDAKTÖR:
ERIC FESTIN, ÖSTERSUND.

MEDARBETARE:
ANDERS BACKMAN, KÖVRA.

OMSLAGET, EFTER EN TAVLA AV JOHAN
TIRÉN, ÄR TRYCKT HOS WALD. ZACHRIS-
SONS BOKTRYCKERI, GÖTEBORG, SOM OCK
LEVERERAT DE FLÄSTA KLICHÉERNA.

INNEHÅLL.

A. Försättsbilder.

- Pl. I. Efter snöstormen. Efter en oljemålning av *Johan Tirén*.
 Pl. II. Lappar tillvaratagande tjuvskjutna renar. D:o.
 Pl. III. Åfiske. D:o
 Pl. IV. Insamling av skohö. D:o.
 Pl. V. Lappgosse, lockande riptuppar. D:o.
 Pl. VI. Lappgosse, som brutit sönder skidan. Efter en oljemålning av *Gerda Tirén*.
 Pl. VII. Busjön. Efter en oljemålning av *Stina Tirén*.
 Pl. VIII. Vargar. Efter en oljemålning av *Nils Tirén*.
 Pl. IX. Jamesko Suolo. (*De dödas ö.*) Efter en oljemålning av *Karl Tirén*.
 Pl. X—XI 6 porträtt av släkten Tirén.

B. Text.

	Sid.
Hållingsån. Av <i>Hasting</i> . (1 bild)	1
Vårtecken. Hemslöjdens rennässans. Av <i>Ellen Widén</i> . (1 bild)	4
En primitiv fela. Av <i>Karl Tirén</i> . (2 bilder)	8
Jämtspelmannen Per Danielsson 96 år. Av <i>E. F.</i> (1 bild)	11
En melodiupptecknare. Av <i>E. F.</i> (1 bild)	12
Jämtländsk Folkvisa, 2 st., uppt. av <i>P. Amcoff</i> och satta för bl. kör av <i>Karl Tirén</i> . (2 notstycken)	14
Ur Jämtlands sagoskatt. Efter äldre uppteckningar etc., meddelade av <i>Pehr Johnsson</i>	16
Solnedgångar i Sunne. Av <i>Hasting</i>	25
Färdmän. Av <i>Herman Geijer</i>	26
Eric Ersson i Sanne. Den siste bondestandsrepresentanten. Av <i>E. F.</i> (2 bilder)	39
På kyrkvallen i Hackås. En sommarsöndag för 30 år sedan. Av J. P:s redaktör <i>Olof Byström</i> . (1 bild)	42
Morfars fädernegård. Av <i>Eric Festin</i> . (3 bilder)	48
Fru Birgittas klädbyk. En episod från Gyldenlöwefejdens dagar. Av <i>Hildegard Löfblad</i>	54
Hedbergianska separatister i Jämtland. Några barn- domsminnen. Av <i>J. Stadling</i>	61

	Sid.
Hovs-tallen. Av <i>E. F.</i> (1 bild)	65
Notett över <i>Esaias 9 kap.</i> Komp. av <i>Olof Tirén</i> . Meddelad av <i>John Johnsson</i> . (2 notstycken).....	66
Tirénar. Av <i>Eric Festin</i> . (3 bilder)	68
När'n Hopp-Magnus vårt ute för skrymt däri Hallåsbuom. Av <i>Anders Jämte</i> . (1 bild).....	74
Jon Larsson från Oviksfjäll. Av <i>Aje</i> . (1 bild)	78
Lappen skall vara lapp. Av <i>En referent</i>	80
Ett djärvt försök att fånga järv för tusen kronor, i ett enda tag. Av <i>J. P.</i>	83
En sydsvensks intryck och upplevelser i Jämtland sommaren 1918. Av <i>Axel Wachtmeister</i> . (10 bilder)	86
"De sörjande asparna". Uppt. av <i>E. J.-n.</i> (1 bild)	102
Gammal sägen från Föllinge. Uppt. av <i>D. W. D.-n.</i>	107
Gräfs-Kerstin. Av <i>Minnesgod</i>	109
Kolmila vid Raftälven. 2 bilder.	113
Till Tjarnafjället. Av <i>E. O. O.-n.</i> (2 bilder)	114
Agathon Burman. Av <i>Eric Festin</i> . (1 bild)	116
Småhistorier	118
Ordstäv och härmningar	121
Fru Ellen Widén. (1 bild).....	122
Årsberättelse för 1917 med <i>ekonomisk tablå</i> . (3 bilder) ...	123
Meddelanden	129
Nya byamän i Förvalten Jämtl	131
Jämtnslöjds hembygdsbibliotek	131
Muséer i Östersund. (2 bilder)	132
Arbmanssången. Uppt. av <i>P. Amcoff</i> . (1 notstycke)	134
Jämten 1918. (1 bild)	136
Titelvignett: Jämtlands sigill från 1300-talet.	

RÄTTELSE:

- Av iakttagna tryckfel rättas här följande:
- Sid. 27, r. 12 nedifr. står: jära; läs: järä.
- Sid. 27 på 2 ställen å r. 3—5 nedifr. står: Kraakness; läs: Krognaes.
- Sid. 28, r. 12 nedifr. står: Kvællör; läs: Kvællö.
- Sid. 108, r. 8 nedifr. står: mænnä; läs: männä.

I Jämten 1917:

- Sid. 91, r. 14 nedifr. står: svinmjölken; läs: svinmjälten.
- Sid. 106, r. 12 nedifr.: ordet England tillägges efter Holland.
- Sid. 116, r. 7 nedifr. står: luftige; läs: lustige.

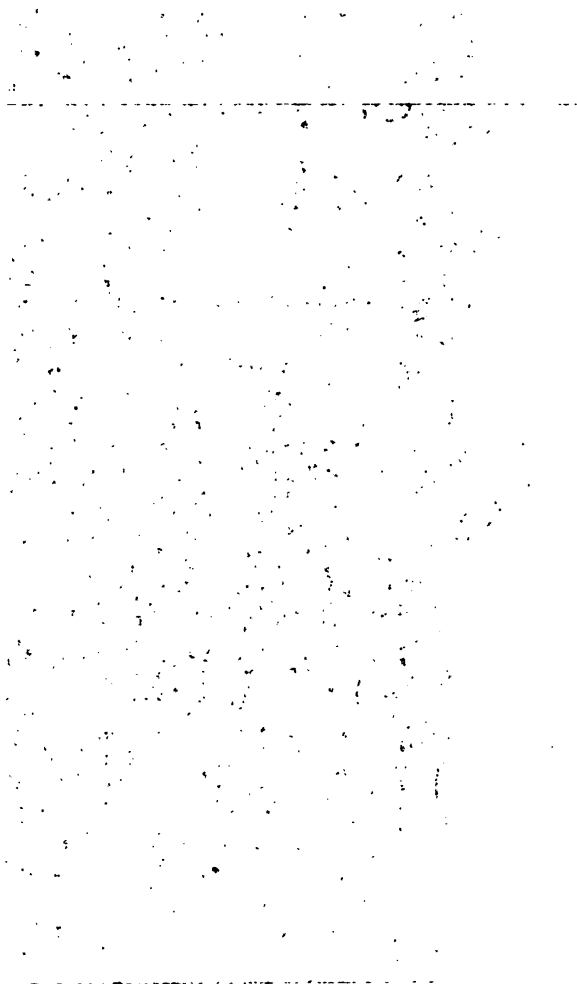
Pl. 1.

EFTER SNÖSTORMEN.

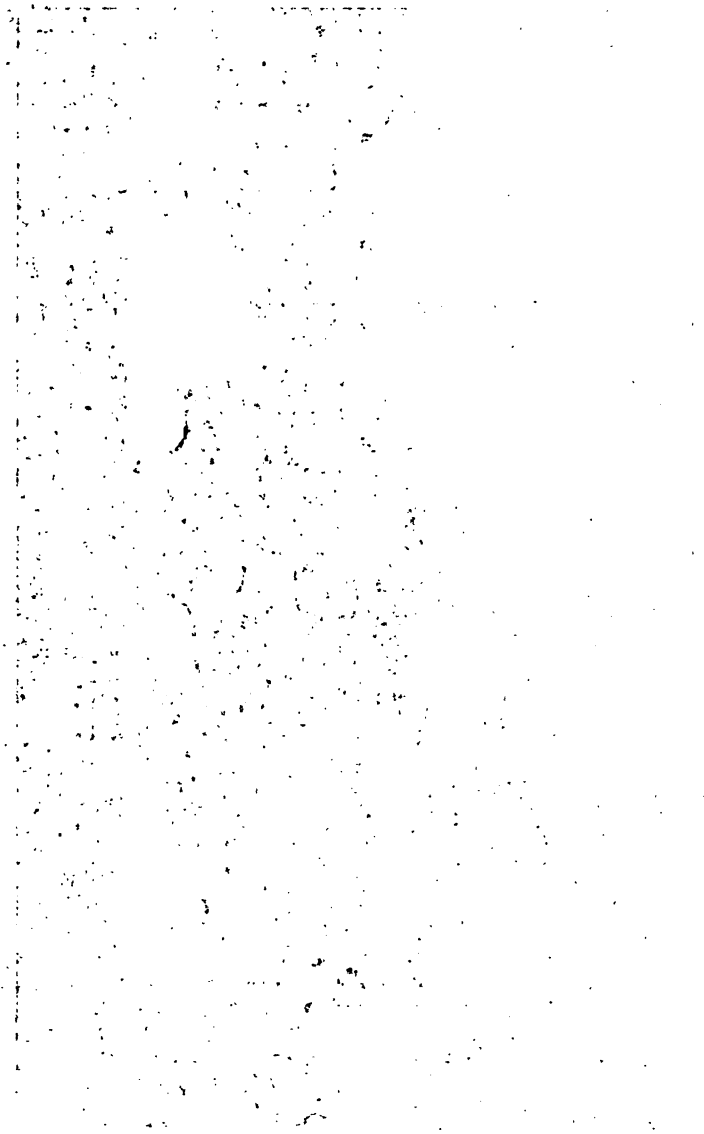
Efter en oljemålning (1885) av *Johan Tirén*.

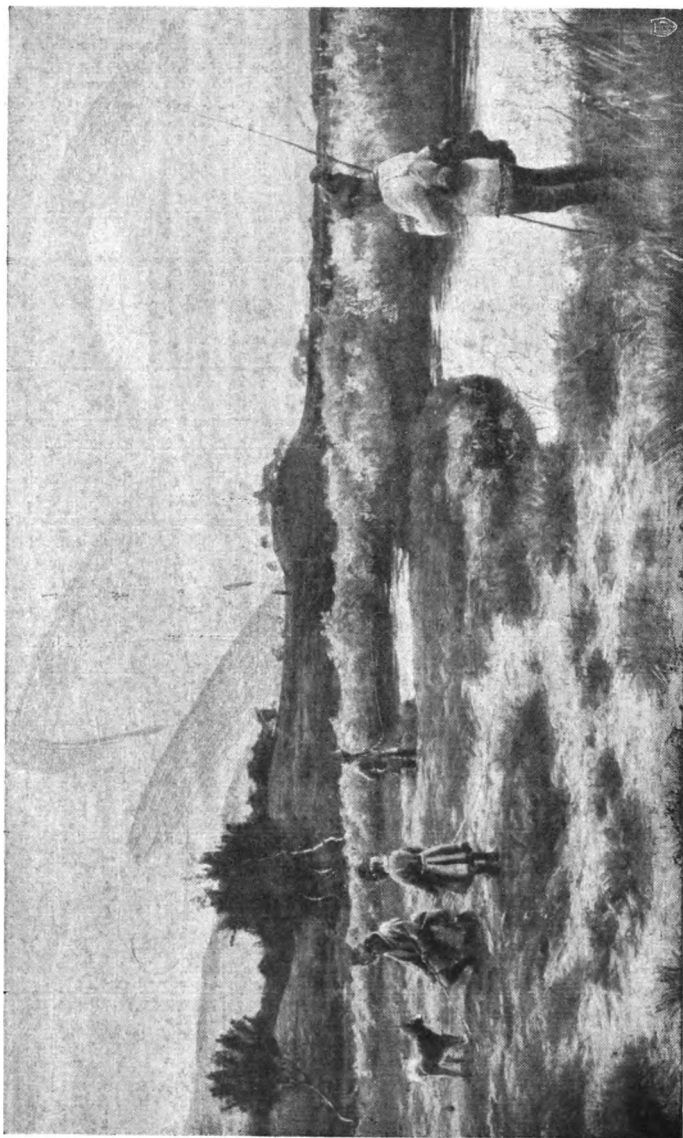
Äges av Nationalmuseum, f. n. dep. i Jämtlands läns konsthörsnings museum i Östersund.

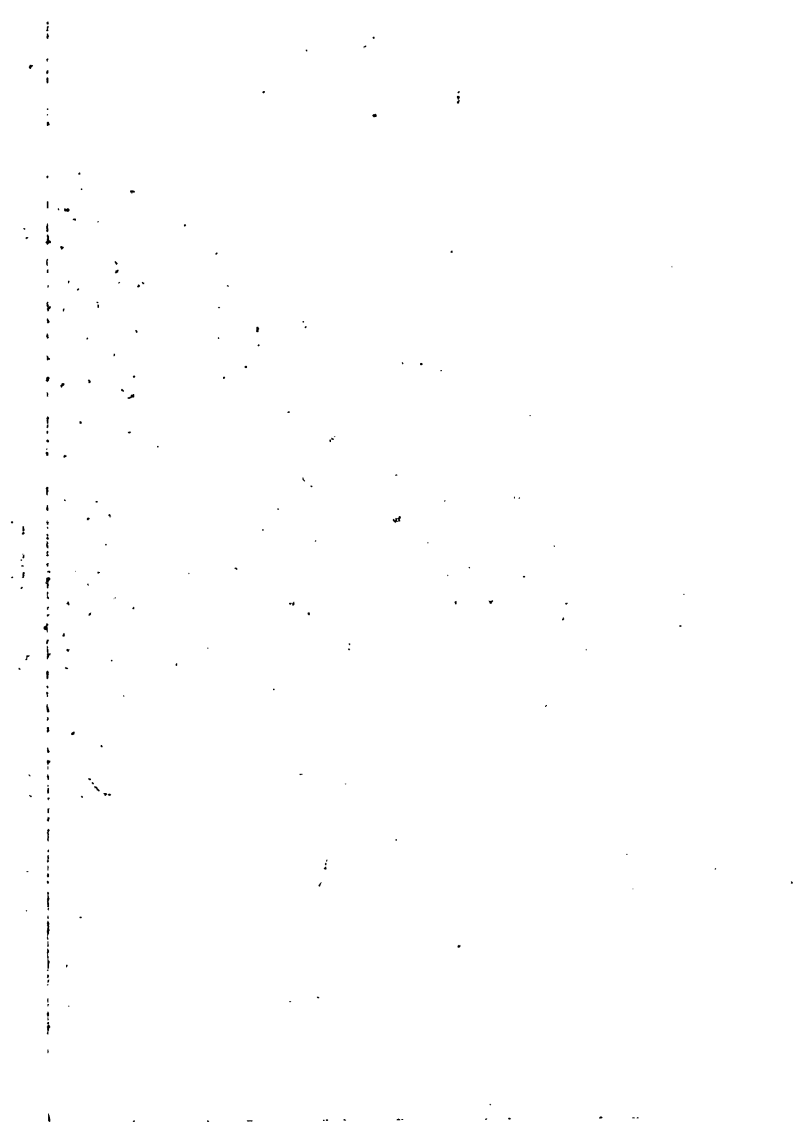

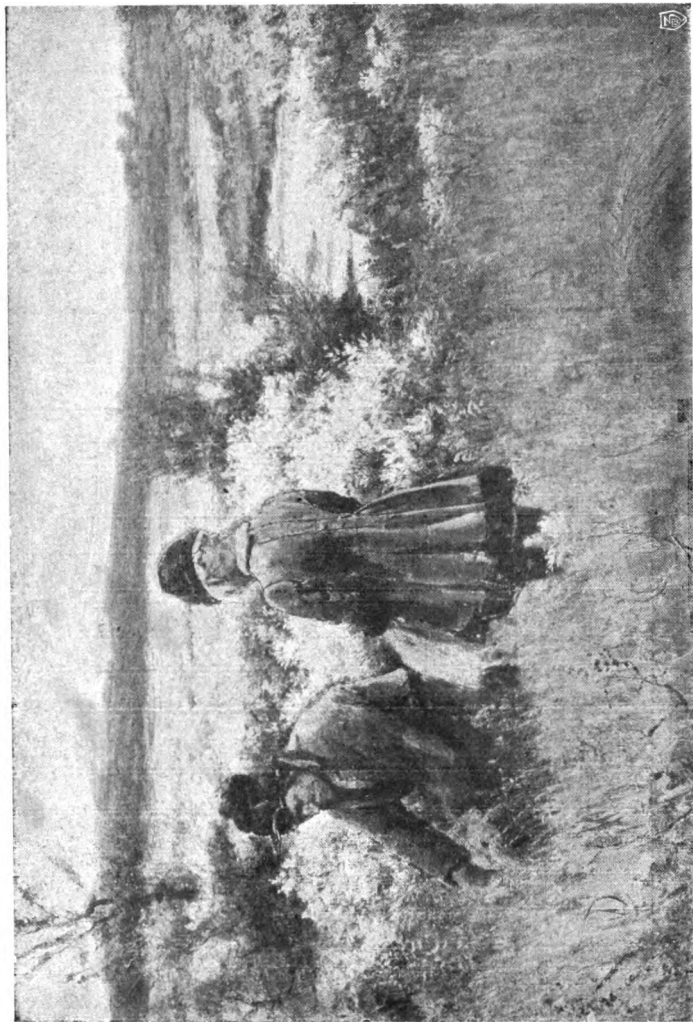
LAPPAR, TILLVARATAGANDE TJUVSKJUTNA RENAR.
Efter en oljemålning (1892) av *Johan Tirén*.
Skänkt av riksdagsmän till Nationalmuseum.

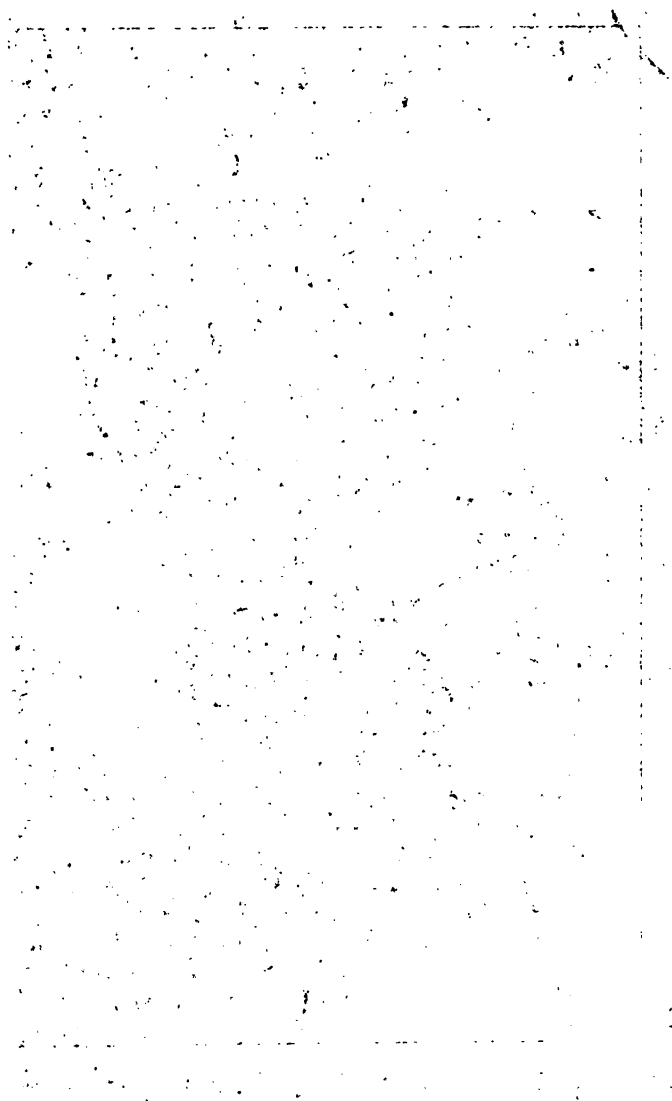

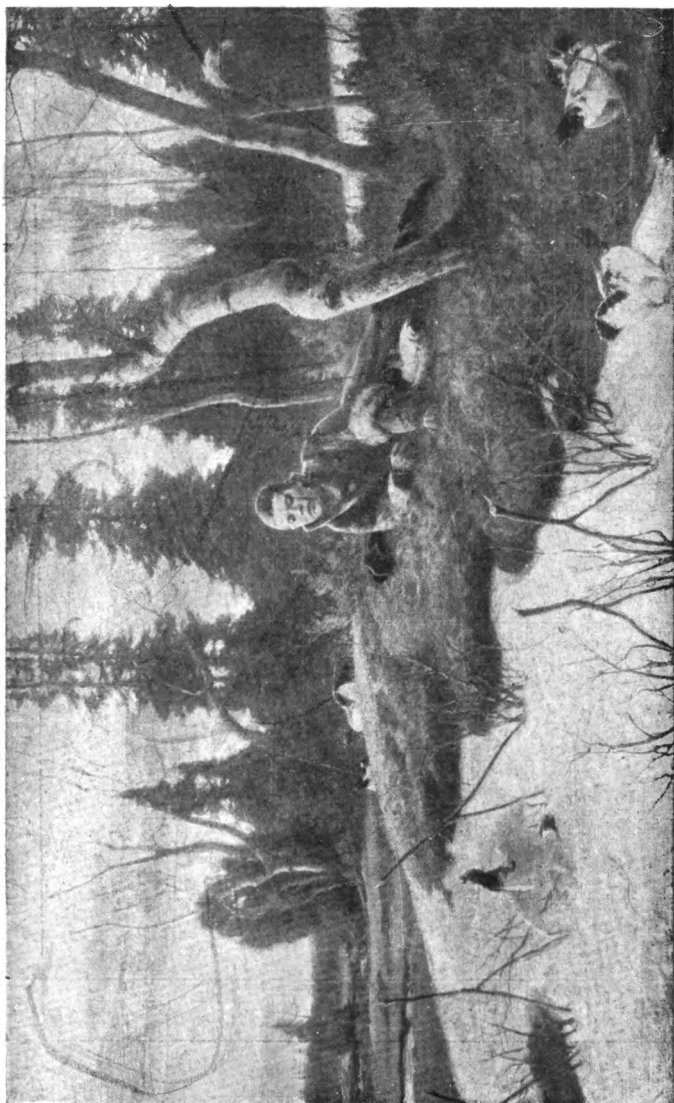
AFISKE.
Efter en oljemålning (motiv från Storlövåldalen i Oviks fjällen) av Johan Tirén.

INSAMLING AV SKOHÖ.
Efter en tavla (motiv fr. Oviksfjällen) av *Johan Tirén*,
Skänkt till Jämtlands läns konstförening.

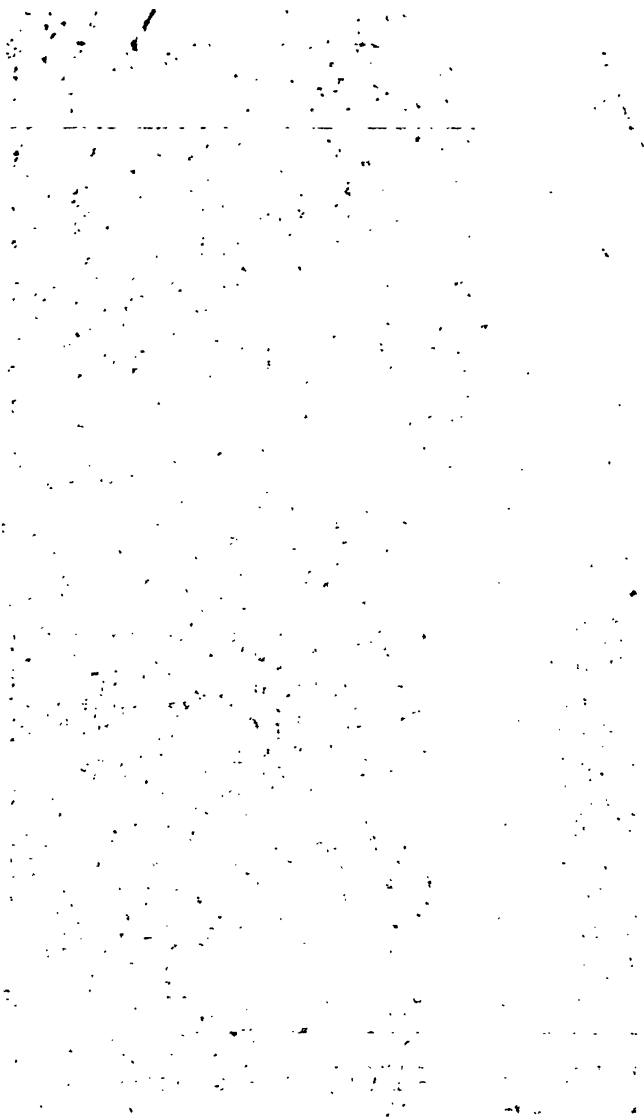

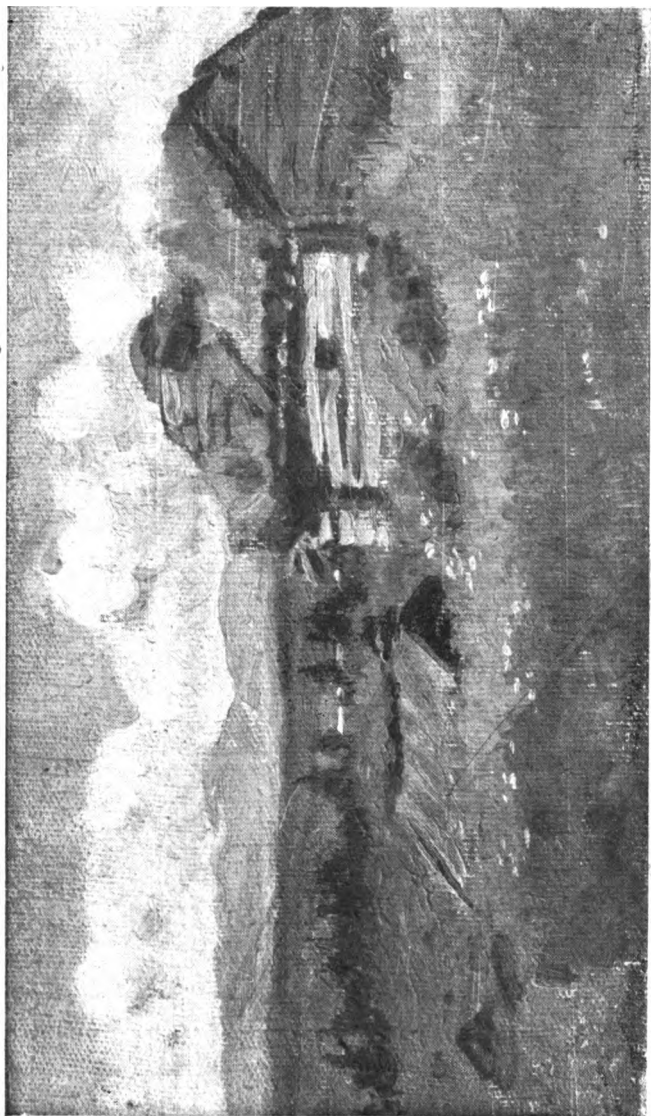

LAPPGOSSE, LOCKANDE RIPTUPPAR.
Efter en oljemålning 1906 (storlek 400 cm.X200 cm.) med motiv från Klocka I Are av *Johan Tirén*.
Åges av grevinnan Christina Nilsson de Casa Miranda.

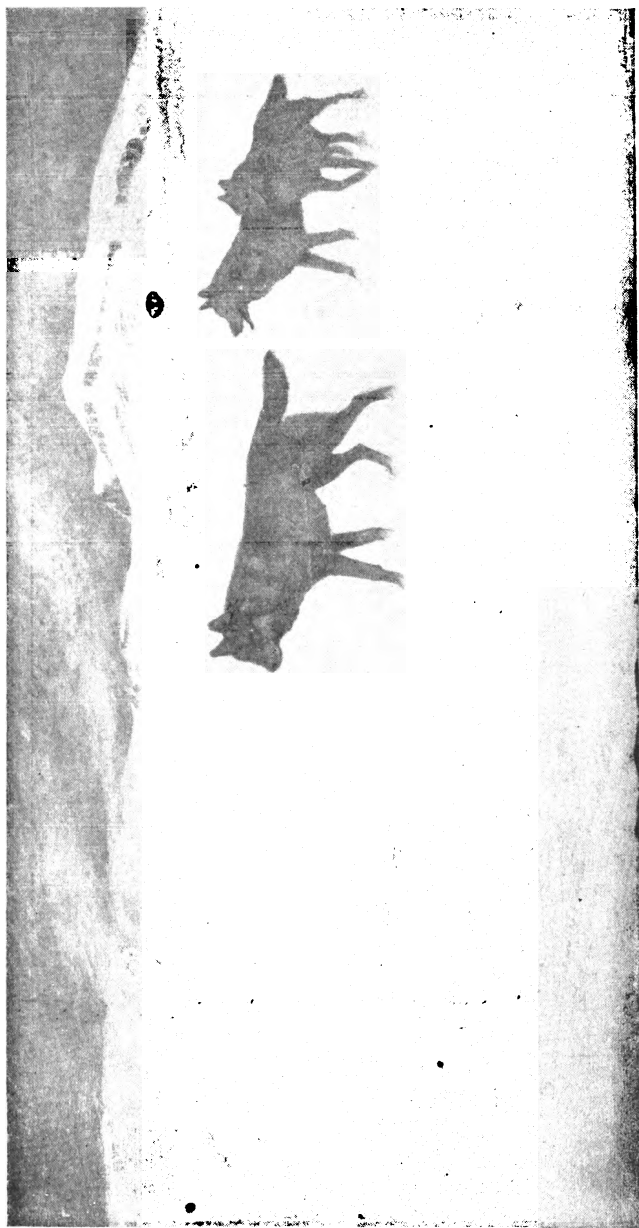
LAPPGOSSE, SOM BRUTIT SÖNDER SKIDAN.
Efter en oljemålning (1885) av *Gerda Tiren*.

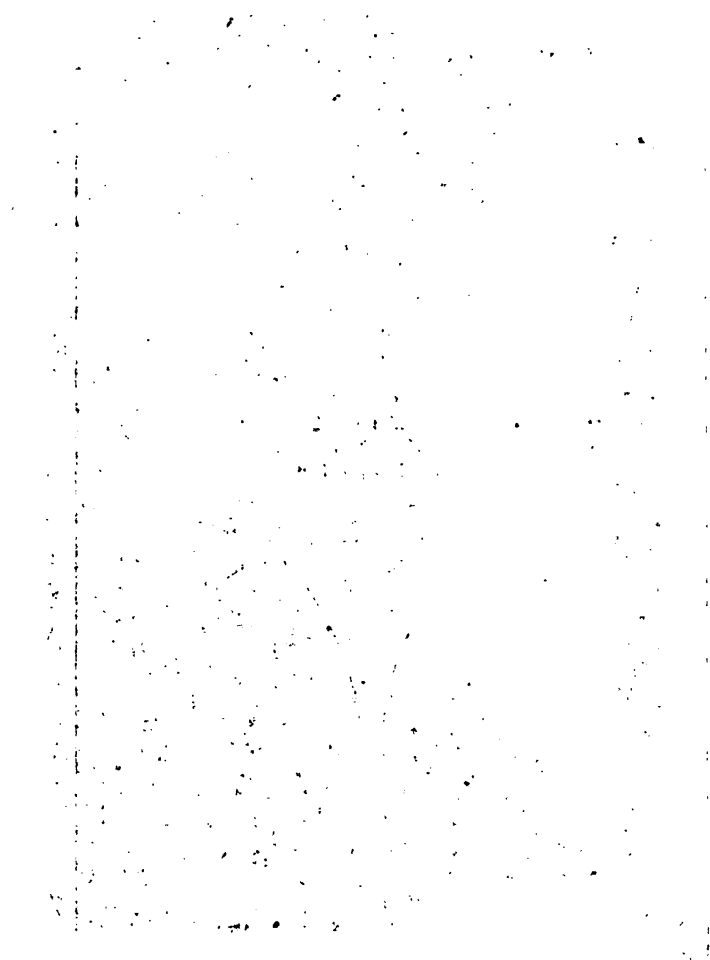

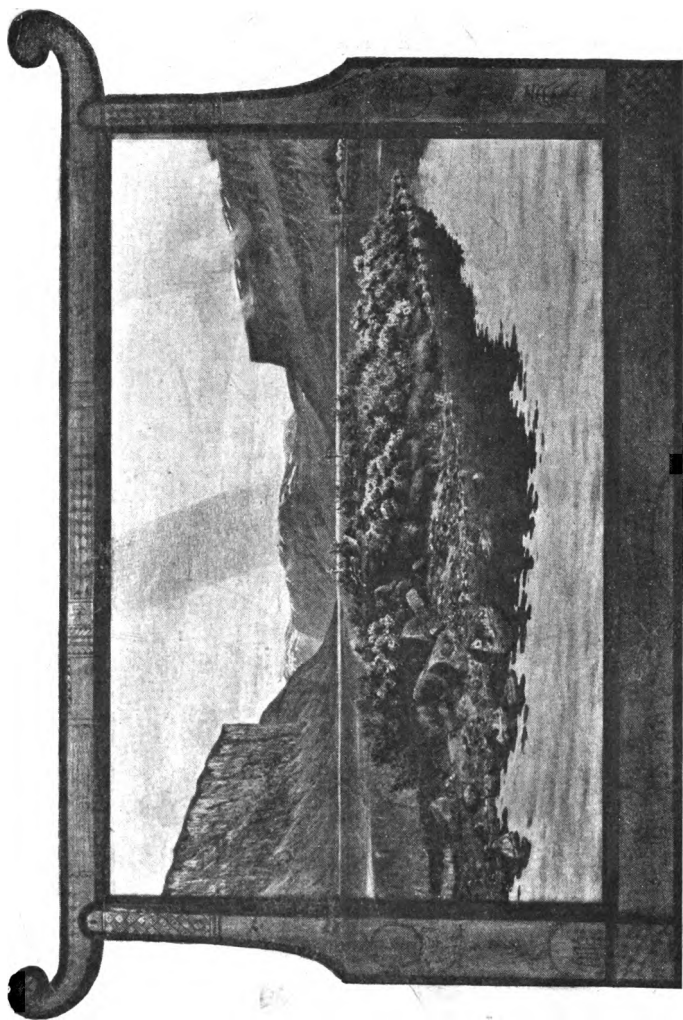
BUSJÖN.

Efter en oljemålning (aug. 1916) av *Stina Tirén*. (Motiv fr. de nu öde fäbodarna i Busjön i Oviksfjällen.)
Åges av skriftställare J. Stadling, Stockholm.

VARGAR.
Efter en oljemålning (motiv fr. Stensfjället vid Storlien) 1913 av Nils Tiren.

JAMESKO SUOLO.
(De dödas ö.)

Efter en oljemålning (1905) av *Karl Tirén*. Skänkt till Östersunds h. alim. läroverk.

OLOF TIRÉN:
Kyrkoherde i Ovikén.
F. 1817; d. 1889.

JOHAN TIRÉN.
Genremålare.
F. 12de 1853, d. 24de 1911.

GERDA TIRÉN. f. Rydberg.
Målarinna.
(Vid 37 års ålder 1885.)

KARL TIRÉN.
Stationsinspektör i Bergvik.

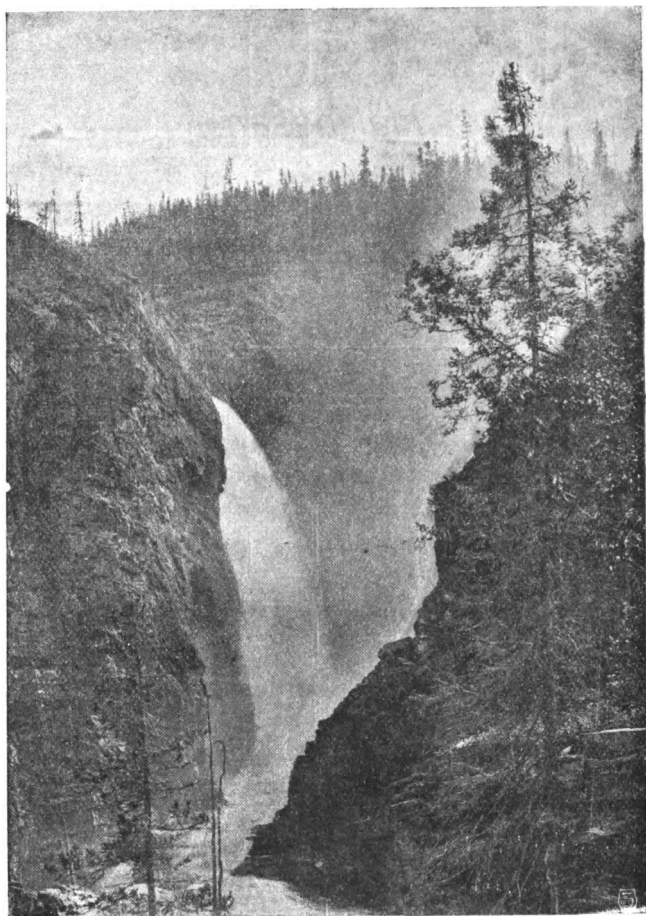

STINA TIRÉN.
Målarinna.

NILS TIREN.
Djurmålare.

Hällingsåfallet.
(Höjd 35 m.)

Hällingsån.

*Dig jag hälsar, du som
ifrån högfjellet kom,
där av drivan din näring du tog!
Huru sval är din våg,
huru mäktig din håg,
när du ryter i ekande skog!*

*Här med buller och bång
du dig bryter din gång
genom dammar av hårdaste sten.
Över dånande fall,
över böljornas svall
sträcker granen sin skäggiga gren.*

*Alltför trångt är det rum,
där i yrande skum
du mot hindrande klipporna slår,
därför hastar du vred
mot den dalbotten ned,
där din önskade vila du får.*

*Ingen rast, ingen ro,
förr'n i lugn du får bo
i den sjö, dit din längtan dig drar,
där din strömbölja snart
med en saktare fart
mellan doftande lövängar far.*

O, hur hävs ej min barm,
när jag lyss till ditt larm,
när jag skådar ditt ilande lopp,
medan vårsolen huld
strör sitt gnistrande guld
över vågornas dansande tropp!

Där du brusar så vild,
du mig tycks som en bild
av den längtan, som fyller mitt bröst.
Jag har jagats som du,
och jag jagas ännu
i min levnads begynnande höst.

Hela världen för trång,
hela livet ett tvång —
så alltjämt för mitt hjärta det känns,
och en kraft, som mig rör,
omotståndligt mig för
mot ett mål bortom synrandens gräns,

Jag vill ila framåt
på min steniga stråt,
jag vill bida och hoppas och tro
på en hägnande famn,
på en skyddande hamn,
där min längtan sig lägger till ro.

Hasting.

Vårtecken.

Det våras i människovärlden. Nya tankar växa, starka viljor spännas. Är det onda i nyskapande, så är det goda det ock. Ingen må förtvivla, huru hopplöst det än ser ut, ty vårbud komma ständigt från det godas till målmedvetet arbete vaknande värld. Jag menar naturligtvis ej den politiska världen, jag menar människoandens värld. —

I mer än fyra år har kriget rasat, och mer eller mindre hava vi alla känt trycket av det lidande, som hemsökt och hemsöker mänskligheten. Men förvisso hava vi ofta glömt att fröjdas över allt det övermänskligt stora, som under denna tid utförts av människors barn. För blott fem år sedan troddes allmänt, att nutidens ungdom var så självisk och njutningslysten, att man med skäl misströstade om framtiden! Och nu? I mer än fyra år hava vi sett miljoner och åter miljoner ungdomar, som offrat lycka, hälsa och liv för vad de trodde rätt och stort — och åter andra hava offrat "allt intill den yttersta skärven".

Och vad hava vi inte själva upplevat just nu inom eget land? Under den hemska sjukdom, som hemsökt och hemsöker vårt folk, hava massor av ungdom strömmat till för att, trotsande sjukdom och död, bespringa sina lidande medmänniskor. Med jubel i hjärtat måste vi gömma vissheten därom, att människovärlden rymmer outtömliga rikedomar av

stora, ädla krafter, som leva ett intensivt liv — ofta i det tysta — trots allt fult och styggt.

Allt vad ovan flyktigt vidrörts, är bud från den stundande våren, då arbetet skall tagas upp med kraft på att förnya och återuppbygga, vad krigsåren skövat. Om vår betyder förnyelse, så har ingen nu levande varelse varit med om en sådan vår som den, som nu stundar.

Någon idealvärld blir det förvisso ej, men säkert är, att för en stor minoritet komma de andliga värdena att bli de förnämsta på ett sätt som aldrig förr, och de eviga värdena skola skjuta härliga blomster, tjugande nutidens ungdom. De gamla skola le ett tacksamt löje, då de igenkänna de gamla, kära sanningar, som i förnyad form givits åt mänskligheten.

Men i det yttre komma oändliga tider att gå, och det ser alltfort ut, som om blott materialismen regerade världen. Dock, man behöver blott då och då se en ljusglimt i mörkret för att förstå, att en ljuskälla finnes — en ljuskälla, som en gång skall bli stark nog att upplysa allt!

Hemslöjdens renässans.

Hemslöjden var dömd till undergång, så trodde nog de flesta. Med ett medlidsamt löje sågo de på "hemslöjdsfantasterna" — och så kom kriget. Nu behöver ingen längre predika om hemslöjdens betydelse — verkligheten har talat sitt kraftiga språk. Klart står det sedan länge för alla, att vill ej utlandet hjälpa till att kläda oss, så få vi snart nog gå trasiga, utan kläder, trots de härligheter av lump, papper m. m. som ställas i utsikt. Att köpa cheviot för 50 kr. metern, lakanslärft för 14 kr. metern och

enkla handdukar för 30 kr. dussinet, är väl rent för galet i ett land, där dessa varor kunnat produceras till långt billigare pris. Och de, många, många, som omöjligt kunna betala dessa pris? De få slita på de kläder de hava. Och sedan? Då har nog så mycket billigt skräp kommit i marknaden, att alla kunna nödortvigt skyla sig. Men det är verkligen ock "skräp" att gå i lump i vinterkylan i ett land, som gott *kunnat* förse sina bebyggare med tyg av finaste ull. Varför hava vi ej ull och lin till sådan myckenhet som förr? Den frågan rör sig nog med en viss ängslan inom en stor del av Sveriges jordbrukande befolkning — denna sedan tusentals år fria och stolta befolkning, som aldrig velat bero av någon, allra minst av utlänningar.

Undertecknad har alltid vetat, att en tid skulle komma, då den äkta varan endast stode att erhålla på hemslöjdens väg — men vem skulle ana, att den tiden skulle komma så snart?

Och huru är det med den manliga slöjden? Är den överflödig? Fråga den unge mannen från landsbygden, som går och ser på möbler för att sätta eget bo. Tack vare dyrtiden och de i följd av densamma ofantligt ökade arbetslönerna, hava möbler stigit så enormt, att snart endast den förmögne kan tänka på att gifta sig. Jag tänker, att det finnes mången, som aldrig drömt om en dylik möjlighet, som en dag kommer att fatta såg och hyvel för att snickra sina möbler själv. Och väl är det.

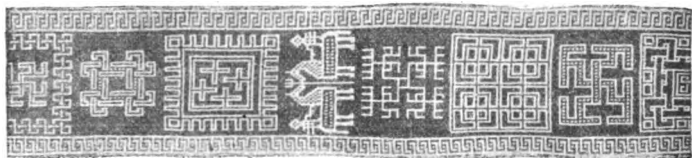
Det våras för hemslöjden, ty folket har begynt att vakna för dess betydelse. Den skall uppstå igen till mera kraft än någonsin, lämpad efter tidens krav. Linodlingen skall tagas upp på allvar och, jag hoppas det, även den lättare nässelodlingen. Men linet och nässlan skola beredas efter tekniska

metoder i små enkla, primitiva verk eller med hjälp av särskilda maskiner eller tilläventyrs i stora linberedningsanstalter. Enbart handkraft kommer ej mera att användas annat än i undantagsfall. Fåraveln — ordnad efter moderna principer — skall åter blomstra, och de unga skola än en gång känna hemslöjdens glädje.

Ja, tegarna skola åter blomma av blåaste lin, glänsande vävar bredas på gnistrande snö och slöjd-kamrar redas i gårdarna, där ungdomen samlas till arbete för hem och härd. Med detta arbete skall den sanna glädjen vända åter och kärleken till hemmet slå ut i blom. Den har aldrig varit död, den har blott sovit.

Dock, när det begynner våras, är sommaren ännu långt borta.

ELLEN WIDÉN.

Finnvävnadsremsa,

linnedubbelvävnad av utomordentlig finhet i tre färger och med äldsta medeltidsmönster, såsom dubbelhakkors, flätmönster, meanderslingor o. s. v.

Dep. i Jämtslöjds tillsammans med Fornminnesföreningens
utställda samlingar i dess museum.

En primitiv "fela."

Av *KARL TIRÉN.*

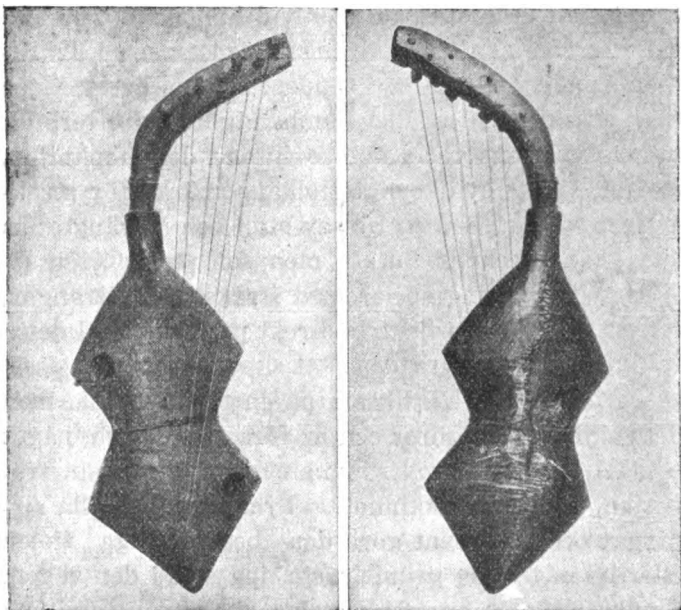
Allt sedan jag läste engelsmannen George Harts värk om fiolen och dess historia, där fiolens ursprung förlägges till Skandinavien, har min uppmärksamhet riktats häråt vid alla färder inom vårt land, i händelse något bevis skulle kunna erhållas, som bestyrker en dylik förmodan.

I Härkeberga kyrka i Uppland finnes en målning av Albertus, som levde på 1400-talet. På denna målning finner man en fiolspelare avbildad, vilkens fiol liknar en luta eller mandolin, saknar stall och snäcka samt är försedd med tre strängar, vilket överensstämmer med sagorna om att Nordens vikingar medfört en tresträngad fiol på sina färder till bl. a. Normandie, varifrån instrument av liknande typ utbretts till södra Frankrike, Tyrolen och Italien och därstädes under 1500-talet utvecklats till fyrsträngad kvintstämning av Duiffoprugcar och till nuvarande form av Caspar da Salò, Bertolotti. Att finna någon nordisk länk i utvecklingskedjan har däremot under många år synts lönlöst.

Så en dag, då jag tillsammans med "Jämtslöjds" stiftarinna besåg O. Carlssons i Bledäng ståtliga samling äkta jämtländska fornsaker, råkade ett strängt skafft skymta fram ur en skrub, där helt vanliga redskap förvarades, varpå värdinnan bjöd mig spela på denna konstiga kropp, som är avbildad

här nedan — ett mellanting mellan trolltrumma och fiol eller luta, så primitiv, att mytologiens sagor om Mercurius, stränginstrumentens uppfinnare, vaknade i minnet.

På Nilens uttorkade stränder skulle han, enligt sagan, med sin fot råkat vidröra en mussla, över vars öppning det döda djurets nerver och kött av sol-

"Felans" fram- och baksida.

(Totallängd 77 cm., största bredd och tjocklek över skålen resp. 14 cm. och c:a 6,5 cm. — Dep. i Jämtslöjds saml. i museet)

värmen torkats och spänts så, att en vacker klang uppstod av vidröringen och tilldrog sig den gudomliges behag. Av torkade djursenor, som spändes över en snäcka, konstruerade Mercurius den första lyran. Saffo skall hava varit den första, som apterat en stråke till lyrans strängar, för att ge uttryck åt sin inneboende glöd. De bildade stormännen bland fiol-

makarna i Italien upptogo helt naturligt myten om snäckan, då de konstruerade fiolsnäckan, denna ännu bibehållna sköna prydnad. Våra om dessa myter ännu okunniga nordbor saknade visserligen dylik prydnad, men borde haft sina ingalunda underlägsna drakstilar att tillgå vid tillvärkning av harpor och "felor". Emellertid synes det påträffade stränginstrumentet sakna prydnader och den höga alder, som dess utseende ger vid handen. Somliga delar, såsom skaft och strängar, äro av sen tillvärkning, under det själva kroppen, skålen, är av äldre tillvärkning och skulle kunna utgöra en efterbildning av fiolens föregångare lutan; den hopknipna midjan är ett ovillkorligt fiolkännemärke för stråkgångens frihet, frånvaron av stall och strängarnas läge kännetecknar lutan, men som sagt, även på Albertus' teckning spelas med stråke på strängar, som utan stall äro fästade direkt på locket. I detta fall utgöres locket av sämskat skinn, spänt och fast sytt över en träskål liksom på en trolltrumma, men det saknar alla figurer och är försett med två, något ovala ljudhål. Trolltrumman har dylika i sin träbotten, men ej på skinnet. Frånvaron av alla sirningar och ornament göra den besynnerliga fiolen eller lutan till det primitivaste, jag sett i den vägen. Skulle detta utgöra ett uppslag att tillvarataga, må nya fynd och forskningar beiysa förhållandet, huruvida värkligen fiolens ursprung ej längre skall sökas i Ceylons ravanastron eller Arabiens rebec, utan i en nordisk "fela".

Jämtspelmannen Per Danielsson

96 år.

Vill du höra Jämtlands brudmarsch (jfr Jämten 1908) spelas "just så", som den berömde Lapp-Nils spelade den, så titta in i Hackås hos den 96-årige, men ännu pigge Per Danielsson, sedan länge den ende kvarlevande lärjungen till Lapp-Nils. Är den gamle vid gott spellynne, får du höra någont, som du ej glömmmer.

D. röjde tidigt lust och fallenhet för fiolspel. Tolv år gammal spelade han på första balen. Kom sedan i lära hos Lapp-Nils, och vid 15 års ålder fick han första gången samspela med denne på ett bond-

bröllop. Det skedde hos bonden Göran Kristiansson i Uppland, Mörsil. Bröllopet räckte i dagarna fem. Sedan var D. Lapp-Nils följaktig en tid och samspelade med honom bl. a. på 7 bröllop. Spelningen försiggick därvid även från och till bröllopgården samt i kyrkan — "med stor högtidlighet", betonar D. På över 100 bröllop har D. spelat. Vid de första spelmanstävlingarna i Östersund 1908 erhöll D. hederspris.

Född den 31 aug. 1822 i Mörsil, är han sedan i år bosatt hos son och sonhustru i Fäste i Hackås, där han fått en fristad i sin sena levnadsafton, den märklige spelmannen.

E. F.

Per Danielsson.
Förf. foto. 2.11 1918.

En melodiupptecknare.

P. Amcoff.

Här möter oss bilden av en vän till Jämtslöjds strävanden och en värksam främjare därav som framstående upptecknare av gamla jämtländska melodier, vilka han i häfte på häfte, tillägnade Jämten och Fornvallen Jamtli, insänt eller lovat insända till under-tecknad. P. Amcoff är en varm hembygdsvän och hör till dem, som ha blicken öppen för nödvändigheten att tillvarataga rästerna av det för ett gänget kulturskede karaktäristiska, vars få ännu levande vittnen snart

alla samlats till sina fäder. Det är en rad ursprungliga folkvisor, minnes- och kärlekssånger, även med fullständig text, vidare religiösa sånger (såsom sådana fr. 1860-talet, sjungna av lappar från Tellströmska skolan (1846—1878) i Laxsjö, sånger från 70-talet vid de s. k. Bogrenska väckelserna i Ragunda o. s. v.). Flera av melodierna har han från sin farfar P. Amcoff d. ä., däribland den s. k. Arbmanssången. "Då de gamla kommo samman och talet föll på Arbman, så sjöngs "Arbmanssången" för att liva minnena", tillägger Amcoff. Med sångarpåbrå från fäderna har han därjämte förvärvat sig sakkunskap och tillfälle att rikta sin melodi- och textsamling genom sitt sångledarskap för sångföreningen Sångens vänner i Ragunda. Som tjuguaråring mottog han 1879 detta uppdrag och har med korta avbrott innehaft det i över 30 år. Han är även ledare för en goodtemplarkör. Minnet av det stora ungdomsmötet i Ragunda 1909 knyter sig icke minst till de stämningsrika

stunder, som tre av östjämternas körer, förenade under Amcoffs ledning, genom sin vackra sång skänkte deltagarna.

Utrymmet i J ä m t e n tillåter ej publicering av mer än ett litet fåtal dylika uppteckningar år för år, och oftast måste den fullständiga texten utelämnas, men Jämtnalöjd skall väl en gång få möjlighet att utge en fullständigare samling. Här följa ett par av Amcoffs uppteckningar, som Karl Tirén harmoniserat. Amcoff har även egna harmoniseringar liksom ock melodier, som han själv komponerat.

Född den 5 febr. 1859 har P. Amcoff sedan 1877 tillhört Ragunda Nykterhetssällskap, vars ordf. han nu är. Medlem av I. O. G. T. är han sedan 1884. Sin faders jordbruk övertog han 1885. Han har varit kommunalfullmäktig, nämndeman m. m. samt föreståndare för statens mejeriskola under dess förläggningstid i Ammer.

E. F.

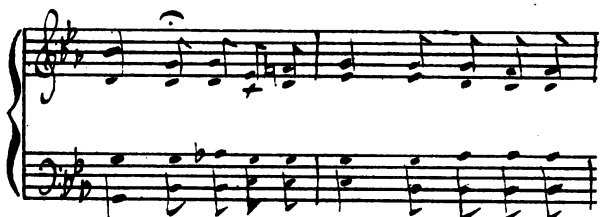
Jämtländsk Folksvisa, uppte. av P. Lincoff
 s. att för bl. h. n.
 av H. Tivén

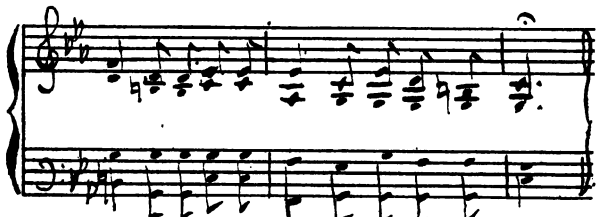
På livets vå-gar du dig be =

finner och oskudsblomman på kinden

brinner; må jämt din barna med framgång

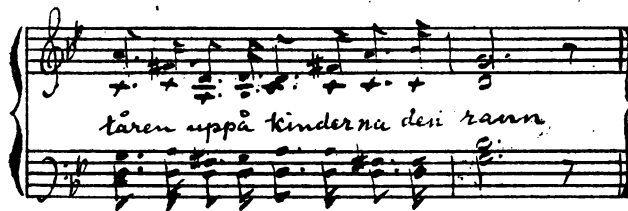
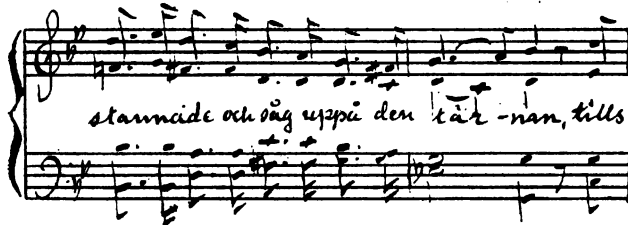
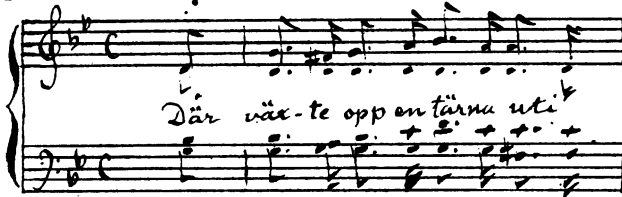
grönska och himlens änglar beskydda dig!

Eftertryck förbjudes.

Jämtländsk folkvisa

uppsatt af P. Amcoff
satt för bl. kör
av K. Fjellén

Sakta och innerligt

Eftertryck förbjudes.

Ur Jämtlands sagoskatt.

Efter äldre uppteckningar av Hülphers, Dybeck m. fl.
meddelade av

PEHR JOHNSON.

De sägner från Jämtland, som i det efterföljande meddelas, äro i huvudsak grundade på de uppteckningar, som under äldre tider blivit gjorda av topografer som Hülphers och folklorister som Dybeck. En del av desamma berättas kanhända på samma sätt i våra dagar, som de här nedan återgivas, något som meddelaren dock ej varit i tillfälle kontrollera.

Vad sedan källskrifterna angå hava vi för de förra begagnat oss av Hülphers bekanta Beskrivning öfver Jämtland i hans norrländska samlingar och av Dybecks i hans likaledes bekanta tidskrift Runa, årgångarna 1845—47, där, utom mycket annat av intresse för vår folkloristiska forskning, jämväl finnes en serie sägner från Jämtland och Härjedalen. De förra ha vi i fortsättningen betecknat med bokstaven H. och de senare med ett D., som utvisa, vilka respektive sagesmännen äro.

Om troll och jättar.

I närheten av Storsjön, på norra sidan om Frösön, vid Rödöns strand, är en liten sjö, som i forna tider varit mycket fiskrik. På det att ännu mera fisk skulle inkomma i denna lilla sjö, i vilken fisken ansågs trivas bättre än i Storsjön, hava de begynt upptaga en grav mellan de båda sjöarna. Men öppningen var icke väl gjord, förrän ett troll, som legat ringat i den mindre sjön, gick ur denna. Efter den tiden fiskades

det nästan intet, och blev trollet så oroligt, att hela den stora sjön på norra sidan om Frösölandet sällan kunde istäckas, utan gick i välvande vågor. De angränsande byalagen, som därav hade svårighet att komma över vattnet, uppsökte då en man, som hade "vettskap att handla med troll och underjordiska". När denne ankom till trakten, uppreste han en över 2 alnar hög sten vid östra sundet, och ristade en skrift i densamma, därmed han *band trollet*, så att sjön sedermera varje år behörigen tillfrusit.

Härtill har Dybeck, som berättat denna sägen, tillagt: att trollet sedermera visat sin tillvaro, synes av en i orten gängse sägen om en i samma vatten sjunken kyrkklocka, vilken sägen fullkomligen liknar andra av detta slag i de övriga landskaperna.

*

I Åreskutan bodde i forna dagar en jätte, kallad Ruth i Skut. Denne jätte hade en tvist med en annan jätte, Rolf i Topp, vilken bodde på ett annat ställe, kallat Toppen och är beläget i sjön Lithen i Mörsils socken. De båda jättarna stridde med stora klippstucken, som de slungade mot varandra. Avståndet emellan dem var likväl omkring tre mil. Slutligen ledsnade de vid striden och beslöto att försonas, varför Rolf begav sig till sin motståndare för att gästa julen. Då han åter ville draga hem, tog han vägen över Lithen, men då brast isen under honom, och han drunknade. Stället kallas därför ännu i dag Rolfsvaken. Även vid Toppen visas ännu de klippor, som Ruth ditslungat från Åreskutan. (D.)

*

Jätten Rolf hade en hustru. På den tiden då man först började bygga samt plöja åker i den mitt emot berget Toppen, på andra sidan Lithen liggande byn Uppland, har han i ett enda steg stigit över sjön och därefter tagit en i åkern arbetande karl jämte häst och plog i sitt förkläde samt burit alltsammans hem till leksaker åt sina barn. (D.)

*

En jätte bodde fordom i Undersåkers härad. Hans namn var Hand i Handöl. Denne lopp på en julmorgon omkring sjön Onn, som är tre mil lång och nära två mil bred. Då han därvid påträffade en älg, kastade han en snara över dess hals, samt fastband sålunda det stolta djuret vid sitt bälte och förde det hem. (D.)

*

Då man fordomdags under vartiden inställde sig vid så kallade tjäderlekar, infann sig ibland en okänd, skäggig gubbe, som alltid frågade "vad de hade att göra med hans tuppar". Den gamle visste alltid att tillställa något oväsande, så att fåglarna skrämdes och jakten misslyckades. (D.)

*

En gubbe med sin son voro en gång vid en fjällsjö, belägen i Rullfjällen, för att fiska. Då de om aftonen utsatt sina 'nät, sade gubben: "Det händer att sjö-mor ger oss bra här, men då få vi ock höra hennes ångestrop". Då de därefter gingo till fiskarkojan och lade sig, fingo de om natten höra ömkliga jämmerrop. Påföljande morgon, när de åter upptogo näten, fingo de, såsom gubben sagt, en stor myckenhet fisk. (D.)

*

På ett ödesböl i Häggenås socken, Grimmelgård kallat, bodde fordom en jättekvinna vid namn Grimla, vilken, då Häggenås kyrka byggdes och hon fick höra ljudet av kyrkklockan, blev högeligen förtörnad. Hon upplöste därför sitt hårband, lade däri en stor sten, vilken hon slungade från det stället hon stod, nämligen Grimmelgård, som är beläget en halv mil från kyrkan, emot denna, för att krossa såväl stapeln som kyrkan. Men stenen hann ej fram, utan nedföll ett stycke därifrån. — Stenen, som innehåller vid pass 80 hästlass, synes ännu i dag, ävensom tydliga märken i honom efter hårbandet. (D.)

*

På Kougsta bys ägor i Häggenås socken bodde fordomdags tvänne jättar, vilkas namn voro Elling och Staf. De kommo en dag i oenighet med varandra, vilket slutade med slagsmål och varvid de med sina svärd klövo mitt itu en stor flat sten. Slutligen dödade de varandra samt blevo därefter lagda under var sin hälft av den kluvna stenen. (D.)

I Jämtlands fjällbygd, nära gränsen mot Norge, stod fordom ett hus, som kallades Stalltjärnsstugan och var uppfört till natthärbärge för fjällfarande. En kväll kom jätten Rolf i Topp med sex andra jättar till Stalltjärnsstugan. Det var vinter, och de hade länge ränt på skidor, men som snön var djup och tung, sa att Rolfs sex följesvenner ett gott stycke från stugan tröttnat, hade denne, som ej velat kvarlämna följert i skogen, tagit alla sex jättarna på sina skuldror och kom nu sålunda rännande till härbärgets med dem. Över stugan rådde vid den tiden ett svårt troll, av vilket vägfärande hade största olägenhet. Endast genom en fullständig tystnad kunde man undgå dess illfunder, men vid minsta buller försummade det icke att angripa och döda den härtill vållande. Detta visste Rolf och förfogade sig därför med de sex jättebröderna i största tysthet till vila på ett upp vid taket anbringat loft, där de snart insomnade, utom Rolf, som efter någon stund väckte de övriga jättarna, och sade dem, att de i sömnen snarkat så hårt, att stugan skakat; han förmanade dem att därmed upphöra, på det icke trollet måtte till deras ofärd störas. Här-efter insomnade de åter. Men det hade icke lidit längre än till midnatt, då Rolf väcktes av några män, som emellertid inkommit i stugan och nu som bäst togo till bästa ur sina måtsäckar, därvid de mycket larmade och hojtade. Men den av männen obemärkte Rolf satt tyst och tänkte, huru han bäst skulle vara beredd på vad som hända kunde. Nu öppnades dörren och oförmärkt inkom i stugan en liten svartklädd gumma, som sakta gick bakom männens ryggar och nöp den ene efter den andre av dem, varav de nedföl-

lo stendöda. Hon hade sålunda dödat nio män, och endast en återstod. "Jag skall väl ändock hjälpa dig arme man", säger då Rolf till denne, och nedsträckte så från loftet sin järnskodda skidstav, i vilken mannen tillsades hålla sig fast, varefter Rolf sålunda langade honom upp till sig. — Men käringen, som nu förnam, att i stugan funnos flera, än hon i början trott, ville då ock begiva sig på loftet att även där göra rent hus; började till den ändan uppkлива på den stege, som förde dit, då hon mittpå stegen träffades i bröstet av Rolfs mot henne riktade skidstav, så att hon föll baklänges ned av stegen samt ut genom dörren, och det med sådan häftighet, att dörrgåtten följde med ett gott stycke utanför stugan, där trollkäringen förvandlades till en stor sten, som ännu ses på en gårds-tomt i byn Stalljärnsstugan.

Om vättar och tomtar.

I en berättelse författad av Peder Rahm läses: År 1666 då jag tillika med min hustru var gången till fäbodarna, som ligga $\frac{3}{4}$ mil från Ragunda prästgård och där sent om kvällen suttit och talt en stund, kom en liten man ingående genom dörren och bad min hustru, att hon ville hjälpa hans hustru, som låg och kvaldes med barn. Karlen var eljest liten till växten, svart i synen och klädd i grå kläder. Jag och min hustru sutto en stund och undrade på denne mannen. Men som han 4 à 5 gånger sin begäran påyrkade och därhos betänkte vad skada bondfolket ofta berättat sig ha lidit av vättarne, då de antingen svurit på dem eller vist dem med vrånga ord till helvetet, ty fattade jag då rådet, att jag läste över min hustru några böner, välsignade henne och bad henne i Guds namn följa med honom. Hon tog i hast några gamla livkläden på sig och följde honom åt, men jag blev kvar-sittande. Sedan har hon mig vid återkomsten berättat, att då hon gått med mannen utom porten, tycktes hon liksom föras i vädret en stund och kom så i en stuga, varest bredvid var en liten mörk kammare, där hans hustru låg och vändades med ett barn uti sin

säng. Min hustru har så stigit till henne och en liten stund därefter hjälpt henne, då hon födde barnet, och det med lika åtbörder som andra människor bruka göra. Karlen har sedan budit henne mat, men hon nekade härtill, varför han henne tackade och följde henne åt, varvid hon liksom for i vädret och kom tillbaka klockan tio. Emellertid voro en hop gamla silverskedar lagda på en hylla i stugan, och fann min hustru dem, då hon andra dagen stökade i vråarne. Och förnam hon då, att de av vättnarne blivit ditlagda.

(H.)

I forna tider, då de s. k. vättnarne eller jordbyggarna voro stadda på sina flyttningar, hava de under en sådan flyttning med sin betydliga boskapshjord från Halåsberget i Lith till Rismyrbobacken i Häggenås socken stannat och vilat över natten ungefär på halva vägen uti ett fähus i Norderåsens by. — Vid uppbrottet därifrån kvarlämnade de en ko i fähuset, vilken likväl husets matmoder fann för gott att utsläppa. Därvid inställde sig en liten kvinna och yttrade, att kon vore ämnad till betalning för gott viloställe och vänligt bemötande. Matmodern ville dock icke motaga vedergällningen. (D.)

I en fäbodvall roade sig en gång några barn på det sätt, att den äldste bland dem klev upp på en stor sten och började predika, varvid de övriga sutto runt omkring som åhörare. Men efter en stunds förlopp började en väldig skara av smått folk springa fram under stenen samt fly. (D.)

Tvåne flickor befunno sig en gång i en fäbodvall och blevo där varse en ovanligt tjock groda. Den ena av flickorna, som var munter och upptägsfull, tog då ett strå och band det om grodan, sägande: "Du blir

ej förlöst, förrän jag blir din barnmorska". — En kort tid därefter kom en man och begärde samma flickas biträde vid sin hustrus förestående förlossning. När denna var väl försiggången, överenskom man varest barn- eller lillgröten skulle ställas. Sedan flickan på utsatt, ställe satt grötfatet, fanns detta efter någon tid tomt, men i stället så många silverskedar däri, som äggen varit i gröten, tillika med denna påskrift:

Hade blommor varit mera,
skulle skedar varit flera. (D.)

*

I Grötoms by, Häggenås socken, bodde fordomdags en man, vid namn Fjäril. Varje julnatt förlorade han en ko uti ett visst bås i fähuset. Likaledes bortkom från honom vid samma tid något från hans bord. Han föresatte sig därför en julnatt att vaka för att utgrunda orsaken därtill. Något sent på kvällen inkom därför till Fjäril en man, som vänligt bjöd honom följa sig hem. Fjäril samtyckte härtill och befann sig innan kort i en präktig stuga. Men när dess ägare med sitt folk samt Fjäril skulle förtära julgröten, nedföll i fatet spillning, varvid mannen sade till Fjäril: "Ser du, vilken olägenhet jag har, flytta du ditt fähus, jag vill vara dig behjälplig". — Fähuset flyttades, och efter den tiden voro kreaturen friska och trivdes väl. (D.)

Skatter och drakar.

En man var midsommarsnatten sysselsatt med att gräva efter jordagods. Han fann därvid en stor kista, på vilken han satte sig grensle. Men snart märkte han till sin förvåning, att han satt på en oxe, som for med honom över skog och moras, över berg och backar. Mannen höll sig likväl stadigt fast i hornen, till dess solen uppgick, då han till sin stora glädje fann sig sitta på kistan, hållande fast i dess handtag. Kistan var full med silverpenningar. (D.)

Diverse sägner.

På gränsen mellan Häggenås och Hamnerdals socknar är ett ställe, som kallas Fyrkanten. Där har stundom en och annan blivit varse lämningar efter en kyrka, och även någon gång fått höra vackra kyrkklockors ljud. Stället bevakas av något starkt rå, emedan kyrkan endast tillfälligtvis kan få ses, men i genfinnes icke, då den sökes. (D.)

*

Norrut i Jämtland ligger det s. k. stora Borgafjället, ett av de högsta i trakten. Där hava de fordomdags offrat och många underliga syner ses där ännu. — För lång tid sedan företog sig en lapp att där offra sin dotter medelst hennes störtande utför en ofantlig brant. — Ännu i skumma nätter låter den oskyldiga varelsen se sig på fjälltoppen; dock mycket sällan, emedan fjället nästan alltid omvälves av töcken. Icke heller får någon besöka flickan, där hon sitter, ty dit kan ingen komma. (D.)

*

Under ett krig på 1500-talet skall dåvarande kyrkoherden i Undersåker Måns Blix' son Lars, som tjänste sin fader för kaplan, vid Slagamå mött fienden, då han, under det de övriga av landets prästerskap varit på barnsöl i prästgården, skulle rida ut att recognoscera, men hade den olyckan att rida omkull och bryta av sig benet. Han blev sedermera pastor efter fadern. (H.)

*

En afton för många år sedan, då en smed i Oviken var sysselsatt i sin smedja, kom en främmande ryttare in i denna och begärde få sin häst skodd. Smeden gjorde detta och erhöll därför en rundlig betalning. Under det arbetet pågick, kom hantverkaren till tals med främlingen, varvid han frågade, var han kom ifrån och vart han ämnade sig. "Sist låg jag i Helslå",

blev svaret, "och i morgon skall jag vara i Lena". Dit kom han också. Det var när slaget stod utanför Falköping, och främlingen var ingen mindre än Oden själv. (Efter en folkvisa.)

*

Under klostertiden brukade man breda ut halm i kyrkorna julaftonen. Detta var också förhållandet i Alsen. Under julottan där råkade emellertid en kvinna tappa en sten ur sitt radband, vilket hade den påföljd, att när hon skulle lysa efter denna, tog det eld i halmen, och hela kyrkan brann ner. (Gammal anteckning.)

*

För längre tid sedan fanns det en klockare i Alsen, om vilken det berättades, att han förskaffade sig rikedom genom plundring av lik. Slutligen blev han av en särskild händelse upptäckt. En hustru i Berge, som fått ett ben i halsen, varav hon ådragit sig döden, blev snart därefter begravnen. Då klockaren även nu uppgrävde den avlidna i tanke att öva stöld, kom han att röra vid henne. Benet lossnade därvid, och hon kom sig åter före. Med anledning därav blev också tjuven upptäckt och kom också att för sina brott lida sitt straff. (G. A.)

Solnedgångar i Sunne.

*I solnedgångar i det vackra Sunne,
då horisonten var ett enda bål!
Mig är, som om er låga ännu brunne
Och gåve glans åt minnets föremål.*

*Ett eldhav himlen var; som purpuröar
strömolnen summo över västerns berg.
I själva molnen blänkte gyllne sjöar
med sund och fjärdar i rubinens färg.*

*Synkretsens linjer, böljande och vaga,
från himlens landskap knappast skildes mer.
Fantastiskt tycktes allt som i en saga,
när blicken sänkts mot Storsjöns spegel ner.*

*På fjällets topp ett rosens skimmer lekte —
i skuggan, dunkelblå, dess fot försvann.
Kvällsljuset skogens mörka grönska blekte,
Dess återsken i byn från fönstren brann.*

*Av strandens höga tallar silhuetten
mot blodröd bakgrund skarpt sågs teckna sig.
En dämpad glans låg utbredd över slätten,
där tydligt syntes varje väg och stig.*

*Hur ofta tänker jag mig ej tillbaka
dit, där det stilla herdetjället låg,
där i en stämning mellan dröm och vaka,
Jag denna prakt i ljumma kvällar såg.*

*I solnedgångar i det vackra Sunne,
då horisonten var ett enda bål!
Mig är, som om er låga ännu brunne
och gåve glans åt tankens föremål.*

Hasting.

Färdmän.

Av

HERMAN GEIJER.

Före järnvägsbygget — en tidsbestämning som ofta höres använd i Jämtland för att ange vad som är äldre än den i och med järnvägen, d. v. s. omkring början av 1880-talet inbrytande nya epoken — före järnvägsbygget, då "skjutsen" var ett allmänt näringsfång och vägarne vimlade av fälmän med deras skrindor av olika slag: brädskrindor, fisk-skrindor o. s. v., kunde man bland färdmännens skaror få se även helt unga ämnessvenner. En gammal färdman, hemmansägaren N. E. Strandberg i Mörsil, har härom berättat några ungdomsminnen, som innehålla ett och annat av allmänna intresse.

Efter att redan som sjuårig pojke ha följt fadern på en resa till Östersund och som nioårig till Levanger, fick han vid tolv års ålder på egen hand göra sin första handelsresa till sistnämnda stad. Det var år 1864, i sjätte höandveckan, som han av sin fader fick sig ålagt att köra ett lass smör, nyss hemkommet från fåbodarna, till Levanger för att sälja det och i stället köpa andra varor. Han hade kört till Undersåker, då han upphanns av Göran i Offne, som också var på väg till Levanger med sin gårdsavle. "Tänk om jag fått göra sällskap!" sade pojken. Ja, de gjorde sällskap, fast Göran, som hade lätt lass, ville köra nog så fort. På aftonsidan kommo de till Bodsjöedet. Här ville pojken ta kvarter i en gård, som han kände till förut. "Nej, må tjör fram i västest gåln, d' e bäst beite at hästom danen", sade Göran. Och som han ville, gjorde de. Men om hästarna också fingo bra bete där, så fingo de resande ett ganska klent kvarter,

tyckte pojken. Det fanns inte något sommarfjös på gården, utan folket bodde i vinterfjösset i lag med kreaturen, som lackrade och stänkte på golvet, där de båda färdmännen lade sig på varsitt fång av starr, sedan de kastat hällor på hästarna. Pojken kunde inte sova på detta ställe, utan låg länge vaken och lyssnade på hästarna, som gingo utanför med sina hällor och betade, och på reskamraten, som genast somnade på sin hårda bädd och i tidig otta bröt upp, följd av pojken. Denna dag förmådde han dock ej hålla samma hårda fart som gubben längre än till närheten av Saxvallen. Där måste han låta gubben fara. Han fortsatte ensam och nådde fram till Sul i Norge till kvällen. Han hade då kört tio mil på två dagar och på den senare av dessa dagar kört över fjället. Annars brukade man inte köra med lass längre än till Skalstugan på två dagar. I Sul tog han kvarter i tredje gården, på Brännmon. "Du får släppa hästen borti trö", sade norsken. Nästa morgon försov han sig och kom sent i väg. Det var skarpt solsken och smöret tog på tittra fram genom springorna. Han måste köra in i ett portvalv för att få skugga. Till kvällen hann han ej längre än till Vaterlandsbron. Nästa kväll, ganska sent på kvällen, nådde han fram till Levanger. "Ke du hi ti kassen?" frågade norskarne, när de fingo se honom komma in i staden. När han svarade att han hade smör, frågade de: "ken som ski ha smöre?" — "Den som vill köpa". — "Ken som ski sälja da?" — "De ske je jära". Men det ville norskarne inte riktigt tro på. De frågade var han hade kvarter. Hos Kroghs. De larvade på dit efter honom och fingo då höra av värdinnan, att allt förhöll sig, som pojken sagt. Då ville de genast köpa och bjödo 10 ½ skilling marken *). Detta föreföll pojken ganska "ordentela" bjudet, men han ville höra sig för, innan han slog till. Han sprang därför till Kraakness och frågade, och i tanke att kanske inte Kraakness heller var så alldeles säker, sprang han vidare till en bagare och hörde sig för om priset på smör. Då även bagaren sade honom, att det bud han fått

*) 1 skilling (norskt mynt) = 3 öre.

på smöret var hedersamt bjudet, skyndade han tillbaka till kvarteret, där han stämt möte med köparna, och sålde genast alltsammans. Smöret vägdes upp samma natt. Det var mellan 50 och 60 svenska pund. Därav sköto norskarne ut en våg *), som de höllo för sämre vara. Den unge säljaren hade nog sökt stå på sig. Han ville ej slå upp "kassan", om han ej fick sälja allt över en bank, men han måste naturligtvis låta norskarne få bättre pris på det som de skjutit ut. Köpare och säljare kommo så väl överens, att de genast överenskommo, att den unge Nils på Strand, som han i dagligt tal kallades, skulle fara hem och hämta mera smör, som de skulle köpa av honom. De möttes emellertid aldrig mera. En av köparna var Ola Holte på Alstahaug.

Nu gällde det att köpa de varor, som skulle hämtas hem till Jämtland, först och främst sill. På den tiden var det förbjudet för jämtarna att köpa sill direkt från fiskebåtarna, det var meningen, att jämtarna skulle vara tvungna att göra alla sina inköp hos stadens handlande. Men det fanns genast norskar tillhands, som erbjödo sina tjänster för återskjutsen. Det var nämligen vanligt, att när jämtarna sålt sina egna varor och inköpt vad de skulle föra med sig tillbaka från Levanger, så behövde de leja en eller flera norska förbönder. Då de varor, den unge jämten nu skulle köpa, komme att utgöra ett par tre lass, behövde också han leja skjutshjälp. Han vände sig till en av dem, som bjöd ut sig, en man från Kvællör, som förstod, vilken hjälp, han ville ha. Norsken visste av en jäkt från Namdalen, som låg i hamnen — sillen från Namdalsjäkterna har alltid varit känd för att vara god — och dit gingo de ännu samma natt. Norsken ackorderade med fiskaren, jämtpojken gick bara och tittade på och smög åt norsken pengar. Tre kärl slogos upp på prov, fiskrarna äro kända för att vara "lurisk" till att ackordera med. Det var fin sill i de uppslagna kärlen. Köpet gjordes upp, och de kärl, köparn ville ha, märkte han med kryss, som han ristade med kniven, varpå han ge-

*) . . 36 kilo.

nast skyndade efter hästar och kärror. När de kommo tillbaka för att hämta sillen, hade fiskaren i alla fall bytt så många kärler han hunnit och gjort kryss med kniven han också, så det blev hälften av vardera sorten, god och dålig sill. Men den goda sillen fick den unge Nils beröm för, när han kom hem. I flera år talades det om den sillen, hur god den var. Dagen efter den natt, då han sålt smöret och köpt sillen, köpte han ganska fort kramvaror i staden enligt en nota, som han fått med sig hemifrån, samt bröt så upp, följd av norrmannen, som skjutsade två lass, under det han själv skjutsade ett. Tolvåringens resa hade lyckats väl, men han tyckte själv, att fadren fordrat väl mycket av honom.

Landsvägen över Bodsjöedet—Skalstugan—Sul, den s. k. Karl Johans-vägen, som på den nyss skiltrade resan följdes och som var den stora stråkvägen för förbindelsen med Norge före järnvägsbygget, hade, när den byggdes, ställt andra, äldre färdleder i skuggan. Så torde av den sista generationen färdmän knappast någon ha med lass färdats över Færdsalen, den väg de Armfeldtska karolinerna iordningställde och använde, när de drogo till Norge, och som sedan stundom användes på handelsresor. Men av sin fader har Strandberg hört berättas, hur han färdats denna väg. Och själv har han, utom av Karl Johans-vägen, begagnat sig av en annan, rätt allmänt körd väg till Værdalen, nämligen över Kallsjön och Anjan. Från Anjan tog man av norrut och for över Äsingen, Strådalen och Leikvattnet. Därifrån var ej långt till Værdalen. Ej sällan for man också över Kallsjön och Torrön till Snaasen (på jämtska Snása). Mindre ofta under skjutsens senaste tid, men så mycket oftare under äldre tider körde man i närheten av där järnvägen nu går till Meraker. Men om man kom från Undersåker eller från någon ort öster därom, tog man då av från landsvägen i Undersåker och körde genom Edsåsen och Dalen, över Gräpplingarna, Skårødalen, Kørsjön (vars namn uppfattades såsom betydande: sjön över vilken man kör) och Änn, varvid

man gärna tog kvarter på Granön. Därifrån fortsatte man över byn Klockan och över den plats, där Enafors nu är, till Skurdalsporten och därigenom ned till Meraker. Jag känner ett par gamla färdmän, som farit med lass denna väg fram till Trondhjem och åter. En av dem sade sig alltid ha kommit ihåg denna gamla skjutsväg, då han sedan rest med tåget till Trondhjem. Själva järnvägsbygget gav för en kort tid anledning till ny livaktighet i skjutsen på denna väg, nämligen till Storlien för framforslande av varjehanda varor till järnvägsfolket. Därvid utsträcktes stundom resan till Tævel-dalen i Meraker, där kvarter togs hos Jo i Flaten och affärer med norskarna drevos.

De varor, som jämtarna medförde och sålde på sina resor såväl inom som utom landet, voro fågel, renkött, smör, ost, något ister, lappskor, vadmal (både beredd och icke beredd, d. v. s. stampad och icke stampad), lin, hundskinnspälsar m. m. De varor, som hämtades från Norge, voro alla slags förnödenheter för egen förbrukning, och för vidare försäljning särskilt torrfisk, sill och rulltobak, som ansågs bättre än den svenska tobaken. Det vanligaste var, att man bytte eller "duskade", som det kallades. Pengar användes ganska litet i denna handel.

Marknaderna togo i efter varandra, så att man hann från den ena till den andra och hem till jul och påsk. Levangermarknaden var strax före jul, vid lusimäss, samtidigt med marknader i Falun och Järvsö. Till julen kom man hem från olika håll. Under julmellandagarna for man i fjällen och handlade upp fågel och ren för nästa resa, som ofta gällde den marknad, som vid trettondedagstiden hölls i Östersund. Redan dessförinnan, strax på nyåret, hölls dock marknad i Ragunda (där Pålgård var marknadsplatsen) och mellan nyårsmarknaden i Ragunda och trettondedagsmarknaden i Östersund kunde man hinna besöka marknaden i Sollefteå. I veckan efter trettondedagsmarknaden var det en stor marknad i Knåda i Ovanåkers socken i Hälsingland.

En resa till sistnämnda marknad kunde gå på följande sätt. Behövde man ej fara till Östersundsmarknaden, utan kunde fara direkt hemifrån, det vill ifrån sagesmannens, som även nu är Strandberg, synpunkt säga: från Mörsil, så for man genom Oviken och genade därigenom betydligt. I Hovermo hade färdmännen upplag. Ett annat upplag hade de i Skalstugan, där torrfisken låg i massor i snön — rävarna voro galna i torrfisken och åto ur högarna. Från Hovermo kunde man få skjutshjälp av Myssjöbönder ända till Knåda. Det brukade vara en mängd folk ute på en gång, som gjorde sällskap och körde i långa rader på vägarna. På varje körkarl kunde komma ett par tre lass och dessutom en del löshästar. Hästarna såldes. På återvägen från denna resa hade man alltid mycket mindre med sig än på bortvägen. Det hände, att man t. o. m. gjorde sig av med släddonen också. Så snart man sålt ifrån sig, vände man om, och det såldes efter vägen, så att många kunde vända redan i Ytterhogdal.

En särskild svårighet på dessa resor var det att få nattkvarter. Man hörde sig alltid för, varhast man kom, vilka som passerat där näst förut, hur många hästar de haft o. s. v. Sedan kunde man räkna ut, var de sannolikt övernattade. Man visste då vad man hade att rätta sig efter. Hur många hästar, som kunde härbärgeras på varje ställe, visste färdmännen på sina fem fingrar. Ofta måste man ta nattkvarter mycket tidigt på dagen för att ej bli utan. Kvällarna blevo långa, men under de långa kvällarna gjordes mycket affärer.

Från Hovermo for man till Brånan, därifrån till Gällnäckskrogen och vidare till Ålderkrogen, Nästelen, Råtan, Vitvatnskrogen, Överhogdal, Ytterhogdal, Strömbacken, Kårböle. I Kårböle delade sig vägen. En väg gick över Los och Voxna, en annan väg över Ångerskrogen (som jämtarna kallade Ånggran), Lassekrogen, Korskrogen, Hyttbo, Valltjärnsvallen, Hermans, Skräddarbo, Ryggesho, Älganäs, varefter nästa station var resans mål: marknadsplatsen i Knåda.

Det hände, att vägarna inte voro uppkörda, när jämtarna kommo. Folket i finnbygden mellan Hälsingland och Dalarne, och även annorstädes, kunde sitta och vänta med sina skogskörslor, tills jämtarna gjort väg. I Hyttbo i Färila hade en gång samlats en stor mängd färdmän, som blevo villrådiga om vilken väg de skulle ta, när de fingo veta, att mellan Hyttbo och nästa hållplats, Valltjärnsvallen, dit det var sju fjärdingsväg, hade ännu ingen kört. Det var mycket djup snö. Då tog Erik Sundqvist, bror till gästgivarn i Offerdal, Strandberg avsides på kvällen och sade till honom: "Je vät, här mä ske jära. När de bli lite lagom tilä i mårä, så dra du tä åt Vålltjärnsvallä, je ske tjöör strax ett de". — "Nej, farskenta hell!" svarade Strandberg, je ha int tjärt den vejn för o ha bäri mä me en dräng, som ha tjärt der ejn gång för måång år sään, män de e int nå te lit-på". — "Nä, hör på mäg", sa Sundqvist, "je ha fråge me för o je vät atti de e tjärt ejn fjärlingsväg, o sään teg vejn a. Då mä kom dit, så tjör mä förbi rätt vejn bäri e lite stytjtjy, o staan, å hagg oss när tääll, bäri så mä när sno om lassä. Je vååg atti når mä ha drigi-tä, så dreg-dom-tä hejle byn mä ejn gång. O når dom kom dit där vejn teg a, så jät dom ta rätt vejn o tjör opp at oss. O je ske sääj, du ha tjärt tokut, du e bäri pöjtjen, o ha int tjärt hen för". Strandberg följde gubbens råd och drog till tidigt nästa morgon. Han såg, hur hela byn vaknade och stack ut huvudena och undrade vad det var för en tokskalle till pojke, som drog iväg. Strax efter kom gubben Sundqvist. Och nu gick det, som Sundqvist räknat ut. Alla fingo bråttom att komma iväg. Och när de efterföljande kommo fram till det ställe, där rätta vägen tog av, hörde Strandberg och Sundqvist, där de stodo, dolda av skogen, och väntade, hur en ropade — det var Eskil Lithander, han hade så gäll röst och kändes igen på rösten — "O,o,o, tocker tokjävla! Dom ha tjärt toku'n väg. — Män håre ske mä jära? "sade han sedan och ändrade orden*). Han kände det, liksom

*) Fick ett annat tonfall.

han satt i fälla. Och så hördes det, hur det kom flera fram och hur det rådgjordes. Slutligen hördes det, hur hela repet lossnade och började dra iväg rätta leden, fast vägen var ouppkörd. Då skyndade sig Sundqvist och Strandberg, så att de kommo mitt i raden, där det var lättast att köra. För dem, som körde sist, blev det mycket tungt. Det var bara sandsnö, som nöttes upp, dyjorden kom i dagen, och det blev djupa gropar, vari lassen fingo stötat, så att slädarna och vad som var på dem kunde brytas sönder. När de kommo fram om kvällen, sade Eskil Lithander till Sundqvist: "kom du ett nu, din gamle räv!" — "Nä, si pöjtjen va tä o tjäul fel", sa Sundqvist, o je anse ne int, utan foldd mä". — "Du tjäul mist, din gamle räv", sa den andre. Han förstod, hur det hängde ihop. Det var 1871, som detta hände. När de skulle tillbaka från denna marknad i Knåda, togo de samma väg, men fingo ångra det allesammans. Vägen var så sönderkörd, att det var ojälpelä, och både karlar och hästar mödades svårt.

Skulle man fortsätta söderut från Knåda, så for man till Mållongsta, Mållongstuga, Gettryggen, Dalsstugan, Lamborn, Tånger, Enviken och vidare till Falun. Bland vilställena mellan Enviken och Falun är särskilt Kvarntäkten ihågkommet. I Falun, liksom på hela vägen mellan Knåda och Falun, var ingen marknad, men livlig handel i alla fall. Folket väntade jämtarna och kom och mötte dem för att köpa. Hade man inte sålt slut i Falun, så att man kunde vända där, fortsatte man till Hedemoramarknaden (av jämtarna kallad Hinnmormarsnen), en marknad som dock mången jämte drog sig för att besöka. Där var mycket folk och mycket svårt att få kvarter. Från Hedemora for man, om man så behövde, vidare över Sala till Distingen i Uppsala. Ofta tog föret slut, när man kom ut på Upplands-slätten, och det blev nödvändigt att hålla sig i skogskanterna för att finna framkomligt före. Hade man något kvar ännu efter Distingen, for man till Stockholm. Var Mälaren körbar, så körde man på isen förbi Skokloster och Sigtuna. Framme i Stockholm tog man in i Hälsingegården på Holländarega-

tan. Strandberg har ännu på 1890-talet gjort sådana resor till Stockholm och stått på Hötorget och sålt sina jämtlandsvaror. Sista gången fick han ej stå på torget och sälja, utan måste hålla till i en portgång. Sedan kom han ej tillbaka till Stockholm.

Återvägen från Stockholm togs genom Hälsingland, där vårfrudagsmarknaden i Järvsö gärna besöktes. Där var det allra värst. Där sköt dom skarpt på marknadsfolket en gång. Det var 1869. En kronofogde, som hette Winter, skulle göra slut på lönkrögeriet, mente han, och kom in i ett kvarter, som dom hade i sina stora lagårdar, hälsingarna. Där stodo flera kaffepannor på. I somliga var det brännvin, så det var bara att gå och ta sig kaskar. När kronofogden nu sa åt käringen för det där lönkrögeriet, så svarade hon, att hon sålde inte kaskar, utan det var gästabud, dom bjöd sina vänner, det hade dom väl rätt till. Han kom tillbaka en annan dag kronofogden och sade: "det var då ett märkvärdigt gästabud, som räcker så länge". Han ville, att käringen skulle klä på sig och följa honom, för hon var mycket lite klädd. När hon inte ville klä på sig, så tog han henne med sig sådan hon var och satte in henne i arresten. Men då vart dom arga och bråkade, så Winter trodde dom ville storma arresten. Där fanns militär, 50 man av Hälsinge regemente under två löjtnanter, för att hålla ordning. Nu kommenderades militären ut, och när folket såg militären, så rusade allesammans dit och skulle se vad som stod på. Strandberg, ung och nyfiken, rusade också ut och skulle se, fast far hans, som stannade inne, sade åt honom, att han hade ingenting ute att göra. Där stod kronofogden och läste upp upprorslagen, men ingen hörde vad han sade, för det var ett sådant oväsen. Så kommenderades: eld! men de skulle sikta åt fötterna. När den första salvan inte hjälpte, kommenderades eld! en gång till. En som stod alldeles bredvid Strandberg, fick en kula i låret. Han hoppade på ett ben och svor och var så arg: "Om jag bara hade haft vapen, som finns hos Koppar-Pelle!" ropade han. Winter sköt av alla sex skotten ur sin revolver och gick sedan fram mot fol-

ket och slog handlöst med revolvern och ropade, att de skulle skingra sig. Men då var det en, som fick i rocken på honom bakifrån, så att han föll på alla fyra och tappade revolvern. Och Erik Jonsson i Föränge var kvickt framme och skulle ta revolvern. Men han var inte klen Winter heller, utan lyckades få tag i revolvern, och hur de brottades om den, gick den mitt itu, så att Vox-Erik fick bara kolven och Winter behöll själva revolvern. Det blev rättegång, och Winter miste ämbetet, för att han gått för långt. Den yngre löjtnanten fick också något straff. Men den äldre löjtnanten han gick så lugnt och säkert med värjspetsen framför sig och sa: "skingra er!" och det gjorde de. Det var ingen jämte, som blev skadad något vidare. Men Strandberg såg en av sina skjutsbönder från Myssjö, som var alldeles blodig och såg ut, som om han hade blivit skalperad. Strandberg sprang dit och frågade, hur det var. "Det är inte så farligt", sade Myssjöbonden, "jag har fått en stöt av en kolv, men det är inte något svårt sår". Och det var det inte heller. När Strandberg sedan vände sig om och gick från honom, så mötte han en korpral med några man, som skulle skingra folket. Fast Strandberg var ensam, stötte korpralen honom för bröstet med gevärskolven. "Får jag inte gå i fred, fast jag är ensam?" sade han. "Jag är en långväga resande, men jag har väl rättighet att gå i fred för det". Och den där korpralen undvek honom sedan, om de möttes.

På marknaden blev det emellertid tvärt slut. Där stod man med sina varor osålda. Det var ingen annan råd än att duska bort varorna på något sätt. Vårfrudagsmarknaden i Järvsö var sista marknaden på vintern. Det var nu lagom att hinna hem till påsk.

Medan de höllo på att packa ihop för att fara ifrån denna marknad, fingo de se någon komma körande norrifrån med två drängar och köra söderut. Det var Gunnar Jonsson i Vaplan, som då var en ung man. "Vad ska Gunnar i Stockholm och göra nu?" undrades allmänt. En gång många år efteråt då Gunnar Jonsson kom och hälsade på hos Strand-

berg, frågade denne: "Hör du Gunnar, en sak vill jag fråga dig om. Vi möttes 1869 om våren, då jag for från Järvsö marknad. Då kom du med två drängar och for söderut. Hur gick den resan?" — "Ja", svarade Gunnar, "jag har just inte talat något vidare om den resan, men när du frågar, så kan jag berätta. Och du", fortsatte Gunnar, vänd till sin dotter, som också var närvarande, "kan också få höra, vad äventyr jag var ute på. Det var min första resa. Jag var ung på den tiden och levnadsfrisk och hågad på äventyr, och tog med mig ett par drängar och for till Stockholm".

"Men hur gick det med föret?"

"Det tog slut i Tierp. Där fick jag sätta in slädarna, och där stå de än".

Gunnar fick leja skjuts till Uppsala och for med tåget till Stockholm. När han kom till Hälsinggården, så kom det genast en herre, som sa, att han var agent och brukade mäkla affärer åt norrlänningar. Tio procents provision brukade han få. Nej, det ville inte Gunnar ge, men om han hjälpte till, så att det blev något, så skulle han få bra provision, och blev det mindre, så skulle han få mindre. Ja, agenten talade om, att han visste av en trädgårdsmästare, som bodde lite utanför stan, och han hade en mähr, som han måste sälja. Han ville nog helst ha henne kvar, hon var ett unnersyn till att vara stor och duktig, men han var tvungen, trädgårdsmästarn, han hade fått ett utslag på halsen och behövde pengar nu genast. Den märren tyckte agenten, att Gunnar skulle köpa. Ja, Gunnar var inte omöjlig, han ville gå dit och se på märren. Det behövdes inte att gå så långt som hem till trädgårdsmästarn, förklarade agenten. Trädgårdsmästarn kom in till stan någon viss dag i veckan, och då visste agenten, var de skulle träffa honom. Och alltid när han kom in till stan, körde han med märren. Gunnar väntade nu, tills agenten en dag kom och sade åt honom, att nu var trädgårdsmästarn i stan med märren, om han nu ville följa honom, så kunde han göra affär. Det bar av till mötesplatsen, som var någon slags krog. Utanför stod märren bunden och var så stor och ruv-

lein och hade en stor, hög träbågesele över sig, men inget kördon syntes. Gunnar hade en hingst, som han ville bli av med. Hingsten hade han strax sedan han kommit fram till Stockholm, bytt sig till av några ångermän mot en vallack, som han bytt åt sig i Arbrå mot en mähr, som han hade från Nygården i Rödön. Gunnar föreslog trädgårdsmästarn att byta märren mot hingsten. Ja, det kunde inte vara omöjligt, om han fick ett duktigt stort mellanlag, tyckte trädgårdsmästarn. Men hur de nu ackorderade, så blev det inget hästbyte. De skildes om 25 kronor. När de kommo tillbaka till kvarteret i Hälsinggården, sa agenten: "men nu var Jonsson för knusslig, för det var inte för mycket han begärde, trädgårdsmästarn, utan snarare för lite". Hur han talade, började Gunnar ångra sig. Det är inte så lätt att bedöma hästar, och Gunnar tänkte han hade kanske varit för försiktig och ville gå tillbaka. När de kom tillbaka till krogen, så hade trädgårdsmästarn gått därifrån. Men agenten visste råd, han visste ett annat ställe, dit trädgårdsmästarn brukade gå, och dit följde han nu Gunnar. Mycket riktigt stod märren bunden där på en gård. De gingo in och träffade trädgårdsmästaren, men han stod så strängt på sitt, han prutade inte, och Gunnar måste ut med det han begärde. Agenten fick 10 procents provision och tog avsked, och Gunnar vände om till Hälsinggården och ledde märren. När han kom in i kvarteret, sade värden: "har Jonsson fått tag i det där stoet?" Då klack det till i Gunnar. "Känner källarmästarn igen henne?" Jo, det gjorde han. "Är det något fel med henne då?" "Det är det felet, att det inte går att köra med henne". Så fick Gunnar höra en lång historia om märren. Hon var ökad i Hälsinggården. Alla visste, att trädgårdsmästarn förgäves sökt sälja henne, men lytet var allmänt bekant. En åkare, han hette åkar Nilsson, hade haft märren förut och försökt köra med henne, men blivit tvungen att betala skadestånd och böter, tillsammans 700 kronor. Gunnar var lurad. Men så tänkte han: skulle han inte ändå kunna få någon i stan till att hjälpa sig! Och gick så till talman-

nen Nils Larsson i Tullus, som var från samma trakt som han själv. Och talmannen följde honom till åkar Nilsson. De knackade på en dörr. En liten karl öppnade och sa han var åkar Nilsson. De båda jämtarna ackorderade en stund om ett och annat, innan de ryckte fram med frågan, om han hade haft ett sto, som var så och så. Jo, det hade han, och det stoet hade han haft så mycket förargelse av, så han ville inte se henne mera, utan sålde henne tvärt. Där stod Gunnar lika rädlös. Men Hegerberg, ena drängen hans, som var en djärv karl och berömd för att kunna rida in svåra hästar — han hade varit dragon förut — han sa: "må ri in ä te ryttarmär", sa han. Bara han finge gå till Leja och köpa mundering, riktig mundering, alla delar, så nog skulle han rida in henne, det svarade han för. Ja, Gunnar sa, att han fick ta på hans räkning vad han behövde hos Leja, och Hegerberg gick dit och köpte, och det var inte det sämsta det han köpte. När han fått märren rustad med sadel och betsel och allt var i ordning, så ledde han henne uppför Drottninggatan. Hon var snäll att leda, följde som en hund. När han kom till Observatorieplan, för galenskapen i honom och han svängde sig upp i sadeln. Men det skulle han inte ha gjort. För märren reser sig på bakfötterna och går baklänges upp på trottoaren och ränner in bakändan genom ett fönster. Det blev en farlig uppståndelse. "Si i en stad", brukade Hegerberg säga, "där är det som att peta en käpp i ett getingbo. Det kommer småpojkar och poliser och allt möjligt svart ikring en från alla håll och ärgas med en". Han fick betala skadan, och fortsatte sedan och ledde märren ut till Haga. Där försökte han igen. Men han kom snart tillbaka till kvarteret i Hälsinggården, blodig och sönderriven och full av lort och mull, så det var bedrövelä. "Totalt omöjligt", sa han.

Det var ingen annan råd än att sälja märren till slakt.

"Men fågellassen du hade med dig?"

"Tala inte om dem. Det var första resan, jag gjorde, och den sista, vart det också".

Eric Ersson i Sanne.

Den siste bondeståndsrepresentanten.

Den som har tillfälle att rota i gamla protokoll och handlingar i Hackås från 1840-talet och ett halvsekel framöver, skall bland de tästast förekommande namnen återfinna Eric Erssons i Sanne. Eric Ersson var i sin krafts dagar Hackås sockens allt i allom. Tidigt röjde han goda anlag och blev snart anlitad i enskilda och allmänna värv, dem han fullgjorde med stor pliktuppfyllelse. Vi finna honom helt ung som fjärdingsman, vidare

nämndeman, godeman, ledamot av ägodelningsrätten, landstingsman o. s. v. Då vår kommunala självstyrelse genom 1862 års författning kom till, blev han sin kommuns ordförande i såväl stämman som nämnd och innehade dessa befattningar i många år.

Eric Ersson fick som ledamot av sista ståndsriksdagen (1865—1866) deltaga i det märkliga beslut, då vårt nuvarande representationsskick infördes. Den som i bondeståndet klubbfäste beslutet, var som bekant en annan framstående jämte, talmannen Nils Larsson i Tullus. Eric Ersson representerade Bergs, Ovikens, Undersåkers, Hallens och Sunne tingslag. Hackås hörde på den tiden till Ovikens tingslag. Hans kamrater på jämtlandsbänken voro Nils Larssons bror Olof Larsson, vilken utsågs till riksdagsfullmäktig för Jämtlands norra domsaga i stället för Nils, då denne blev talman, samt härjedalsrepresentanten Pehr Byström för Svegs och Hede tingslag. Eric Ersson var denna riksdag suppleant i bevillningsutskottet.

Eric Ersson.
(Efter foto. fr. 1860-talet.)

Ständsriksdagarna — efter 1844 återkommande vart tredje år — pågingo ofta betydligt över året, men den sista var kortare. Den började den 16 okt. 1865 och avslutades redan

Eric Ersson.

Förf. foto. 3/11 1918.

den 22 juni 1866. Kommunerna, som sammansköto till riksdagsmannaarvodet, voro väl i själ och hjärta intresserade av, att riksdagarna ej drogo för länge ut på tiden. Då arvodena ej voro fixerade, ligger det i sakens natur, att de efter skil-

da orter och förhållanden växlade i storlek (4—10 kr. pr dag 1865—66; Eric Ersson uppbar ett dagsarvode av 6 kr. Talmannen Nils Larsson avlönades efter andra grunder och med 25 kr. pr dag).

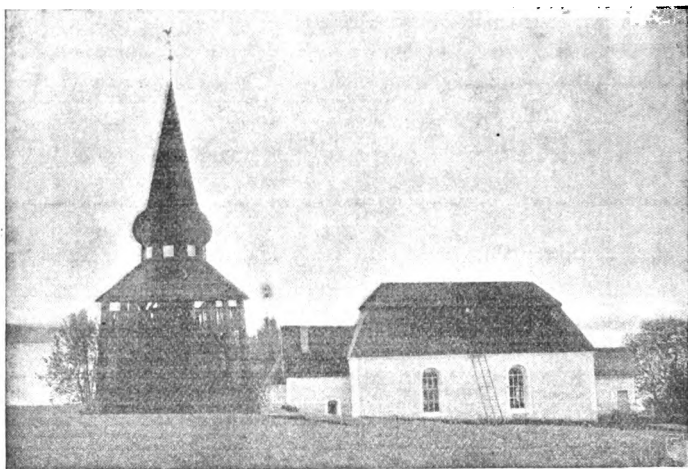
Med dåvarande kommunikationsförhållanden var det en icke ringa uppoffring för en bonde att fullgöra ett givet riksdagsmannauppsdrag. Vi böra ej håller glömma, att en dubbel arbetsbörda kom att vila på riksdagsmansmor, som ju långa tider under mannens bortovaro fick bära huvudansvaret för gårdens skötsel. I regel var det duktiga kvinnor, och våra jämtländska riksdagsmansmor utgjorde däriifrån intet undantag. Därpå gävo nog både de i Tullus och hon i Nygården i Sanne många prov.

Eric Ersson blev även vald till ledamot av Andra kammaren för första treårsperioden under det nya representationsskicket 1867—69. Sistnämnda år var han ledamot av tillfälligt utskott. Han tillhörde i riksdagen de tystlätne, men att han visste stå för och handla efter sina åsikter, det vet envar, som känner honom. Genomhederlig och sund i sin syn på tingen stod han väl närmast i deras led, som önskade en varsam realpolitik av dåvarande liberala läggning. Eric Ersson nämner med vördnad Nils Larsson, talmannen och bondehövdingen. En annan, vars riksdagsmannabana han följt med synnerligt intresse, är Carl Ifvarsson.

Tjugufyraårig gifte han sig 1846 med bondedottern Kerstin Johansdotter i Näcksta (f. 1817), varefter han övertog föräldrahemmanet Nygården i Sanne där han nu som änke- man sedan länge njuter sin ålders ro som föderådstagare. Född den 14 juni 1822 har han alltså ingått i sitt 97:de levnadsår, men är ännu vid hälsa och goda själsförmögenheter, om han ock börjar klaga över, att minnet tryter. Då man talar med honom, förefaller det mera, som om man skulle ha en kry åttioåring framför sig, än en som nalkas sekelgränsen. Enligt länsman V. Behms utredning skall han vara en ättling i åttonde led av de gamla Skunckarna i Hackås och Hov.

Eric Ersson är den siste nu levande bondestandsrepresentanten. Han var detta, då halvsekelminnet av de Geers stolta verk firades, kanske redan vid dess första genomgripande omdaning, och — mänskligt att döma — torde han ock få uppleva ännu en grundlig revision av detsamma.

E. F.

Hackås kyrka.

E. Festin foto. 1918.

På kyrkvallen i Hackås.

En sommarsöndag för 30 år sedan.

Kyrkfolket börjar samlas vid sockenstugan från olika delar av den vidsträckta socknen. Även från långt bort belägna byar vid Näckten, den underbara sjön med de ännu oräknade holmarna, komma de efter flera timmars rodd och en halv timmes vandring i den heta sommarsolen.

Somliga av de äldre männen bära sina gammaldags kyrkhattar och livrockar från 50-talet och gumorna svarta sidenschaletter över det för bygden säregna "kringhuupladdje", några av de äldsta t. o. m. "stycke och luva". Och barnen, pojkarna med sina långbyxor och flickorna med hellånga kjolar, likna gubbar och gummor i miniatyr, där de komma vid fars och mors hand.

Den talrika skaran verkar säkerligen genom sitt yttre på främlingen så där tämligen jämnstruken, men skenet bedrager, och av utpräglade personligheter finnas här icke så få. Särskilt gäller detta de gamla, som, då detta skrives, alla äro borta.

Med spänstiga steg och fryntlig uppsyn kommer födörädstagaren *Eric Ersson* i Fäste. Alltid vid gott lynne, har han som oftast något roligt att säga. Och hans skämt sårade aldrig. Annars kunde man i Hackås förr i världen vara giftig och elak värre — särdeles mot utsocknes och annat "mindervärdigt" folk. Men *Eric Ersson* är själv glad och vill även se andra vid gott humör. Hans broder, *Måns Ersson*, hade samma kynne.

Det berättas om honom, att han, då han vid ett tillfälle drack kaffe i prästgården, yttrade:*)

"Je dräck kaffe bäre på tvo stela, je."

"De var då roligt, att *Måns* håller till godo med vårt kaffe", tyckte prästfrun. "Men var är det andra stället?"

"Ja je dräck kaffe bäre heime å borte", svarade *Måns*, som själv hade så innerligt roligt åt sitt skämt.

En högre gestalt med skarpt skurna, nobla drag skiljer sig från den övriga mängden. Det är kyrkvärden *Kjel Persson* i Östnår, tillhörande den vitt utgrenade Dillnerska släkten, vars musikaliska anlag han i rikt mått ärvt. Det var en glädje att höra honom spela de gamla jämtpolskorna, en glädje, som han gärna unnade den yngre generation, som var så välkommen i det gästfria, ståtliga hemmet. Med vemod tänker man på, att detta hem nu övergått till oskylda, som knappast kunna ha sinne för dess traditioner. Borta är nu gamle *Kjel*, och borta är hans älskvärda hustru, *Brita*, som tillhörde den kända klockarsläkten *Wiklund* i Oviken. Med tacksamhet minnar sig en yngre generation dessa gamla, som visade ungdomen så mycken välvilja och verklig förståelse.

Från Östnår är också kyrkvärden *Jöns Olofsson*, "Jäns på Skerom". Han bär en tänkares ansikte med något inåtvänd, grubblande blick. I många värv

*) Yttrandet var enl. prästfrun (*Hanna Arbman*) *Eric Erssons*. — Han rökte också endast en pipa om dagen, d. v. s. han rökte dagen i ända.

Eric Ersson hade berättaretalang och föredrog sina historier med betydligt mera allvar i min och skick än sin bror *Måns*.

Red:s anm.

prövad, bl. a. såsom nämndeman och häradsdomare, har han alltid gjort sin sak grundligt, efter noga övervägande. Även i samspråk var han grundlig och utförlig och släppte aldrig ett ämne, förrän det var utdebatterat. I motsats till större delen av sockenborna var han utpräglad konservativ, och under de spännande tullstriderna förde han med skicklighet protektionismens talan. Lite tålamsprövande kunde Jöns Olofssons långrandiga resonemang vara, men man lyssnade ändå till honom, ty han var en verklig hedersman, rättrådig i handel ochandel.

Rättrådig var även grannen *Jon Sundvisson* från samma by, "Jo i Freskgåula", men envis som synden och med ett fruktat humör. Han var en kärngubbe av gammalt gott kynne och stockkonservativ, föraktande den nya tidens allsköns påhitt och nymodigheter. Jag minns, huru min far berättade, att Jon med djup indignation motsatte sig telefonens införande i socknen. På hans ägor skulle inga telefonstolpar få stå. Men icke ens den myndige Jon Sundvisson kunde hindra den nya tidens nya kommunikationsmedel. Nu är han borta, den kraftige mannen, om vilken det gäller, att aktad var han som få, men ännu mera fruktad.

Ett yngre släkte tillhör kyrkvärden, nämndemannen och kommunalstämмоорdföranden *Sunvis Halvarsson* i Näcksta. Ehuru utsocknes född — han var från Bodsjö — hade han genom sin redbara begåvning vunnit förtroende och hedrats med en mångfald uppdrag av skiftande art. Med säkerhet och skicklighet förde han klubban vid stämmorna och förstod att ena de ibland nog så stridiga viljorna. En prydnad för kyrkvärdsbänken förde han sig som en ädling, då han "gick med häven". Han var behaglig i umgänget och ägde en framstående berättartalang. Hans hälsa bröts i förtid och vid jämförelsevis unga år lämnade han sina värv i andra händer. Längre skall hans minne aktas och äras av den yngre generation, som i honom hade ett så värdigt föredöme.

Bland de många på kyrkvallen, som nu äro borta, få vi inte glömma *Per Nilsson* i Kårgärde, som med

sund bondekonserveratism förenade ett vaket och levande intresse för framåtskridandet, vilket bl. a. tog sig uttryck i ett aktivt deltagande i nykterhetsrörelsen vid dess början på 80-talet. Bland de unga trivdes han gärna, som en äldre snäll farbror ägnar och anstår.

Till godtemplarordens första medlemmar hörde även *Per Göransson-Gill* i Gärde, vanligen Gill-Pelle benämnd. I yngre år svag för glaset, blev han en trofast nykterhetsvän och deltog gärna i "disputationerna" då tillfälle därtill gavs. Ibland kunde hans uttryck vara väl drastiska för att icke säga grovkorniga, men alla visste, att det var kärna i gubben, "att något var han att skratta åt men mera att hedras ändå".

Det låg icke i Hackåsbons kynne förr i tiden att med öppna armar taga emot varje främling, och särdeles misstänksam var man mot "utlänningar". Så benämndes även landsmän från de södra landskapen. Men den, som genom sitt uppförande i handel ochandel gjorde sig förtjänt av aktning och förtroende, kunde med tiden — även om han var "utlänning" — bli aktad som en av socknens egna barn. Det var t. ex. fallet med *Ask Olof Andersson* i Tunvågen, bördig från Dalarna, om jag ej minner mig, från Liss Olof Larssons Leksand.

Om Lissen går just samtalet i den grupp, som samlat sig kring gamle f. d. riksdagsman *Eric Ersson* i Sanne, ännu levande vid god hälsa och med goda själsförmögenheter ehuru 96-årig. Och Olof Andersson säger på sitt sjungande dalmål:

"Lissen blev förstörd sen 'an kom hilag med 'errarne".

Detta begripa även Hackåsgubbarna, ty misstron mot herrarna är något, som jämtarna ha gemensamt med det envetna dalfolket.

Så ser jag dem i minnet alla dessa gamla, som nu vila efter mödorna i kyrkogården vid Storsjöstranden. Och jag tycker mig höra alla dessa kärngubbar i deras samspråk om dagens frågor och händelser.

Endast en herreman är närvarande. Och det är Tunadals ombud i orten, inspektor *Per Erik Hammarberg* i Lillå. Han hör annars inte till de flitiga kyrkogångarna, men i dag hålles efter gudstjänstens slut en stämma, som intresserar honom. Hammarberg, som i många år var bosatt i orten, var mager och senig och besvärades vinter som sommar av en torrhosta, som hördes på långt avstånd. Otillgänglig och brutal kunde han vara, men hans anseende som rättvis arbetsgivare var stadgat, och därför översåg man gärna med den skrovliga ytan.

Nu närma sig socknens avhållne själaherde, pastor *Axel Nordien*, och folkskolläraren *Markus Lindquist* i förtroligt samspråk med varandra.

De båda lärarna leva ännu med goda kropps- och själskrafter vid respektive 77 och 86 år. Pastor Nordien, som fortfarande utan hjälppräst sköter sin församling, har genom sitt blida, ödmjuka väsen växt in i sina församlingsbors hjärtan, och alla se och erkänna, att han icke blott lär, utan även lever i överensstämmelse med den store Mästarens lära. Större delen av det nu levande Hackås har haft honom som konfirmationslärare, och ingen, som njutit den förmånen, glömmer den underton av kärlek, välvilja och tolerans, vilken som en röd tråd gick genom hela hans undervisning.

Och Lindquist, lärareveteranen, som kan blicka tillbaka på en 60-årig förtjänstfull verksamhet i skolans tjänst, njuter nu sitt välförtjänta otium, på vintern i Östersund och om somrarna på sitt idylliska Talltorp i Näcksta. Hans spänstiga gestalt synes som oftast på Östersunds gator, och aldrig försummar han en högmässogudstjänst.

— — —

Vi ha kommit bort från ämnet, men det må ursäktas, att hjärtat värmes och att en tacksam lärjunge säger några vänliga ord om sina gamla lärare.

— — —

Det ringer samman. Männen lyfta med vördnad på sina hattar, och de äldre kvinnorna niga.

Alla vandra ned till det ålderdomliga templet med minnen från länge sedan svunna tider, detta tempel,

vars äldsta del kanske stammar från den tid, då vite Krists lära först förkunnades i bygden. Där uppe på backen i Hov var asagudarnas offerplats. Här nere vid sjön byggdes den kyrka, som generation efter generation varit samlingspunkten för fäderna på vilodagen efter den strävsamma arbetsveckan, i glädje och sorg, i ond och god tid.

Riddar Skunckes svärd hänger i sakristian. Hans ättlingar bygga och bo alltjämt i de trevna gårdarna vid Storsjöns och Näcktens stränder, vid Billstaån och längst västerut, där gränsen mot Sunne går.

I den nya tiden med dess ävlan efter stora, lättfångna vinster höves det att ihågkomma fäderna, som här bröto bygd och med sina små resurser skapade existensmöjligheter för sentida ättlingar.

De sova på de båda kyrkogårdarna vid Storsjöstrand. Skänk dem någon gång en vänlig tanke, både dem, som levat under din tid, och dem, vilkas namn du icke ens känner.

OLOF BYSTRÖM.

Östgården i Fäste, Hackås.

Förf. foto. 1918.

Morfars fädernegård.

Då jag av min gamle vän och trätobroder, författaren till föregående lilla minnesteckning, över hädangångna hackåsbor, tacksamt mottog hans bidrag för Jämten, och däri genast fann några sympatiska hågkomstrader om min morfar Eric Ersson i Fäste, kom jag att tänka på, att jag från mina byggnadshistoriska forskningar hade gjort en del anteckningar om morfars fädernegård och att ett litet utdrag därur möjligen kunde påräkna ett allmännare intresse.

Byn Fäste, belägen norr om kyrkbyn Hov, nämnes upprepade gånger i medeltida urkunder. Där finnes liksom i flertalet byar i Hackås en mängd gravhögar, varav ett tiotal större. Några av dem äro undersökta och ha visat sig härröra från omkring 500-talet e. Kr. till framemot 1000-talet. Där bröts alltså bygd långt ned i heden tid. När byalagets fastare organisation var fullbordad, torde nu ej så lätt låta sig utredas, men till senare tider kvarstående bygg-

nadsminnen jämte mycket annat vittna om, att under 1600-talet huvudgårdarna voro fyra, Östgården, Västgården, Uppgården och Nordgården, sammangyttrade i en väldig byggnadsklunga. Så nedbrann Uppgården någon gång frampå 1800-talet. Då den återuppgyggdes, flyttades den till höjden norr om den stora dalen, som genomlöper byn.

Laga skifte i mitten av 1850-talet ändrade ju åtskilligt på bl. a. vägar och bygata, vid nybyggnader makades och jämkades det ytterligare, men de tre återstående gårdarnas läge i förhållande till varandra bidrar ännu till orienteringen om hur det varit. Nordgården i sitt forna skick stod kvar till på 1850-talet, samtliga husen har jag fått nödortvigt beskrivna och plan över gården någorlunda bestämd. Den hade den slutna gårdens form, och då infartsportarna stängts på kvällen, "kunde en katt komma varen ut eller in".

Närmare sjön ligga Öst- och Västgården. Emellan dem finns ett stycke jord, som än i dag kallas "Tun". Jag har tolkat det så, att där ha vi Östgårdens gamla s. k. uttun. Av äldre byggnadsminnen återstå nu å Västgården endast en bryggstuga och en sommarstuga, flyttade och sammanbyggda (bild sid. 53) och ett härbärke, likaledes flyttat, samt å Östgården manbyggnaden (bild sid. 48).

I äldre tider låg ej byn i det skymundan som nu, 1 km. från allmän landsväg. Då gick landsvägen mellan byn och sjön, från den senare fanns på lång sträcka ingen lämpligare uppfartsväg än vid Fäste, förbindelserna med socknarna på andra sidan sjön, Oviken och Myssjö, som då jämte Hackås utgjorde ett pastorat, voro jämförelsevis livliga, och i Östgården hade särskilt dalafärdmännen ett huvudkvarter vid sina marknadsresor till och från det centrala Jämtland. En gammal tradition förmäler ock, att denna gård fordom varit gästgivargård, vars ägare, en kvinna, varit synnerligen driftig.

För omkring 100 år sedan kom Östgården i morfars fars ägo och stannade i slkten till 1870-talet. Den kringbyggda gården sattes i ett utmärkt skick av morfars farfar. Det berättas, att denne frak-

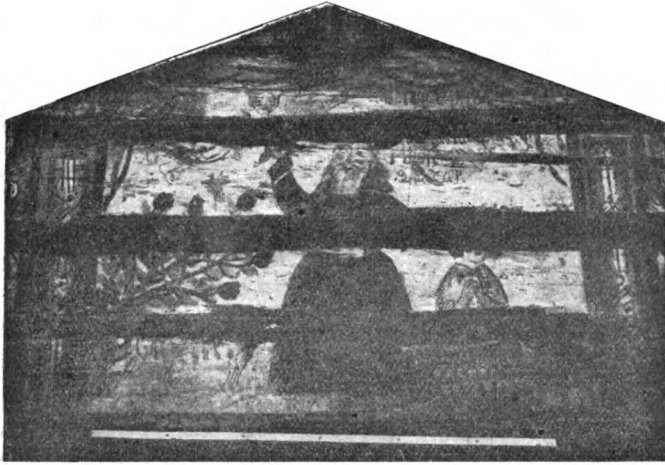
tade dit från Billsta 100 tolfte bräder för panelning, men att detta ej räckte. Manbyggnaden panelades ut- och invändigt, det senare i alla rum, även i vindsvåningen med undantag av "borstuvinn" (vinden ovan bordstugan eller hädagsstugan). På denna präktiga gård kvarstod till inemot mitten av 1890-talet ännu ett ståtligt byggnadsminne, ett synnerligen vältimrat loft (antagl. 1600-talet). Det berättas härom, att varje stock var "dragen genom en ring" samt att bonden, som lät uppföra detsamma, så "förbyggde sig", att han fick gå ifrån gården. Loftet var tydligen bekant vida omkring, ett gammalt ordstäv från Myssjö lyder: "de va tjätt*"), tjätt som lofte i Fäste". — Det såldes till Östersund och blev använt till byggnadsfack i gården Kyrkgatan 15!

Manbyggnaden vittnar ännu trots sitt förfallna skick om sin svunna storhet. Den är en av de för sin tid största manbyggnaderna av denna typ, främre fasaden 20.35 m., bakre 20.15 m., gavlarna c:a 6.75 m. samt höjden till takhuven c:a 7 m. Rumsindelningen är den vanliga med farstu och farstukammare i mitten, vardagsstuga och innerkammare åt ena ändan samt bordstuga åt den andra. Vindrummen följa slaviskt i plan denna indelning. Eldstäderna ha varit 6, därav 1 i vart och ett av rummen nere samt 1 i vindskammaren ovan farstukammaren och 1 i rummet ovan vardagsstugan. Av de 3 väldiga murarna med de höga skorstenarna är en riven.

Här kan man följa byggnadsutvecklingen från enrummig ryggåsstuga med väggutsprång och ingång på gaveln. Byggnadens ursprungligaste del, den södra, motsvarar nuvarande bordstugan, men var blott 7 stockvarv hög. Den har fått en påbyggnad av 12 varv och däruppå har placerats det gamla röstet.

Så tillbyggdes åt norr en ny ungefär lika stor byggnad, dock med ett par meters längre väggutsprång för att, sedan resp. utsprång hopfogats, därinom erhålla tillräckligt utrymme för farstu och

*) tjätt = vattentätt.

"Abrahams offer." Väggmålning i Östgården i Fäste. Förf. foto.

kammare i nedre och övre våningen samt för trappan. Nu blev ingången självfallet på fasaden. Över ingången utbyggdes ett regnskydd (jfr bild. å sid. 48 o. 11).

Den gamla ryggåsstugan, som säkerligen härrör från 1600-talet, har varit en märklig byggnad. De invändigt bilade väggarna bära spår av målningar; man urskiljer ännu en del ansikten, minuskler (bibelspråk) m. m. Dessa målningar tyckas ha omfattat de 4 övre stockvarven till fönstrens underkant och löpt stugan runt.

Å södra gavelröset har anbrakts en dekorativ målning med huvudmotiv "Abrahams offer" (bild här ovan. Även å motstående röset synes räster av figurmålning. Den rikt målade, kraftiga takåsen är i behåll. Fönstrens antal torde då som nu utgjort 4 (2 å främre fasaden, 1 å den bakre samt 1 å gaveln). Deras höjd har kunnat beräknas till c:a 70 cm., var emot bredden ej varit möjlig utröna. Den ursprungliga dörröppningen bör ha varit c:a 113 cm. hög och sannolikt 128 cm. bred, tröskelns höjd mer än 30 cm. över nuvarande golvet, vars tillhör utgöras av klov upptill en halv meters bredd. Förvisso gav

denna ryggåsstuga i sin välmakts dagar intryck av långt större värdighet än sina gelikar.

Efter påbyggnaden tillkom ett föga brutet inner-tak, väggarna panelades, dörr och fönster upptogs större o. s. v. Ny tid, nya seder. Då hela den stora tvåvåningsbyggnaden stod färdig, blev den på sitt sätt åter ett helgjutet verk. Vi äga ock någon kännedom om inredningen från den tiden.

I *vardagsstugan* stod i nordöstra hörnet en "stannsäng" med sparlakan och "överstycke", endast två gavlar, kortgaveln hade skåp med några skärningar samt målningar (träd och fåglar m. m.) å skåpdörren. Följer man så norra väggen förbi dörren till innerkammaren, möter oss väggklockan, en moraklocka i ett upptill rikt skuret fodral. Efter väggen står därefter en bänk, framför bänken ett matbord med 2 utdragslådor inåt rummet, framför bordet ett "säte". I hörnet lär ha hängt ett litet hörnskåp. Å västra väggen fanns en soffa. Nära sydvästra hörnet hängde på väggen vackra koppar-skålar o. d. Väggpärtiet i söder mellan hörnet och stugudörren upptogs av ett skåp med hylla för fat, tallrikar m. m. av tenn och trä. Mellan skåpet och dörren var platsen för "vassbyttan" med kopparskopan hängande på en krok ovanför inslagen i skåpgaveln. På andra sidan dörren hängde handduks-hållaren, så kom vedlådan med grytskåp samt mjölskåp ovanpå. Möblerna voro målade i en brun huvudfärg med "ekorrsvansar" på. Målaren hette Hjelt-Olle-Lars och var från Side i Oviken. (Paul Andersson i Sanne, sedermera länsman, riksdagsman m. m., lär i unga år ha åtföljt denne målare som lärning). Nämna vi så, att c:a 1½ duss. stolar fanns i rummet, torde det viktigaste vara medtaget. Stolarna hade vertikala "slir" i ryggen och voro ej alla lika.

I innerkammaren stodo 3 "stannsängar", varav 2 vid röstväggen i sydvästra hörnet. De beskrivas som enkla, omålade och med endast två närstående gavlar. Rummet eldades upp, då färdmännen kommo till marknads, och talrikast besökte de trettondagsmarknaden. Till deras förfogande flyttades in från

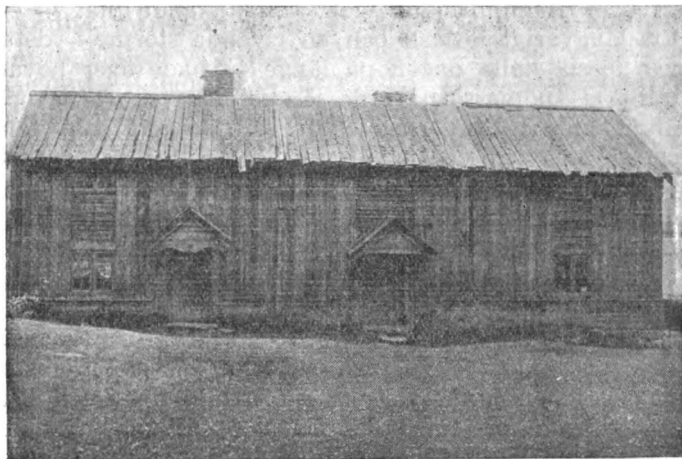
bordstugan ett större bord, som placerades mellan de två förstnämnda sängarna. Sedermera tillkom även ett skåp i två avdelningar, tillverkat 1842, förmodligen av Mårten i Bjärme, en farbror till morfars far. Det skåpet hade sin plats bakom dörren. Av stolar fanns där ett par från Kungsnäs, enligt beskrivning i rokokostil, brunmålade, men med en svart spegel å mittbrädet i ryggen.

I *farstukammaren* stodo ett mindre bord framför fönstret, en soffa vid södra väggen samt ett par stolar, antagligen lika med vardagsstugans.

I *bordstugan* löpte stadiga, väggfasta bänkar runtom. Mellan nordvästra hörnet och dörren stod en sorts kombination av byrå och skänk. Framför gavelfönstret hade ett större bord sin plats och där framför ett "säte".

Mycket av denna inredning finnes ännu i någorlunda behåll, men den är spridd vida omkring. Mäst saknar jag dock den forna, lilla stämningsrika ryggåsstugan.

ERIC FESTIN.

Västgården i Fäste. Bryggstuga och sommarstuga.

E. Festin foto.

Fru Birgittas klädbyk.

En episod från Gyldenlöwefejdens dagar.

Av *HILDEGARD LÖFBLADH.*

En dag på vårvintern år 1677 stod fru Birgitta Bröms, komministerns i Ragunda med annexer, Johannes Bröms, välaktade hustru, nere på isen och sköljde tvättkläder i en upphuggen vak. Tjänstepigan, som hela morgonen den ovanligt bistra marsdagen ute i brygghuset gnoth kläderna, hade blåfrusen och huttrande kommit in till dagvård, varför fru Birgitta av ömkan med henne själv fortsatt arbetet med att nere på isen vaska kläderna.

Birgitta arbetade länge med all iver, innan hon unnade sig en stunds vila. Upprätt stod hon och såg ut över Ragundasjöns vida, solblänkande yta. — Ett långvarigt töslask och en rivande storm — detta var första kalla dagen på länge — hade över hövan minskat snömassorna i de jämtländska skogarne och ännu mer i bygderna. Sjön var så gott som ren-sopad, snart gick den väl upp, sydslutningarne voro till och med barfläckiga. Med föret på vägarna var det ytterligt klent. Ej underligt då, att herr Hans med all iver, medan ännu föret stod bi, påskyndade tjänsteresorna i de många annexena: Fors, Håsjö, Hällesjö och Stugun.

Under herr Hans bortovaro hade fru Birgitta tagit itu med klädtvätten, och så blev det en så bister dag... Men grant var det nu i solglimret, och Birgittas ögon logo ut i det fagra landskapet. Blicken häftade på Kullstadberget mitt emot, där den mörka grottöppningen tydligt kunde skönjas mot gråhällans ljusskiftning, och hon tänke, att draken, som enligt

sägnen vaktade skatter där i bergets mörka innandöme, måtte illa stå ut med sin vakttjänst en sådan dejelig dag... Nu torde ock hans vaksamhet i högre grad än annars tagas i anspråk, eftersom folket genast vid fejdens utbrott till grottan fraktat sina dyrbarheter — huru de nu en gång skulle få dem dädan. Draken torde behålla sitt rov. Till grottöppningen gick att medelst rep från bergstoppen hissa sig ner och slunga in klenoderna, men öppningen till den lönngång, som i förbindelse med grottan sades gå genom bergets innandöme, hade ingen hittat.

Birgittas kinder voro av ungdom och kroppsrörelse blomstrande röda, där hon, stående overksam, drog in händerna, som allenast ledo av kylan, i tröjans vida ärmar... Ung och fager och glättig till lynnet var Birgitta Bröms — ja, det kvickaste och lustigaste kvinnfolk, som någonsin i husfrus egenskap trampat tiljorna i ett prästtjäll... förmodade man. I alla händelser mycket för ung och glad — tycktes det — för den envetne, trumpne, rödhårige och skranglige herr Johannes, vilken ständigt och jämt låg i fejd med sin överordnade, kyrkoherden Olof Claussøn Rahm.

Visst var det fattigt och knappt i hushållet för det mesta, och nog var kaplanslönen ringa, men fru Birgitta likade ändå ej sin Hans eviga oförnöjsamhet och ständigt nya fordringar på bättre lön och kosthåll vid de många och långa tjänsteresorna i det vidlyftiga pastoratet. Hade icke herr Olof ändå haft tålmod och godviljandes berett dem många fördelar — ja, t. o. m. i konsistorium fällt goda ord för herr Hans, då han för uraktlåtenheten med tvänne sockenbud en tid rent av var suspenderad... För att nu ej tala om fru Karin, herr Olofs hustru. Hur bevisade hon icke all välvilja, ständigt och jämt kom hon med smakebitar av slakt och bak från prästgårdens välförsedda visthus. Det var minsann ej att förakta, tyckte Birgitta med sin ljusa syn på tingen. Bäst hugade henne ändå fru Karins ljusa, blida väsen. Utan åtnjutandet av hennes vänskap, skulle hon kanske ej uthärdat i sammanlevnaden med herr Johannes, som städse höll det för en så god gärning att hava lyft det stackars fader- och moderlösa barnet till en

aktad ställning vid sin sida. Fru Birgitta höll i alla fall modet uppe. Därtill hade hon sin lille pilt, som lyckligtvis ej artade sig till att likna herr Hans. Tvärtom var han det vackraste, rundkindade och guldlockiga gossebarn bygden skådat. Fru Karins lille pilt, som hon var så fästad vid, hade dött, hon hade nu bara flickebarn. Birgitta ägde åtminstone rikedomerna av en son...

Birgitta hade åter tagit itu med tvätten. Hon hade nu ej mycket kvar och arbetade ivrigt, framåtlutad över iskanten. En skugga föll över vaken, Birgitta for hastigt upp. Framför henne stod en främling, en grant uniformerad officer, hållande en häst vid tygeln. Hjärtligt och ogenerat skrattar han åt Birgittas skrämselfyllda överraskning. — En arbetsflitiger jungfru är I, säger han alltjämt skrattande, som inte hörde min hästs galopperande över isen.

Vid tilltalet "jungfru" spritter Birgitta till och känner sitt spelande humör vakna. — Ja, säger hon skälmst, jag har en så sträng fru.

— Stackars jungfru, säger mannen, nu litet tankspritt, ty Birgitta står framför honom i sin högresta gestalts och sin skönhets fullhet, och främlingen betraktar henne i sin tur överraskad, betagen.

Hästen har emellertid gjort några otåliga rörelser för att komma åt vattnet, och Birgitta, som förmodar, att han plågas av törst, erbjuder sig att hämta upp vatten i ett av sina tomma kärl. Främlingen tackar och hjälper Birgitta med det tunga spannet, därvid användande ena handen, då den andra fortfarande håller hästen. Men hände sig därvid ej bättre, än att han råkade stöta till den stora klädbunken på iskanten med de nysköljda kläderna, som hamnade i vaken. Birgitta ger till ett rop — och brått få hon och officeren att hala upp tvättkläderna ur det isiga vattnet — den avglömde och plötsligt befriade hästen har under tiden druckit sig otörstig direkt ur vaken. Men allt kunde de ej rädga, och när de omsider varma, andfådda, med skälvande händer måste höra upp, är en hel del av Birgittas tvätt bokstavligen "under isen".

Officeren är djupt olycklig. — Vad skall eder fru säga? Men — som om detta brått återfört tankarne till hans ärende: Jag har tövat allt för länge. Vill I upplysa mig om vägen till prästgården — som mitt första spörmål skulle varit, men, som eder skönhet, jungfru, kom mig att platt förgäta.

Birgitta, som blivit förstämnd över missödet med tvätten — vad skulle herr Hans säga? — observerar nu först, att mannen talar med en viss brytning i rösten. Tillhörde han dansk-norska hären? Litet skarpt frågar hon:

— Söker I herr Olof Rahm?

— Ja, jungfru.

— Där går vägen, I är strax framme — men — —

— Men?

— Helst borde I rida den vägen tillbaka — som I kom...

— Det var ett djärvt språk, jungfru — dock tyckes mig allra likast att stanna — där I är... Är det där I tjänar? Han pekade med ridspöet bort mot kaplans-hoställets låga, grå långa uppe på strandslutningen mot sjön.

Nu log Birgitta åter med sin gäckande, muntra blick. — Ja, just där tjänar jag — min herre och man. Varpå hon med klappträet i handen vände sig om och skyndsamt försvann på stigen bortåt stranden.

Perplex stod officeren några ögonblick kvar på isen, innan han satte sig upp i sadeln och fortsatte i den av Birgitta anvisade riktningen.

Men Birgitta tänkte: Är nu en av de danske där igen! Icke är det väl ändå rent spel herr Olof för. Hade månne herr Hans rätt i sina förmodanden — som hon aldrig velat sätta tro till — att herr Olof förehade förrädiska stämplingar emot sitt eget land? Men varför skulle danska budbärare löpa mellan Ragunda prästgård och danske befälhavaren? — på senare tid allt oftare. Herr Hans trodde sig veta, att herr Olof tillhandagick fienden med allehanda upplysningar om svenskarnes ställning och försvarsmedel. Herr Hans hade emellertid inga bevis — annars skulle han nog ej tövat att ingripa i händelsernas gång... Att herr Olof var högmodig och slutade illa, tröstade

sig emellertid herr Hans med att ständigt och jämt upprepa... Såvida ej herr Olof handlade utav goda bevekelsegrunder. Kanske han trodde, att landet (Jämtland-Härjedalen) bättre passade under den gamla spiran än under det jämförelsevis nya svenska regementet, tänkte försonligt stämd fru Birgitta. Atminstone kunde hon icke tro herr Hans' tal, att det var danskarnes lysande förespeglingar om personlig ära (superintendentsvärdigheten i de erövrade provinserna) och vinst — herr Olof var ju rik förut — som lockat Ragunda-kyrkoherden i det farliga nätet.

Det är i skymningen. I kaplansboställets spisel flammor och blossar stockvedselden, kastande varmt röda reflexer på nakna väggar. Birgitta sitter och kardar ull. Då öppnas dörren, och främlingen utifrån isen står framför henne i härdens flyktande ljuskrets. Birgitta känner en blodvåg stiga upp i sitt ansikte och sänker förläget blicken.

— Tillgiv mig, fru, säger mannen, är I kaplanens, herr Johannes, hustru, och — ensam?

— Herr Hans är ute på resor i annexerna och torde vid detta laget vara i Hällesjö by, svarar Birgitta med återvunnen fattning och tillfogar, höjande blicken emot honom: — Underligt tyckes mig, att I rastar så snart; eder väg innan natten torde ej vara den kortaste.

— Sant, fru — men — han träder närmare, och blicken blir djärv — I har förhäxat mig...

För Birgittas tankar svindlar det. Mannen är ung, ståtlig... i en hastig sekund skymtar hon som till jämförelse Brömsens tunna gestalt, där kaftanen hängde som på en krokig stör — och hon ler invärtes vid jämförelsen.

Hon lutar sig framåt mot elden — hon vet ej riktigt vad hon gör — ej heller att hon i nästa ögonblick vilar i officerens armar.

Då går dörren upp, och på tröskeln står — fru Karin Rahm.

— — —

— Herr Olofs hustru... Med återvunnen fattning går officeren bugande förbi fru Karin mot dörren, där han vänder sig om och ännu en gång med sin

blick omsluter kaplanens hustru, fru Birgitta, som i samma ögonblick dörren slutits om honom, ligger framstupa på golvet i en ymnig, högljudd gråt...

— Nu torde vara bäst, fru Karin, att jag går samma väg som den olycksaliga tvätten i förmiddags, utbrister hon mellan snyftningarna. Fru Karin, som själv hämtat sig från sin bestörtning, ber Birgitta lugna sig. Så småningom gör hon det också, och fru Karin får veta allt... — Din skuld torde vara mindre än den i förstone syntes, säger fru Karin på sitt blida sätt. Guds lycka, att jag kom i rätt stund.

Men Birgitta är ännu alltför upprörd:

— Icke kan jag stanna i Brömsens hus efter detta — min skam är för stor, och — han var en *fiende*...

Fru Karin låter henne hållas. Birgitta har åter satt sig vid elden, men bortvänd, alltjämt snyftande. Av hennes nedböjda huvud ser fru Karin endast de blonda flätorna, över vilka eldskenet spelar. Så säger hon: — Vartill skulle det tjäna? — det du säger. I bleven lika olyckliga bägge. Illa skulle herr Hans reda sig dig Birgitta förutan — hans dagars ljus. Men bekände du, försköte han dig — vi känna herr Hans lynne. Någon fred skulle han dock aldrig i livet få, så fäst som han i själva verket är vid dig. Och skadan är ju icke obollig. Så menar jag också — fru Karin fann tillbörligast att föra rent språk — att då herr Hans, en mogen man, fäste sig ett oprövat barn — kan han sig själver skylla... och tacka Gud för hans vägar, som i sanning äro underliga... Nu torde du efter detta bliva en annan än förr, Birgitta, saktmodigare, stillare... mån att vara herr Hans till lags på alla de sätt — just som han vill hava dig. Nu skall han ej som tillförne längre behöva klaga över brist på värdighet i ditt uppträdande bland människor. — Men var bliver ditt glada mod, Birgitta...? fru Karins röst grumlas av uppstigande tårar.

Och Birgitta reste sig. — Icke alla, fru Karin, sade hon, hava beskärts eder lycka i äktenskapet. — Stor tack emellertid, att I förstått... och ej dömt. Som i säger — ej i blindo famlande utan med öppna ögon torde jag härefter gå genom livet.

I samma nu bultar pilten på dörren till kammaren invid, där han slumrat. Birgittas drag ljusna, och hon sluter häftigt barnet i sin famn.

*

De förrädiska stämplingar, som kyrkoherden Olof Clausson Rahm i själva verket förehade, ledde vid krigets slut och svenskarnes seger till upptäckt, rannsakan och dom. Herr Olof och hans medsamman-svurne, framstående bönder i Ragunda och angränsande socknar, blevo dömda till livets förlust. Rahms hustru, fru Karin, gjorde då den vitt omtalade resan till Stockholm för att hos konung Karl den elffte utverka nåd för mannen. Det lär omsider ha lyckats henne att beveka den stränge kungen, och med sitt "pardonsbrev" på fickan anträdde hon den ödesdigra, brådslande hemfärden genom natt och dag under värförets sämsta tid. Få dagar till domens verkställande återstodo nämligen. På den sista dagen är hon framme, har nått Rödöns färjsund, på vars andra strand den blodiga akten utspelas... Hon kommer ej längre. Färjan är borta. Ingen hör eller ser henne. Färjkarlen befinner sig i den nyfikna åskådarens hopen på andra sidan. Förgäves ropar fru Karin och viftar med benådningsbrevet i handen — i samma ögonblick, som mannens huvud faller för bilen —

Det var den 27 maj 1678, då jämte Ragunda-kyrkoherden tretton bönder fingo sätta livet till.

Johannes Bröms hade då avflyttat från Ragunda till Berg. Kanske erfor han en viss tillfredsställelse över sin antagonists sorgliga öde. Men fru Birgitta sörjde ej minst för den ädla och högsinta fru Karins skull.

Hedbergianska separatister i Jämtland.

Några barndomsminnen.

Av J. STADLING.

Den som protest mot nya psalmbokens och nya katekesens införande framträdande, sedermera genom finske prästen F. G. Hedbergs skrifter och predikotvärksamhet starkt påverkade separatistiska rörelsen, vilken hastigt utbredde sig inom vidsträckta delar av Norrland, vann föga utbredning inom Jämtland, där den överflyglades av andra frireligiösa rörelser.

Den Hedbergianska separatismens första framträdande i Jämtland tillhör mina tidigare och på samma gång livligaste barndomsminnen. Vid efterkommandet av uppmaningen att nedskriva några "gamla minnen" för "Jämten" har jag vågat hoppas, att nedanstående anteckningar kunde äga ett visst kulturhistoriskt intresse och sporra andra gamla jämtar till att åt eftervärlden bevara vad de minnas och veta om sagda religiösa rörelse.

Hårt ansatta av världsliga och andliga myndigheter i Hälsingland togo vid mitten av 1850-talet trenne hälsingefamiljer sin tillflykt till Jämtland och slog sig ned i min födelseby Lockåsen inom Myssjö socken. Två av familjerna, Sven Edlund och Erik Persson, båda med hustru och barn, voro från Hudiksvall, den tredje, Olof Markusson (ogift) med tjänstfolk, var från Järvsö. Den sistnämde, som var förmögen, inköpte för samtliga familjernas räkning det stora dubbelhemmanet i ovannämnda by, den s. k. "Västgården".

Sven Edlund, en energisk och i religiösa spörsmål synnerligt stridbar man, hade i Hälsingland intagit en ledande ställning bland separatisterna inom provinsen. Sedan senare delen av 1840-talet hade han stått i intim beröring med den senare bekante ledaren för den baptistiska rörelsen i vårt land, pastor A. Wiberg, medan denne ännu var tjänstgörande präst i statskyrkan. Pastor Wiberg, som sympatiserade med den se-

paratistiska rörelsen, hade på begäran utdelat nattvarden bland separatisterna och (i nov. 1850) författat en försvarsskrift till rådstuvurätten i Hudiksvall åt separatisterna, som anklagats för "gäckeri med gudstjänsten och altarets heliga sakrament".

På anklagelse av prosten Boström i Hudiksvall dömdes pastor Wiberg till 3 månaders suspension för att ha utdelat nattvarden åt separatisterna. I februari 1851 hade prosten Boström inkommit till domkapitlet i Uppsala med anklagelse mot pastor Wiberg, yrkande, med stöd av då gällande lagar, på dennes landsförvisning för kätteri samt för att ha hjälpt separatisterna uppsätta förut nämnda försvarsskrift till rådstuvurätten i Hudiksvall. Om denna anklagelse fullföljts, hade pastor Wiberg otvivelaktigt blivit fälld. Men under tiden avhände sig prosten Boström livet genom att hänga sig i spjällsnöret, och sedan hördes intet mera av anklagelsen.

I den avkrok av världen, dit de tagit sin tillflykt undan förföljelsen, funno dessa separatister, såsom de hoppats, en fristad undan trakasserierna både från de världsliga och de andliga myndigheternas sida. Att dessa separatister råkade i kollision med myndigheterna i Jämtland för sin av samvetsskrupler dikterade vägran att själmant betala tionde till kyrkan, vilken därför måste utkrävas på exekutiv väg, kan ju näppeligen räknas som förföljelse. Själva ansågo de sig härvid lida för sin tro. De motsatte sig likväl aldrig de exekutiva åtgärderna utan låtsade, som om de ej sågo de exekutiva myndigheterna, då de infunno sig. Dessa trakasserier bidrogo likväl i sin mån till att flera av separatisterna i Myssjö och Oviken utvandrade till Amerika vid slutet av 1850- och början av 1860-talet. Redan förut hade separatister i Hälsingland och andra delar av Norrland börjat utvandra. Här liksom i Storbrittanien var det de religiösa förföljelserna, som gävo första impulsen till den utvandringsström, som skulle beröva vårt land ett så stort antal av dess livsdugligaste söner och döttrar.

Att i Jämtland ej några nämnvärda religiösa förföljelser från myndigheternas sida drabbade de frireligiösa är tydligen att tillskriva upplysta myndighets-

personers inflytande. Härvid bör i främsta rummet nämnas den humane och varmt religiöse häradshövding Gunnar Hasselberg, som år 1849 tillträdde sitt ämbete som domhavande i Jämtlands norra domsaga, då omfattande hela den vidsträckta delen av Jämtland norr om Storsjön. Vid mer än ett tillfälle avstyrde denne försök från ofördragsamma personers sida att sätta i gång förföljelser mot "sekterna".

*

Sven Edlund blev den självskrivne ledaren för den separatistiska rörelsen, som tack vare dennes nitiska värksamhet hastigt utbredde sig i Myssjö och inom de angränsande socknarna, mäst i Oviken, tills han i spetsen för en grupp trosbröder utvandrade till Amerika, varefter rörelsen småningom avstannade.

Under vintern höllo separatisterna i regeln sammankomsterna på den rymliga "fähus-jällen" i "Västgården" i Lockåsen. Livligt föresvävar mig ännu "Edlunds-Svens" kraftiga gestalt, där han satt med Luthers uppslagna huspostilla framför sig vid fondväggen bakom bordet, varifrån en brinnande talgdank spred ett svagt ljus bland de till trängsel samlade åhörarna, och jag kan, när jag vill, höra Erik-Pers-Stina med av trosvärma vibrerande stämma "taga upp" inledningssången ur "Hedbergs sånger", varpå följer bön och föredrag av "Edlunds-Sven". Med klar och kraftig stämma uppläser han något stycke ur Luthers huspostilla, vilket han sedan utlägger med egna ord. I regeln utvaldes och tolkades Luthers kraftiga tirader mot "papisterna", vilka tillämpades på svenska kyrkan och dess tjänare. Ehuru jag, ännu blott ett tioårigt barn, väl ej kunde fatta mycket av det dogmatiska innehållet vare sig i citaten eller utläggningarna, mottog jag dock starka intryck av den värma, som lätt stegrades till nästan våldsamt hänförelse, varmed han ur minnet anförde paragraf efter paragraf ur den och den predikan av Luther, interfolierade dessa med egna tolkningar och tillämpningar på "vår tids papister", anförande bestyrkande exempel ur livet och egen erfarenhet. I regeln överträffade dessa hans egna tolkningar lärofaderns kraftord i

drastisk styrka, vilket ej vill säga så litet, och stundom stegrades de till plumpa grovheter. Vid ett tillfälle, då han laborerade med "papisternas" och "de falska herdarnas" girighet och vällevnad på "fårens" bekostnad, utmynnade hans "utläggning" i följande slutkläm: "Så ock vår tids falska herdar. De göda sig på fårens hull, så att deras buk växer ut ända till månen!"

På sommaren höllos sammankomsterna oftast i en stor lövsal i Kinderåsen eller någon gång i andra byar, varest funnos separatister. — Varje söndag utdelades nattvarden.

Den skärpa och ofördragsamhet, som utmärkte dessa separatister i deras religiösa liv, stod i skarp kontrast till deras fredliga och gemytliga umgängelse med sina grannar i det vardagliga livet. Detta karaktärsdrag, parat med omutlig hederlighet i handel och vandel, tillvann dem allas aktning, vilken ock tog sig uttryck, då den första gruppen av separatister från Myssjö och Oviken tillika med deras ledare och dennes familj avreste till Amerika. Jag tillika med mina föräldrar och flera grannar åtföljde dem nära en mil till vägs, och den gripande skilsmässan vittnade om den varma vänskapen, som varit rådande mellan både gamla och unga.

I Minnesota, där de slogo sig ned, förökades deras församling av invandrande trosfränder. Efter Sven Edlund den äldres död övertog dennes son, Sven Edlund den yngre, ledningen av församlingen, vilken existerar ännu.

Som pojke var Sven Edlund den yngre allt annat än religiöst intresserad. Men begåvad var han som fadern. Därom vittnar en parodi på en känd psalmsvärs, som han under vedkörslor på prästbolets skog "författade". Dess innehåll var, så vitt jag minnes, ungefär följande:

"De som arbeta i min ved.
som dyrbar är och mycken:
och fälla neder stora träd
att huggas i små stycken,
må vara trogna huggare
och ej blott matsäckstuggare
att veden ej fördärvas."

HOVS-TALLEN.

Förf. foto. 1918.

Hur många generationer hackåsbör den s. k. Hovs-tallen skådat, är ej känt, men säkert äro de många, ty en fot från marken mäter han redan sina nära 3 meter i omkrets. Den väldiga parasolliknande kronan synes vida omkring. Hovs-tallen är belägen å L. G. Olssons i Hov, Hackås f. d. hemman invid byns fägata c:a 120 m. i nordostlig riktning från gatans utgångspunkt vid landsvägen till Hackås kyrka. Det är ett naturminnesmärke, som genom initiativ från Jämtlands och Härjedalens naturskyddsförening snart blir föremål för lagligt skyddande, sedan de nuvarande ägarna benäget gett sitt tillstånd därtill.

E. F.

Noten öfver Esaias 9 kap.

Kompon. af kyrkost. O. Vireén
Svickstr.

ff

O, du bär frösalning, du frö-sä-dend, hö-r, hö-r
ausgesprochen

hö-sans ord i sän-gens ljud! oss är be-ligt barn i för-od
ausgesprochen

Oss en son är gif-ven, för hans be-ligt be-jodet.
ausgesprochen

Oss en be-ligt son är gif-ven, för hans starka är-lar sig den
ausgesprochen

Ej him-mel är för. O, du fräl-sa Li-on.

Hör hans namn! Ut, dit är den en-da sän-ka barm.
ausgesprochen

hö-sans ord, hö-sans ord för-täl-le. O, sig för hem? För E-sa-
ausgesprochen

i-as, så hans namn: vad är hans namn? Han li-lar sig och had sig
ausgesprochen

hö-sa. Ha-le-lu-ja! En e-vig fa-der, un-der-lig. Ha-le-lu-ja!

[illegible]

STRÖVRENAR.

Efter en oljemålning (motiv fr. Oviksfjällen) 1917 av *Nils Tirén*.

Tirénar.

Av jämtlandssläkter, som på det kulturella livets och framför allt konstens områden inlagt oförgätliga förtjänster om hembygden, står släkten Tirén i främsta ledet. *)

Namnet Tirén har en förunderligt, betagande klang i Jämtland. Människorna lysa upp, då de höra det namnet. Vidast känd har väl "Janne" varit, även av den jämtländska allmogen. I uppväxtåren levde han med allmogens barn och glömde dem ej sedan. Och då han efter grundliga förberedelser skulle ut i livet, var ingen tvekan om vägen. Den gick till hembygden, till hans många ungdomsfärders mål, hemsocknens fjällnatur med dess särregna nomadliv, vars stora färgskildrare han blivit. Det blev ett studium, så allvarligt och djupgående, att ingen före honom torde ha förvärvat en så intim kännedom om de jämtländska lapparnas liv i hälg och söcken. Hans konstnärliga produktion bär där-om starkt vittne, hans vederhäftighet är obestridd,

*) Jämten ville i år ägna något av sitt innehåll särskilt åt minnet av *Johan Tirén*. Det är att beklaga, att de oerhörda kristidssvårigheterna i så stor utsträckning och främst beträffande reproduktionerna varit oövervinnliga. Vi få trösta oss med, att envar, som stått i samma situation som vi, säkerligen är benägen skänka oss överseende. Viljan har varit god.

men därtill kan fogas, att ju längre tiden skrider, desto mera skall konstnärskonsten Johan Tirén vinna allsidigt erkännande. Han är i sin konst sanningen själv. Se på figurernas karaktärsframställning och den känsligt fina naturuppfattningen.

Av originalen till försättsbilderna är väl "Efter snöstormen" (Pl. 1) mest bekant, då den så länge tillhört vårt lands största offentliga samling. När den nu som deposition från Nationalmuseum befinner sig i Jämtlands läns konstförenings samlingar i Östersund, är det så mycket lättare för länsborna att få se densamma. "Lappar, tillvaratagande tjuvskjutna renar" (Pl. 2) är en tavla, som på sin tid lät rätt mycket tala om sig, åtminstone man och man emellan. Den är ett samlat uttryck för Tiréns starka rättfärdighetskänsla, då han erhöll visshet om det skändliga tjuvskytte å ren, som bedrevs i Härjedalen och vari en högt betrodd man ansågs vara inblandad. Den inköptes av några riksdagsmän (Claes Adelsköld m. fl.), skänktes till Nationalmuseum, men upphängdes först i Andra kammarens klubbrum. Det berättas, att då den förment "inblandade" där fick se den, ryckte han till, utropande: Förbannat bra tavla!, svängde på klacken och gick. Nils och Märta Maria i Glen ha bland andra varit modeller. Den vackra tavlan "Äfiske" (storlek 130 cm. \times 77 cm.; Pl. 3) såldes på sin tid till Fritzes k. hovbokh., som återförsålde den till obekant. Dateringen av denna liksom av den följande, "Insamling av skohö" (Pl. 4), har icke kunnat noggrant bestämmas. Motivet till den sistnämnda är från Glen, och lappen Fjällström har stått modell. Av en av våra främsta konstkännare har den betecknats som ett av Tiréns allra bästa alster och Jämtlands läns konstförenings f. n. yppersta konstverk. Till den väldiga duken, "Lappgosse, lockande riptuppar" (Pl. 5), "Stortavlan", som Tirén själv ofta benämde den, målades studien 1904 med motiv från Klocka i Åre. I några minnesord om Tirén i "Jämten" 1913, vartill vi hänvisa, har hans vän J. Stadling berättat vidare härom. Tavlan fullbordades först 1906. Den belönades i München med guldmedalj.

De båda vännerna J. Tirén och J. Stadling.
 (T. h. studien till "*Lappgosse, lockande riptuppar*", även kallad "*Riplock'*".)
 Janrik Bromé foto. 1904.

Å omslaget till Jämten i år finna vi "Olle i Hæli-back", hans trogna följeslagare "till fjälls".

Tirén var en flitig målare, men hans stora för-synthet förbjöd honom att göra väsen av sig. Det föraktade han. Och så kom det sig, att man efter hans bortgång "upptäckt" den ena märkliga och ypperliga duken efter den andra av hans mästarhand. "Insamling av angelikarot", "Annalkande åskväder" m. fl. torde höra dit. Bland andra hans dukar kunna nämnas "De vilsegångna" (äg. brukspatron F. H. Bünsow) samt en större duk, skänkt av konstnären till Nya Elementarskolan i Stockholm.

Tirén idkade även en annan konstart, han var nämligen en skicklig fiolspelare.

Johan Tirén var född den 12 okt. 1853, mogenhetsex. i Östersund 1873, stud. först en kortare tid i Uppsala, sedan vid Konstakademien, där han fick

guldmedalj vid tävling i figurmålning, agré av akademien, resestipendium för vistelse i Frankrike, Tyskland och Italien, i Paris studier bl. a. under Gérôme, en tid t. f. professor vid Konstakademien. Han var bl. a. hedersledamot av Norrlands nation och officier d'Academie de l'Instruction i Paris. Han avled den 24 aug. 1911.

Johan Tiréns maka, fru Gerda Tirén, född Rydberg den 11 jan. 1858, är också ett aktat och vida känt konstnärsnamn. Vi ha här kunnat återge ett mera säreget alster av henne, "Lappgosse, som brutit sönder skidan" (Pl. 6), motiv från Oviksfjällen och med Jacob Olofsson som modell. Makarna Tirén blevo gifta 1884, och detta arbete är från deras första gemensamma år i fjällen 1885.

Konstnärsblodet har i rikt mått gått i arv till Johan och Gerda Tiréns barn, därav två äro målare, Nils och Stina. Nils är främst djurmålare, och icke minst ur fjällviddernas djurvärld har han lämnat förträffliga prov på sin alstringskraft (jfr Pl. 8 o. bild sid. 65). Stina är mera genremålare, ägnar sig kanske mest åt landskapet, men har även visat sig som en skicklig porträttmålarinna. I "Jämten" 1914 äro återgivna "Fäbodvall i Arådalen" (äg. un-

På väffelkalas hos *Stina Tirén*. Förf. fot. juli 1918.
(Utanför hennes "atelier" i Östra Arådalen.)

dertecknad) samt "Motiv från Arådalen", i år Busjön (Pl. 7). "Jämten" förser hon varje år med en teckning till någon däri förekommande sägen eller berättelse. De båda syskonen ha till atelier i Oviksfjällen fått åt sig upplåten en fäbodstuga i östra Arådalen mitt bland det jämtländska fäbodlivets gamla former och i nära beröring med nomadlivets skiftande uttryck i en storslagen fjällvärld, där de med sin omedelbara och friska iakttagelse kunna på duken föreviga mycket av orörd, av civilisationen ännu obesmittad natur.

Var den Tirénska konstnärsådran först pulserat är mig obekant, men säkert är, att den fanns hos Johan Tiréns far. Han var född i Oviken 1817, blev efter sedvanliga teologiska studier och åtskilliga förordnanden kyrkoherde i Oviken 1859 samt avled därstädes 1889. Han var en andlig vältalare och en framstående musiker. I "Jämten" 1916 ha vi publicerat hans vackra melodi (Klockringning) till psalm 499, och i år återgiva vi ovan (sidd. 66—67) en i Oviken bevarad uppteckning av ytterligare en av hans vackra kompositioner.

Av konterfejen från försättsbilderna återstår ännu en, allas vår Karl Tirén, Johans yngste bror, officiellt "stins" i Bergvik, tillika en konstnärssjäl, en mångsidig sådan och av ett hela hans person genomströmmande livligt accentuerat kynne. Om någon nu skulle misstänka, att hans stinsbefattning vore en sinekur, bör det påpekas, att han sköter den först av allt och som en hel karl, men hans begåvning, livliga intellekt, stora arbetsförmåga och rastlösa iver göra honom skickad till många värv så att säga på en gång. Även Karl Tirén är målare. Från sina långa fjällfärder på sök efter lappmelodier kan han medföra många tiotal studier från trakter, dit en konstnär före honom kanske aldrig trängt. Vi ha ovan (Pl. 9) återgivit hans Rautasjärvmotiv "De dödas ö" (jfr härom sammelvärket "Lappland", utgivet 1906—08). Han är en framstående musiker, virtuos på sitt älsklingsinstrument fiolen, har i många år varit sånganförare på skilda platser, lett en stor mängd konsärter, ofta anlitats som prido-

mare vid spelmanstävlingar, gjort en mängd uppteckningar av folkmelodier, utgivit 2 häften jämtlåt-
tar för 2 fioler o. s. v. Han är nu känd som vårt
lands mäst framstående fiolmakare, därvid han vid
träbehandlingens gör bruk av en egen, för flera år
sedan utexperimenterad uppfinningsmetod, som vi-
sat sig fullt tillförlitlig och värkningsfull även vid
användning av inhemskt träslag. Redan hans "ki-
runesare" från hans Kirunavistelse, då ännu expe-
rimenten ej fulländats, vunno stor berömmelse. Över
100 nya fioler och 500 impregneringar av gamla ha
utgått från hans fiolvärkstad. Hans bästa fioler
börja stå högt i värde, ett pris av t. ex. 1,000 kr. är
ej ovanligt.

Ett viktigt uppdrag av stor kulturell betydelse
har anförtratts Karl Tirén, nämligen att dels insam-
la, dels bearbeta lapparnas sånger, med språklig
hjälp av professor K. B. Wiklund och musikalisk
hjälp av tonsättaren Wilh. Peterson-Berger, till ett
möjligast fullständigt arbete, som skall utgivas av
Vetenskapsakademiens etnologiska sektion. I detta
syfte har han snart genomforskat lapparnas områ-
den från norr till söder, därvid han även använt sig
av ett så modärnt hjälpmedel som grammofon för
uppfångande av melodierna.

Karl Tirén har varit värksam även på andra
områden. Han har ordnat utställningar i Gävle
1901 åt Västerb. län, i Stockholm 1909 åt Norrb.
län, en specialutställning i Paris 1900. Vid Gävleut-
ställningen erhöll han själv silvermedalj för slöjd.

Karl Tirén är född i Oviken midsommarafton
1869, avlade mogenhetsex. i Östersund 1888 och ex.
fr. Telegrafv. 1891. Han har företagit studieresor
i England 1889—90, Frankrike 1899—1900 och
Tyskland 1903.

Så snart han har möjlighet, står han till Jämt-
slöjds förfogande, och han medarbetar, som läsarna
sett, ofta i "Jämten".

Man märker konstnärsgryet hos många flera av
släkten Tirén. Vi glömde f. ö. här ovan nämna, att
Lisa Tirén, också en dotter till Johan, för en tid se-
dan debuterade som konsärtsångerska med en röst,
som lovar mycket.

*

Tirénarnas konstnärliga och kulturella insats är betydande, och vår hembygd, för vilken de så hängivet och framgångsrikt värvat, står i stor tacksamhetsskuld till dem.

Med sin smittande entusiasm och glada optimism hava de varit och äro eldsjälur, som slösa med sina rika håvor åt alla håll. Deras vinnande, flärdfria väsen, en rik, livlig fantasi, glittrande humor med det äkta allvaret böljande därunder, djup känsla och redlig trofasthet, redobogen hjälpsamhet och nobel försynthet äro egenskaper, vilka göra den, som har förmånen att äga dessa goda människors vänskap, både ödmjuk och stolt.

ERIC FESTIN.

Når'n Hopp-Magnus vårt ute för skrymt däri Hallåsbuom.

Av ANDERS JÅMTE.

Magnus själv berättar.

Jo, de va på de vise, att mæ va på ælschjakt 'n Dahlin's-Olle å je. Å förståss de va om hösten å på laglen ti, sæ de va nu int tu tal om 'dæ. Mæ gick ändå i Hållbårsbuan först' da'n, å ænner måran kille mæ a bortöve at Nybuan, för mæ hadde jussom nå hammel senn i vælti'n, att de skull væ ælg oppi höjdom der. Men nu var'e den olycka, att de blåste sæ huskut de dæn 'dægæn, blåste nola alldeles ravillt, sæ de gnischle å knæka ti skoja. Å i tocke veråtte ere just int lønnt mæ nå'n jakt. Mæ gick å mæ gick, men saug int sæ myttje som n' ikonn.. Hunn mæ hadde, som för ræsten va hæns Olle, va jussom næstan raulæus för se. Å de va ändå n' ælschhunn ta rätt slajan. Først på aftansin, senn mæ ha villt e tag i Nybuom, to'n på drog vere. Å då bar'e i väjg öve myran å moras utgönom at Gælaun — de va då e bedrövela styggt e lænnskap danan — å værre

å værre vårte'ne de länger nol mæ komme. Som de tog på mårse å, sa je atta Olle: æntingen skæ mæ föll nu ta på dra oss oppöve at Hallausa te kväl-la, håll ere meiningen mæ skæ ta hus i Svårtausa? — De int meiningen nå ænne än te ta ælg nu, svæ-ra n' Olle, å då ere bäst mæ folg hunna. Hæn vårt alltin sæ heit n' Olle, når hæn to på komme i jakt-taga. Ja, de gick nu søet, västet å ustet, gick i n' stor'n krok å tebaker oppi höjdan. Å når mæ i alla fall to på komme i nerheiten ta Hallausbuom, besinne'n se föll n' Olle å — för de to no pau vårt alldeles för mårt — å sæ: Jaa, sa'n, du kan föll ta på gau oppi vælln du nu å tänn opp å koke kaffe, je skæ fåle hunna e litte tag te, men kom strax ette. Å skull e dröje te de bli rektut mårt, fortfor'n, sæ skjut e skott, sæ je höre, vår je ha buan. Jae, je va'nt sein te gjære, som han sæ — för jømmerli-gen vå mæ ha skæla n' dæn dan, sæ mæ va nu bå trött å hongru. Men sæ märkvärdut ivru, som hæn va, n' Olle, kunn je föll int ænne tro, än de skull smälle för hænom först....

Når je komme oppi buan, tog je in deri trivlej-gest stugun — tror visst de va sjælve prästgås-stugu — tänne opp je, som sagt va, å gjole i år-ning sæ gott je kunne. Vere to på lugne se litte å sæ de vårt litte trivleigar ta di. Å de va just i greivens ti mæ daja, som de kanske syntes bätter, senn de to på lysste ta ella. Va sæ myttje je saug leite me nå vatten. Ja, je koke nu kaffe, je duke opp å lett me litte mat — je bå ot å drack, men ingen Olle komme. Å kålande mårt var'e. Gatt nu än-tela ut å skjute e skott. Men ittnå svar. Höule bære de suse ti skoja. De va nästan litte kumt å. Saut åt kuckelure därmæ spissa, å vårt meir å meir kurut — bråsu förståss gjole sett te. Men innan je gick å la me, gatt je nu ut å skjute igjæn, å de va sæ de ga eko utgönom gælådaln. För de va nästan alldeles stillt då. Nu fick n' skylle se sjælv n' Olle, tänkt je, je kunn nu int sete oppe å vänte länger, å än minner kunn je gau ut å leite — je gatt nu få läddje me. De va litte höj derpå læva, tog å la sättjen pöni huvu, å bredde rottjen pau me.

E duktu e bråsu hadd je på spissa, sæ de va nu bå ljösst å værmt, å int var'e otröjsamt hålla....

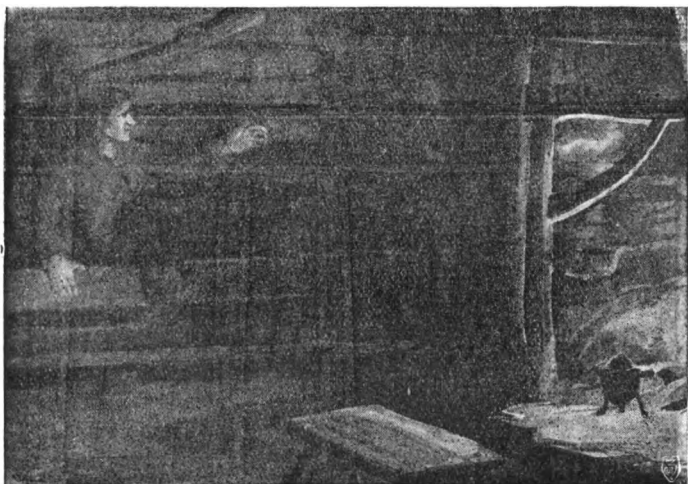
Men för te nu gjæra'ne begripleigar, vå som vidare förekomme, jett je tæla om, att de va e litte stællhybbel oppett stuguvæddja på n' ein siin, å n' glogg imilla, som va igjænstuppe mæ 'n trasu n' höjsäck — der ha föll vö e fönster nån gång för i væln. Å som je nu laug der på læva, hadde je stuppen dæn mitt emot me, sæ je laug å titte på hæn, män je fändere på'n Olle å vå de kunn ha vörte ta hænom. Men hårre de bars te, lure je föll a — å vakne mæ di, att stuppstyggen dæn komme driven hittpå bröste mett.

— Å, hut mæ de, din sköjar, rope je te. För je tog för givet, att de va'n Olle, som komme å skull skreme me. Röst opp å stuppe sättjen tebaker, för de drog jussom kallt å u hålan dæn. Laug sæ e stänn å vänte je skull få si håll höre nå meir, håll att n' Olle skull komma in. Men vårsen de eine håll de ænre. Som bråsu holl på dolme a, gatt je opp å lägg pau'a når skie te, sæ de to på lådre å bränn igjæn. Sæ laug je å mædde bære gått å komme ittnå onnt ihäug, å sæ somne je föll å, men vakne strax mæ somma spektakel, att säckstuppen dæn komme driven mitt i famn på me, å de sæ de bære sång ette.

— Din gælning, je ske lere dej je, rope je — för je kunn då föll aller ænne tro, än att de va n' Olle — å rænne mæ de somma a opp å ut å burdus in i stællhåle dæn å samle å svor — å ha je då fått tag i någen, ha je nog int vö lenhânt hålla, sæ föræрге som je va. Men der fanns vårsen folk håll fe, sæ je visste int vå je skull tro, å känne me rätt snoten. Ut på backa igjæn kunn je då int ænne än bryt ut å reme de värst je bälte: — Vå ere för e bövels otyg, som int kan lætt me væ i fre! Men bære eko svære me ti skoja: "Væ i fre!"

Tog me når vetre å gick in å la på elln, sææn tog je å sätte igjæn stygghåle dæn för ænner gånjen å la me. Men kunn int ænne än liddje å grotteres litte ti stuppkaribla å vänte, att han skulle komme driven igjæn. Nu hadd je ne tämmela klart, att int var'e nå menische, som dreiv spele, å inte vare

vinn hålla, för de va aldeles stillt, uttan de gatt nu væ nå besatt ænners. Int för di att je va otröjn, men ingen kan hålla unres pau, att je känne 'ne litte konstrut. Kanske var'e hälst skogkeringa ändå, tänkt je, för hu ler föll int tyttje sæ myttje om, att mæ ha hölli på jæga æljen dæn, uttan ville försöke å hämnes. Jaja, hu fick föll fortsätte, int skull då je bli rædd. Å snært sov je i godan ro, å tör föll ha sövi e bra tag å, för bråsu va då aldeles kul, då je vakne mæ de stupptrolle dæn komme öve me för treje gånjen. Å mæ n' fart si dæ, sæ de bære blåste

Efter en lavyr av *Stina Tirén*.

å freste ette. Jösterligen, man kunn no vakne för hælde minner. Å nu tyckt je å, att de lysste e par ellgrön e äuga deri glöddje. Då besinne je mej int länje — je hadd stussarn strax baka huu — röckt at me hæn je å bræka te å sköut mitt i håle, sæ ellstruten lysst opp stællhybble. Tyckte mæ de somma, att de reme te, som om man ha stöcki kniven ti'n bock, men de kunn föll væ nå genljöder ta'n dæn fala smålla. Jaa, de vårt jussom orosam e nætt. Je gatt förståss opp å lägg på ell'n igjæn, å de duktiga tag, å sæ ta ihop mæ stuppen, som je

— hæsse tvy våle! — vårt sæ förbænske pau, å nu sætte'n tebaker mæ når kraftu e ol. Å kænne me tæmmela seker, att hæn skulle sete der å nu, sæ je skull få sova i fre. Å de slog no int fel hålla. Je sov bå vel å länje å vakne vid ljustan dag. Men tammekusingen hadde je int stuppase dæn herpå bröstan igjæn! Hyven ditti spissen, steig opp å tog'n te elltænne å hadde straxt e ny e bråsu i farten. Å just som je håll på sätt på kaffepanna, höule je hunn morre — å sæ komme 'n Olle in. Han ha, som je försto, mårse ne västi mærsen hæn å kömme i Svejebuan. Men nå'n ælg ha'n då int sitt, å int saug mæ nå'n sææn hålla. Nää, man ske bæra se litte ænnelåns at mæ skogskeringen då.

Jon Larsson från Oviksfjäll.

Jon Larsson.

Den s. k. spanska sjukan, som denna höst härjat så grundligt i stad och på land, sträckte sig även in bland fjällen och till lappens kåta. Synnerligast var lapplägret Glen svårt hem-sökt, så att de allra flästa där boende blevo liggande, om också icke alla samtidigt. Men som byalaget består av blott omkring 40 personer och hälften därav ett tag hade insjuknat, företrädesvis de yngre och mera arbetsföra, ställde det sig rätt kritiskt med renskötseln och matanskaffningen annars. De som voro

friska, hade under en tid av tre veckor fullt upp att göra med de sjuka, och ställningen måste förefalla desto mer förtvivlad, som det å en så isolerad plats ej häller fanns att tillgå läkare och medicin. Lyckligtvis var dock sjukdomen rätt lindrig. Blott ett enda dödsfall inträffade. Men det drabbade den, som kunde anses för den minst umbärlige och av vilken hans folk hoppades mest för framtiden, nämligen den vitt bekante, Jon Larsson, lapparnas egen predikant. Att det tog den utgången med honom, berodde väl på ett sedan några år tillbaka ådraget bröstlidande, från vilket han ansågs vara botad, men som nu bröt upp på nytt och gav inflammationen desto större makt.

Jon var känd som en ödmjuk och saktmodig ung man, en som mera i livet än med ord ådagalade en god kristlig karaktär. Fastän själv renägare var han ofta ute på resor, men bar alltid nationaldräkt och skändes ej för att vara lapp. Bland sitt folk sökte han företrädesvis främja gudsfruktan, men på samma gång även laglydnad och förnöjsamhet vid det traditionella näringslivet. Han förstod sig mer än mången annan på de frågor, för vilka lapparna de senaste åren ådragit sig så stor uppmärksamhet. Och gärna var han med om reformer, om det blott gick på den lugna utvecklingens väg och icke lappens särställning med alla förmäns rättigheter äventyrades. På det stora lapska landsmötet i Östersund föregående vinter utmärkte han sig som en av de bästa och mest sansade talarna. Och icke minst lade han i dagen sin humoristiska ådra. Ett exempel därpå, som det vore synd lämna åt glömskan, må här anföras.

— Bland herrskap och t. o. m. högt bildad folk, sade han bl. a., ser det mången gång ut, som om vi lappar skulle aktas som ett slags underliga djur. Jag kom en vacker sommarafton ned till ett fjällpensionat, där åtskilliga gäster voro i rörelse, dels ute på gårdsplanen, dels på trappor och uppe på balkongerna. Och jag kunde strax iakttaga, att min ringa person, därför att jag var lappklädd, ådrog sig en viss uppmärksamhet eller nyfikenhet. Snart

kom en ung fin fröken rentav springande emot mig, och utan att hälsa högg hon tag i mig och började klösa i barmen på mig. Hon hade hört, sade hon, att lapparna ej hade någon skjorta, och hon ville se, om det var sant. Jag blev först rätt förlägen, men besinnade strax, att det helt säkert var en högt bildad människa, som förvisso ej kunde göra sig skyldig till något opassande. Dock undrar jag, huru det komme att taga sig ut, om jag t. ex. på gatan här i staden skulle ryka på en fröken och börja klösa i barmen på henne för att se om hon hade något lintyg. (Skratt och applåder).

Jon Larsson hörde till de deputerade, som i våras var med till Stockholm och för konung och regering framlade resolutionerna från landsmötet.

Han avled vid 33 års ålder den 3 okt. 1918 och blev begravnen i Hallen.

. AJE.

Lappen skall vara lapp.

En tragikomisk episod från lapska landsmötet
i Östersund sistlidne februari.

Det var minst 300 personer av fjällfolket från skilda håll, som deltog i detta märkliga möte, därav ett 40-tal från Norge. Den rymliga predikolokalen i Missionshuset, vilken utgjorde själva "plenisalen", var alldeles fullsatt och på läktarna runt om hade en nyfiken publik packat sig in, alldeles som på en riktig riksdag vid något intressantare tillfälle. Nere sutto längst in några ämbetsmän och andra intresserade civila personer. Det var lappfogdar, reninspektören, landshövdingen, Stockholms stads borgmästare, general Ugglä, svensk-finske pastorn Montelius, några damer samt slutligen referenter för ortspressen och en från Trondhjem. Fjällmannen, jur. kand. Torkel Thomasson hade just börjat föredraga sin digra avhandling i en av lappfrågorna, då

ett par stiliga lappynglingar kommo trevande fram efter stora gången och sökte plats. Ty det var längst ute väl upptaget, bänkarna voro rent av packade; de två måste fortsätta långt fram, då det äntligen makades ihop för dem, så att de fingo slå sig ned närmast gången. De två ådrogo sig en synnerlig uppmärksamhet, ej blott för att de voro så stiligt och rent av prålande grant klädda, utan även därför att de syntes vara rätt berörda av starka drycker. Med samma de satte sig hade kand. T. emellertid kommit till den passus i sin avhandling, där det hette: —

— Man hör ofta det talet, att lappen skall vara lapp, varmed menas — —

— Javisst, inföll den ene av ynglingarna — den andre föreföll alltför mosig att fatta något av vad som föredrogs — javisst, sade han, de ä alldeles rätt, lappen skall vara lapp han och ingenting annat, de ä rätt — —

Föreläsaren gjorde en paus, tittade förebrående på ynglingen och sade: — Vill ni vara god och hålla er tyst därborta! Varefter han fortsatte: — därmed menas, att han enbart skall hålla sig till sina fäders näringsliv, vara renskötare och ingenting annat — —

— Ja, de ä riktigt, inföll åter ynglingen, varför skulle han bråka med något annat, det måtte fäll vara nog för lappen — —

Kand. T. blev skarpare: Vill ni vara tyst eller måste jag anmoda vaktmästaren att föra ut er! Så blev han tyst för några ögonblick, och T. fortsatte: — Lappen skall ha sin värld för sig, han skall bo i vildmarken och inne bland fjällen, han skall vara avstängd från vad man kallar kultur och civilisation och han skall vara nöjd med sin lott — —

— Ja, då mår han ju allra bäst, dristade sig den förmätne ännu en gång.

Det störande momentet, som bland publiken först tycktes väcka indignation, började härvid få en motsatt verkan. Ynglingen såg så godmodig ut och hördes riktigt av övertygelse vilja hävda en motsatt åsikt med föreläsaren. Och det föll sig på det hela

så komiskt, att knappast lapparna själva kunde hålla sig allvarsamma. Endast för föreläsaren, som det på detta sätt höll på trasas sönder för i en viktig poäng, den där krävde särskild uppmärksamhet, var det icke roligt, och han måste därför med all gewalt söka bli herre över situationen: — Var är vaktmästaren? sporde han skarpt.

Men som ingen sådan uppenbarade sig, vädjade hr T. till lappfogdarna, vilka han påminde, att de t. o. m. hade polismyndighet. Men ingen håller bland dem tycktes ha lust ingripa. Och som under denna paus även bråkstaken var tyst, måste hr T. fortsätta som det var.

— Sådant tal grundar sig på den föreställningen, att lappen står så lågt i psykiskt — och varför icke även i fysiskt — hänseende, att han aldrig kan höja sig i nivå med svenska folket i övrigt eller något annat kulturfolk, vilket med andra ord vill säga, att lappen aldrig kan bli en verkligt bildad och självständigt tänkande varelse, utan han måste, därför att han är lapp, för all framtid nöja sig med sin undantagsställning både i socialt och politiskt hänseende — —

— Ja de ä sant, inföll åter den talträngde ynglingen, de ä sant, vad förstår sig lappen på politik, han bör som sagt vara lapp och inte hålla på bråka.

Allmän munterhet. Hr T. höll alldeles på bli förtvivlad, men innan han kom sig för med något nytt förslag, var länets lappfogde framme, högg den försmätne i kragen och ledde ut honom. Det gick utan motstånd och så tyst, som det endast kan gå, när man har göra med tussklädda personer. Därpå fick den ärade föreläsaren ostörd fortsätta till slutet med sin kritik över de av myndigheterna vidtagna åtgärderna för att just främja lappens ställning såsom lapp, men vilka åtgärder lapparna själva finna så barocka. Endast den druckne ynglingen ville ge myndigheterna sitt erkännande — i nyktert tillstånd skulle han kanske ej ha vågat — men blev betecknande nog först nedtystad och sedan utförd.

EN REFERENT.

Ett djärvt försök att fånga järv för tusen kronor i ett enda tag.

Detta här tilldrog sig i Storsjö socken vid fjällbyn Tosa-åsen, där undertecknad har nöjet vara hemma. Det var en afton i mars månad, det kom ett par skidande lappar, som omtalade, att de i närheten av det s. k. Masberget vid en stor driva sett järvspår. Lapparna kommo nämligen från Glen, dit Ovikens lappby i dagarna just höllo på att flytta. Det var alldeles färska spår, sade de, och mycket trampat, så det tycktes sannolikt, att någon hel järvfamilj bodde där i drivan. När jag hörde detta, klack det till i mig, ty jag hade nyss läst en annons i tidningarna om ett anbud på tusen kronor för ett par levande ungar av denna djursort. Det var visst en herre från Östersund, som annonserade, kanske ett ombud för Skansen. Jojo, det vore väl bäst passa tillfället och göra ett försök, tänkte jag. Tusen kr-fiskade man annars icke opp så lätt på den tiden. Men gott förstående, att det skulle bli alltför riskabelt att giva sig av ensam, gick jag till min bror Lars i granngården och föreslog honom frikostigt att få halvera med mig, om han ville vara mig behjälplig i företaget. Och förstås att han icke hade något emot att slå sig 500 kr. på en så enkel manöver.

Dagen därpå skulle det bära i väg. Men som det icke komme att bli en vanlig jakt, utan något i sitt slag finare, måste vi först uttänka en plan och sedan, i överensstämmelse med denna, rusta oss så sorgfälligt som möjligt. För reträdesvis gällde det att ha med en stor skinnpåse att taga bestarna i, sedan skyfflar, rep och skjutvapen — det sista dock för att tillgripa endast i nödfall. Vidare matsäck och en hel del småsaker, som ej så noga uppräknas kan. Och i allt bestyret drog det ut på tiden, så det redan var afton, när vi begävo oss av. Men det gick lätt skida, och vi voro snart framme vid platsen i fråga, där vi ej allenast funno de nämnda spåren, utan även en öppning i drivan, genom vilken djuren stodo i förbindelse med den yttre världen. Dock var det ingen vanlig driva, utan en ofantlig snövall, så vi kunde gott förstå, att det skulle bli ett styvt arbete. Fast det var ju blott snö, och två starka karlar, som vi voro, rustade med nödiga grejor, skulle det snart vara hänt.

Planen hade vi klar. Först stängde vi sorgfälligt igen den nämnda öppningen. Ty vi kunde taga för givet, att, när de makter, vi ämnade besegra, märkt faran, de dragit sig tillbaka till drivans centrala delar. Vi slogo därför till och grävde en stor grop som operationsbas i drivans mitt — och inte bara en utan snart även två, i vilka båda vi ock träffade på en gång, den vi antogo vara djurens huvudgång. Frågan blev då den, om djuren befunno sig mellan groparna eller på sidan om dem och vilken. För att utröna detta lade vi oss på drivan och lyssnade. Jo, vi hörde, att det krefsade därnere men icke mellan groparna, utan på ena långsidan, med vilken vi då fingo fortsätta vårt arbete. Men som det ock lät tänka sig, att djuren ej voro längre bort, än att de kunde nås med ens, skulle Lars först krypa in i gången och känna efter — ehuru det egentligen blev att hala sig fram med fötterna förut. Dock hade han ej hunnit in mer än väl halva sin längd innan han fick sig ett så bastant tjuvnyp i ena foten, att han strax måste draga igen skänkarna. Sedan hade han icke lust försöka mer och icke jag håller, varför vi helt enkelt fingo fortsätta med grävningen. Men som vi på detta sätt riktigt varit "i känning" med fienden och därför kunde tro oss vara rätt säkra om vårt byte, gällde det ock att ordna något för dess mottagande och vidare expediering. Först och främst måste vi ha skinsäckken redo, den vi nu spände ut med några lämpliga grankvistar, så att de avundsvärdä ungarna, vilka strax skulle ut på längresa, måtte få det luftigt och behändigt. Järvpappa och järvmamma däremot voro vi beredda på att utan skonsamhet döda och taga skinnet av för att därmed bereda oss en extra inkomst. Vidare kommo vi överens, att, så fort vi infångat de små, jag, såsom yngre till åren, skulle skida iväg med dem till Bydalen (3 mil), därifrån lega skjuts till Hallen och dito vidare till Östersund. Summa 8 mil. Det komme visst att kosta några tior detta, men när man just står i begrepp att taga storkovan, räknar man icke så noga med smulor. Efter dessa förberedelser gingo vi, som nämnt, åter till väcket.

Självfallet hade vi att hålla oss efter den av djuren badade tunnelgången, som undan för undan skulle blottas och läggas i dagen. Dock visade det sig snart icke blott vara en enda gång, utan flera, det var en labyrinth av gångar, och följaktligen icke lätt veta åt vilket håll vi skulle taga. Även järvarna syntes ha varit beredda på eventualiteter. Det blev då ingen annan råd än att skotta åt både ena och andra hållet och göra varjehanda konstiga utvikningar. Längre hade vi likväl ej hållit på därmed, innan det åt ett håll började sticka oss en otäck lukt i näsan. Vi voro där alltså på rätt spår, och det eggade oss desto mer till förökad ansträngning. Som bekant ha dessa djur före ty-skarna upptunnit s. k. gasbomber, vilka de begagna som försvarsmedel. Oluften skulle likväl ej få hindra, när vi

nu voro så nära målet, utan vi knogade desto villigare, knogade, så att svetten lackade, fnyste och spottade, och om vi även undsluppo oss ord, som just ej voro så vackra, bör ingen undra på det. Men gångarna gingo både kors och tvärs, arbetet blev mer och mer invecklat och omfattande, allt under det den gemena stanken mötte oss överallt. Vi blevo yra i huvudet, tusenlappen tycktes fjärma sig, och vi måste omsider rastå och taga oss en funderare. Vårnattens dunkel började skingras för den gryende morgonen.

När vi så sträckte ut oss på drivan och lyssnade, hörde vi åter, huru det kraftsade och arbetade inunder. Det kunde man ju förmoda, fienden var icke ovärksam — centralmakterna höllo ytterligare på förskansa sig; en raststund för oss, ententen, gjorde därför utgången mera oviss. Vi måste strax hugga i och fortsätta. Och så knogade vi och öste snö, fnyste och spottade, tills solen stod högt på himlen. Vi hade knappt tid taga oss en matbit, och törsten fingo vi släcka med att suga på lite snö. Genom den nästan övermänskliga ansträngningen och för den otäcka lukten, vi måste snusa i oss, blevo vi ock så "utarmade", fingo huvudvärk och kände oss så vimmelkantiga, att vi knappast kunde stå på benen. Vi måste uppgiva försöket för denna gång. Men vi skulle ej ge tappt för det, utan komma igen med flera "allierade". Och det gick raskt. Uppiggade på nytt och med två man till, voro vi samma dag på aftonen där igen för att fullfölja företaget. Men järvarna, som äro kloka djur, hade sökt sig ett säkrare gömställe. Vart kunde vi nu ej utröna.

Turister pläga ofta uttrycka sin förundran över de väldiga murar, den märklige masen under sitt 12-åriga hemvist i grottan uppförde omkring densamma, men i jämförelse med de gravar och vallar i snö, vilka Lars bror och jag åstadkommit på ej fullt 20 timmar, tycktes nu de förra blott som leksaker. Likväl kom aldrig någon att beundra de senare, därför att de snart voro utplånade, liksom hoppet om den vinkande tusenlappen.

J. P.

En sydsvensks intryck och upplevelser i Jämtland sommaren 1918.

De sensationer, en sydlänning under en sommars vistelse på den jämtländska landsbygden blir i tillfälle att uppleva, äro otaliga, och särskilt överväldigande blevo de denna sommar för undertecknad, som å tjänstens vägnar i och för kartläggning i början av juni anlände till detta förlovade land. För nående av en viss överskådlighet i alla dessa påträngande intryck och upplevelser hava de här hänförs till någon av nedanstående grupper. Huruvida ordningen dem emellan är riktig, må lämnas därhän. Kristiden har väl däruppå som på allt annat satt sin bakvända prägel. Och därför kan artikeln med kanske större rätt börjas från slutet.

De mest bestående intrycken från trakten väster om Storsjön, inom vilken min verksamhet var förlagd, kunna hänföras till någon av nedanstående grupper:

maten,
fäbodarna,
flon,
fjällen,
bygden, och
människorna.

1) Maten.

Den bild, man finge vid insläppandet av en hop utsvultna hundar i ett välförsett skafferi vore fadd, inkorrekt och intetsägende i jämförelse med vad gästgivaren i Svenstavik fick skåda, då den 1 juni 1918 sent på aftonen en flock officerare från den i provianteringshänseende belägrade staden Stockholm

stormade hans matsal. Flertalet torde också hava konsumerat väl stora kvantiteter av alla de framsatta delikatesserna: smör, mjölk, ost grädde och gröt, allt saker på vilka en utsvulten stadsbo nu för tiden sätter mer värde än de allra dyrbaraste matnyttiga ting. Flera voro också dagen därpå icke i arbetsdugligt skick: de hade dagen förut druckit sig redlösa på söt mjölk, ett av kristidens märkligaste berusningsmedel, tyvärr så sällsynt och användbart endast på landsbygden. — Och detta blev ej en upplevelse för blott en enstaka dag, tvärt om kommo de sällsynta varorna smör och söt mjölk att dagligen under vår jämtlandsvistelse ingå i matsedeln.

Innan jag övergår till nästa grupp, må det tillåtas den materialistiska sydlänningen nämna några ord ytterligare om maten.

Mjölk och grädde. Språkbruket beträffande dessa födoämnen växlar tydligen inom vårt avlånga land högst betydligt. Vad som här uppe i Jämtland kallas mjölk, utgör i södra Sverige detta sällsynt och sporadiskt förekommande fluidum, som därstädes bär namnet grädde. Den jämtländska skummjölken (som ju här uppe knappt anses vara människoföda) kallas nedåt landet sötmjolk. Den jämtländska grädden har man ej sett söder om Dalälven, och de s. k. "smörfläutan" har man aldrig drömt om.

Smör. Därav finns hur mycket som helst och till maximipris. Betalar man blott en liten hyra för byttan, motsvarande ungefär 5 kronor per i densamma förvarat kilo smör, kan man snart sagt få hur mycket smör som helst. Om vilket nonsens maximiprisen i själva verket äro, får stadsbon en föreställning, när han ser, huru dagligdags bönderna (producenterna) själva vid uppstående tillfällig brist i eget hushåll av varandra köpa smör till omkr. 10—12 kronor kilot. Och de böra ju veta, vad det kostar att producera. Men det finns även annat folk än infödingarna, som köpa upp smör. Dels s. k. relativt hederligt folk (riktigt hederliga människor lära efter kristidslagarnas tillkomst icke finnas), vilka för eget behov söka medföra en mindre kvantitet, dels s. k. jobbare vilka för inhöstande av en större vinst söka kom-

ma över varan för att i t. ex. Stockholm försälja den till ett våldsamt pris, för smör ända till 25 kr. per kg. De förra *besvär*as i någon mån av transportförbuden (de alldeles hederliga förhindras, men som de äro så fåtaliga, torde förbudets verkan härutinnan vara fullkomligt betydelselös); de senare förhindras icke alls. De resonera endast som så: ju större risken är, ju större böterna äro, desto högre pris kan man sätta på smöret, när det en gång kommit fram till Stockholm. Ett av mina varaktigaste intryck från Jämtland är således, att transportförbudens verkan på smörregleringen uteslutande ligger däri, att de *försvåra* tillförseln till i livsmedelshänseende svårt beträngda städer och orter samt på dessa platser avsevärt *fördyra* varan. Dess avsedda verkan, att hindra smörkvantiteters undandragande undan regleringen, finns endast i vederbörande kommissions inbillning.

Fisk. Denna vara kan ju alls icke räknas till mat i jämförelse med smör och mjölk, men som den dock är ganska god och tillskrives ett visst näringsvärde, vill jag med några ord beröra de slag av fiskafängen, som för mig såsom sydlänning voro nya.

Gäddjakt gick så till, att en skytt ställde sig vid utloppet av en damm eller å och några kamrater drev gäddan ut mot skytten. Denne måste då söka skjuta gäddan "i flykten", vilket icke alltid var så lätt med den fart, dessa fiskar kunna prestera.

Forellfiske försiggår i bäckarna till fjälls, d. v. s. nedanför fjällen, huvudsakligen vid eller rättare i de otaliga bäckar, som komma från fjällen eller nedanför desamma liggande myrarna. Det utföres antingen med spö eller vanligen med nät. Dessa senare utläggas på kvällen tvärs över en mindre bäck och upptagas på morgonen därpå eller också efter blott en liten stund (sedan man med en stör slagit några slag mellan näten, med resultat att samtliga däremellan befintliga fiskar rusat in i desamma och fastnat). Att man låter näten kvarligga till följande morgon och således underlåter att "pulsa" samt att man stundtals underlåter att sträcka näten tvärs över vat-

tendraget, lär vara en vana eller ovana, som kvarlever från en gammal, laglydig tid.

Svamp fanns det relativt gott om. Stuvade i gräddor de härliga. Men invånarna i fäbodarna sätta ej mycket värde på dem, anseende dem blott duga till föda åt "svin och herrskapsfolk".

2) Fäbodarna.

Dessa förefalla en utomstående osakkuning vara en kvarleva från medeltiden, vars ekonomiska värde torde vara om icke ringa så åtminstone problematiskt.

Västrårbodarna.

Förf. foto.

På inkomstsidan kommer givetvis det billiga betet samt möjligheten att bibehålla fjällrasen, på motsatta sidan däremot den förspillda gödseln, många dagsverken för trafiken till och från fäbodarna, mycken bränsleåtgång o. s. v. Nog förefaller det en utomstående vara mera lönande att sköta de vanskötta ängarna i bygden och låta fäbodsystemet dö bort. Som ett skäl för deras bibehållande angav en bonde på min förfrågan, att dels ville fruntimren på sommaren vara i fred och slippa tänka på "kraka", dels måste ju manfolken hava någonstädes att taga vägen, när de på högsommaren gå till fjälls för att vila sig före slåttern.

Huru härmed än må förhålla sig, en trevlig och romantisk kvarleva äro de dock, dessa bodar. Bland dem, som särskilt fäst sig i mitt minne äro Jåbodarna, typiska för gamla tiders sätt att handskas med gödseln. Genom en glugg i väggen har under århundraden kornas spillning kastats ut. När högen blivit för stor, har man flyttat ladugården undan för undan, vadan till slut uppstått en lång vall av fet röd jord eller brunnen gödsel. Malicen påstår, att hela backsträckningar uppkommit på detta sätt.

Ett vackert beläget W. C.
Förf. foto.

En längre tids vistelse i Ängro- och Västnårbodarna kommer mig att alltid bibehålla dessa och deras trevliga värdinnor i angenämt minne, liksom det genialiska sätt, på vilket det ansträngande problemet med smörkärnandet blivit löst vid Dörrsåbodarna, nämligen med vattenkraft; och lektyrfrågan klaras lika enkelt som praktiskt: väggarna tapetseras med gamla tidningar, vilka under sommaren läsas på nytt. När de äro lästa, avrivas de, varpå ett underliggande lager står till buds med sina mer eller mindre föråldrade, men icke desto mindre lika intressanta nyheter.

3) Flon.

Om man frågar någon, hur det ser ut t. ex. vid Anjebodarna, får man i 99 fall av 100 till svar: "Storre floa, usch då!", vilka ord på ett koncentrerat sätt verkligen uttrycka det obehag, med vilket det är förenat att ha med flon att göra på något sätt. En öde försumpad öken är ju ej för det mänskliga sinnet tilltalande. Men i grund och botten gör dock storflon ej blott ett avskräckande och beklämmande intryck, den innefattar även något storslaget med sina oändliga vidder av försumpad mark, fjällen i bakgrunden, några skrikande myrsnipor utgörande de enda levande varelserna på flera mils omkrets, i övrigt fullkomligt tyst

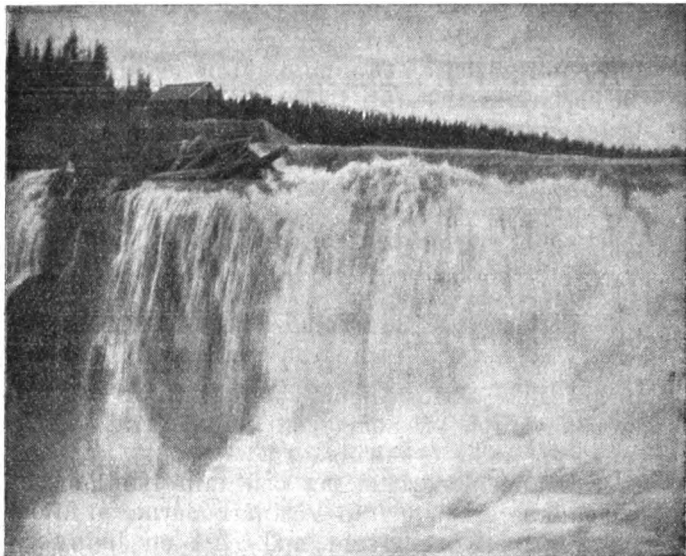
och öde. Om man ensam vandrar miltals i dessa öknar av öde sumpmark, grips man av en känsla av vördnad för naturens storhet och man inser sin egen obeskrivliga ringhet. Hur lätt vore det ej att alldeles försvinna i dessa så gott som aldrig av människofötter rörda sumpmarker. Och man ställer sig den prosaiska frågan: Skola någonsin alla dessa ofantliga vidder värdelös mark få något värde för människan?

4) Fjällen.

Under min vistelse i Jämtland gjorde jag flera längre och kortare avstickare i fjällen. Den första av dessa startades per cykel från Hovermo vid midsommar med Bydalen som mål. Som det ösregnade hela tiden, under både fram- och återresa, lyckades jag nätt och jämnt få se några fjäll, vadan hela färden hade måst anses misslyckad, om jag ej blivit i tillfälle att övervara ett bröllop av flera hundra personer, d. v. s. de gifte sig icke allihop, utan de flesta voro gäster till de tvänne par, som utgjorde brudparen. All den myckna och goda maten i Bydalens utmärkta restaurant fick därför utgöra kompensation för det genomusla vädret, på hemvägen kompletterat ytterligare med en trasig cykelring.

Andra gången startade jag och min hantlangare, efter avslutade arbeten, från Västnårbodarna en afton, likaledes med Bydalen som mål. Att en lugn och klar natt vandra i fjällen är verkligen att rekommendera, så vackert och stämningsfullt är det. Kulmen nåddes vid nedstigandet i Dromskåran söderifrån kl. ett på natten: fullmånen lyste bakifrån och kastade sitt spöklika skimmer och långa skuggor framåt och ned i den hemska avgrunden. Men poesien blev hastigt slut efter nedklivandet i densamma. Ty att under 1 1/2 timmes tid balanserande hoppa från block till block utan att ett ögonblick komma på jämn mark, är verkligen så omåttligt både tråkigt och ansträngande, att man absolut bör rekommendera det till sina värsta ovänner, åtminstone nattetid, då man dessutom lätt kan vricka en fot i hålorna mellan stenarna.

Äntligen ute ur klyftan, som hör till Oviksfjällens största sevärdheter, sökte vi omkring kl. 2,30 f. m. komma över Dalsjön genom att ropa efter båt. Men våra vilda tjut förklingade länge ohörda. Äntligen svarade några spåda kvinnoröster, men då de kommo närmare stranden, förklarade de, att de ångrat sig och icke ville ro oss över. Efteråt fingo vi veta, att de trott våra av förtjusning över deras svar uppgivna

Storbofallet.
(Höjd 16 m.)

Förf. foto.

glädjetjut härstamma från av starka och destillerade drycker berusade individer. Äntligen kommo vi dock över tack vare att skådespelare Berthels uttrände vid denna tid på dygnet befann sig på sjön. Men vedermodorna voro ej slut härmed. Vår obekantskap med lokaliteterna gjorde, att vi vid försöken att få tag i värdfolket antingen av ilskna ur sin sömn störda hyresgäster blevo ovänligt bemötta eller också av föga mindre tilltalande hundar på ett bryskt sätt utkörda ur köket. Sedan vi emellertid äntligen kommit un-

der tak, tillbragtes resten av denna korta natt och följande förmiddag på detta idealställe.

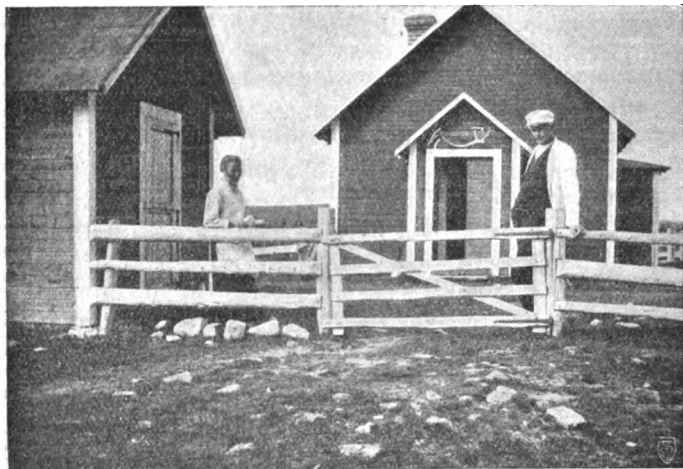
Följande dag vandrades över Västfjället, på vars topp en ren slagit sig ned, livnärande sig av det surrogatkafe, givmilda turister gävo honom, över Sällsjö till Storbhofallet, vilket tyvärr av människohänder blivit fördärvat, i det att en stor damm förminskat dess bredd till hälften. Nattkvarter togs efter återkomsten från fallet i Sällsjö. Där fick undertecknad "Spanska sjukan", som i form av snuva varade följande dag ända till återkomsten till Bydalen.

Återfärden från Bydalen till Väsnårbodarna ville vi taga utefter Drommens östra strandvallar. Men den vägen vill jag ej rekommendera. Efter oändligt besvär i den av snöskred tilltrasslade björkregionen äntligen utkomna på en stig, beslöto vi oss för att vid Rönnavallens fäb. köpa mjölk. Men de voro övergivna. Nästa förhoppning, Gråbergsbodarna, gick samma väg. Vi började bli hungriga. Lillgräftåns fäb. var också övergiven. Jag började tycka, i strid mot vad jag förut tyckt, att det borde förbjudas att övergiva fäbodrar (och det ligger något visst i pastor Backmans förslag, att åtminstone staten skulle vara skyldig underhålla på dess marker belägna byggnader). Äntligen hördes från den ene av färddektagarna utropet: "En färsk kolort", av den andre omedelbart besvarat med ett hänryckt "Halleluja", och strax voro vi vid Storgräftåns fäb. i tillfälle att läska våra törstande strupar med den härligaste kosaft.

Utan andra äventyr än ett möte kl. 12 midnatt med en gubbe, som frågade, om vi ville köpa smör, anlände vi sent omsider till vårt residens, Väsnårbodarna.

Hemfärden till bygden beslöto vi taga — över fjällen, med andra ord en liten omväg på fem dagar över Tossåsen—Vallbo. Med första mål Arådälens turiststation startade vi så, utrustade med mat för fem dagar, över Hundshögen. Ehuru, eller kanske just därför att vädret var disigt, fick man å detta ståtliga fjäll ytterligare befest det intryck av storslagen ödslighet, som så utmärker Oviksfjällen. Från Hundshögen ramlar man fort och lätt vidare ned

till Arådalens turiststation, varest man får ett utmärkt kvarter med såväl kroppslig som andlig spis. Den som icke gjort det förut, bör här passa på att göra bekanskap med Svenska Turistföreningens ombud för platsen, pastor Backman. Ty få torde finnas, som så känna till Jämtlands folkliv, sägner och sagor och ännu färre de, som äga en sådan förmåga att på ett livligt och medryckande sätt berätta desamma som han. Han disponerar en plats i liggstugan, men är det trångt därstädes — och det är det ofta — bor

Arådalens turiststation. Förf. foto.
(Föreståndarinnan Ella Jönsson t. v., Anders Jämte t. h.)

han i en hängmatta i vedboden. Kom en höstkväll till Arådalen och hör hr B. vid den flammande brasans sken berätta om gamla jämtar — det blir ett minne för livet.

Följande dag, relativt ointressant vandring till Tossåsen. Intresset koncentrerades åtminstone i början på det spørsmålet, varför den, som stakat ut stigen, lagt den konsekvent över kärr, när man lika väl kunnat få gå torrskodd bredvid. Tredje vandringdagen — efter ett gott kvarter i Tossåsen — användes till vandring genom Lundörrspasset till Vallbo. Till att börja med gjorde vi ett besök hos lap-

parna i Kroktjärnsvallen, varest jag inköpte en kast-rerad renoxe, vilket kön lär vara bäst att äta, att till-sändas mig vid juletid. Så vandrade vi vidare ge-nom det minst sagt storslagna Lundörrspasset (se för-sättsbilden i "Jämten" 1915). Raden av telefonstol-par, som numera löper därigenom, verkar ju högst störande, men i alla händelser utgöra dessa partier några av Jämtlands allra vackraste och ett självskrivet mål för vandringar i dessa trakter.

Efter en längre rast i Santastugan med ty åtföl-jande middagskokning och telefonpåringning med be-ställande av logis i Vallbo, anlände vi sent på aftonen till Olof Perssons trevna hem därstädes. "Storflon" måste vi dock passera. Följande dags marsch till järnvägen var utan vidare intresse och sedan vi i när-heten av Undersåker anlagt kragar och halsdukar, var det inte trevligt längre. Förra gången jag kom hem — från en månads vistelse vid Ängro- m. fl. bodar — hände åtminstone ett litet intermezzo. Iklädd blott halv regnkappa, utan sulor på skorna, utan byxben och med kalsongbenen ersättande strumpor mötte jag på landsvägen en luffare. Han mönstrade mig från ovan till nedan och sade: "Jag tänkte just köra honom på en slant, men så ser jag — han iakttog min krono-ryggsäck och resterna av uniformsbyxor — att han bär kronans lump, och då lönar det sig väl inte." Denna förmodan förnekades heller icke.

5) Bygden.

Mina intryck från bygden vid Storsjöns västra strand koncentrera sig huvudsakligen kring tvänne or-ter, nämligen Ovikens kyrkor och Hovermo gästgi-vargård.

Vad de förra beträffar, hände mig följande sorgliga händelse. Relativt trött efter i föregående nämnd vand-ring tog jag tåg till Östersund, därefter båt till Dillne, så vagn till Ovikens gästgivargård. På vägen dit fick jag se de tvänne kyrkor, som vidstående fotografier utvisa. Till höger en av de vackraste landskyrkor, som existerar i Svea rike, dag från dag allt mer och mer förfallande, trävirket ruttnande bort. Till vän-s-ter ses en kolossal, ful modern stadskyrka, vilken så

litet som möjligt passar på platsen. Mera omdöme torde ej tarvas. Bilderna tala för sig själva. De visa en av de största riksskandaler i bristande vördnad och förståelse för gammalt och vackert, och de Oviksbor, som varit med härom, torde med den nya kyrkan ej blott fördärvat det vackra landskapet, ej blott åstadkommit, att det vackra gamla templet fått förfalla, utan jämväl åt sig själva rest ett minnesmärke av tvivelaktigt värde, utvisande kulmen av den smaklöshet, som utmärkte såväl restaureringar som nybyggnader av kyrkor under senare delen av 1800-talet.

Ovikens nya kyrka.

Förf. foto.

Detta fall är dock ej typiskt — det är fullständigt enastående. Lyckligtvis.

Och så förargad över denna anblick blev jag, att jag blev ohövlig och ovetting på Ovikens gästgivaregård, därför att de ej kunde skjutsa mig fram till Hovermo. Härför ber jag nu så mycket om ursäkt, så mycket mer som jag sedan fått höra, att denna gästgivaregård av mina kamrater ansetts för en av de allra bästa i länet. Det var sålunda ett misstag att ej stanna där över natten i stället för att vandra till Hovermo med 20 kilo på ryggen.

Hovermo gästgivaregård var mitt kvarter under en längre tid. Där residera gästgivare och fru Magnusson, pietetsfullt vårdande dess gamla och nya min-

nen. De gamla minnena utgöras av Adlersparremonumentet, kransen och porträttet, allt föremål, vilka så väl äro kända i såväl socknen som hela Jämtlandsbygden, att en främling ej torde behöva beröra dem och deras historia. Men av nyare minnen finns där ett eller ett par föremål, vilka kanske äro för många obekanta och som på grund av sin originalitet måste räddas undan förgänglighetens glömska. Jag menar instrumenten för fångande av Storsjöodjuret. Dessa utgöras av en väldig sax, för vars gillrande krävas två, tre man, samt tvänne stora

Övikens gamla kyrka.

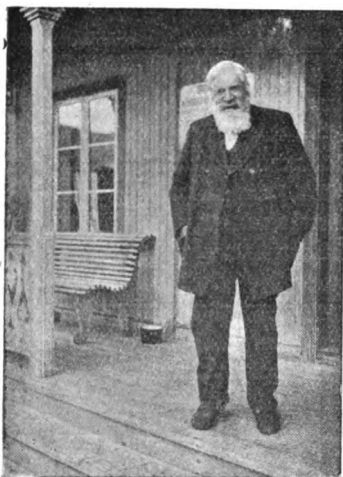
Förf. foto.

ståndkrokar med hopfällbara hullingar. Dessa senare utsattes med som bete påträdda kalvhuvuden i Storsjön och fästes vid väldiga förankrade bojar. Odjuret lär ha nappat flera gånger — bojen dök då under vattenytan — och i krokarna iakttagas märken efter mejselformiga tänder, dock blott av personer utrustade med en smula fantasi. Dessa kuriosa höra dock rätteligen hemma på Fornminnesföreningens museum eller Fornvallen Jämtli, men icke på herrgårdens i Hovermo skräpvind. Men som det var Aftonbladet, som vid tillfället ifråga utrustade expeditionen — en officer bodde tre månader i Hovermo för ändamålet att fånga odjuret — måste dess medgivande möjligen först inhämtas.

(6 Människorna.

Någon skrev en gång: "Om man ser på människorna, så sönderfalla de i tvänne delar, män och kvinnor". Så är förhållandet även i Jämtland.

Av de förra blev jag i tillfälle att skåda många värdiga representanter. Om de alla ursprungligen

Gästgivare Olaus Magnusson.

Förf. foto.

En skönhet från Högbodarna.

(Kyrkängeln kallad.)

Förf. foto.

varit jämtar, vet jag icke; nu äro de det emellertid. Betrakta blott den 79-årige gästgivare Magnusson i Hovermo, vilken trots sina år är stark som en björn, med lätthet knäckande vilken medelålders man som helst, den enbente sergeant Liljefelt, som vid Hovermo brygga sköter sin tjänst bättre än mången tvåbent; hans ansiktsdrag röja aristokraten. Och Julin, som klövjar sin häst lika bra med sin enda arm, som hade han fyra. — Dessa må vara representanter nog.

En i en sydlännings ögon egendomlig vana hos den jämtländska manliga befolkningen är den, att på

högsommaren vandra männen i hundratals*) upp till fäbodarna i fjällbandet för att vila sig före slåttern. Då liva de upp ensamheten för fäbodjantorna, vandra omkring i fjällen, fiska och roa sig. Det är nog icke av enbar lättja, som de göra dessa turistresor, de anse nämligen, att det icke finns något att göra i bygden före slåttern, och då kan man ej göra något bättre än att skaffa sig friska krafter till skörden. Och när kvinnfolken blivit kvitt korna, varför skulle

Fäbodjantor från Ängrobodarna.

Förf. foto

då icke också manfolken för en tid kunna bli kvitt kvinnfolken — åtminstone sina egna?

Den jämtländska kvinnan vilar sig aldrig. Hon har sina representanter framför allt i fäbodarna. Från kl. 3 f. m. till kl. 9 e. m. är hon i fullt arbete mot en lön av ofta blott 5 kr. i veckan.***) Mjölka korna och getterna, separera, ysta, kärna, hålla snyggt

*) Måne sagoberättaren i Arådalen bibrakt förf. detta? undrar den något fjällbevandrade *sättaren*.

**) Rättvisligen bör nämnas, att även bopigorna fått "dyrtids-tillägg", om ock ringa.

Red:s anm.

i ladugårdar, stuga och skafferi, föra ut och ropa in djuren, laga mat m. m. äro sysslor, som nog taga sin dag i anspråk. På söndagen letar hon efter ev. bortsprungna "småkrak", fiskar eller hälsar på grannarna, ofta boende halvmiltals därifrån. Som unga äro de glada, trevliga och naturliga, ofta riktiga skönheter. Som äldre skulle man vid första anblicken tro dem vara gnatiga och elaka, men man misstager sig, ty de äro fortfarande de snällaste och vänligaste människor på jorden. Jag träffade aldrig en ovänlig eller ogästvänlig fåbodjanta — att de på sina ställen togo 50 öre litern för mjölken, var på högre order och ej deras fel.

Men även i bygden voro fruntimren vänliga och hjälpsamma som ingenstädes i landet. Gästgivar-mor i Hovermo och den allvetande postfröken i Kövra äro verkliga bevis härför.

Nu har jag en smula berört jämtens goda egenskaper; de dåliga skall man som gäst ju icke beröra. Några ord blott om den s. k. närigheten, som länge ansetts utgöra jämtens sämsta drag. Om den emellertid nu för tiden är att anse som någon last, må vara osagt. Den visar sig dels i ett visst "födgeni", dels och framför allt i dessa tider i bristande aktning för allt vad lagar och förordningar heter. Denna ringaktning av utgivna förbud och påbud har helt naturligt uppkommit därigenom, att en mängd kristidslagar stiftats, vilkas efterlevnad omöjligen kunna kontrolleras. Och så har man märkt — här som annorstädes — att det går att bryta mot den ena och andra kristidslagen utan att åka fast. Så har även här inträtt den s. k. kristidsmoralen, vilken av folk i allmänhet icke anses vara någon last, förrän den övergått i stadiet av oförmåga att skilja på kristidslagar (som kunna "nonchaleras") och andra lagar, som böra åttlydas. Och som själv brytande mot alla kommissionsförordningar anser jag denna närighet icke vara någon svårare last.

Men en verklig last är den bristande vördnad för allt gammalt, som överallt gjort och gör sig gällande på den jämtländska landsbygden. *Icke i en bondgård* återfinner man några saker från farfars och far-

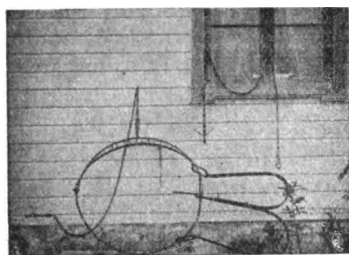
fars fars tid. Överallt äro de vackra gamla saker, vilka i en gammal odlad bygd som denna måste hava funnits och hava funnits, bortschackrade till judar eller undanställda i stall, ladugårdar m. m., allt under det deras plats intagits av 90-talets tråkiga och fula mobiler.

Beträffande vården av det gamla, vördnaden för det förflutnas minnen, har emellertid den i alla avseenden främsta representanten för Jämtlands kvinnor gjort sig ett minnesmärke för evärdeliga tider. Ty om man icke misstager sig, kan man i Fornvallen Jamtli och i Jämtslöjds hela verksamhet f. ö. spåra landshövdingen Widéns ordnande hand, en hand, som räcker till för allt och alla, en själ, som sätter sin prägel på allt och alla, varmed den kommer i beröring. Må därför mina minnen och intryck från Jämtland sluta med en innerlig förhoppning och bön, att hon ej må förtröttnas att ivra för bevarandet av länets gamla minnen och icke glömma ett av dess oförgätligaste minnesmärken, Ovikens *gamla* kyrka.

Och kanske Storsjöodjurets sax och ståndkrokar också få komma med på ett hörn.

Herserud i september 1918.

AXEL WACHTMEISTER.

Instrument för fångande av Storsjöodjuret. Förf. foto.

De sörjande asparna.

Sann berättelse från Oviken från 1830-talet.

Upptecknad för "Jämten" av E. J-n.

"De sörjande asparna."

Ett botaniskt fenomen.

Foto 4/11 1918.

Om man färdas landsvägen mellan byarna Botåsen och Sölvbacken i Ovikens socken, skall man på ett ställe vid vägen, det må nu vara nästan vilken årstid som helst, finna några aspar, som aldrig fälla sina löv. Detta naturfenomen har folktron tillskrivit ett morddrama, som skall ha utspelats där, och träden kallas därför "de sörjande asparna". En smålänning, som vandrade omkring i de norrländska

bygderna med sitt kram, skall nämligen vid detta ställe ha blivit mördad av några illasinnade män, som på detta sätt ville komma åt hans pengar och varor. En person skall också en mörk höstkväll, vid tiden för mordet, ha hört någon ropa från detta ställe: "Låten mig åtminstone få bedja 'Fader vår' förrän I dödar mig!" Varpå en grov mansröst skall ha svarat: "Ja, så skynda dig då!" Sedan blev allt tyst.

(Enligt en annan version skall dock mordet ha skett hemma hos en av mördarna.)

Berättelsen i övrigt om detta hemska drama är i korthet följande:

Sent en höstkväll eller på förnatten i slutet av 1830-talet ankommo några mystiska män (alla buro sålunda helskäg, vilket ej var brukligt vid denna tid

i dessa bygder) till Myssjö prästgård, knackade på hos kyrkvaktaren och bådo att få träffa honom. Sedan han tagit på sig kläderna och låtit dem få komma in, berättade de, att de kommo från Näldön med landshövding Adlersparres lik; landshövdingen hade nämligen dött där helt nyligen,*) berättade de, och skulle nu bisättas eller jordas i Myssjö kyrkogård. Emellertid hade kyrkvaktaren, under det mannen relaterade detta, hunnit, genom flinta och fnöske, göra upp eld i den öppna spiseln, men i ljuset av detta sken funno männen sig föranlåtna att skyndsamt draga sig bortåt dörren och ut i den mörka natten. Kyrkvaktaren följde med, helst då han ingen anledning hade till misstankar. Vid klockstapeln stod likkistan, men då kyrkvaktaren såg, att den var hopspikad av endast grova ohyvlade bräder, gjorde han männen uppmärksamma därpå. De svarade då, att vad han såg var endast fodralet, ty inuti fanns en mycket fin kista. De bådo honom nu taga hand om densamma och invänta vidare order, vilka icke skulle låta vänta på sig. Då det nu var mycket sent, inbjöd kyrkvaktaren männen att stanna till påföljande dag, vilket erbjudande de sade sig med tacksamhet vilja emottaga. Men förebärande att de först måste ordna med något, avlägsnade de sig för att aldrig mer återkomma. Då nu dagar kommo och gingo och ingenting vidare hördes utav, måste kyrkvaktaren till sist, i några personers närvaro, öppna kistan för att närmare se, huru det förhöll sig. De funno då ingenting annat inuti detta "fodral" än liket av en mansperson, vilken bar tydliga märken av att ha blivit mördad. Det berättas att kyrkvaktaren blev så uppskakad av denna ruskiga händelse, att han sedan blev "som litet konstig"

Man kan nu fråga sig, varför undangömde ej mördarna liket i stället för att överlämna det åt dödgärvaren i en grannsocken? På detta kan givas blott ett svar. De önskade naturligtvis, att den döda kroppen skulle bli begravnen i vigd jord, så att den dödes ande ej skulle komma att oro dem, ty liksom de

*) A. dog den 16 Sept. 1838.

Red:s anm.

flesta gudlösa och grymma människor voro de vidskepliga. Men de hade under allt glömt samvetets röst, och detta skulle förfölja dem värre än en vålnad. I utkanten av socknen bodde en ungarl i en liten stuga, omgärdad med ett högt staket. Han hade inflyttat till socknen samtidigt med sin bror, som varit fältpräst men nu fått och tillträtt pastoratet. Det viskades underliga saker om "fältprästens bror", och dessa rykten fingo ännu mera fart, då han en tid efter mordet gick omkring i bygden och utbjöd "småsmiden" och dyl. Åt allmänheten, just sådant som smålänningarna plägade gå omkring med och sälja. Dessa misstankar blevo senare bestyrkta genom hans älskarinna, vilken vid denna tid bodde hos honom. Hon blev nämligen något därefter svårt sjuk; när hon nu trodde, att hon skulle dö, bekände hon följande: Hon hade vaknat en natt vid att hon hörde röster i närgränsande rum, vilka tvistade om vissa saker, som de höllo på att dela sinsemellan. Av deras samtal förstod hon allt och kunde sedan ej somna. När hon på morgonen kom in, såg mannen att hon grätit och frågade henne strax om orsaken härtill. "Huru skulle jag kunna göra annat än gråta", svarade hon, "efter allt vad jag hört denna natt". Då fattade mannen henne om strupen och skrek: "Svär, att du ej omtalar för någon vad du hört eller också skall även du dö på samma sätt". Och kvinnan svor. Kvinnan var vid tillfället i grossess, och när tiden kom och hon framfött sitt barn, befanns detta ha ett stort fördelsemärke på halsen i form av fem fingrar, ett märke som det fick bära under hela sitt liv.

Bonden L. i G. låg på sitt yttersta. När han kände döden nalkas, tillkallade han församlingens pastor och bad att inför honom få bikta sig. "Är det så", sade prästen, "då önskar du säkerligen, att de närvarande skola avlägsna sig". "Nej", svarade den döende, "de må gärna stanna kvar och höra, vilken usel människa jag varit". Och så omtalade han, att han varit med om mordgärningen. En av de närvarande, vilken var från en grannsocken, besökte på hemvägen en av den döendes medbrotslingar och berättade

för honom vad han varit vittne till och uppmanade mannen att bekänna, men den gamle syndaren ville ingenting bekänna. Om honom berättas bl. a., att då han ej hade sina supbröder hos sig, plägade han och dottern supa tillsammans. Vid sådana tillfällen kunde hon, när han blev drucken, påminna sin far om mordet och "de sörjande asparna". Men då blev gubben tyst och blek om kinden. Han bodde uppe på höskullen och dit samlades som oftast hans supbröder. En höstkväll, när de åter voro samlade där, skulle han ut i något ärende. Kvällen var mörk, han steg fel på den rätt höga bron och föll, slog huvudet mot en vass sten och dog. Dödsfallet blev av en granne till den döde anmält på pastorsexpeditionen på följande kuriösa sätt:

"Ja, nu har gubbdjävulen slagit ihjäl sig!"

"Vem menar du?", sporde kyrkoherden, "ty vad jag vet, har jag ingen med det namnet uppskriven i kyrkboken".

Mannen fick då lämna närmare besked

Förutom dottern hade ovan nämnde man flera söner, och det var som om även barnen fått umgälla faderns missgärning. Två, för övrigt kunniga och aktade män, buro sålunda hand på sitt eget liv; inre ängslan och kval, förmodligen beroende på någon sjukdom, drev dem till den förtvivlade gärningen. En gick ner sig på isen på Storsjön, om med avsikt vet man ej, och drunknade. En fjärde, benämnd "Auktionisten" — en befattning som han innehade under en följd av år — dog visserligen på sotsängen, men hans sista stunder voro fasansfulla. Han hade under sitt liv druckit orättfärdighet som vatten, och som han levat så dog han. Kyrkoherden, som besökte honom kort före slutet, fann mannen alldeles omotlaglig för alla religiösa intryck, hånande allt heligt. Ovan nämnda dotter hade, före sitt äktenskap, en son. Han intog på äldre dagar gift, men blev egendomligt nog räddad från döden och levde sedan flera år, men med blott halv livskraft och dog en dag helt plötsligt. Maken, en rask och skötsam man, fann livet och samlevnaden allt för odräglig, och en dag bar även han hand på sitt liv.

En söndagsmorgon, en frisk vinterdag någon tid efter hans död, satte sig i släden den fromme bonden K. i F. för att fara till Myssjö kyrka på högmässa. Kommen i närheten av en sommarladugård i S. by ser han framme på vägen just den här senast omnämnda mannen komma gående emot sig. Han kom då ej ihåg, att mannen var död. Emellertid då han ser, att han skall möta honom, styr han hästen något åt sidan av vägen, men då vålnaden är ungefär mitt för hästens huvud, är han plötsligt försvunnen. Bonden K. kom då ihåg, att mannen var död. Händelsen gjorde ett så starkt intryck på honom, att han ej kunde fortsätta sina resa, utan vände om och for hem.

Det är ett gammalt tal, att när man sett en syn eller vålnad, skall man först sova på saken, förrän man för någon omtalar vad man sett. Han sade därför ingenting om saken, när han kom hem, utan först påföljande dag omtalade han händelsen för sin hustru.

Vad slutligen angår "fältprästens bror", vilken torde ha varit själva anstiftaren av detta mord, så gick han på gamla dagar omkring och sålde sitt kram eller också lämnade han det i utbyte mot matvaror eller också tiggde han till sig dem. Och han hade inga stora fordringar. Han kunde sålunda nöja sig med köksavfall, såsom potatisskal, sillben etc. Men det var ingalunda fattigdomen, som drev honom till en sådan försakelse, utan girigheten, ty efter hans död fann man ej blott saker av värde i hans stuga utan även penningar. Som exempel på huru han sökte gömma sina skatter må följande relateras. Bland annat visste man, att han ägde en mycket dyrbar och värdefull klocka, men hur man än sökte kunde man ej få reda på densamma. Till sist fann man uppe på vinden ett trasbylte. Någon tog upp detsamma, men kastade det av rädsla strax ifrån sig, i tro att det var något trolltyg. En i sällskapet, som hade litet mera mod, tog dock upp det och undersökte det närmare, varvid man fann den så länge eftersökta klockan. Inne i stugan stod, bland mycket annat skräp, en huggkubbe. När man vände på den, upptäckte man att den var ihålig och där voro

instuckna stora sedelbuntar. På botten av en fjärding fann man en mycket fin klädeskostym. Fjärdingen var annars fylld med sot och aska. Emellertid gick det med "fältprästens bror" som ordspråket säger: "den underligen lever, den underligen dör". Då grannarna på några dagar ej sågo honom, måste de till sist undersöka förhållandet. De bröto sig då in i hans stuga och funno där mannen död på sin hundbädd, ty stort bättre såg hans viloläger ej ut. Döden hade kommit och överraskat honom i ensamheten.

Man kan ju stå både undrande och häpen över, varför ej mördarna blevo befordrade till laga näpst, helst då så många bevis funnos emot dem. Men så underligt det än kan förefalla, var det dock aldrig någon, som gjorde sig besvär med att anmäla saken, eller också vågade man ej göra detta av fruktan för mördarna.

Det berättas, att det ankom mer än ett brev till vederbörande inom socknen från den mördades hemtrakt med förfrågan om mannen, men allt fick bero och saken förföll.

Gammal sägen från Föllinge.

Upptecknad av D. W. D—n.

I förra årets "Jämtens" omnämndes i en uppsats "Gammalt och nytt om Föllinge socken" några ödesbölen. Förutom dessa finnes inom Föllinge socken ännu ett, som torde förtjäna omnämnande, särskilt därför att därmed är förknippad en tragisk sägen, som ej bör få falla ur glömska. Detta ödesböl, som kallas Lägden, ligger strax öster om Ottsjön vid Ottsjö by. Första bebyggelsen skall ha skett av en man vid namn Simon Stigsson i slutet av 1400-talet.

Den intill angränsande Gåxsjö by, numera Gåxsjö socken, är betydligt äldre. Dess åbor gjorde sig på den tiden kända för att vara några riktiga "Vidfamnar". De ansågo sig vara ägare till icke allenast Ottsjö bys område utan även Laxsjö socken med dess område och fjälltrakter. Rätt betecknande är, att

Tjärnafjället, Stakafjället och Ertfjället av Gåxsjöborna då kallades för "Gåxsjö hvita fjäll". Detta för att de riktigt skulle ge tillkänna sin äganderätt vida omkring.

Efter denna lilla utvikning, som är nödvändig för att förklara uttrycket: "Vidfamnar", återvända vi till själva sägen. Helt naturligt ansågo nu åborna i Gåxsjö, att nämnda Simon Stigsson gjorde intrång på deras område, då denne anlade nybygget.

En av åborna i Gåxsjö hade nämligen sin "snargånga" ända förbi Simon Stigssons nybygge. En dag då denne åbo gjorde sin rond för att vittja sina giller i "snargången" och just befann sig i närheten av detta nybygge, får han syn på Simon Stigsson, som han trodde var sysselsatt med att vittja sina giller i en väldig fura. Gåxsjönybyggaren rycker genast sin bössa från axeln, lägger an och skjuter med det resultat, att Simon Stigsson faller ned död.

Emellertid nådde ryktet om mordet till Gåxsjö. Misstankarna gingo i rätt riktning. Men mördaren nekade.

En lång tid efter mordet, som helt visst ej glömts bort, försiggick i Gåxsjö ett bröllop, till vilket även den misstänkte var inbjuden. För att roa bröllopgästerna eller möjligen för att "sätta åt" den misstänkte, måhända lika gärna det senare, anordnades efter mörkrets inbrott en tävlingsskjutning på bloss, som kastades upp i luften. Alla som sköto, bommade, kanske med flit. När det så blev den misstänktes tur att skjuta, träffade han genast blosset, varvid följande yttrande undslapp honom: "Ellstruten ur brännä, som strimman*) ur männä."

Detta utrop togs av bröllopgästerna som ett erkännande av det mord, för vilket han länge varit misstänkt. Han togs om hand och fördes till Ragunda — på den tiden centrum för länsmansdistriktet för östra delen av länet — där han avlade fullständig bekännelse, forslades så till Härnösand, blev där dömd till döden och halshuggen.

*) Blodstrimman.

Gräfs-Kerstin.

Nästan samtida med det stora originalet Boman levde här i Vemdalen ett, om ock, i mindre stil, minnesvärt original, ogifta Gräfs-Kerstin, som avled omkring 1880. Förnamnet Gräfs hade hon väl erhållit därför att hennes lilla stuga låg omedelbart invid den stora Gräfsgården. Hon hade som sagt aldrig varit gift och enligt den tidens goda sed icke heller på annat sätt skaffat sig någon avkomma, hade sålunda på gamla dagar ingen annan anhörig än en bror, nämligen Hede tingslags siste profoss, som även bodde i Vemdalen, en bister liten undersätsig man med ett målföre som en domedagsbasun, vilket väl också kunde behövas, särskilt då ting hölls och de rättssökande hade att inställa sig i tingshuset.

Men det var ju om Gräfs-Kerstin, vi skulle tala. Rörande gummans härkomst var man just inte på det klara med, och att döma av hennes och broderns utseende tycktes framgå, att något helt annat än härjedalsblod flöt i deras ådror, av knappt medellängd, undersätsiga och kraftfullt byggda voro de. Gumman var dock som äldre ganska ofärdig i sina fortkomstledamöter, av gikt säkerligen, men var dock ganska rörlig av sig. Stödjande sig på en käpp i vardera handen kunde hon på dagen komma rätt långt ut i byn och hem igen, fast varje hennes steg icke blev längre än så där ett par tum.

I mångt och mycket ett barn av en än förgångnare tid var gumman dock åtminstone i ett avseende före sin tid i Vemdalen, nämligen i fråga om plantering av lövträd och buskar invid gårdarna och uppdragande av en del medicinalväxter, särskilt malört och libbsticka. Man såg henne ofta ute i byn uppkraftsande jorden och utsående frön av sådana växter invid husen, utan anmodan och för det mesta utan tack. Vad plantering av prydnadsträd och buskar beträffar

måste hon givetvis lirka med någon ledig ungdom att framskaffa trädet och ordna en grop därför. Det blev ju på det viset förstås inga storartade planteringar, men nog är man i alla fall skyldig gummans minne en hönör för hennes försök.

Den som händelsevis färdas stora vägen genom Vemdalens kyrkoby och önskar se något efter gummans spår, kan kasta blicken en smula åt ömse sidor just vid passerandet av Gräfsgården, och han skall där få se ett par kanske Härjedalens största häggträd i full livskraft, planterade i sin tid av den gumman.

icke heller kyrkogården gick alldeles fri från hennes åtgörande härutinnan. Jag minnes, huru jag en vardag omkring år 1865 vid något ärende till kyrkan påträffade gumman sysselsatt med att avsluta arbetet med en just invid kyrkdörren nedsatt sälj, som hon då nertill omgivit med en omlindning av näver. Småmysande över företagets lyckliga utförande gav hon sig i resonemang med mig om saken, uppmanande mig såsom ung och sålunda den som hade många kyrkobesök att göra: "När du efter min tid går till eller från kyrkan, så titta häråt och du skall, om du ser åt noga, förnimma att Gräfs-Kersti tittar ut genom detta näveromslag och ser efter hur ni använda eder av tillfällena till kyrkobesök!"

För övrigt livnärde sig gumman med att stå allmänheten till tjänst med koppning, massage, dra skadade ledgångar till rätta o. d. samt av de förnödenheter välvilliga människor buro till henne. Sin praktik i koppning och massage m. m. utövade hon dock just icke alltid på lenaste sätt. Vid koppning t. ex. högg hon nog rätt bastanta hål i vederbörandes skinn med sin ur en gammal lie utklippta bestanta snäppare som, påverkad av ett mindre vedträd, sannerligen icke heller förfelade sitt ändamål. Vid massage för "ont i rygg" ordinerade hon den kranke att lägga sig på magen å golvet eller marken, praktiserade sig så upp på dennes rygg och där med sin tyngd och all kraft med knogar och knän bearbetade den arme någon halvtimme, och befann man sig icke allt för långt från stället fick man nog höra åtskilliga nödrop från den behandlade, som i sin ofärdighet icke heller

förmådde kasta av sig den handfasta gumman utan måste avvakta tiden och vara glad, om hon icke rent ~~av~~ knäckt ens rygg. Kuren lyckades dock för det mesta, men nog hade man fått sig ett minne för livet om ryggflåg och dess botande. Ännu originellare gick hon dock tillväga, då det var fråga om någon vrickning i armar eller fingrar. För att rikligt ostört och med kläm kunna behandla sin patient lät hon oftast denne ställa sig invid någon gärdesgård, varvid hon själv ställde sig invid motsatta sidan av stängslet och lät så den ofärdige och intet ont anande träda den onda armen genom något hål i stängslet, så att gumman på sin sida fick tag i densamma. Nu var det förstås ingen möjlighet att taga igen armen eller på annat sätt krängla sig ifrån gummans fasta grepp, som utan barmhärtighet drog och vrängde för att få armen eller fingret i led igen. Att i mer eller mindre väl valda ordalag anhålla om förskoning tjänade till intet. Den ojämna striden åsågs ock med största intresse åtminstone av de yngre, som samvetsgrant passade på att om möjligt få vara med som åskådare vid behandling av ryggflåg och ledvrickning.

Under senaste åren av sin levnad led dock gumman rätt mycket av en säregen inbillning. Hon trodde sig nämligen hysa ett helt sällskap ormar i sin bostad. Om dagen såg hon väl aldrig till dem, men så snart mörkret inträtt och hon lagt sig till natten voro de bums framme och väsnades på golvet, kröpo upp i sängen och oroadе henne och försmådde icke ens att, sedan hon somnat, praktisera sig ner i hennes mage. För att i någon mån freda sig mot otyget försökte hon väl åtskilliga medel utan att dock däri-genom komma till vidare resultat. Så t. ex. kunde hon vid sängdags förse sig med något fång vedträn i sängen för att vid behov genom kastning av dessa utefter golv och väggar skrämma odjuren. Även begagnade hon sig ofta av något avkok på diverse icke alltid så smakliga saker till invärtes bruk för att om möjligt skydda sig åtminstone för djurens besök i magen.

Det var sent omsider jag en dag tittade in till gumman, då hon berättade, att hon nu börjat alldeles miss-

trösta om att någonsin bli kvitt de objudna gästerna, undrande om jag möjligen kunde giva henne något gott råd härutinnan: "Du är väl icke i besittning av någon arsenik jag kunde få lite att göra avkok på och dricka för att åtminstone kunna kurera dem som krypa ner i min mage?" Jo, jag har verkligen något litet av den varan och skall sända dig en bit, så du får försöka, blott du sänder ett pålitligt bud därom. Och budet kom oförtövat och fick en liten, liten bit mycket omständligt förvarad i omslag. Nu, så långt efteråt, torde det väl icke skada någon, om jag nämner, att den ifrågavarande lilla biten utgjordes av helt vanlig alun. Resultatet av kuren är snart gissad, men gumman förebrädde mig icke heller sedan något härför. Hon trodde tydligen, att den uteblivna verkan endast berodde på att "biten" var allt för liten.

Att emellertid söka få gumman att ändra mening i fråga om ormarna var aldrig värt. Detta fick särskilt en beställsam flicka erfara, vilken en dag infann sig hos gumman för att söka övertyga henne om hennes misstag. "Du har nog inga ormar, det är säkert blott dina muskler, som rycka i kroppen". "Vet hut, snorskvälla och kom inte och tala om för mig, hur det är!" varpå gumman tog till käppen och gjorde ett hastigt slut på det välmenta besöket.

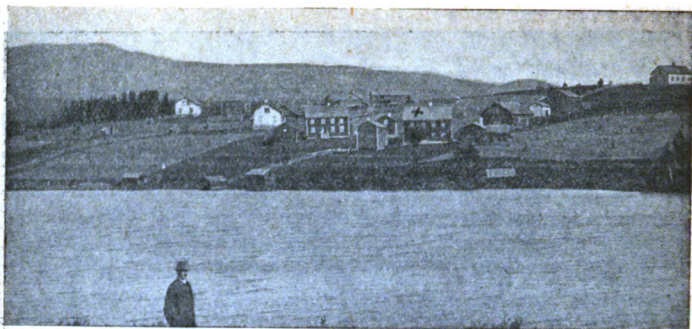
MINNESGOD.

Ko'mila under resning vid byn Raftälven.

Samma mila i ordning till tändning.

Tjuvvattnet i Föllinge med Tjärnafjället i bakgrunden.
(Hemming Pålssons byggnad (X) fr. 1800-talets början har irvändigt vackra
målningar och sirligt murede spisar.)

Till Tjärnafjället.

Av E. O. O-n.

Tjärnafjället? Var ligger det och vad är det för märkvärdigt med det? hör jag den icke ortsinitierade läsaren spörja. Och nog är frågan berättigad. Människor med sinne för vår jämtländska natur och med förmåga att i tal eller skrift återge det sköna och majestätiska i vår fjällvärld välja ej denna till synes besvärliga väg, väl i tanke att de ej få lön för mödan.

Tjärnafjället med den härliga utsikten, de tvärbranta stupen samt den på fjällets topp belägna lilla vackra tjärnen, enligt folktron bottenlös, får därför ligga där "oupp-täckt". Vägen till dessa fjällpartier, där Tjärnafjället tronar, är emellertid numera mindre svårframkomlig, än man kanske föreställer sig. Åtminstone den som har en cykel, kan sommartiden jämförelsevis snabbt företaga en tur dit. Man stiger av vid Munkflohögens järnvägsstation och får god fart på cykel utför den goda landsvägen till byn Raftälven. Här ligger den rätt stora Sandvikssjön framför oss, och vi fortsätta vägen efter sjöns strand, tills vi nå byn med samma namn. Där kunna vi, om det så lämpar sig, ta roddbåt 3 km. uppför sjön för att få se det ganska mäktiga vattenfallet Näsaforsen. I Näsaforsen, där vattenmassorna med oemotståndlig kraft och väldigt dån störtar utför berghälarna över klyftor och jättegrytor, ha flera personer under flottningsarbete o. d. fått sätta livet till.

Därifrån fortsätta vi färden på cykel förbi de tre sjöarna Ockren, Lövsjön och den östra ändan av den 3 mil långa sjön Hotagen. I den naturskönt belägna byn Laxviken rasta vi. Hit kommer sannolikt en bibana från Inlandsbanan att dragas fram, då man blir i tillfälle utnyttja alla de naturrikedomar, som ligga gömda vid Hotagen.

Efter att ha cyklat sammanlagt 42 km. nå vi fram till Laxsjö kyrkby, som även den ligger vackert till och med sin kyrka på en kulle vid sjön. Nu vika vi av landsvägen och börja vandra efter en skaplig skogsväg mot norr. Vi passera flera fäbodrar, som inbjuder till en stunds mellanrast, och nå efter en mils vandring den trevliga och gästfria byn Tjuvvattnet, där vi få kvarter.

Nu äro vi strax inne i fjällvärlden. På blott några km. avstånd åt norr höjer sig målet för vår färd, det långsträckt Tjärnafjellet med sin skrovliga hjässa. En bestigning på fjället en vacker dag lönar rikligt besväret, framförallt genom den hälsobringande luft och den betagande utsikt vi här få njuta av. Det är en rik omväxling på skogar och sjöar, berg och dalar. Åt norr och nordost resa sig Storhöjden, Erfjellet, Kojklumpen, Stakafjellet, Grubbfjellet, Harafjellet och Skalfjellet, växlande i höjd och storlek. Men även för den, som ej har lust "till väders", har trakten sitt behag, härlig skogsluft, fiskrika sjöar och bäckar och ett fäbodliv på gammaldags vis.

På återvägen tillbaka i Laxsjö kan man även taga nya landsvägen till Strömsund. Vill man därifrån fortsätta uppför Ströms vattendal, blir en sådan turistfärd ett minne för livet, som tillika skänker en mångsidig bild av den sköna jämtländska naturen.

I bakgrunden del av Näsärsen (vid lågvatten).

AGATHON BURMAN.
(11/12 1847—19/5 1918.)

Då Östersunds-Postens grundläggare Agathon Burman med ungdomlig spänst och frejdigt humör gick att fira sin sjuttioårsdag, anade väl ingen, att hans levnadslopp så snart skulle lyktas. Några månader förut hade han visserligen i sin tidning, på dess 40-årsdag, siat om stundande vaktombyte i vapenleken, men även det tolkades väl hälst som uttryck för det vemod, han kände, då tidningen skulle börja sitt sista lustrum under hans egen ledning.

"Har jag uträttat något, så är det i min tidning", yttrade han. Han gick helt upp i sin tidning, och

då han på sin sista bemärkelsedag hyllades som Norrlands främste publicist, var detta ej en fras. Rikspolitikens man var han icke, han talde ej partibandens snörning, och till "patenterade meningar", som han uttryckte sig, hyste han stark misstro. Så inträffade därför ofta, att hans kända slagfärdighet och polemiska styrka kunde utnyttjas än av den ena, än av den andra parten. Det är emellertid icke i vad som skiljer människorna, men väl i vad som enar eller bör ena, jag vill ägna "Fale Bure" några minnesord..

Han var en sann hembygds- och fosterlandsvän. Hans hembygdskärlek, djupt rotad i den mark, som fostrat honom från vaggan till graven, var genomäkt. Hans känsla för det fäderneärvda tog sig uttryck bl. a. i utgivandet av hembygds skrifter, runstenens vård m. m. Men från forntid slog han lätt bro över nuet till framtiden. Aldrig arbetade hans klara huvud och varma hjärta bättre samman, än när det gällde slå ett slag för framtidens Jämtland, för framtidens Östersund.

Agathon Burman var en individuell, en originell person. Satir och humor flödade. Att obemärkt få iakttaga honom sitta och översätta de bästa bitarna ur Klods-Hans och applicera dem på sina mera bekanta jämtvänner var en syn för gudar. Hans korthuggna repliker voro oftast träffsäkra. Många både till innehåll och form synnerligen högt stående alster av hans penna äro bevarade i hans tidning; vi minnas nu kanske bäst hans vackra "avskedsord" på tidningens 40-årsdag. Hans poetiska ådra i en välformad prosa var omisskännelig. Han var en obestridlig intelligens.

Nu är han borta och saknad, där han stod:

"På vår hembygds fasta mark
Som en viking seg och stark.
Bragder 40-, 70-åra,
Fale Bures plöjda fåra".

ERIC FESTIN.

Småhistorier.

Radikalt medel mot högfärd.

Länge och vida har omtalats en bondflicka från nordvästra Jämtland, vilken för ett halvt år varit i tjänst hos ett herrskap i närmsta norska stad och därpå kom hem förvandlad till en fin fröken. Som sådan mycket grant utstyrd skulle hon första dagen, hon var hemma, ut och titta på slätterfolket. Hennes far stod just och strök lien. Den fina dottern närmade sig honom med trippande steg och sade:

— Min gode mand, kan De sige mej, va disse er for dyr, som går där i backen och har spirer i nacken?

Fadern svarade ej, han blott vände på tobaksbussen och fortsatte bryna lien. Hait-heit, hait-heit, hait-heit, klingade det så vackert. Men när han väl och vackert gjort ifrån sig detta, lade han sakta både lien och brynet ned på marken, gick bort till dottern och gav henne en hejdundrande sinkadus, så att hon damp i backen och vände benen i vädret.

— Men far då, e dæ alldeles toku? utropade hon gråtande.

Bonden fortsatte strax med att slå. Hans tillvägagångssätt med dottern var väl radikalt, men så var det också värksamt, ty med ens både kände hon igen sin far och kom ihåg sitt modersmål, sannolikt visste hon även vad getterna var för "dyr".

De gamla gummorna.

På ett husförhör började prästen med att hälsa på några åldringar, bland vilka han frågade en av de till synes älsta, en liten krokig gumma, huru gammal hon var.

— Jaa, je e gammal som gamlen sjælv je, svarade hon, troende sig på så sätt vara rolig.

Den frågande ryggade likväl tillbaka för detta i hans tycke hädiska svar, vände sig till en annan gumma just bredvid och sporde henne om samma sak. Denna, som hörde illa och ej uppfattat vad hennes sidokamrat urbökat sig, svarade helt fromt — je e fyre åur gamlar je.

Prästen vart rådlös

Rosa Smedman.

Stark sås.

Det var på 60-talet. Trenne bergsgubbar hade, som brukligt var på den tiden, kommit till Hurdik med foror, bestående av renkött, fågel, smör m. m. dyl. Sedan de avyttrat sina varor, skulle de även se på staden litet närmare och dess märkvärdigheter, bl. a. Freskens snusfabrik. En av de tre hette Sundvis och var från Mo, för rästen bror till den originelle prästmannen Rosén. Alla tre, men i synnerhet Sundvis, voro passionerade tobaksälskare, varför det nu riktigt vattnades i munnen på dem, när de sågo råämnena för snustillverkningen och kände den goda lukten. Men vad som i synnerhet ådrog sig Sundvis uppmärksamhet var en full öppen tunna med tobakssaft eller sås, varmed snuset skulle genomdränkas. När kamraterna och ledsagaren vände sin uppmärksamhet åt annat håll, kunde Sundvis därför ej annat än passa på doppa fingret i såsen och därpå oförmärkt suga utav det, ungefär som barn kunna göra med sirap. När ledsagaren, som var en spjuver, märkte detta, gick han avsides, kom igen med en sked och bjöd Sundvis taga för sig ordentligt, ifall det smakade. Denne var tacksam, tog och sörplade i sig en full sked, slickade sig om munnen och smackade. Han bjöds taga en till, men avböjde. Det var äntligen lystmäte, som förslog. Men därpå kunde han just ej ägna sin uppmärksamhet åt något mer. Det tycktes allt gå runt för hans ögon. Och vid utgången började det gå upp och ned för honom — —. Han blev helt beroende av kamraterna, som måste taga och leda honom bort

till kvarteret. Under den flera dagars långa hemfärden smakade han ej en matbit och ingen tobak håller. Men väl och vackert hemma kryade han strax till sig och var sedan frisk och sund till sena alderdomen, utan att lida av den ringaste krämpa, vilket han trodde kom sig av den starka goda såsen, han fick fråssa på i Hudik.

M.

Förväxling.

Två gamla bekanta möttes: Vare du, håll vare n' bror den som dödde i fjol? sporde den ene. Nää, de va no n' bror men, svarade den andre, fast je va myttje kleinar je.

Ingen mein ta din.

Hårre komme te, att du ä sæ huskut liten? tillfrågades en person, som var mycket liten till växten. Jaa, je ha de lille fele, je vårt se saun född je, men je ha ingen mein ta din.

På Hackåståget.

Hackåståget var under sin första tid känt för sina långa uppehåll, särskilt i Brunflo. Då efter en dryg halvtimmes väntan en konduktör tågar förbi, sticker en hackåsbo ut huvudet och frågar: må bli fäll int skreven her?

Ordstäv och härmningar.

Flyt te äta, flyt te ärbeje. (Oviken.)

*

Når en e sein i tånkom, får 'n pläkte mä skånkom, sa bondgumman till pigan, som skulle till härbärgat, men glömde nyckeln.

*

Slå ti fate å blås, Kersti, så släpp du bränn opp slapra di, sa röansbonn at tjäringen, va på herrskapskalas, då a Kersti holl på möddes å skull dräck kaffe som fruan.

*

Je e föll bäre e seffre je lell, sa bärstjeringa, når gåbben skrytte ta de dom va 12 persone der i aukra i skjölänn.

*

Trösta mej, nu va je sta jatte te, je, sa storscha, ångre sej, senn friarn ha gått.

*

Je tål itt höre slikedan ol je, viskade Staffs-Lars i kyrkan, hörde prästen citera: Du skall äta ditt bröl i ditt anletes svett. (Härjedalen.)

*

Pö, de ä no sagt bäre väre, sa Salmensmora, hörde doktorn förklare, att n' Salmen hade hjärtfel. (Härjedalen.)

*

Nää tack, je les mitt fader vår heime je, sa n' Karl Orsa i Kövra, når dom ville hän skull fåle på böna.

*

De va föll makt i skää, men si härmen, h ä r - men, härmen sa'n Kus-Sven, når hän miste småre.

*

De e sä myttje tal om regeringa å regeringa, va gjer'n kongkälven henn, då?, sa'n Jäns Orsa i Ångron om Karl den femtan.

Landshövdingenskan Fru ELLEN WIDÉN.

Då Jämstlöjd den 20 okt. 1918 fullbordade sitt första decennium, gingo våra tankar helt naturligt till den person, som stiftat föreningen, länkat dess öden denna tid och fortfarande är och, som vi hoppas, länge må förbli dess ledande ande. Den aktuella dagsprässen har ingående redogjort för vad som under dessa tio år väsentligt uträttats. Föreningen har utvecklat sig i långt större omfattning än man från början närmast avsåg. I denna utvecklings olika faser har Fru Widén varit ej blott det framsynta initiativets bärarinna utan även vetat att ge förslagen den detaljrika utformning, som lett till vunna resultat. I en beundrans och tacksamhetens hyllning till Fru Widén, för allt vad hon satt in av idéer, skaparkraft och energisk strävan för stora mål, deltager av hjärtat

Red. av Jämten.

Årsberättelse

för år 1917 för

Jämtslöjd,

förening för hemslöjd och kulturella mål
i Jämtlands län.

Under år 1917 ha följande förändringar i styrelsens sammansättning skett. Efter dir. Salomon Sahlin, som avled i slutet av år 1916, stod en plats tom vid 1917 års ingång, och under året har fru Christine Löfvenmark i Revsund avlidit. I deras ställe ha invalts generalskan fru Brita Bergström i Östersund och skriftställaren A. Backman i Kövra. Genom i vederbörlig ordning skedd stadgeändring har arbetsutskottsledamöternas antal ökats från 6 till 7 och arbetsutskottet utgjorts av undertecknad Ellen Widén, ordförande, bankdirektören C. Lignell, vice ordförande, fil. kand. Eric Festin, intendent och sekreterare samt fru Linda Olsén, fröken Agnes Ericson, sysslomannen A. Mattsson och kamrer H. Hedberg.

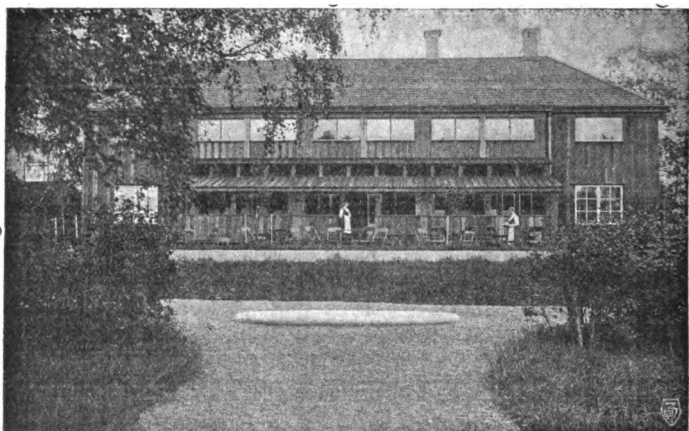
Det år, som gått, är så till vida ett märkesår för främjandet av den kvinnliga slöjden, som då för första gången utexaminerades elever vid *Jämtslöjds kvinnliga slöjdskola för utbildning av lärarinnor*. Skolan öppnades den 19 sept. 1916 och avslutade sitt första läsår efter 8 månaders undervisning den 15 juni 1917. Elevantalet var 15, det största möjliga skolan kunde emotaga i dåvarande rymliga lokal i Residensets södra flygel. Under 1917 ha särskilt omkostnaderna för skolan ökats avsevärt, icke minst genom lokalombyte. Länsstyrelsen behövde själv disponera samtliga lokaler i Residensflygeln, varför föreningen fick se sig om efter annan lokal och erhöles lämplig sådan Köpmangatan 49. Hyresbeloppet, för år räknat, översteg dock det förutvarande med ej mindre än 480 kr. Elevantalet innevarande läsår är 10, varjämte extra elever för genomgående av kortare kurs i något eller några ämnen kunnat i mån av utrymme beredas tillfälle deltaga. Rörande undervisningsämnen m. m. hänvisas till föregående årsberättelse. Att av denna skola småningom skall framväxa ett rikt fruktbarande arbete ute i länets bygder, därom är föreningen viss.

Ute å länets landsbygd har fröken Helene Öberg såsom förut lett och ordnat *väv- och växtfärgningskurserna*, varjämte hon hållit en sådan kurs i Östersund. Kurserna utgjorde under 1917 sex, nämligen en å vardera av följande platser: Sveg med 10 elever, Linsäll med 17, Östersund med 12, Offerdal med 8,

Funäsdalen med 11 och Vemdalen med 9 elever, eller tillsammans 67 elever Undervisningen vid kurserna är numera kostnadsfri.

För manliga och kvinnliga elever har hållits en 4 veckors kurs i *mässingsmide*, ledd av gravören Ax. Karlsson i Östersund. Elevantalet var 9. I och för denna kurs måste en hel del verktyg inköpas.

Den lilla hantverksskolans återupptagande har dock e kunnat åvägabringas. Likaså kunde en planerad snickerikurs för slöjdlärare inom länet, avsedd att giva utbildning i enklare hemslöjdssnickeri, icke komma till stånd. Den skulle ha pågått

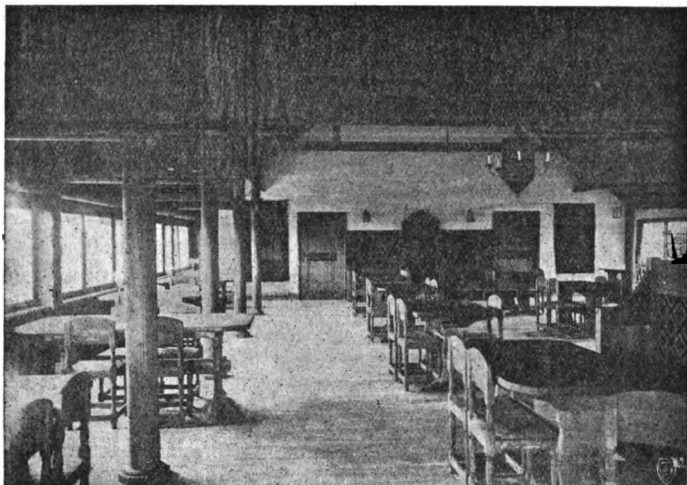

Hov från parken.

i Östersund i juni 1917 och letts av slöjdläraren H. N. Berglund, men de höga uppehållskostnaderna härstädes och de dyra virkes- och materiellprisen avskräckte deltagarna.

För återupptagande av *linodlingen* och därjämte för införande av *nässelodling*, främst för vinnande av spånadsämnen, har Jämtslöjd nedlagt ett intensivt arbete. På uppdrag av föreningen höll fru Stina Rodenstam från Hudiksvall föredrag i dessa frågor i juni månad 1917 i Ragunda, Östersund, Hammerdal vid kyrkan samt i Sikås. I hela länsprästen infördes en av landstingsmannen O. Walter i Mörsil författad uppsats, vari framhölls nässlans stora betydelse som textilämne. I ett flertal tidningsnotiser fästes ytterligare uppmärksamhet på denna fråga, varjämte slutligen fru Rodenstam bearbetade sina föredrag för *Jämten 1917*.

Denna uppsats har sedermera influat i Hushållningssällskapets handlingar för 1916, och jämte en del för spridning avsedda särtryck av uppsatsen har denna utgått i en sammanlagd upplaga av bortåt 12000 ex. I sammanhang härmed kan nämnas, att i slutet av maj och i början av juni innevarande år fru Rodenstam på Jämtslöjds uppdrag hållit föredrag i detta ämne på följande platser: Näliden 1, Alsen 2, Offerdal 3, Kall 1, Mörsil 1, Mattmar 1, Hallen 1, Hall-Marby 1, Oviken 1, Hackås 1, Berg 2, eller sammanlagt 15 föredrag. Föredragen ha varit förbundna med råd och anvisningar rörande odlingen av dessa

St: Olovs Gillesal i Hov.

spånadsväxter. Att dessa föredrag varit av synnerlig stor betydelse och givit fart åt linodlingsarbetet framgår bl. a. därav att — enligt vad som kunnat inhämtas av insamlade uppgifter — från det att utsädet av lin våren 1917 torde ha uppgått till endast några få tiotal kg., linutsädet innevarande vår uppgår till åtminstone 800 kg., till väsentlig del inom de socknar där föredragen hållits. Föreningen har vidare väckt förslag om uppförande av en *linberedningsanstalt* för Jämtlands län och därvid särskilt understrukt den stora betydelsen av en sådan som ett nödvändigt komplement till Svalöfsfilialen här. Föreningen har bl. a. också hemställt hos länets samtliga riksdagsmän om att gemensamt värka för erhållande av statsanslag för en sådan

anstalt, och har enhälligt samvärkan därför utlovats. Vidare har arbetats för bildande av *linodlareföreningar*, varav den första tillkom nu sistl. maj månad i Singsjön.

Under gångna året har Kungl. Maj:t beviljat fördubbling av *Jämtslöjdslotteriet* fr. o. m. 1918, varigenom länets hemslöjdare vinna ytterligare ökad avsättning för sina alster.

Föreningen beslöt i höstas övertaga den av fröken Agnes Ericson bedrivna hemslöjdsaffären *Jämtlands hemslöjdsförsäljning*. Överlåtelsen skedde den 1 jan. 1918 till *Jämtslöjds försäljningsförening u. p. a.* Till föreståndarinnan antogs fröken Agnes Ericson, som med oförtrutet nit och framstående skicklighet i nära 15 år banat väg för en gedigen hemslöjd, och då hon nu helt ställt sig i Jämtslöjds tjänst, innebär detta en borgen för försäljningsföreningens framgång och utveckling efter inarbetade riktlinjer i Jämtslöjds anda.

Sistlidne sommar bereddes föreningens intendent tillfälle att mottaga erbjudandet att delta i övertvakandet av de stora arkeologiska grävningarna i Gamla Lödöse vid Göta älv. Förnyat erbjudande har skett för i år, men avböjts främst av det skälet, att då samtidigt ett erbjudande gjorts att under de närmaste 3 åren företaga en inventering av samtliga länets kyrkor, ett uppdrag som står Jämtslöjds och länets intressen synnerligen nära och samtidigt kan förbindas med andra viktiga undersökningar för föreningen, så mottogs det senare uppdraget.

I samband med föregående kan nämnas, att föreningens ordf. framlagt förslag om inrättande av en *länsantikvariefattning*.

Samlingarna ha ökats. På grund av bristande utrymme har en del även för utställning lämpliga föremål måst magasineras. Föreningen hoppas att i en blivande *museibyggnad* en gång få avlastning för föremål, som icke kunna utställas i stugorna. Efter lotteriets fördubbling är det föreningens avsikt att årligen avsätta medel till en museibyggnad, och samarbete i frågan har inletts med Jämtlands läns fornminnesförening och Jämtlands läns konstförening. Föreningen har just låtit sammanföra sina värdefullaste museiföremål tillsammans med Fornminnesföreningens i dess museum i Jämtlands bibliotek, 1 tr.

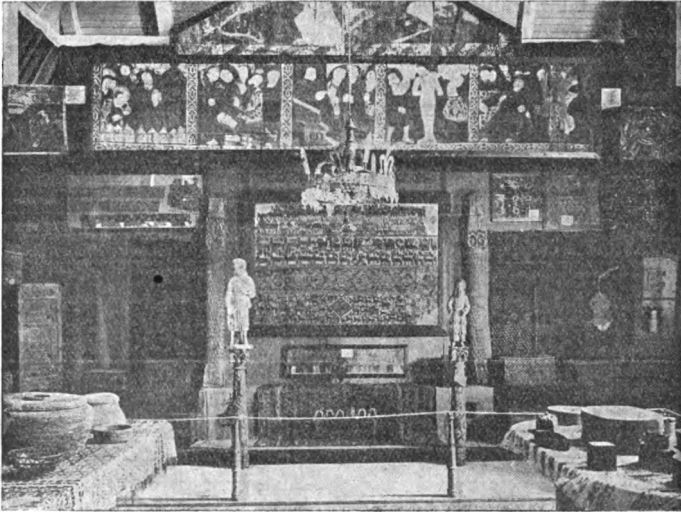
Föreningens årsbok *Jämten* 1917 utkom i början av dec. i en till 3000 ex. ökad upplaga, som utgick på omkring en vecka.

Arbetet i Fornvallen Jämtli har fortsatts. Bland nyförvärv märkas ett par byggnader för Lillhårdalsgården, en från Överhogdal, en mangårdsbyggnad från Salom i Hackås m. fl., varjämte föreningen söker vaka över, att för länets gamla byggnadskultur viktiga lämningar icke förstöras — åtminstone icke

förrän det kulturella värdet torvtigt tillvaratagits genom avbildningar, beskrivningar eller uppmätningar.

Ett genomgripande, insiktsfullt lett omändrings- och utvidgningsarbete av *Hov* har fortgått under 1917. Hov står nu vid årsmötet färdigt som en fornbyanläggningarna fullt värdig, i yttre och inre gedigen serverings- och samlingslokal.

Rörande föreningens ekonomiska värksamhet hänvisas till bilagda *tablå* samt revisoreernas berättelse.

Jämtslöjds i Fornminnesföreningens museum utställda samlingar.

ämtslöjds styrelse ber till slut att få uttala ett varmt tack till alla dem, som bistått och befrämjat föreningen i dess strävanden.

Östersund den 12 juni 1918.

ELLEN WIDÉN.

Eric Festin.

Tablå

över Jämtslöjds inkomster och utgifter år 1917.

Inkomster:

Ingående Balans räkning	13316: 83
Anslag, medlemsavgifter och skilda inkomster	9419: 36
Fornbyns räkning	2611: 68
Hovs räkning	630: —
Slöjdskolors räkning	506: 89
Slöjdkursers räkning	50: —
Jämtens räkning	4726: 16
Jämtslöjdslotteriets räkning	28685: 10
Bankers räkning	19517: 67
Löners räkning	0: 02
Kronor	79463: 71

Utgifter:

Samlingars räkning	3951: 29
Fornbyns räkning	16381: 10
Hovs räkning	40248: 97
Slöjdens räkning	802: 95
Slöjdskolors räkning	4767: 94
Slöjdkursers räkning	1443: 30
Hembygdsforsknings räkning	199: 70
Jämtens räkning	2219: 62
Jämtslöjdslotteriets räkning	3605: —
Bankers räkning	220: 68
Inventariers räkning	70: 75
Arbets- och omkostnads räkning	1886: 48
Löners räkning	3659: 43
Utgående Balans räkning	6: 50
Kronor	79463: 71

Föreningens ställning den 31 dec. 1917.

Tillgångar:

Kassa räkning	6: 50
Fornbyns räkning	53163: 29
Hovs räkning	51603: 32
Inventarie räkning	855: 88
Samlingars räkning	8280: 89
Slöjdens räkning	529: 50
Slöjdskolors räkning	3350: 02
Kronor	117789: 40

Skulder:

Jämtslöjdslotteriets räkning	32345: 31
Bankers räkning	12031: 78
Fornbyfondens räkning	42197: 15
Kapital räkning	31215: 16
Kronor	117789: 40

Meddelanden.

Jämtslöjds styrelse.

Arbetsutskott:

Landshövdingenskan fru Ellen Widén, ordförande.
Bankdirektören C. Lignell v. ordförande.
Fil. kand. Eric Festin, intendent och sekreterare samt
redaktör för föreningens årsbok Jämten.
Fröken Agnes Ericson, föreståndarinna för Jämtslöjds
Försäljningsförening.
Fru Linda Olsén,
Lasarettssysslomannen A. Mattsson,
Kamrer Henning Hedberg, föreningens och lotteriets
kamrer.

Övriga ledamöter:

Friherrinnan Dina Leijonhufvud, Östersund.
Grevinnan Svea Mörner, Birka, Täng,
Fru Karin Bengtsson, Kläppe, Kyrkås,
Fru Signe Eurenus, Östersund.
Generalskan Fru Brita Bergström, Östersund.
Häradshövdingen Frih. E. K. Leijonhufvud, Östersund.
Kyrkoherden S. J. Enander, Lillhärdal,
Flottningschefen O. J. Näslund, Stavre,
Direktören Olof Olofsson, d. y., Tullingsås, Strömsund,
Grosshandlaren E. O. Engström, Österede, Bispgården,
Komm.-ordf. Erik Långström, Funäsdalen,
f. Riksdagsmannen O. Walter, Mörsil,
Skriftställaren A. Backman, Kövra.

Fornvallen Jämtli.

Stugor och samlingar få beses mot en avgift av 25 öre.
Hov, servering, innehavarinna Fru Brita Svensson.
Rt. 987.
S:t Olovs Gillesal får förhyras för högtidliga till-
fällen efter hänvändelse till Intendent Eric Festin.

Jämtslöjds Försäljningsförening.

Föreståndarinna: Fröken Agnes Ericson. Rt. 243.

Jämten, Föreningen Jämtslöjds årsbok.

Utgivare: Intendent Eric Festin, Repslagaregatan 2, Östersund. Rt. 917. Rekvisition av tidskriften kan ske direkt hos utgivaren. Bidrag insändas före 1 sept.

Jämtslöjds kvinnliga slöjdskola.

Lokal: Köpmangatan 49. (Föreståndarinna: Fröken Karin Nilsson.)

Jämtslöjdslotteriet för kulturella mål.

Norrlands största hemslöjdslotteri.

Styrelse: Jämtslöjds arbetsutskott.

Kontroll: Kon. Befallningshavande i Jämtlands län.

Expeditionen (Kamrer H. Hedberg): Prästg. 38. Öppet kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 3. Rt. 1117.

Vinstavdelningen (Fröken Agnes Ericson): Prästg. 40. Rt. 243.

Annonsexpeditionen (Kontorschef M. Wikéen): Prästgatan 30 (Centralpalatset). Rt. 1080. bost. 880.

Under 1919 fyra (4) dragningar (mars, juni, sept., dec.)

I varje dragning högsta vinstvärde Femtusen (5,000) kronor. och Två tusen (2,000) vinster.

Lotter till varje dragning å kr. 2:10 (därav stadg. stämpelavgift 10 öre).

Vinstmedlen skola användas till främjande av Jämtslöjds uppgifter, som i första hand äro att:

- 1) tillvarata det gamla i Jämtland och Härjedalen,
- 2) värka för slöjdens återupptagande,
- 3) skaffa avsättning för dessa alster,
- 4) fortsätta arbetet med uppbyggandet av Fornvallen i Jämtli, den av föreningen år 1912 grundade forntida byn,
- 5) ordna tidsenliga slöjdlokaler,
- 6) att understödja, uppehålla och utveckla samarbetet med länets folkskolor,
- 7) rationellt bedriva hembygdsforskningen,
- 8) utgiva en handbok om de bägge landskapens natur, näringsliv och kulturella utveckling,
- 9) åstadkomma egen museibyggnad.

Jämtens alla läsare äro säkerligen varmt intresserade för framgång åt Jämtslöjds strävanden. Uppmuntren och stödjén därför för detta lotteri och i bidragen direkt till främjande av Jämtslöjds för länet och landet gagnande värksamhet.

Nya byamän i Fornvallen Jamtli.

Märke i guld.

Andersson, Martin, direktör, Östersund;
Andersson, Olof, lantbrukare, Kinderåsen, Oviken;
Ericson, Agnes, fröken, Östersund;
Johansson, Erik, grosshandlare, Östersund.

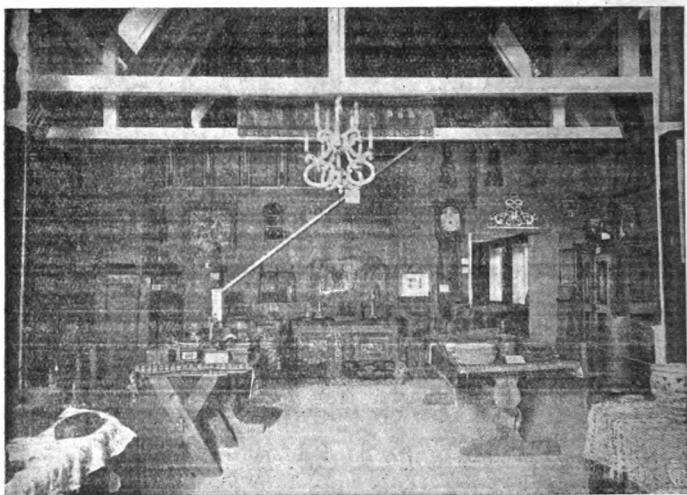
Märke i koppar.

Edholm, A. G., köpman, Östersund;
Eriksson, Göran, lantbrukare, Kläppe, Kyrkås;
Jonsson, Kristen, handlande, Håxås, Hammerdal;
Olsson, Nils, lantbrukare, Håxås, Hammerdal;
Peterson, A. W., disponent, Östersund;
Wikström, Axel, grosshandlare, Östersund.

Jämtnäslöjds hembygdsbibliotek.

emottager tacksamt all äldre och yngre hembygds-
litteratur. (Adress: Intendent Eric Festin, Öster-
sund.)

Bland i år insända nya arbeten vilja vi särskilt
rekommendera *Elof Frisendals "Från Norrlands
Jaktmarker"*. 132 sidd. Pris 4:75. Elof Frisen-
dahls nya bok är liksom den i fjol utkomna *"Jakter
i Norrland"* en briljant kombination av jakt- och
hembygdsskildringar.

Fornminnesföreningens museum.

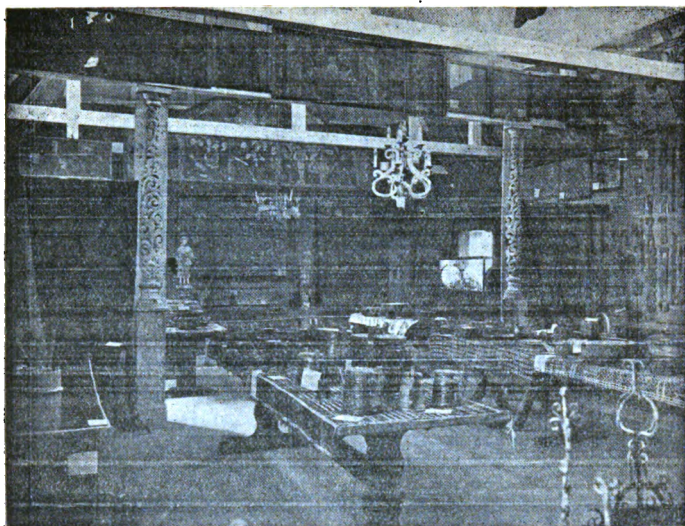
MUSEER I ÖSTERSUND.

JÄMTSLÖJD, förening för hemslöjd och kulturella mål i Jämtlands län.

Samlingar: utmärkt vacker samling gamla textilier bl. a. Överhogdalstapeten; gamla allmogeföremål m. m., delvis utställda tillsammans med Fornminnesföreningens i dess museum; äldre kyrklig konst (ännu i gamla bibliotekshuset å Frösön, avgift 25 öre). Föreningen uppför en fornby, **Fornvallen Jämtl.** strax norr om staden. Redan uppförda äro Tingshuset från Brunflo, Orrviksloftet från Sunne, Hemminggården från Hamnerdal, Pilgrimsstugan från Nyhem, Kyrkhärbärgen från Kall m. fl. Under uppförande är Länsmanssmon, en 1600-talsgård från Lillhärdal. Avgift till stugorna 25 öre. Intendent: fil. kand. **Eric Festin**, Repslagaregatan 2, tel. 917.

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENING.

Samlingar: arkeologiska, etnografiska och konstföremål, arkivalier, mynt-, medalj-, sigillsamling samt den s. k. Ytteråsamlingen m. m. Museilokal: Bibliotekshuset vid Rådhusplanen. Jämtslöjd utställer här sina värdefullaste museiföremål. Sönd. 1—4. Avgift 25 öre. Intendent: major **J. G. Widmark**, Repslagareg. 29, tel. 478 och intendent **Eric Festin**, Repslagareg. 2, tel. 917.

Fornminnestoreningens museum med däri utställda föremål ur Jämtslöjds samlingar.

JÄMTLANDS LÄNS KONSTFÖRENING.

Samlingar: Oljemålningar, akvareller, etsningar, skulpturer m. m. Museilokal: Rådhusets norra flygel, 2 tr. Hälgd. 1—4. Avgift 25 öre. Intendent: bankdir. **C. Lignell**, tel. Stockholms Handelsbank 744, bostad 935.

JÄMTLANDS BIBLIOTEK.

Innehåller 40—50,000 arbeten, all slags litteratur, dock öfvervägande skönlitteratur. historia, biografi, språkvetenskap, pedagogik. Egen byggnad vid Rådhusplanen. Läsesalen öppen vardagar 5—9, söndagar (utom större hälgdagar) 1—4. Bibliotekarie: lektor S. J. Kardell, tel. 90.

TIDSKRIFTER.

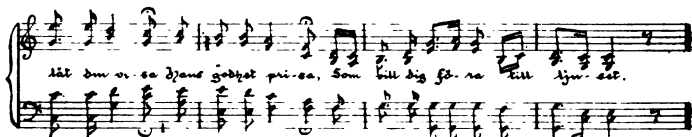
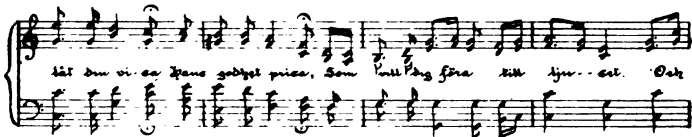
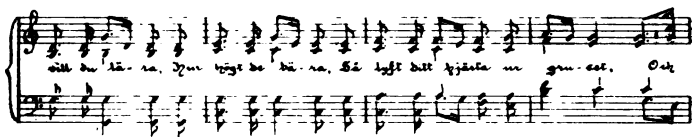
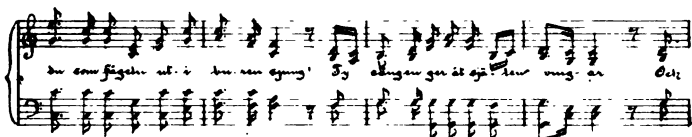
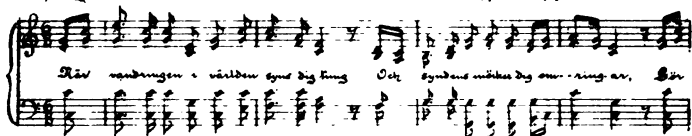
Jämten, Föreningen Jämtslöjds Årsbok, rikt illustrerad hembygdstidskrift. Medlemmar av Jämtslöjd (årsavgift 2 kr., ständig medlemsavgift 50 kr., byamannagärd minst 100 kr.) erhålla den gratis. Pris: årg. 1—10 à 1 kr., årg. 11 (1917) 1: 50, årg. 12 (1918) 2: 50. Redaktör: Intendent **Eric Festin**, Östersund.

Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift, innehåller förnämligast uppsatser rörande hembygdens historia, arkeologi, landsmål m. m. Ett häfte årl., 4 häften utgöra ett band. Sex band utkomna. Ledamöter av föreningen (årsavg. 1 kr., ständ. led.-avg. 20 kr.) erhålla den gratis. Pris för häfte kr. 1:25. Redaktör: **Eric Festin**, Östersund.

Arbmanssängen.

Långsamt

Mel. upptäckt af komponisten av P. Amcoff

Tägnad Eric Festin med Örn.
 Anmärk d. 2 nov 1918.
 P. Amcoff.

"Arbmanssängen", enligt P. Amcoff efter Ernst Arhman, prost i Sunne (f. 2/11 1818, d. 19/5 1896). Sångtexten uppt. av Kristina J. Amcoff nyårsafton 1909. — Hundraårsdagen av prosten Arbmans födelse högtidlighölls i Sunne av församlingsbor den 2 och 3 nov. i år, varvid även en fond till den vördade själaherdens minne bildades

2. Väl kan ibland du finna tiden lång,
Och den är ofta överflödig,
Men fyller livet du med bön och sång,
Du finna skall var timma nödig.
Att Herren lova
För livets gåva
Vill han dig lämna till övning.
För tro och hoppet
I vandringsloppet
Du har att vänta din prövning.
 3. Var därför glad för varje dag som går.
Den för dig närmare friden.
Ur ögat torka varje sorgens tår
Och tacka Gud för nådaliden.
Väl många gånger
Med blygd och ånger
Dig dina synder belasta.
Dock i hans armar,
Som sig förbarmar,
Du har ju lov att dem kasta.
 4. Och när en gång din vandringstid är all
Och du får gå till Faderns möte,
Hur utsägligt skön och härlig skall
Ej friden bliva i hans sköte.
Där får du sjunga
Med änglatunga
Bland serafimer dess sånger.
Ej nöd, ej fara
Där mer skall vara
Och ingen brist eller ånger.
-

Jämten 1918

Föreningen Jämslöjds Årsbok.

Rikt illustrerad
hembygdsidskrift.

Pris 2 kronor 50 öre.

Rekvireras hos

Utgivaren av Jämten
(Intendent Eric Tesfin)
Östersund (Tel. 917.)

Bidrag torde insändas före den
1 sept.

Av årg. 1913, 1914, 1915 några
ex. kvar à 1 kr.

Av äldre årg. (1906, 1911, 1912)
försäljas i mån av tillgång à
1 kr. pr ex.

Några ex. av årg. 1909 önskar
redaktionen köpa.

Red. av Jämten.

